İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

UNESCO DÜNYA MİRAS LİSTESİNDE YER ALMANIN, ÜLKE KÜLTÜREL MİRAS KORUMA POLİTİKALARINA ETKİLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aylin ŞENTÜRK

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı
Şehir Planlama Programı

Haziran, 2012

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

UNESCO DÜNYA MİRAS LİSTESİNDE YER ALMANIN, ÜLKE KÜLTÜREL MİRAS KORUMA POLİTİKALARINA ETKİLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aylin ŞENTÜRK

502091813

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Şehir Planlama Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nuran Zeren GÜLERSOY

Haziran, 2012

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502091813 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Aylin ŞENTÜRK, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı **"**UNESCO DÜNYA MİRAS LİSTESİNDE YER ALMANIN, ÜLKE KÜLTÜREL MİRAS KORUMA POLİTİKALARINA ETKİLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME**"** başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde basarı ile sunmustur.

Tez Danışmanı :	**Prof. Dr. Nuran ZEREN GÜLERSOY** İstanbul Teknik Üniversitesi	.....
Jüri Üyeleri :	**Prof. Dr. İclal DİNÇER** Yıldız Teknik Üniversitesi	.....
	Doç. Dr. Engin Eyüboğlu İstanbul Teknik Üniversitesi	.....

Teslim Tarihi : **4 Mayıs 2012**
Savunma Tarihi : **8 Haziran 2012**

Aileme,

ÖNSÖZ

Bu yüksek lisan programını seçmemdeki en büyük neden olan ve benimle çalışmayı kabul ederek beni çok mutlu eden hocam Sayın Prof. Dr. Nuran ZEREN GÜLERSOY'a, sonsuz sabrı, emeği ve engin bilgilerini benimle paylaştığı için teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam süresince bir yıl boyunca bulunduğum Stockholm Royal Institute of Technology'deki hocam Sayın Doç. Dr .Tigran HAAS'a göstermiş olduğu yakın ilgi ve yardımları için çok teşekkür ederim.

Son olarak akademisyen olma yolunda her zaman örnek aldığım canım babam Prof. Dr. Yılmaz ŞENTÜRK'e ve her an yanımda olan annem Nurşen ŞENTÜRK'e bana sonsuz güvendikleri ve hiçbir zaman desteklerini esirgemedikleri için minnettarım.

Mayıs, 2012

Aylin Şentürk
Şehir Plancısı

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ ..... **vii**
İÇİNDEKİLER ..... **ix**
KISALTMALAR ..... **xiii**
ÇİZELGE LİSTESİ ..... **xv**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **xvii**
ÖZET ..... **xxi**
SUMMARY ..... **xxv**
1. GİRİŞ **1**
1.1 Tez Araştırma Soruları 2
1.2 Tezin Amacı 4
1.3 Tezin Kapsamı 5
1.4 Tezin Yöntemi 6
2. KÜLTÜR, KÜLTÜREL MİRAS KAVRAMI VE KORUMA ANLAYIŞI **9**
2.1 Kültür Kavramı 9
2.2 Kültürel Miras Kavramı 10
2.2.1 Kültür varlıklarının insanlığın ortak mirası olduğu görüşü (Evrensellik görüşü) 12
2.3 Kültürel Mirası Koruma Anlayışı 13
2.3.1 Korunacak değerler 16
2.3.2 Koruma ölçütleri 17
2.3.3 Korumanın gerekliliği 19
2.3.4 Koruma kavramının uluslar arası platformdaki gelişimi 20
2.4 Koruma Konusunda Uluslararası Örgütler 27
2.5 Bölüm Değerlendirmesi 31
3. UNESCO DÜNYA MIRASI KAVRAMI, ÜYE ÜLKELERDEN İSVEÇ VE ALMAYA'NIN KORUMA POLİTİKALARI **33**
3.1 UNESCO Dünya Miras Merkezi ve Dünya Mirası Kavramı 33
3.2 UNESCO Doğal ve Kültürel Dünya Mirasının Korunması Sözleşmesi 34
3.3 UNESCO Dünya Miras Listesi 36
3.3.1 Dünya mirası listesine girme koşulları 37
3.3.2 Geçici listede yer alma kriterleri 40
3.3.3 Tehlike altındaki miras listesine alınma kriterleri 41
3.3.4 Dünya miras listesi'nde çıkarılma sebepleri 42
3.4 Dünya Mirası Listesinde Yer Alan Alanlar 43
3.5 Dünya Miras Listesi'nde Kentsel Kültürel Mirasa Sahip Ülkelerin Koruma Politikaları 45
3.5.1 İsveç'in Dünya Miras Listesi'ndeki alanları ve gerçekleştirilen projelerin koruma politikalarına yansımaları. 45
3.5.1.1 Planlama ve koruma politikaları 46
3.5.1.2 Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanlar ve özellikleri 49
3.5.1.3 Kültürel mirasın korunmasında etkin aktörler 58

3.5.2 Almanya'nın Dünya Miras Listesi'ndeki alanları ve gerçekleştirilen projelerin koruma politikalarına yansımaları 72
3.5.2.1 Planlama ve koruma politikaları 73
3.5.2.2 Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanlar ve özellikleri 76
3.5.2.3 Kültürel mirasın korunmasında etkin aktörler 95
3.6 Bölüm Değerlendirmesi 109
4. DÜNYA MİRAS LİSTESİ'NDE YER ALMANIN TÜRKİYE İÇİN ÖNEMİ 111
4.1 Türkiye'nin Dünya Mirası Listesi'ndeki Konumu 112
4.2 Türkiye'nin Dünya Miras Listesi 114
4.3 Türkiye'nin Dünya Mirası Geçici Listesi 121
4.4 İstanbul Planlama ve Koruma Politikaları 122
4.4.1 1/100 000 İstanbul İl Çevre Düzeni Planı Kararları 124
4.4.2 Fatih İlçesi Kentsel Sit Alanı 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı kararları 126
4.4.3 İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetim Planı 133
4.5 İstanbul Kültürel Mirasının Korunmasında Etkin Aktörler 143
4.6 İstanbul Tarihi Alanlarının Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi'ne Alınması Konusundaki Uyarılar 145
4.7 "İstanbul Tarihsel Alanları" İçerisinde Gerçekleştirilen Önemli Projeler. 148
4.7.1 Sultanahmet Arkeolojik Park 148
4.7.1.1 For Seasons Otel inşaatı 148
4.7.2 Süleymaniye Camii ve Çevresi 150
4.7.2.1 Süleymaniye Yenileme Alanı Projesi 150
4.7.2.2 Haliç köprü inşaatı projesi 155
4.7.3 İstanbul Kara Surları 157
4.7.3.1 Yenikapı kazıları 157
4.7.3.2 Sulukule Yenileme Projesi 158
4.7.4 Zeyrek Camii ve çevresi 160
4.7.4.1 Zeyrek Camii ve Çevresi Koruma Projesi 160
4.8 Dünya Miras Listesi'nde Bulunmanın Avantaj Ve Dezavantajlarının Kurum Görüşlerine Dayalı Bir Değerlendirmesi 163
4.8.1 Üstün Evrensel Değer, Özgünlük, Bütünlük kavramsal çerçevesi kapsamındaki görüşler 164
4.8.2 Türkiye Dünya Miras Listesi Kapsamındaki Görüşler 166
4.8.2.1 Türkiye Dünya Miras Listesi'nde bulunan alanların yeterliliği ve listede yer alması önerilen alanlar 166
4.8.2.2 Dünya Miras Listesi'nde yer almanın Türkiye kapsamındaki olumlu ve olumsuz etkileri 167
4.8.3 Dünya Miras Listesi'ndeki "İstanbul Tarihsel Alanları" Kapsamındaki Görüşler: 169
4.8.3.1 İstanbul'un Dünya Miras Listesi'nde bulunan alanlarının yeterliliği ve listede yer alması önerilen alanlar 169
4.8.3.2 Dünya Miras Listesi'nde yer almanın İstanbul kapsamındaki olumlu ve olumsuz etkileri 170
4.8.3.3 İstanbul Dünya Miras Alanları'nda gerçekleştirilen önemli projeler hakkında bilgi sahipliliği ve projeler hakkındaki görüşler 172
4.8.3.4 Koruma konusunda gerçekleştirilen çalışmaların yeterliliği 175
4.8.3.5 Uluslar arası bir organizasyona dahil olmanın ülke koruma politikaları üzerindeki yaptırımı 175

4.8.3.6 İstanbul Tarihsel Alanları'nın Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi'ne alınmasının yaratacağı etkiler 176
4.8.3.7 Dünya Miras Komisyonu uyarıları doğrultusunda gerçekleştirilen eylem ve projelerin değerlendirilmesi 177
4.8.3.8 Alan Yönetim Planı hakkındaki bilgi sahipliliği ve değerlendirmeler 178
5. SONUÇ 181
5.1 Değerlendirme 181
5.2 Öneriler 184
KAYNAKLAR 191
EKLER 199
ÖZGEÇMİŞ 207

KISALTMALAR

UNESCO : Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
WHC : Dünya Miras Merkezi
DMA : Dünya Miras Alanları
DML : Dünya Miras Listesi
AYP : Alan Yönetim Planı
TADML : Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi
ICOMOS : Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
ICCROM : Uluslararası Kültürel Varlıkların Resterasyınu Ve Korunması
IUCN : Dünya Doğayı Koruma Birliği
KUDEB : Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları
STK : Sivil Toplum Kurulusu
GEEAYK : Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
İBB : İstanbul Büyükşehir Belediyesi
KAİM : Koruma Amaçlı İmar Planı
KVTVKK : Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 3.1: Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanların bölgelere göre dağılımı. .. 44
Çizelge 4.1: Anket yapılan kurum ve şahısların dağılımı. 163
Çizelge 4.2: Anket kapsamında sorulan soruların dağılımı. 164
Çizelge 4.3: Dünya Miras Listesi'nde yer almak için belirlenen kavramların yeterlilik oranı. 165
Çizelge 4.4: Dünya Miras Listesi'nde yer almak için belirlenen kavramların yeterliliğinin kurum ve şahıslara göre oranları. 165
Çizelge 4.5: Türkiye'nin Dünya Miras Listesi'nde bulunan alanlarının yeterlilik oranı. 166
Çizelge 4.6: Türkiye kapsamında Dünya Miras Listesi'nde yer alması önerilen alanlar 167
Çizelge 4.7: Dünya Miras Listesi'nde yer almanın Türkiye kapsamındaki olumlu ve olumsuz etkilerinin oranları. 168
Çizelge 4.8: Dünya Miras Listesi'nde yer almanın Türkiye kapsamında olumlu yanları 168
Çizelge 4.9: Dünya Miras Listesi'nde yer almanın Türkiye kapsamında olumsuz yanları 169
Çizelge 4.10: İstanbul kapsamında Dünya Miras Listesi'nde yer alması önerilen alanlar 170
Çizelge 4.11: Dünya Miras Listesi'nde yer almanın İstanbul kapsamında olumlu ve olumsuz etkilerinin oranı. 171
Çizelge 4.12: Dünya Miras Listesi'nde yer almanın İstanbul kapsamında olumlu yanları 171
Çizelge 4.13: Dünya Miras Listesi'nde yer almanın İstanbul kapsamında olumsuz yanları 172
Çizelge 4.14: Dünya Miras Alanlarında gerçekleştirilen önemli projeler hakkında bilgi sahipliliği. 173
Çizelge 4.15: Dünya Miras Alanlarında gerçekleştirilen önemli projeler hakkındaki görüşler 174
Çizelge 4.16: Gerçekleştirilen önemli projelerin İstanbul Tarihsel Alanları'nın Dünya Miras Listesi'ndeki konumunu tehdit etme oranları 174
Çizelge 4.17: Koruma konusunda gerçekleştirilen çalışmaların yeterlilik oranı 175
Çizelge 4.18: Uluslararası bir organizasyona dahil olmanın ülke koruma politikaları üzerindeki yaptırımı 175
Çizelge 4.19: İstanbul Tarihsel Alanları'nın tehlike altındaki Dünya Miras Listesi'ne alınmasının yaratacağı etkiler 176
Çizelge 4.20: Dünya Miras Komisyonu uyarıları doğrultusunda gerçekleştirilen eylem ve projelerin başarı oranları 177
Çizelge 4.21: Alan Yönetim Planı hakkındaki bilgi sahipliliği oranı 178
Çizelge 4.22: Alan Yönetim Planı hakkındaki görüşler 179

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1: Tez akış şeması. 7
Şekil 2.1: Koruma kavramının uluslararası platformdaki gelişimi 26
Şekil 3.1: Dünya Mirası Sözleşme'sine taraf devletler ve miras sayıları. 36
Şekil 3.2: Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi'nin ülkelere göre dağılımı. 42
Şekil 3.3: Dünya Miras Listesi'ndeki alanların yıllara göre değişimi. 43
Şekil 3.4: Ülkelerin Dünya Miras Listesi'ndeki alan sayılarına göre gruplandırılması. 44
Şekil 3.5: Drottningholm Kraliyet Sarayı 50
Şekil 3.6: Engelsberg Demiryatakları 51
Şekil 3.7: Birka ve Hovgarden 51
Şekil 3.8: Tanum'daki Kaya Oymacılığı 52
Şekil 3.9: Skogskyrkogarden 52
Şekil 3.10: Visby Hansa Köyü 53
Şekil 3.11: Gammelstadi Lulea Kilise 53
Şekil 3.12: Karlskrona Naval Limanı 54
Şekil 3.13: Kuzey Öland Tarım Alanları 54
Şekil 3.14: Copper Dağı Maden Alanı 55
Şekil 3.15: Varberg Radyo İstasyonu 55
Şekil 3.16: Struve Jeodezi Yayı 56
Şekil 3.17: Kvarken Takımadaları 56
Şekil 3.18: Laponian Bölgesi 57
Şekil 3.19: Stokholm Şehir Müzesi envanter çalışması. 68
Şekil 3.20: Stockholm ili belediye sınırları ve belediye listesi 69
Şekil 3.21: Stokholm belediyesi organizasyon şeması. 70
Şekil 3.22: Aachen Katedrali 77
Şekil 3.23: Speyer Katedrali 77
Şekil 3.24: Wies Hac Kilisesi 78
Şekil 3.25: Hildesheim Katedrali ve 78
Şekil 3.26: Roma Kalıntıları, St Peter ve 79
Şekil 3.27: Lorsch Abbey 79
Şekil 3.28: Maulbronn Manastır 80
Şekil 3.29: Köln Katedrali 80
Şekil 3.30: Reichenau 81
Şekil 3.31: Luther Anıtları 81
Şekil 3.32: Würzburg Rezidansı ve 82
Şekil 3.33: Augustusburg ve 82
Şekil 3.34: Potsdam ve Berlin 83
Şekil 3.35: Wartburg Kalesi 83
Şekil 3.36: Dessau-Wörlitz Bahçe 84
Şekil 3.37: Muskauer Park 84
Şekil 3.38: Lübeck Hansa Şehri 85
Şekil 3.39: Bamberg Tarihi Şehri 85

Şekil 3.40: Quedlinburg Tarihi 86
Şekil 3.41: Stralsund ve Wismar..... 86
Şekil 3.42: Regensburg Tarihi 87
Şekil 3.43: Klasik Weimar. 87
Şekil 3.44: Goslar tarihi kenti 88
Şekil 3.45: Völklingen Demir..... 88
Şekil 3.46: Essen Zollverein Kömür..... 89
Şekil 3.47: Alfeld Fagus Fabrikası 89
Şekil 3.48: Bauhaus Siteleri..... 90
Şekil 3.49: Berlin Modernizm 90
Şekil 3.50: Prehistorik Kazık..... 91
Şekil 3.51: Museumsinsel..... 91
Şekil 3.52: Bremen Belediye 92
Şekil 3.53: Üst Alman-Raetian..... 92
Şekil 3.54: Yukarı Orta Ren Vadisi..... 93
Şekil 3.55: Messel Pit Fosil Sitesi 93
Şekil 3.56: Wadden Denizi..... 94
Şekil 3.57: Almanya Antik 94
Şekil 3.58: Almanya Ulaştirma, İmar Ve Kentsel Gelişim Bakanliği organizasyon şemasi..... 97
Şekil 3.59: Lubeck kenti..... 100
Şekil 3.60: Reichenau Manastır Adası..... 100
Şekil 3.61: Würzburg Residence 101
Şekil 3.62: Bamberg Tarihi Kenti..... 101
Şekil 3.63: Bacharach kenti 102
Şekil 3 64: Rammelsber Madenleri 102
Şekil 3.65: Klasik Weimar..... 103
Şekil 3.66: Berlin Modernizm 103
Şekil 3.67: Almanya kültürel miras koruma vakfı şubelerinin ülke içerisindeki konumu..... 106
Şekil 4.1: Almanya Türkiye ve İsveç'in yıllara göre DM Li'ne dahil ettikleri alan sayılarının..... 113
Şekil 4.2: İstanbul Tarihi Yarımada..... 114
Şekil 4.3: Sultanahmet Arkeolojik..... 115
Şekil 4.4: Süleymaniye Camii ve..... 115
Şekil 4.5: Zeyrek Camii..... 116
Şekil 4.6: İstanbul Kara Surları..... 116
Şekil 4.7: Safranbolu Şehri..... 116
Şekil 4.8: Hattuşa (Boğazköy)..... 117
Şekil 4.9: Nemrut Dağı..... 117
Şekil 4.10: Xanthos-Letoon. 118
Şekil 4.11: Divriği Ulu Camii ve..... 118
Şekil 4.12: Truva Antik Kenti..... 119
Şekil 4.13: Selimiye Camii ve..... 119
Şekil 4.14: Pamukkale-Hierapolis 120
Şekil 4.15: Kapadokya..... 120
Şekil 4.16: Almanya Türkiye ve İsveç'in Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanlarının sayıları..... 121
Şekil 4.17: 1/100.000 İstanbul İl Çevre Düzeni Planı, 2009 125

Şekil 4.18: Sultanahmet Arkeolojik Parkı-1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı. 127
Şekil 4.19: Suleymaniye Bölgesi-1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı..... 128
Şekil 4.20: Zeyrek Camii ve Çevresi-1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı..... 130
Şekil 4.21: İstanbul Kara Surları-1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı..... 131
Şekil 4.22: İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetim Planı Etapları..... 134
Şekil 4.23: İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetim Planı SWOT Analizi 135
Şekil 4.24: Istanbul kültürel mirasın korunmasında etkin aktörlerin şeması..... 143
Şekil 4.25: Sultanahmet Four Seasons Otel ve Arkeolojik Park Alanı 149
Şekil 4.26: Süleymaniye Yenileme Projesi'nin etapları ve yetki sahibi kuruluşlar 151
Şekil 4.27: Süleymaniye Bölgesi Yenileme Planı 151
Şekil 4.28: Kiptaş uygulama alanı içerisinde yıkımın gerçekleştiği alanlar..... 152
Şekil 4.29: KUDEB uygulama alanı-Ayrancı sokak 153
Şekil 4.30: Haliç Metro Köprüsü Projesi..... 155
Şekil 4.31: Istanbul metro sistemi içerisinde Haliç Metro Körüsünün konumu 156
Şekil 4.32: Yenikapı kazılarında bulunan arkeolojik kalıntılar..... 157
Şekil 4.33: Sulukule Yenileme Projesi 158
Şekil 4.34: Sulukule Yenileme Projesi kapsamında yıkılan ahşap yapılara bir örnek..... 160

UNESCO DÜNYA MİRAS LİSTESİNDE YER ALMANIN, ÜLKE KÜLTÜREL MİRAS KORUMA POLİTİKALARINA ETKİLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

ÖZET

Kültür, Marx tarafından doğa'nın yarattıklarına karşılık, insanoğlunun yarattığı her şey olarak özetlenmiştir. İnsanoğlunun yarattıklarını koruması ilk olarak dini nedenler ile bağlantı kurularak tapınaklar, mabetler gibi anıtsal nitelikteki yapıların korunması ile başlamıştır. Kentsel kültürü ise kenti oluşturan bireylerin kentsel ortamda ürettikleri maddi ve manevi değerler oluşturmaktadır. Koruma süreci de bu bağlamda gelişerek tek yapı ölçeği ile sınırlı kalmaktan kurtulmuş yaşam alanlarını ve bu alanlarda üretilen soyut değerleri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

Koruma sürecinde yaşanan bu gelişme, koruma eyleminin nasıl gerçekleşmesi gerektiği yönündeki tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu noktada bir kültür varlığının gerçek değerinin ancak tarihsel ve geleneksel olarak elde edilecek tam bilgi ile belirlenebileceği unutulmamalıdır. Bu nedenle ülkelerin sadece kendi kültürel mirasının değil aynı zamanda diğer ülke miraslarının korunmasında da sorumluluğu olmalıdır. Bu bağlamda koruma süreci, ülkelerarası işbirliğinin organize edildiği uluslararası düzeydeki örgütlenmeler ile desteklenmektedir.

Uluslararası işbirliğini organize etmek ve yönlendirmek ihtiyacı nedeni ile uluslarası kuruluşlar oluşturulmuştur. Bu kuruluşlardan en önemlisi İkinci Dünya Savaşı sonrasında galip gelen devletlerin ileride meydana gelmesi muhtemel anlaşmazlıkları önlemek amacı ile bir girişimde bulunması sonucu 1945 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Örgütü'dür. 1946 yılında ise Birleşmiş Milletlere bağlı uzman kurul olarak; Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) kurulmuştur. 1946 yılında UNESCO kurulumu sözleşmesinde kuruluşun amacı ırk, cins, dil ve din farkı gözetmeksizin Birleşmiş Milletler Tüzüğü'nde dünya milletlerine tanınan insan hakları ve esas hürriyetlerine, kanunlara ve adalete müşterek bir saygı yaratmak için, milletler arasındaki işbirliğine eğitim, bilim ve kültür yolu ile yardım ve böylelikle barış ve güvene hizmet etmek olarak belirlenmiştir.

UNESCO bünyesinde gerçekleştirilen 1972 tarihli konferans kültürel mirasın korunması adına önemli ve hala geçerliliğini koruyan bir sözleşmenin hazırlanmasını sağlamıştır. "Dünya Kültür ve Doğal Mirası Koruma Hakkındaki UNESCO Konvansiyonu" ile korumaya değer olarak nitelendirilen alanların beraberinde "miras" kavramı gündeme gelmiştir. Kültürel mirasın evrensel bir değer olduğu kabul edilmiş ve bu mirasın korunması için ortak bir çalışma yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda bu alanları kapsayan bir Dünya Miras Listesi hazırlanması gerekli görülmüştür. Dünya Miras Listesi'ni hazırlamak ile görevlendirilmek üzere UNESCO bünyesinde Dünya Miras Merkezi kurulmuştur. Bu komisyonun görevi Dünya Miras Listesi'nde yer alması için önerilen alanları

değerlendirmek, listede yer alan alanların korunmasını sağlamak ve periyodik raporlamalar ile mevcut projeler hakkında görüş bildirip danışmanlık yapmaktır. Bu listede yer alacak alanların Komisyon tarafından belirlenmiş 10 kriterle tanımlanan Üstün Evrensel Değer'e sahip olması ve bunu Bütünlük ve Özgünlük ile desteklemesi gerekmektedir. Aynı zamanda bu alanların Alan Yönetim Planları'nın da olması beklenmektedir. Listede yer alan alanların gerektiği gibi korunamaması durumunda bu alanların Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi'ne alınması gündeme gelebilmektedir.

Dünya Mirası Komitesi tarafından periyodik olarak güncellenen Dünya Mirası Listesi'nde 2012 yılı itibariyle 153 ülkeye ait 936 adet varlık yer almaktadır. Bunların 725'i kültürel, 183'ü doğal, 28'i ise hem doğal, hem de kültürel nitelikleri olan varlıklardır. Türkiye bu listede 2012 yılı itibari ile 8 kültürel miras ve 2 karma miras olmak üzere 10 alan ile yer almaktadır.

İstanbul'un yüzyıllarca birçok uygarlığa ev sahipliği ve Bizans ve Osmanlı'ya ise başkentlik yapmış olması nedeni ile sahip olduğu kültürel miras birikimine karşın, listede sadece "İstanbul Tarihsel Alanları" ile yer alıyor olması oldukça dikkat çekicidir. Üstelik bu alan 2003 yılından beri Tehlike Altındaki Dünya Miras Alanları Listesi'ne dahil edilme tehlikesi ile karşı karşıyadır.

İstanbul Tarihsel Alanları, Tarihi Yarımada içinde yer almaktadır. Konuya daha geniş bir çerçeveden bakabilmek amacıyla öncelikle Tarihi Yarımada bütününde gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde, çalışmaların başladığı ilk günden günümüze kadar geçen sürede ciddi projeler üretilmiş olduğu görülmektedir. Ancak bu projelerin hiçbirinin sürekliliğinin sağlandığı bir uygulama süreci olmamıştır. UNESCO bu süreçte zaman zaman uyarıları ile teşvik edici olmuştur. Bu sorun ve tespitten yola çıkılarak çalışmayı şekillendiren araştırma sorusu *"Kültürel mirasın korumasında Dünya Mirası Listesi'nde yer almanın alana ve ülkeye sağladığı avantajlar nelerdir ve dezavantajları var mıdır?"*olarak belirlenmiştir. Uluslararası örneklere ek olarak İstanbul'da yer alan "İstanbul Tarihsel Alanları" Sultanahmet Arkeolojik Park, Zeyrek Camii ve Çevresi, Süleymaniye Camii ve Çevresi, İstanbul Kara Surları olmak üzere dört ayrı alanda gerçekleştirilen projelerin incelenmesi doğrultusunda çalışmanın amacı UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer almanın öncelikle listedeki alana, sonra ülkeye kültürel mirasın korunması konusunda üretilen koruma yaklaşımına ne boyutta etki ettiğini ortaya koyabilmek olarak belirlenmiştir.

Çalışma 5 bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümü olan birinci bölümde konuya giriş yapılarak, sorunlar ortaya konmuş ve temel bir araştırma sorusu belirlenmiştir. Bu soru çerçevesinde çalışmanın amacı kapsamı ve çalışmayı şekillendiren yöntem geliştirilmiştir. Kültür, kültürel miras ve koruma anlayışının ele alındığı ikinci bölüme, konunun kavramsal temelini oluşturulmuş ve koruma konusunda etkin aktörler kısaca tanıtılmıştır.

UNESCO Dünya Mirası kavramı, üye ülkelerden İsveç ve Almanya'nın koruma politikalarının ele alındığı üçüncü bölüm, koruma konusunda en etkin aktör olan UNESCO Dünya Miras Merkezi ile başlamış ve koruma politikalarının irdelenmesine zemin hazırlamak amacı ile UNESCO Dünya Miras Merkezi tarafından kabul edilmiş Dünya Mirası kavramı, Dünya Miras Listesi oluşumunun ilke ve kriterleri, hangi durumda bu listeden çıkarılma tehlikesi altında olunacağının

incelendiği bir literatür taraması ile devam etmiştir. Konu ile ilgili kavramsal durum net olarak ortaya konduktan sonra, Dünya Miras Listesi'nden seçilen İsveç ve Almanya örnek ülkelerinde kültürel miras korunması bağlamında ülke koruma politikaları değerlendirilerek, alanlarda gerçekleştirilmiş çalışmalar incelenmiş ve ülke korumasına katkısı ortaya konmuştur. Bu süreçte ülkelerin listede yer alan tüm miras alanları incelenmiş hangi kriterler nedeni ile listede yer aldıkları ortaya konmuştur. Listede yer alan alanlar özelliklerine göre sınıflandırılmıştır. Koruma sürecinde söz sahibi olan tüm aktörlerin net bir şekilde ortaya konması için idari sistem incelenmiş ve Türkiye'deki sisteme katkı sağlayabilecek şekilde değerlendirilmiştir. Ayrıca ülkelerin Dünya Miras Listesi'nde yer alma konusundaki fikirlerini ortaya koymak amacı çerçevesinde söz konusu kurum kuruluş ve aktörlerle birebir görüşmeler yapılmış ve koruma konusundaki mevcut politikalarına ek olarak üretim aşamasındaki politikalar hakkında bilgi toplanmıştır.

Türkiye'nin koruma politikaları içerisinde UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer almanın öneminin incelendiği dördüncü bölümde, öncelikle Türkiye'deki Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanlar açıklanmış bu alanlardan biri olan İstanbul Tarihsel Alanları ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Mevcut planların İstanbul Tarihsel Alanlarını oluşturan dört bölge için aldıkları kararlar incelenmiş bu şekilde mevcut durum ortaya konmuştur. Daha sonra bu alanlarda gerçekleştirilen projeler UNESCO Dünya Miras Komisyon kararları/uyarıları ile ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir. Araştırma sorusu kapsamında hazırlanan anket ile İstanbul Tarihsel Alanları'nı koruma sürecinden sorumlu tüm idari aktörler, akademisyenler, STK'lar, meslek odaları, basın yayın organları ile görüşmeler yapılmış bu şekilde konuyu nasıl değerlendirdikleri incelenmiştir.

Beşinci ve son bölümde İsveç ve Almaya ülkelerindeki başarılı uygulamalar ile İstanbul çerçevesindeki analizler ve anket sonuçları değerlendirilmiş ve Dünya Miras Listesi'nde yer almanın avantajlarının benimsenip bu avantajların ülke politikalarına olumlu yönde katkı sağlayabilmesi doğrultusunda bazı öneriler geliştirilmiştir.

Dünya Miras Listesi'nde yer almanın katkılarının tartışıldığı tez çalışmasında incelenen İsveç ve Almanya örnek ülkeleri korumayı planlama sürecinden ayrı ele almamakta ve planlama ile bir bütün olarak bölgesel politikalar ile değerlendirmektedir. Dünya Miras Listesi'nde yer almayı uluslararası platformda ülke markasını geliştirerek yarattığı prestij kaynağı olarak kabul etmekte, koruma çalışmalarında teşvik edici bir katkısı olduğunu düşünmektedirler. İsveç'te çalışmalar listede yer alan alan sayısını arttırmaktan çok gelişmekte olan ülkelere bu konuda yardımcı olmaya yoğunlaşmış durumdadır. Almanya ise sürece daha yerel bakmakta ve listedeki alan sayısını arttırmaya çalışmaktadır. Listede yer alma konusunda farklı politikalar benimsemiş olmalarına rağmen ortak olan nokta her ikisinin de Dünya Miras Listesi'nde olmanın ülkeye olumlu etkisi olduğu konusunda hemfikir olmasıdır. Türkiye'de koruma süreci planlama sürecinden ayrı ele alınmakta ve bölgesel politikalar benimsemek yerine yerel, alana özgü politika ve proje geliştirilmektedir. İstanbul Tarihsel Alanları'nda gerçekleştirilen projeler nedeni ile Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi'ne alınma ihtimalini gündeme gelmesi göstermektedir ki Türkiye'de Dünya Miras Listesi'nde yer almanın avantajlarını yeterince benimseyememiştir. Dünya Miras Merkezi'ni ülke politikalarına karışan bir kuruluş olarak görmek yerine uluslararası platformdaki bir danışman olarak kabul etmek ve uyarılarını bu gözle değerlendirmek gerekmektedir.

AN ASSESMENT OF THE IMPACTS OF BEING ON THE UNESCO WORLD HERITAGE LIST ON A COUNTRY'S CULTURAL HERITAGE PROTECTION POLICIES

SUMMARY

Acording to Marx, Culture is everything that human created in response to what nature has created. The very first reasons of why human protected his own creations are highly linked with religious narratives which led to protecition of monumental structures as temples and sanctuaries. On the other hand, urban culture consists of the material and moral values that citizens created in that particular region. In that context, protection objects has changed and extended its range by including the habitat itself and the abstract values that has been created in it.

That extension in protection processes has introduced the debate on how the proteciton methodologies should be carried out. The actual value of an culture creation should only be analysed in the historical and traditional means. Therefore any country should take responsibility on protecting not only its own cultural heritage but the rest of the world heritage as well. Therefore, it was concluded that the protection process has to be supported by international organizations where international cooperation exists.

In the need of organizing and guiding the international cooperations, international foundations has been established. The most important foundation of this subject is United Nations (UN) established in 1945 right after the end of World War II by the conquering nations to prevent any kinds of possible controversies in future between the members. The very first regulations of UN has covered the protection of cultural properties that harmed by wars and states that it is every members' responsibility to do so whether they appear in the war or not. To deepen and deriving more regulations about protection issue United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (UNESCO) has been founded in 1946 by UN. In the same year UNESCO's main objective has been designated to support the international peace and trust that is regardless of race, type, tongue and religion via international human rights and liberty which stated in UN charter.

A conference held in 1972 can be shown as a milestone about cultural heritage protection policies where a very important and still valid agreement was arranged by UNESCO. That was an UNESCO convention named "Protection of the World Cultural and Natural Heritage" which covers the criterions for properties needed to be protected, moreover the term "heritage" is introduced to the scene. With the help of that convention cultural heritage is accepted as universal values and a concrete emphasize has been made on protection of heritages by international cooperations. In

this context “heritages” from all around the world has to be determined to be put in a list named World Heritage List.

To do this job UNESCO has founded a new branch called World Heritage Center which has special autorization and regulation rights. An international commision, composed of the nations stand side of the UNESCO agreement, took the charge of World Heritage Center and renew the duties and states of member nations around World Heritage Center objectives. Note that, the objectives of World Heritage Center are to evaluate the candidate properties for Cultural Heritage List and protect the properties that are already in the list and publish periodic reportings and consultancy for the existing projects.

The properties that would take part in that list need to have at least one of the 10 criterions of being Outstanding Universal Value and support it with its Integrity and Authencity. Moreover, those places are expected to have Site Management Plans. In admission process for a property, the commission took consultancies from ICOMOS and ICCROM for cultural properties and IUCN for natural properties. In the case of careless protection of any listed heritage, those properties would be put in the World Heritages List in Danger.

World Heritage List is updated periodically by World Heritage Committee and by the year 2012, 153 countries with 936 properties in total are in the list and it is stated that 725 of them are cultural, 183 of them are natural and 28 of them are both natural and cultural (mix) properties. In detail, 8 cultural and 2 mix properties are listed from Turkey as world heritages by 2012.

Although, Istanbul has vast cultural heritage properties because of being the host for countless civilizations and capital for Byzantium and Ottoman Empires in past, it is very engrossing that there is only Historic Areas of Istanbul listed in World Heritage List from Istanbul. Moreover, since 2003 that only property has been facing a danger for being put in the List of World Heritages in Danger.

Historic Areas of Istanbul is located within Istanbul Historical Peninsula. To search the subject in the more general context, projects conducted in the Historic Peninsula as a whole is examined firstly. Observed that, since the first day of work produced serious projects, but there have not been any applications that had absolute sustainability. During those projects, UNESCO’s advices sometimes helped inciting those works. There arises a significant research question because of a protection disability of this internationally important properties: “What are the advantages of being in a World Heritage List for a cultural property and its nation and is there any disadvantages in this relation?”.

In addition to international examples of heritage protection projects from Sweden and Germany, four discrete properties in Istanbul, like Sultanahmet Archaeological Park, Zeyrek Quarter, Süleymaniye Quarter and Zone of The Ramparts will be examined around the main objective of this work which is to bring up the effects, of being in the World Heritage List, firstly on the heritage itself, then the protection policies of home country.

This work consists of 5 main sections. In the first section, an introduction to the subject has been made, then the main problems were identified and finally main research question was structured. The objective, scope and the methodology of this research are based on considered question.

In the second section, the concepts like culture, cultural heritage and protection understanding were introduced to clearly reflect the conceptual basis of those notions. Moreover, reasonings were introduced to answer why, how and for whom has the cultural heritages been protected and effective actors about protection policies were briefly explained.

Third section covers the UNESCO World Heritage concept and the protection policies of Sweden and Germany as member nations of UNESCO. The section starts with the introduction to UNESCO World Heritage Center, the most effective actor in heritage protection, then to help analyze the protection policies World Heritage concept and the principles and criterions of World Heritage List was explained, as a third subject the terms that lead a heritage to be put out of the list were introduced with literature scan. Next, the national protection policies and projects conducted for cultural heritage in Sweden and Germany were examined within the context of cultural heritage protection policies. In this track, all of the heritage properties listed by UNESCO in those countries were inspected while examining the criterions that give those heritages the right of being in the list. Administrational system was inspected to analyze the actors that play role in the protection process and then an evaluation made to contribute the system in Turkey. Moreover, series of interviews were made with most of the actor foundations, organizations and individuals in order to reflect their ideas about being in the World Heritage List and obtain deeper knowledge about their current and developing policies on cultural heritage protection.

The importance of being in the UNSECO World Heritage List for Turkey's protection policies was examined in fourth section with similar approaches that has been used to analyze Sweden and Germany. First of all, the Turkish properties that are in the World Heritage List were introduced and Historical Areas of Istanbul were considered later in detail. The decisions took in past due to existing plans and projects were studied to bring up the current state of protection process in Sultanahmet Archaeological Park, Zeyrek Quarter, Süleymaniye Quarter and Zone of The Ramparts. Later, those projects were judged on their relation with UNESCO World Heritage Commission's decisions, warnings and advices. A survey parallel to the research question has been conducted among all the responsible actors for Historical Areas of Istanbul like the administirative actors, academicians, non-governmental organizations, professional chambers and the media specialists. With the help of that survey and several interviews, a clear understanding on how they consider the subject has been obtained.

Fifth and the last section start with the evaluation of the successful projects and applications from Sweden and Germany. Then, analysis and survey outcomes that have been made around Istanbul were concluded to a summary. Finally, the advantages of being in the World Cultural List were adopted and those advantages were transformed into several recommendations to help improve the national protection policies.

In this work, mainly the effects of being in the World Heritage List was questionized, especially by examining the states of Sweden and Germany in the protection processes and it was seen that those nations do not isolate the conservation planning from planning process and regional policies are important. In fact, those countries believe that being in the World Heritage List will improve the branding the country to becoming a more prestigious nation. By this way, heritage protection issue has become a more exciting and inciting thing. Protection projects in Sweden are no longer aiming to increase the number of heritage properties in the list, but contributing to the developing countries all over the world. On the other hand, Germany goes with the idea of increasing the quantity of national heritages in the list.

Although they have adopted different concepts of policies about being on the list, they share one thing in common which is the undeniable truth about positive effects of being in the World Heritage List to their own benefit. Unfortunately in Turkey conservation planning is segregated from the planning and instead of standing up for territorial policies most of the protection projects are planned with local scale and conducted particular to the property itself. Nowadays, being threaten by entering the List of World Heritages in Danger shows that Turkey was unsuccessful in using the advantages of being in the World Heritage List. At this point it should be emphasized that, instead of seeing World Heritage Center as a organization that interfering to the governmental policies, Turkey must embrace World Heritage Center as a international consultant and an expert in protection field and evaluate its warnings in that context.

1. GİRİŞ

Korunacak değerler basit tanımı ile tarihsel süreç içerisindeki belli bir döneme ait olan, toplumsal yapıda yer bulmuş her türlü doğal, sosyal, kültürel, ekonomik belgelerdir. Gelecek nesillere geçmiş kültürel birikimleri ve değerleri aktarmak korumanın temel amacı olmuştur. Aynı amacı benimsemiş olsalar da kentsel koruma yöntemleri farklılıklar göstermektedir. Korunacak değer her ülkenin sahip olduğu kültüre göre farklı şekilde ele alınmakta ve beraberinde farklı koruma yöntemleri ve araçları ortaya çıkmaktadır. Kentsel koruma uluslar arası ortak bir amaç ancak farklı eylemler içermektedir.

UNESCO Dünya Miras Merkezi bu eylemleri genel bir çerçeve altında toplamayı hedefleyen bir organizsyon olarak öne çıkmaktadır. UNESCO Dünya Miras Merkezi tarafından korunmaya değer olarak nitelenen alanlar beraberinde "Miras" kavramını getirmiştir. UNESCO "Miras" kavramını geçmişten gelen, bugün birlikte yasadığımız ve gelecek nesillere aktaracağımız kalıt olarak tanımlamaktadır. 16 Kasım 1972'de UNESCO Genel Konferansı'nda kabul edilen, 17 Aralık 1975 yılında yürürlüğe giren "Dünya Kültürel ve Doğal Mirası'nın Korunmasına Dair Sözleşme" bu konuda oldukça önemlidir. Kültürel ve doğal mirasın tespit edilerek korunmasını ve gelecek kuşaklara iletilmesini amaçlayan bu sözleşmeye göre korunması gereken kültürel miras " İnsanlığın tarih boyunca oluşturduğu kültürel yapılar ile bu yapıların içinde yer aldığı doğal çevre" olarak kabul edilmiştir. Bu yapı ve doğal çevrenin insanlığın ortak mirası olduğu bu nedenle korunmaları sürecinde herkese görev düştüğü vurgulanmıştır. Bu bağlamda tek bir "Dünya Mirası" kavramına ulaşılmıştır. 2011 yılı itibari ile 725 kültürel, 183 doğal ve 28 karma miras olmak üzere toplam dünya mirası sayısı 936'dir (UNESCO, 1972).

Türkiye bu sözleşmeyi 1983 yılında imzalamış ve Dünya Kültürel Miras Listesi'nde İstanbul Tarihi Alanları, Divriği Külliyesi, Hattuşa, Nemrut Dağı, Xanthos-Letoon, Safranbolu Kenti, Truva Antik Kenti, Selimiye Camii ve Çevresi, olmak üzere 8 kültürel miras, Göreme Doğal Parkı-Kapadokya ve Pamukkale olmak üzere 2 hem kültürel hem doğal miras olmak üzere toplam 10 alanla yer almaktadır (WHC, 2012)

1.1 Tez Araştırma Soruları

Kültürel miras korumasının geçmişi incelendiğinde dünyadaki sayısız dönem yapılarının insanların koruma çabalarıyla yaşamış olduğu söylenebilir. Türkiye ise kültür varlıklarını koruma konusunda birçok Avrupa ülkesine göre yetersiz kalmaktadır. Dünya Miras Listesi'nde yer alan İstanbul Tarihi Yarımada'nın planlama geçmişi sorunu daha net ortaya koymaktadır.

Alandaki ilk çalışmalar 1975 yılında Amsterdam bildirgesinde yer alan insanlık için özgün ve ender örneklere sahip İstanbul'daki ahşap yapılardan oluşan sokakların yok olup gitmesine Avrupa'nın seyirci kalamayacağını bildirilmesi ile başlamıştır. Bu değerlerin korunmasına katkıda bulunması için 1976 yılında başta UNESCO olmak üzere tüm ilgililer ve kuruluşlar göreve çağrılmış ve ilk Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı çalışmaları başlamıştır (Zeren, 1981).

Sultanahmet Bölgesi 1954 yılında kentsel arkeolojik sit alanı ilan edilmiş ve bunu Süleymaniye'nin 1977, Zeyrek'in 1979, yıllarında kentsel sit alanı ilan edilmesi takip etmiştir. 1979 yılında Kültür Bakanlığı işbirliği ile UNESCO ve UNDP arasında yapılan bir sözleşme gereğince İstanbul Belediyesi'nde kurulan bir büroda (TASK) "İstanbul Tarihi Alanlarını Koruma Projesi" çalışmaları başlatılmış, ancak hazırlanan projeler uygulanamamıştır. İstanbul Kara Surları 1981 yılında sit alanı olarak ilan edilerek günümüzde Dünya Miras Listesi'nde yer alan İstanbul Tarihsel Alanları'nı oluşturan tüm bölgelerin sit alanı olarak ilan edilme süreci tamamlanmıştır (Tekeli, 2011).

1985 yılında Sultanahmet, Süleymaniye, Zeyrek ve Kara Surları'ndan oluşan dört alan İstanbul Tarihsel Alanları olarak UNESCO Dünya Miras Listesi'ne dâhil edilmiştir. Bu karar ile birlikte UNESCO'nun koruma politikalarına dâhil olma süreci başlamıştır. Bu alanlarda belediye bünyesinde 1988 yılında 'Süleymaniye Sit Alanı Kamulaştırma Tadilat Planı' gibi projeler üretilmiş ancak yerel yönetimin değişmesi sonucunda yarım kalmıştır. Dünya Miras Merkezi Komisyonu'nun her toplantıda özellikle üzerinde durduğu, listede yer alan İstanbul Tarihsel Alanlarını kapsayan, İstanbul Tarihi Yarımada için çalışmaları sürdürülen Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı 1990 yılında onaylanmış ancak plan 1994 yılında iptal edilmiştir. 1995 yılında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında İstanbul Tarihi Yarımada kısmen "arkeolojik", kısmen "kentsel arkeolojik" ve kısmen "tarihi

ve kentsel" olmak üzere sit alanı olarak ilan edilmiş tümüyle koruma altına alınmıştır. 1975-1995 20 yıllık süreç içerisinde görüldüğü gibi alanlar önce tek tek sonra bütünleşik olarak sit alanı ilan edilerek korunmaya çalışılmış ancak sürekliliği sağlanabilmiş bir plan üretimi konusunda başarılı olamamıştır (Tekeli, 2011).

Sonraki 5 sene içerisinde bölge için bir plan üretimi girişimi olmamıştır. 2001 yılında Koruma Amaçlı İmar Planı çalışmaları tekrar başlamış ve 2005 yılında plan tamamlanmıştır. Plan üretim aşamasında, UNESCO Dünya Miras Merkezi Komisyon toplantılarında sürecin hızlanması gerektiği uyarılarına ek olarak, İstanbul Tarihsel Alanları'nın Tehlike Altındaki Dünya Miras Alanları Listesine dâhil edilmesi konusu gündeme gelmiştir. Bu konu ilk kez 2003 yılında kayıtlara geçmiştir. UNESCO'nun planlama sürecine direk dâhil olma yetkisi olmamasına rağmen, çalışmaları gözlemleyerek ancak uyarılar ile yönlendirmelerde bulunmasının plan tamamlanma süreci konusunda ciddi bir yaptırımı olmuştur (WHC, 2005).

Ancak 2006-2007 yılları arasında Süleymaniye, Sulukule gibi Dünya Miras Listesi içerisinde yer alan bazı bölgelerin yenileme alanı olarak ilan edilmesi ile bu alanlarda koruma planının hükmü düşmüştür. Açılan davalar sonucunda 2005 yılında onaylanan Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı 2008 yılında iptal edilmiş, tüm Tarihi Yarımada için etkisiz hale gelmiş ve yeni bir plansız dönem başlamıştır (SPO, 2008).

2009 yılında onaylanan "1/100.000 Ölçekli İstanbul İl Çevre Düzeni Planı" bölge için metropolitan ölçekte bazı kararlar getirmiştir. 2011 yılında ise "Fatih İlçesi Kentsel Sit Alanı 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı" ile alanın plansızlık sorununa çözüm üretilmiştir.

UNESCO Dünya Miras Listesinde yer alan tüm alanlar için hazırlanması gereken yönetim planı ile yeni bir planlama anlayışı ortya çıkmıştır.

UNESCO Dünya Miras Merkezi Komisyon toplantılarında yinelenen İstanbul Tarihsel Alanları'nın Tehlike Altındaki Dünya Miras Alanları Listesine dâhil edilmesi ihtimaline ek olarak Yönetim Planı'nın hazırlanması uyarıları ile birlikte ilk çalışmalar 2006 yılında başlamıştır. UNESCO Dünya Miras Merkezi tarafından verilen sürenin 4 kez birer sene olarak uzatılması ile Ekim 2011'de tamamlanabilmiştir. Plan ile ilgili tartışmalar halen devam etmekle birlikte uygulama süreci henüz başlamamıştır (Alan Yönetim Planı, 2011).

Dünya Mirası olan İstanbul Tarihsel Alanları'nın içinde bulunduğu Tarihi Yarımada bütününde gerçekleştirilen çalışmaların başladığı ilk günden günümüze kadar geçen sürede ciddi çalışmalar yapılmış ve projeler üretilmiştir. Bu süreçte kimi zaman UNESCO uyarıları teşvik edici olmuştur. Ancak bu projelerin hiçbirinin sürekliliğinin sağlandığı bir uygulama süreci olmamıştır.

Bu noktadaki en önemli sorunlar,

- Korumanın birçok Avrupa ülkesinde planlama ile bütün bir şekilde ele alınıp uygulanırken, Türkiye'de koruma ve planlamanın birbirinden ayrı iki başlık olarak değerlendirilmesi,
- Dünya Mirası listesinde yer alan alanlara, Sit alanı, Yenileme alanı, Dönüşüm alanı gibi birden fazla statü verilmesi sonucu konuya dâhil olan çok sayıdaki aktörün koordineli bir çalışma sağlayamaması,
- Planlama çalışmalarının dönemsel iktidar ile şekillenmesi sonucu birçok başarılı planlama çalışmalarının uygulamaya yansıyamamaları,
- Üretilen projelerde alanın Üstün Evrensel Değerini negatif yönde etkileyecek eylemlerin yer alması ve bu bağlamda UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer almanın avantajlarının yeterince benimsenmemiş olması,

olarak özetlenebilir.

Belirlenen bu problemler neticesinde çalışamaya yön verecek olan araştırma sorusu ise;

"Kültürel mirasın korumasında Dünya Mirası listesinde yer almanın alana ve ülkeye sağladığı avantajlar nelerdir ve dezavantajları var mıdır?"

olarak belirlenmiştir

1.2 Tezin Amacı

Bu çalışmanın amacı Dünya Miras Listesi'nde yer almanın öncelikle listedeki alana, sonra ülkeye kültürel mirasın korunması konusunda üretilen koruma yaklaşımına ne boyutta etki ettiğini ortaya koyabilmektir. Bu etkinin farklı ülkelerde farklı boyutlarda olacağı düşünülerek örnek ülkeler incelenmiş ve Türkiye mevcut durumu ortaya konulmuştur. Örnek ülkelerden edinilen veriler ile Türkiye için en fazla

verimin nasıl alınabilineceği konusunda bir değerlendirmede bulunulmuştur. Çalışmaya yön veren konular ise aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

- Kültürel miras kavramının günümüz koruma yaklaşımı içerisinde ele alınması,
- Dünya Miras Listesi ve bu listede yer alma koşullarının neler olduğu ve hangi durumlarda bu alanların Tehlike Altındaki Alanlar Listesi'ne geçeceğinin açıklanması,
- Kültürel mirasın korunması ve Dünya Miras Listesi'nde yer almanın arasındaki etkileşimin ortaya konması,
- Dünya Miras Listesi'nde kültürel miras alanına sahip ülkelerden örnekler seçilerek bu alanlarda gerçekleştirilen çalışmalar ve ülke genel koruma politikaları arasında bir değerlendirmede yapılması,
- Türkiye'de mevcut durum analizinde bulunmak ve örnek alanlardan çıkarılan sonuçlar ile ülke kültürel miras koruma verimini arttırıcı önerilerde bulunulması.

1.3 Tezin Kapsamı

Çalışma 5 bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümü olan birinci bölümde konuya giriş yapılarak, problem ortaya konulmuş, çalışmanın amacı kapsamı ve çalışmayı şekillendiren yöntem geliştirilmiştir.

Kültür, kültürel miras ve koruma anlayışının ele alındığı ikinci bölüme, konunun kavramsal temeli ortaya koyabilmek için kültür ve kültürel miras kavramının incelenmesi ile başlanmıştır. Kültürel mirasın kim için neden ve nasıl korunduğu açıklanmış ve koruma konusunda etkin aktörler kısaca tanıtılmıştır.

UNESCO Dünya Mirası kavramı, üye ülkelerden İsveç ve Almanya'nın koruma politikalarının ele alındığı üçüncü bölüm, koruma konusunda en etkin aktör olan UNESCO Dünya Miras merkezi ile başlamış ve koruma politikalarının irdelenmesine zemin hazırlamak amacı ile UNESCO Dünya Miras Merkezi tarafından kabul edilmiş Dünya Mirası kavramı, Dünya Miras Listesi oluşumunun ilke ve kriterleri, hangi durumda bu listeden çıkarılma tehlikesi altında olunacağının incelendiği bir literatür taramasından oluşmuştur. Daha sonra Dünya Miras Listesi'nden seçilen

örnek kültürel miras alanlarının bulunduğu ülke koruma politikaları değerlendirilerek alanlarda gerçekleştirilmiş çalışmalar incelenmiş ve ülke korumasına katkısı ortaya konmuştur.

Türkiye'nin koruma politikaları içerisinde UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer almanın öneminin incelendiği dördüncü bölümde, Türkiye'deki Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanlar açıklanmış bu alanlardan biri olan İstanbul Tarihsel Alanları ayrıntılı olarak ele alınmıştır. İstanbul Tarihsel Alanları kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar şeçilen örnek ülkeler ile benzer şekilde analiz edilmiş mevcut durum ortaya konmuştur. Araştırma sorusu kapsamında hazırlanan anket ile koruma sürecine dahil olan resmi kurum ve şahıslar ile görüşülmüştür.

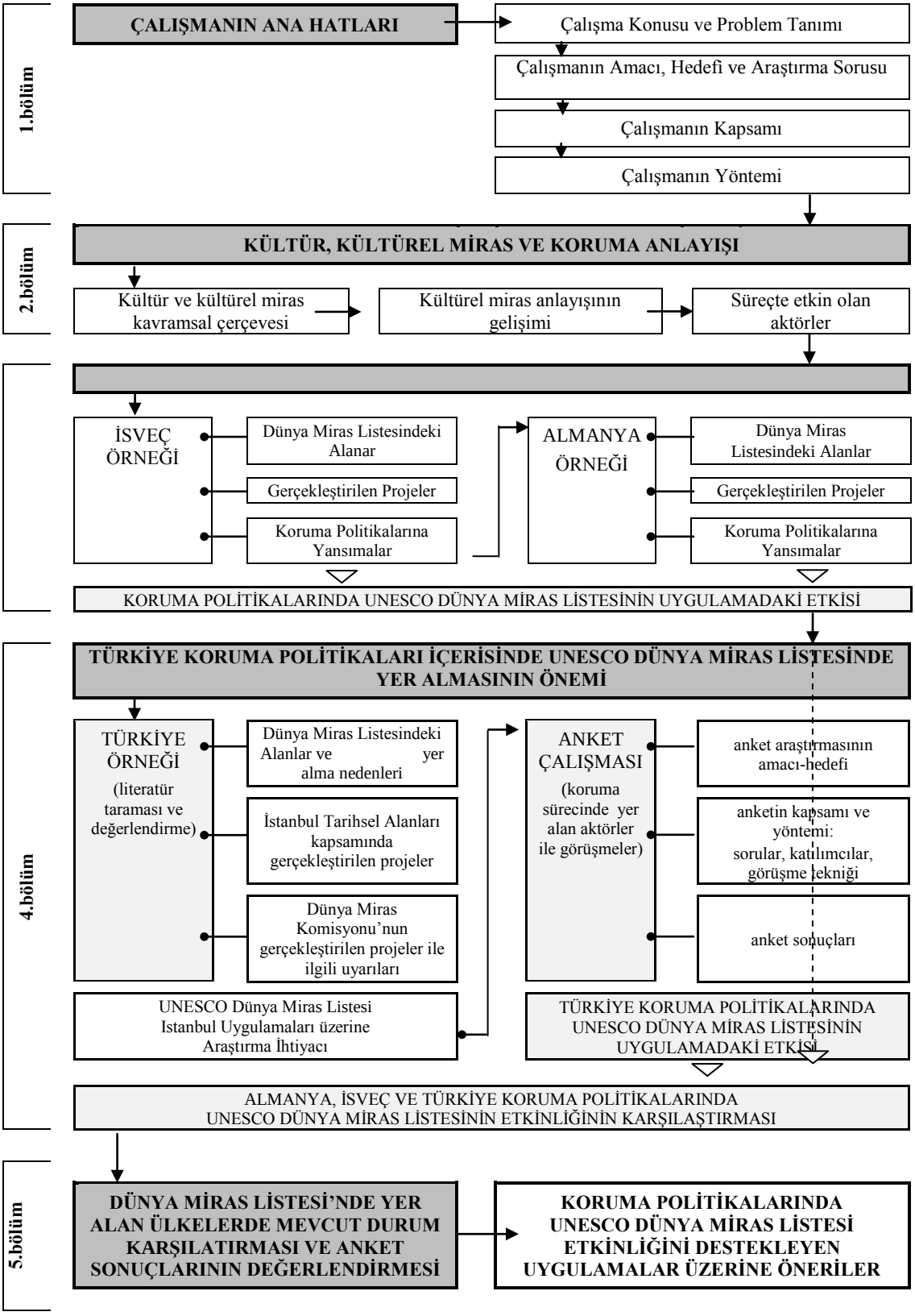
Değerlendirmenin yapıldığı beşinci ve son bölümde analizler ve anket sonuçları doğrultusunda öneriler geliştirilerek tez çalışması sonuçlanmıştır. Tez akış şeması Şekil 1.1'de görülmektedir.

1.4 Tezin Yöntemi

Bu tez kapsamında ilk olarak ayrıntılı literatür çalışması yapılmıştır ve bu bağlamda bu konu ile ilgili daha önceden yazılmış tez ve yayınlanmış makaleler incelenmiş mevcut değerlendirmeler gözden geçirimiştir. Konu ile ilgili kütüphane taraması sonucunda mevcut kitap ve elektronik yayınlar incelenmiştir.

İkinci olarak mevcut durum analizini net bir şekilde ortaya koyabilmek için gelişmiş ülkelerden seçilen örneklerde Dünya Miras Listesi alanlarına odaklanmış bir alan çalışması yapılmıştır. Öncelikle bu alanlarda gerçekleştirilen projeler ve yasal ve politik sistem incelenmiş. Analiz sürecini bireysel görüşmeler ile destekleyerek Dünya Miras Listesi'nde yer almanın avantaj ve dezavantajları ortaya konulmuştur.

Daha sonra gelişmekte olan ülkemizde Dünya Miras Listesi'nde olan İstanbul Tarihsel Alanları incelenmiş alanda gerçekleştirilen projeler, bu projelere UNECO Dünya Miras Merkezi tarafından yapılan yorumlar değerlendirilmiştir. Alan ile ilgili farklı aktörlerin konuya yaklaşımlarını ortaya koyabilmek için bir anket çalışması yapılmıştır. Ortaya çıkan bilgiler sonucunda UNESCO Dünya Miras Listesi'nde olmanın avantaj ve dezavantajları İstanbul ve Türkiye için saptanmıştır. Son olarak bu bilgiler ışığında İstanbul Tarihsel Alanları için Dünya Miras Listesi'nde olmanın faydalarını arttırıcı önerilerin geliştirileceği bir değerlendirme yapılmıştır.

Şekil 1.1 : Tez akış şeması.

2. KÜLTÜR, KÜLTÜREL MİRAS KAVRAMI VE KORUMA ANLAYIŞI

Bu bölümde konuya genel yaklaşımı belirleyebilmek amacı ile konu ile ilişkilendirilmiş kültür ve kültürel miras kavramları açıklanacaktır. Kültürel mirasın neden ve nasıl korunduğu ve bu sürecin geçirdiği değişim ayrıntılı olarak incelenecektir. Bu sayede çalışmanın kavramsal temeli oluşturulacaktır.

2.1 Kültür Kavramı

Etimolojik açıdan incelediğimizde kültürün *cultura'd*an geldiği görülmektedir. Latince'de, *cultura*, sürmek, ekip biçmek, işlemek, inşa etmek anlamına gelmektedir. İnsan eli ile bir bilgi birikimi sonucu gerçekleştirilen eylemler vurgulanmaktadır (Güvenç, 2005).

Kültür kelimesinin günümüzdeki anlamı ile ilk kez 17 yy.da Samuel Pufendorf kullanmıştır. Ona göre kültür doğaya karşıt olan ve belli bir toplumsal bağlam içinde ortaya çıkan tüm insan esaslarıdır. Herder ise Aydınlanma Çağı'nda kültürü bir ulusun, bir halkın ya da bir topluluğun yaşam biçimi olarak değerlendirerek bu kavrama tarihsel bir boyut kazandırmıştır (ICCROM, 1990).

Özellikle Antropologlar tarafından yoğun olarak çalışılan kültür kavramını Burnett Tylor tarafından 1871 yılında yapılmış şu tanımlama ile açıklamak uygun olacaktır.

Kültür, Toplumun üyesi olan bir insan tarafından kazanılan alışkanlıklar ve bilgi, inanç, sanat, ahlak hukuk ve diğer yeteneklerden oluşan karmaşık bir bütündür.

Antropolojik bilimde yaşanan gelişmelerle birlikte kültür kavramının tanımı daha kapsamlı bir hal almıştır. 1952 yılında ABD antropologları A.L. Kroeber ve C. Kluckhohn kültürün 164 tanımına atıfta bulunmuşlardır. Bunlar 'öğrenilmiş davranış biçimi, zihinde oluşmuş fikirler, mantıksal düzen psişik savunma mekanizması' olarak örneklenebilir. Daha yakın zamanda ise kültür için 'davranışlardan yaratılan soyutlama' tanımını uygun bulmuşlardır (Britanica, 1984).

Kültür en basit tanımıyla, herkes gibi olmak için bilmemiz gerekenlerdir. Maddi kültür ise insanların bildiklerini kullanarak ortaya koyduklarıdır (Tyler, 2009).

İnsanoğlunun gelişimi ile birlikte kültür tanımının kapsamı da doğru orantılı olarak artmıştır. Geçim kaynakları çeşitlendikçe kültür kavramı da zamanla parçalara bölünmüş ve her bir disiplin sistemi için özelleşmiştir. Kentsel kültür bakış açısını en objektif şekilde özetleyen tanım ise Marx tarafından verilmiştir. *Kültür, doğa'nın yarattıklarına karşılık, İnsanoğlu'nun yarattığı her şeydir* (Uygur, 1997).

Kentsel kültürü kenti oluşturan bireylerin kentsel ortamda ürettikleri maddi ve manevi değerler oluşturmaktadır. Bu noktada yaşayan ortak bir benlik oluşturulmakta ve bu yine insan aracılığı ile anlamlı hale gelmektedir. Kent kültürü, gelenek ve görenekleri farklı, değişik kültürlerden gelen kişilerin, bireysel hak ve sorumluluklarının bilincine vararak, yaşadıkları kente özgün görgü ve nezaket kuralları çerçevesinde bir arada yaşaması olarak açıklamak mümkündür.

2.2 Kültürel Miras Kavramı

Kültürel miras kavramı 1972 tarihli "Dünya Kültür ve Doğal Mirası Koruma Hakkındaki UNESCO Konvansiyonun"da korumaya değer olarak nitelendirilen alanların beraberinde gündeme gelmiştir. UNESCO "Miras" kavramını geçmişten gelen, bugün birlikte yaşadığımız ve gelecek nesillere aktaracağımız kalıt olarak tanımlamaktadır. Kültürel miras ise tarihi ve yapılaşmış çevreyi oluşturan anıtlar, mimari değeri olan yapı grupları ve alanlar olarak tanımlanmaktadır (UNESCO, 1972).

Kültürel Miras, insanlık tarihinin başlangıcından bu yana daha kaliteli bir yaşam sağlamak için, "İnsan'ın yaratıcılığı ve toplumlar arası etkileşimler sonucunda ortaya çıkan kültürel değerlerin birikimidir. Bunlar duygusal (kimliksel tanımlama) ve kültürel değerler (ekoloji, mimari tarihsellik) ile kullanım değerleridir (ekonomik, sosyal, politik) ve tüm bunlar koruma ile muhafaza edilebilir (ICCROM, 1990).

Aslında kültürel çevreyi tarih boyunca insanlar tarafından şekillendirilmiş ortamlar bütünü oluşturmaktadır. Baktığımız her yerde geçmişin izleri görülmektedir. Bu tek bir yapı veya bütün arazi dokusu içerisindeki herhangi bir şey olabilir. Dikkat çekilmesi gerekir ki kültürel miras sabit değildir. Sürekli olarak değişir ve reforme olur. Her dönemin kültürel mirasın ne olduğu ile ilgili kendi perspektifi vardır.

Kültürel miras, kültürel çevreden daha geniş bir kavramdır. Sadece nesne, yapı ve antik kalıntıları değil önceki kuşaklardan aktarılan hikâye, gelenek ve diğer soyut değerleri de kapsamaktadır. Bu kavram bugünün ve yarının modlarını kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

UNESCO dünyada yeri doldurulmaz değer olarak dikkate aldığı kültürel ve doğal mirası belirleme, koruma ve muhafaza etme konusunu teşvik etmek amacı ile çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmalar 1972 yılında UNESCO tarafından benimsenmiş olan uluslararası bir anlaşmayla şekil kazanmıştır. Paris'te imzalanan "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Hakkında Sözleşme" de kültürel ve doğal mirasın tanımı yapılmaktadır. Sözleşmeye göre kültürel miras kavramı;

Anıtlar: Tarihsel sanatsal ve bilimsel açıdan sıra dışı bir değeri bulunan mimarlık eserleri, heykel ve resimler, arkeolojik nitelikte eleman ve yapılar, yazıtlar, mağara ve eleman grupları;

Yapılar: Mimarileri, türdeşlikleri ve çevresel peyzaj özellikleriyle, tarihsel, sanatsal ve bilimsel açıdan üstün evrensel değerleri bulunan, ayrı ya da birleşik yapı grupları;

Sitler: Tarihsel, sanatsal, estetik, etnolojik veya antropolojik açıdan yeri doldurulamaz evrensel değeri olan, insan ürünü eserler veya insan ve doğanın ortak eserleri ve arkeolojik sitleri kapsayan alanlar olarak tanımlanmaktadır (UNESCO, 1972).

Kültürel miras ve korunması ile ilgili özgün anlaşmaların ve yasaların önemine ek olarak, ICOMOS kültürel miras hakkını insan haklarının ayrılmaz bir parçası olarak ifade etmektedir. Dünyadaki yeri doldurulamaz somut ve soyut mirasın tehdit altında oluşu, kurumlar ve devletlere olduğu gibi her bir bireye ve topluma da görevler ve sorumluluklar yüklemektedir. Günümüzde bu hakkın korunması gelecek nesillerin haklarının korunması anlamına gelmektedir. ICOMOS Stockholm Bildirgesi'nde, bu hakları aşağıdaki gibi sıralamaktadır (ICOMOS, 1998).

- Her insanın kültürel kimliğinin ifadesine saygı duyularak, kültürel mirasın özgün kanıtlarına sahip olma hakkı;
- Mirasının herkes tarafından bilinme hakkı;
- Mirasın mantıklı ve uygun kullanılma hakkı;

Kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi için, geçmiş nesillerden bize kalan bir emanet olarak algılanması ve gelecek nesillere daha fazla bozulmadan iletme yollarının aranması gerekmektedir.

"Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Hakkında Sözleşme" de ayrıca kültürel ve doğal mirasların, tehdit altında olduğuna da değinilmiş ve yok olmalarının bütün dünya milletlerini ilgilendirdiği vurgulanmıştır (UNESCO, 1972).

Kültürel ve doğal miras her ikisi de yeri değiştirilemez değerlerdir. Dünya mirası kavramı evrensel boyutuyla farklılaşmakta ve dünya miras alanları üzerinde bulunduğu ülkenin siyasi sınırları dikkate alınmadan, dünyadaki tüm insanlara ait evrensel değerler olarak değerlendirilmektedir.

2.2.1 Kültür varlıklarının insanlığın ortak mirası olduğu görüşü (Evrensellik görüşü)

1954 tarihli Avrupa Kültürü Konvansiyonu'nda kullanılan " Avrupa'nın Ortak Kültür Mirası" tanımı devlet sınırlarının ötesine geçilmesi kültürel mirasın evrenselliğini tanımlamak adına önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. Bu konvansiyonun dördüncü maddesine göre üye devletler kültürel değere sahip nesnelerin dolaşımını ve karşılıklı değişimini kolaylaştırmalıdır. Beşinci maddeye göre ise, her üye devlet kendi kontrolü altında bulunan ve Avrupa kültürü değerine sahip olan nesneleri Avrupa'nın ortak kültür mirasının bir parçası olarak kabul edecek, bunları korumak için gerekli önlemleri alacak ve bunların uygun şekilde görülmelerini sağlayacaktır. Bu konvansiyon bir milletin kültürel zenginliğinin sadece o millet için değil, aynı zamanda insanlık için önemli olduğunu ve bu amaçla da her devletin insanlık için bu hazineleri korumaları gerektiğini vurgulamıştır (Avrupa Kültürü Konvansiyonu, 1954).

Bu sözleşme ile kültür varlıklarının insanlığın ortak mirası olduğu görüşünün temelleri Avrupa bütününde atılmıştır. Bu görüş 1972 yılındaki UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi ile Dünya Mirası boyutuna ulaşabilmiştir. Bu sözleşme bağlamında yayınlanan 1977 tarihli UNESCO uygulama rehberinde "evrensel" kavramı "Uluslar Arası Üstün Evrensel Değer" kavramı ile ifadelendirilmiştir. Rehberde kavram şu şekilde açıklanmıştır; Bazı kültürel özellikler her yerde, tüm insanlar tarafından büyük anlam ve önemli kabul edilmeyebilirler. Görüşler bir kültür veya dönemden diğerine değişebilir. Kültürel varlıkların evrensel

değer olarak yorumlanması için parçasını oluşturduğu dönemin kültürünü yüksek oranda temsil etmesi gerekmektedir (UNESCO, 1977).

2011 yılındaki son uygulama rehberinde ise tanım şu şekilde genişletilmiştir. Üstün Evrensel Değer, ulusal sınırları aşan, bugün ve gelecek kuşaktaki bütün insanlık için ortak öneme sahip olağanüstü kültürel ve/veya doğal miras anlamına gelir. Bu nedenle, bu mirasın günümüzde korunması tüm uluslararası toplum için yüksek önem taşımaktadır (UNESCO, 2011).

Bu açıklamalardan da anlaşıldığı üzere evrensel nitelikte olan kültür varlıkları insanlığın gelişiminde farklı safhalardaki başarısını göstermektedir. Bu tür bir yaratıcılığın tümüyle bir devlete ya da ulusa ait olduğu iddiası kabul edilemez. Kültür varlıkları her türlü kısıtlayıcı yasal uygulamaların dışında bağımsız olarak insanlığın ortak mirasını oluşturmaktadır. Bütün insanların kültür varlıklarını görme, inceleme ve değerlendirme hakkı olmalıdır. Ortak kültür mirası görüşü kültür varlıklarının uluslararası ticaretini, karşılıklı değişimini ve sergilenmesini savunmaktadır. Böylece eski kültürlere ait eserler geniş bir kitleye hitap edebilecektir.

Koruma kavramı, kültür varlıklarının uygun koşullarda muhafaza edilmesi yanında, kültür varlığının varlıklarının tarihi, coğrafi, toplumsal ve iktisadi anlamda bütünlüğüne de saygı duymayı gerektirmektedir. Bu noktada Evrensellikle birlikte yerellik ortaya çıkmaktadır. Her kültürel miras ait olduğu yerde benzer özellik gösteren yapı veya alanlar ile bütüncül olarak ela alınmalıdır.

1972 yılındaki sözleşme Dünya Mirası kavramını açıklamak ile birlikte her ülkenin kendi mirasını korumadan sorunlu olduğunu diğer ülkeleri bu konuda ihtiyaç duyulduğunda bilimsel açıdan kaynak ve bilgi yardımı yapması gerektiğine değinmektedir. Ülkelerin Koruma konusunda başarısız olması halinde başka bir ülkeye taşınarak orada korunması gibi bir konu söz konusu edilmemiştir. Devletin egemen bir güç olmasına rağmen, kültür varlıkları söz konusu olduğunda uluslararası topluma karşı manevi sorumluluğu olması beklenmektedir (UNESCO, 1972).

2.3 Kültürel Mirası Koruma Anlayışı

Koruma, sözcük anlamı olarak “Muhafaza etmek, himaye etmek” ya da “ Bir varlığı tehlike ve dış etkilere karsı güvence altına almak” anlamına gelmektedir. Kentlerin belli kesimlerinde yer alan çağ bilimsel ve yapı tasarcılık değerleri yüksek yapıtlarla,

anıtların ve doğa güzelliklerinin kentte bugün yaşayanlar gibi gelecek kuşaklarında yaralanabilmesi için her türlü yıkıcı, saldırgan ve dokuncalı eylemler karşısında güvence altına alınması olarak da tanımlanmaktadır (Keleş, 1998).

Zeren, korunacak değerleri "Tarihten önceki devirlerle tarihsel devirlere ait olup, doğa, bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde, yer atında veya su içindeki bütün yapılar, taşınır ve taşınmaz mallar ve aynı nitelikteki her türlü belgeler" olarak tanımlamaktadır (Zeren, 1981).

1987 yılındaki Washington Tüzüğü koruma konusunda en eski ancak hala önemli bir belgedir. Kültürel mirasın korunması ve restorasyonda yol gösterici ilkeler koymayı hedeflemiş bu tüzüğe göre, korunması gereken değerler kentin ve kentsel alanın tarihi karakteri ile bu karakteri oluşturan maddi ve soyut bileşenlerdir, özellikle:

- Parsel ve sokakların tanımlandığı kent dokuları,
- Binalarla yeşil ve açık alanlar arasındaki ilişkiler,
- Binaların ölçek, boyut, üslup, yapım tekniği, kullanılan malzemeler, renk ve bezemeler ile tanımlanan biçimleri, iç ve dış görünüşleri,
- Kent veya kentsel alanın doğal ve insan yapısı çevresi ile arasındaki ilişki,
- Kent veya kentsel alanın zaman içinde yüklendiği değişik işlevler korunacak değerler olarak vurgulanmaktadır (ICOMOS, 1987).

Bu tüzük 1994 yılındaki Burra tüzüğüne de yol göstermiştir. Bir alanda gerçekleştirilecek tüm müdahaleler kültürel değerini müdafaa etmek içindir. Bu müdahaleler bakım duruma göre koruma, restorasyon, yeniden yapılanma ve adaptasyon, çoğu zaman birden fazlasını bir arada içerebilir. Koruma bir yerin korunmasına katkıda bulunabilecek tüm disiplinlerden yararlanmalıdır. Müdahale teknikleri geleneksel olmalıdır ancak sağlam bir bilimsel temele oturan ve deneyimli uzamanlar tarafından desteklendiğinde modern yaklaşımlar da olabilir (ICOMOS, 1994).

UNESCO'nun tanımı ise şu şekildedir; Toplumsal, ekonomik, kültürel ve doğal koşullara göre yaratılan değerlerin insanlığa aktarılması amacı ile ortaya çıkan ve günümüzde ulusal boyuttan, uluslararası boyuta taşınan bir olgudur.

Korunacak varlıklar ve korumanın amacına göre farklı yaklaşımlar vardır. Korunacak değerler ve amaçları Zeren şu şekilde tanımlamıştır:

- Geçmişin anımsanması için tarihsel belgelerin güvence altına alınması
- İnsanlığın yaratabileceği tüm kaynakların korunması
- Sanat yapıtlarının güvenliğinin sağlanması
- İçinde bulunulan ve korunacak değerler taşıyan çevredeki olumsuz değişimlerin denetlenmesi
- Sosyal ve geleneksel yaşam biçiminde oluşabilecek değişim ve tahriplerin önlenmesi
- Kültürel kavramların, gelenek, görenek ve düşüncelerin sürdürülmesi (Zeren, 1981).

Korumanın asıl amacı doğal ve tarihi zenginliklerin korunarak hayatta kalmalarının sağlanması, bu sayede gelecek kuşaklara teslim edilerek kültürel mirasın sürekliliğinin sağlanmasıdır. Tarihsel ve kültürel değerler bakımından oldukça varlıklı olan ülkemizde yerleşmelerinin neredeyse tamamında korumaya konu olabilecek alanlar söz konusudur. Bina ve yerleşme ölçeğinin dışında planlamaya konu olan orman varlığı, tarım alanları, içme ve kullanma suyu kaynağı, sulak alanlar, flora ve fauna varlığı, kıyılar ile geçmişten günümüze gelebilen tarihsel-kültürel mirasın pek çoğunu aynı yerleşmede bulmak mümkündür.

Korumaya çalıştığımız değerler bir nesne veya obje olmakla beraber koruma bir süreçtir. Bu süreç de yasamın kendisidir ve insana ait olduğu için de kültürdür. Bu çerçevede koruma kavramı, kültürel bir sürecin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır ve koruma, kültürel anlamda tek boyutlu bir yaklaşım olmayıp, kentsel yasamın sürekliliğini sağlayan, ekonomik ve toplumsal süreçleri de kapsamaktadır.

Tankut'a göre ise koruma bir hayat görüşüdür. Ancak bir hayat görüşü iç dinamiklerle beslenemiyorsa, bu durum adeta küçük bir grubun üyesi olduğu bir tarikatı oluşturur. Bu grubun yapacağı çalışmalar, düşünce üretimleri ve uygulamalar kamuoyu oluşturamaz (Tankut, 2005).

Koruma kavramı her toplumda olumlu bir bakış açısı ile karşılık bulmayabilir. Örneğin, kültür ve çevre gibi tüm dünyayı ilgilendiren ve insanın süreç içerisinde kimliğini bulmasını sağlayan değerlerin önemi mal, can gibi doğrudan yaşanan anlık değerlerin öneminin yanında arka planda kalarak soyutlanmaktadır (Aygen, 1996).

Çağdaş anlatımlarda kentsel koruma 'Toplumun geçmişteki sosyal, ekonomik koşullarını ve kültürel değerlerini yansıtan fiziksel yapısının günümüzün değişen sosyal ve ekonomik koşulları altında yok olmasına engel olmak ve çağdaş toplumla, çağdaş gelişmelerle bütünleştirilerek yaşamasını sağlamak' diye tanımlamakta ve aşağıdaki eylemleri içermektedir:

- Tarihsel, mimari ve görsel değerlerin uzun süreli olarak, bilimsel yöntem ve tekniklerle korunması (yapı ve çevre ölçeğinde)
- Ülkenin, tarihsel bölgenin, kentin, korunacak kentsel alanların planlanmış gelişme çizgisine uygun işlevler yüklenmesi:

  -Eski işlevlerin sürdürülmesi veya değiştirilmesi

  -Yeni işlevlerin sürdürülmesi ya da doğruluğunun denetlenmesi

  -Her iki yöndeki politikalar
- Koruma alanları aynı zamanda yerleşim alanları da olduğundan, sosyal yapı ile ilgili sorunların çözümlenmesi:

  -Gerekli çağdaş yaşam standartlarının sağlanması,

  -Onarım ve sıhhileştirme sonrası sosyal statü değişimlerinin düzenlemesi.
- Koruma alanı ve çevresinde yeni gelişimlerin planlanması, kütlelerin ve mimari biçimlerin denetlenmesi.
- Bölgede koruma, sıhhileştirme, yeni işlevlerle birlikte şekillenecek altyapı hizmetleri ve servis sorunlarının-bölge çevresi ile sağlıklı ilişkileri de dikkate alınarak-sağlanması (Zeren, 1981).

2.3.1 Korunacak değerler

Korunması gereken yapılar basit anlamda fiziksel bir bağlayıcılarının bulunup bulunmamasına göre ayrıştırılabilir. Taşınmaz kültür varlıkları zaman içerisinde deprem, sel vb. doğal ya da yapay etkenler sonucu fiziksel bağlayıcılıklarını yitirmeleri durumunda taşınır kültür varlıkları sınıfında değerlendirilebilirler.

Korunması gerekli kültür varlıkları 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca çıkarılan (değişiklik3386) Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve

Tabiat Varlıklarının Tespiti ve Tescili hakkındaki yönetmelikte ‘tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan, yer üstünde, yer altında veya su altındaki korunması gerekli taşınmaz varlıklar’ olarak tanımlanırlar. Kanunun 2. bölüm 6. maddesinde Korunması Gerekli Kültür ve Tabiat Varlıkları olarak şunlar belirlenmiştir:

- Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19.yy. sonuna kadar yapılmış taşınmazlar.
- Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup, önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığı’nca korunması gerekli görülen varlıklar,
- Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları,
- Milli tarihimizdeki önemleri sebebi ile zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılmış evler (2863 sayılı kanun).

Yine aynı kanunda 3. Bölümünde korunması gerekli taşınır kültür varlıkları bulunduğu alan ile kalıcı bir yapısal bağının olmamasına rağmen üretildiği dönem ve koşullar sebebi ile tarihe ışık tutan ürünler olarak tanımlanmıştır. Bunlar resim, heykel, ikona, seramik kaplar, çini, cam, metal, deri eşya, dokumalar, mobilya, mücevher, süs eşyaları, sikke ve elyazması kitaplar olabilirler. Bu gibi sanat eserleri ve belgeler müzeler ve özel koleksiyonlarda saklanırlar. Bakım ve onarımları ile ilgili uzmanlık dalları vardır. Bir dönem taşınmaz bir kültür varlığına ait olan fakat yıkım gibi dış etkenlerle yapıdan ayrılan kapı, pencere kafes vb. yapılar taşınır kültür varlığı sınıfına dâhil olabilirler (2863 sayılı kanun).

2.3.2 Koruma ölçütleri

Tarihsel çevreyi oluşturan taşınmaz öğeler ve taşınabilir diğer eski eserler için korumanın neden gerekli olduğu açıklanmalı, söz konusu yapıların sahip oldukları ve günümüz tekniği ile yapılacak herhangi bir yeni obje ya da binadan farklılığını belirleyen değerler ölçütler net bir şekilde ortaya konmalıdır.

Koruma tek yapı ölçeğinden çıkıp bölge ölçeğinde gelişim gösterirken korumanın sadece sanat, mimarlık, tarih, estetik değerler olarak algılanmasının ötesinde “belge değeri”, “anı değeri”, “sosyal değer” vb referanslarla çeşitlenmektedir.(Dinçer,2008)

Bu ölçütleri 3 ana başlık altında toplanmak mümkündür.

- Tarihsel belge olma değeri
- Sosyal-ekonomik-işlevsel değeri
- Duygusal Kültürel değeri

Geçmişten günümüze gelmiş taşınır ve taşınmaz tüm tarihsel eserler üretildikleri dönemin sosyo-kültürel yapısı ve üretim teknolojisi hakkında bilgi veren değerli bir belge niteliğindedir. Tarihsel süreçte yazılı belgelerdeki eksiklikler kimi zaman bu eserlerin üzerindeki tarih, yazıtlar, kullanılan malzeme, sosyal yapıya ilişkin veriler sayesinde kapatılabilmektedir.

Tarihsel belge olma değerini bir olaya dâhil olarak ya da sürece tanıklık etmiş olarak kazanabilmektedir. İçinde yaşanılan çevrenin tarihsel geçmişe ait sunduğu simgeler, bireyin sağlıklı olarak toplumsallaşabilmesi için önemli birer araçtırlar. Geçmişin göstergelerini taşıyan bir çevrede yasayarak toplumsallaşan birey, kültürün sürekliliği bilincine kolaylıkla erişerek, bir tarih bilincine ulaşmaktadır (Tekeli, 1972).

Tarihsel anıtlar ve eski yapılar korunma durumlarına ve derecelerine bağlı olarak işlevsel, ekonomik ve sosyal yönden önemli ölçüde kullanım değerlerine sahiptirler. Geçmişte belirli bir işlev için yapılan yapı, günümüzde de aynı veya benzer bir işlev ile kullanılabilmekte ve işlevsel değeri çağdaş örnekleri kadar yüksek olabilmektedir.

Dünya Miras Listesi'ne dahil olmak için gerekli kriterlerden biri belli bir zaman diliminde veya kültürel mekânda, mimarinin veya teknolojinin, anıtsal sanatların gelişiminde, şehirlerin planlanmasında veya peyzajların yaratılmasında, insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi şeklinde belirtilmiştir. Bu kriter insanların süreç içerisinde işlev kazandırdıkları kültürel değerleri tanımlamaktadır (UNESCO, 1972).

Bu kriter aynı zamanda belli bir dönemde işlev kazanmış olmasına vurgu yaparken başarılı bir şekilde korunmuş yapı ve/veya alanın işlevini halen sürdürmesi ve bu bağlamda konut yapı ihtiyacının karşılanmasında kullanılabilecek bir kaynak niteliğinde olması nedeni ile ekonomik bir değerde kazanmaktadır.

Bir alanın kültürel bir gelenek veya yaşayan ya da kayıp bir uygarlığın tek veya en azından istisnai tanıklığını yapması, üstün evrensel değere sahip olmasında

değerlendirilen bir başka kriterdir. Bu kriter ile somut kültürel alanların sahip oldukları soyut kültürel değerler sonucunda şekillendirdikleri alanlardan bahsedilmektedir. Bu tanımlama alanın soyut kültürel değerini de tanımlar niteliktedir (UNESCO, 1972).

2.3.3 Korumanın gerekliliği

Korunması gerekli yapıların hangi ölçülere göre korunacağını belirledikten sonra, korumanın gerekliliğinin hangi kriterlere göre gerçekleşeceğini açıklamak gerekmektedir. Literatürde koruma gerekliliği 3 ana başlık altında toplanmaktadır.

- Belge niteliği ve estetik açıdan gereklilik
- Ekonomik açıdan gereklilik
- Kültürel sürekliliğin sağlanması açısından gereklilik

Daha öncede belirtildiği gibi bir toplumun belli bir kesiminin sosyal ekonomik ve kültürel seviyesinin somut belgeleri, o toplumun oluşturduğu ve o toplumu oluşturan yapılardır. Bu anlamda her tarihi yapı, kendi dönemine ait canlı bir belge niteliğindedir.

Hızlı kentleşen kentlerde korumanın ekonomik gerekliliği daha çok göze çarpar. Hızlı kentleşme, nüfus artışı beraberinde konut sorununu ortaya çıkarır. Oluşan bu konut sorununun nasıl çözüleceği, çoğunlukla yeni konut alanlarının önerilmesi ile sonuçlanır ve ekonomide plansız ve savurgan bir tutum ortaya çıkar. Konut sorunun çözümü için önerilen yeni yapım yerine, mevcut konut stokunun kullanılması hem daha akıllıca, hem de daha ekonomiktir.

Tekeli ise ekonomik değeri, ekonomik açıdan, özellikle turizm amaçlı düzenlemelerle farklı kültürlere mensup kişilerin beğenisini kazanmak açısından önem taşımaktadır diyerek açıklamıştır (Tekeli, 1972).

Bir kültür sorunu olarak koruma uygarlık bilinci, insan ve onun yarattıkların saygı, ulusal kimlik, estetik ve özgün duyarlılık, çevre verilerinde çoğulculuk, toplum psikolojisinin stabilizesi gibi sorunları içeren çağdaş bir olgudur (Kuban, 1987).

Toplumlar tarihsel süreç içerisinde kültürel birikimlerine sahip çıkarak gelişirler. Kültür bağlarının kopması, yabancı kültürlerin benimsenmesine yol açar ve toplum karakterini yitirir. Geçmiş ile gelecek arasındaki bağların sağlam tutulması, tarihi

değerlerin korunum yaşatılmasına bağlıdır. Kültürel süreklilik sağlandığında gelecek kültürlerin sağlıklı bir biçimde yeni aşamalar gerçekleştirmesine olanak sağlanacaktır.

Ulusal benliğin ve kimliğin yaratılması ve sürdürülmesinde koruma önemli bir araç durumundadır diyen Tekeli korumanın kültürel sürekliliğin sağlanması açısından önemini vurgulamıştır (Tekeli, 1972).

2.3.4 Koruma kavramının uluslar arası platformdaki gelişimi

Koruma kavramı ilk olarak dini nedenler ile bağlantı kurularak tapınaklar, mabetler gibi anıtsal nitelikteki yapıların korunması ile başlamıştır. İnsanların kendilerinden önceki yaşayanların hayatlarına duydukları merak ve bağlılık korumanın ölçeğini değiştirmiştir. Korumanın temellerinin iktidarın kendisine ait eserlerin tahribatını önlemeye yönelik bir çaba sonucu ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Bu bağlamadaki ilk örnek ise Pers Kralı Dara'nın Persepoliste yer alan "…sen ki gelecek günlerde kayalara oydurduğum bu kitabeyi göreceksin, buradaki insan suretlerini bozma ve tahrip etme, …onların korunmalarını sağla" şeklinde süren yazıtının da amacının kalıcılık sağlamaya yönelik olduğunu söyleyebiliriz (Ahunbay, 1996).

Eski eser'e verilen değer dünya koruma tarihinin önemli bir evresi olan Rönesans'ta daha belirgin bir hal almıştır. O dönemde halk bir sanatçıyı övmek istediğinde, sanatçının ürettiği yapıtın 'eski'lerden hiç de aşağı olmadığını belirtmek zorunda idi. Burada 'eski' ile anlatılmak istenen yapıtın, Eski Yunan ve Roma yazarlarının övgüsünü kazanan ünlü ustaların sanatlarıyla eşdeğer tutulmasıdır (Ahunbay, 1996).

Rönesans' ta Papaların Roma devri kalıntılarını kapsayan koruma emirnamelerinin etkisiyle şekillenen koruma anlayışı on sekizinci yüzyıla gelindiğinde Fransız ihtilalinin yıkımlarına tepki olarak doğan koruma düşüncesi, kısa zamanda tüm Avrupa' ya yayılmıştır (Zeren, 1981).

19. yüzyılda bilimsel bir temele oturan koruma uygulamalarının düşünsel kökeni ise Avrupa'dır. Koruma düşüncesinin gelişiminde ilk aşama olarak Fransa, İngiltere ve İtalya'da "üslup birliğine varış" kaygısıyla yapılan gelişigüzel onarımlar; bunun tartışmaya yol açmasıyla tepki olarak hiç restorasyon yapılmamasını isteyen "romantik görüş"ün ileri sürülmesi sürecin ana parçalarıdır. Sanayi devriminin etkisi ile tarihi çevre ve doğal çevrenin yok olma tehdidiyle karsı karsıya kalması doğal

çevrenin yanında tarihi çevreye olan ilgiyi de arttırmış ve bunun sonucunda çevre koruma düşüncesi belirgin olarak ortaya çıkmıştır (Zeren, 1981).

Yirminci yüzyıldan sonra mimari eserlerin korunması daha büyük önem kazanırken, anıtsal yapıların korunması adına sistemli yasalar çıkarılmaya başlanmış, bu bağlamda kurulan komisyonların yetkileri arttırılmıştır. 1930'lardan sonra koruma anlayışında yeni yaklaşımlar benimsenmiş, yapılan uluslararası toplantılarla koruma sorunlarına çevre ölçeğinde ortak çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır (Zeren, 1981).

Avrupa'da 19.yy. sonunda önceleri önemli anıtlara fon oluşturan kentsel dokuların korunması ile başlayan tarihi çevre koruma uygulamaları, uluslararası düzeyde ilk kez 1931'de uluslararası müzeler örgütü tarafından düzenlenen Atina tüzüğünde gündeme gelmiştir. Hazırlanan sözleşmede yapılar yapılırken yerleşmelerin kişiliğine ve dış görüntülerine özellikle çevreleri özel itina isteyen tarihi anıtların etrafına saygı gösterilmesi gerektiği ve onarımlarda çağdaş yöntemlerin kullanılabilineceği belirtilmiştir. Hatta bazı yapı kümeleri ve bazı özellikleri olan güzel görünüşlü manzaraların oluşumu korunmalıdır denilmiştir. Her ülkenin eserlerini fotoğraflayarak açıklayıcı notlar eklemesi istenerek envanter oluşturulması gerekliliğinin üzerinde durulmuştur (ICOMOS, 1931).

Atina Tüzüğü'nde üzerinde durulan bir başka nokta da belgeleme ve uluslararası işbirliğidir. Bu konuda alınan kararlarla her ülkenin anıt belgeliğini oluşturması ve koruma konusunda uluslararası bilgi ve deneyim alışverişi ve işbirliği yapılması önerilmiştir (Ahunbay, 1996).

Atina tüzüğünü 1933 yılında Atina kongresi takip etmiştir. Bu anlaşmada koruma şu şekilde tanımlanmıştır. 'Geçmişin değerli tanıkları, ilk önce, tarihi ve duygusal değerleri için, ardından insanın yaratıcılık gücünün en yüksek düzeyde bir araya geldiği, göze görünen meziyetlerini taşıdıkları için saygı görmelidirler. Bu eserler, insanlığın miraslarındandır; onları ellerinde bulunduranlar veya onları korumakla görevlendirilmiş olanlar, bu soylu mirası geleceğin yüzyıllarına buldukları gibi ulaştırmak için haklı görülen her şeyi yapma sorumluluğu ve sorumluluğu ile yükümlüdürler.' Kongre sonunda mimari değerlerin özellikle "geçmiş bir kültürün anlatımı" ise korunması gerektiği vurgulanmıştır.

Atina anlaşmasını ise 1954 yılında Avrupa kültür antlaşması takip etmiştir. Tarihi çevre açısından 1957 Paris Kongresi (Uluslar arası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri I. Kongresi) 'kent içindeki tek anıt' kavramından 'anıt olarak kent' kavramına doğru bir gelişimin başlangıcını oluşturmuştur. Kongrenin ana tartışmalarından birisi de tarihi çevreler için koruma ve yeniden yasama kavuşturma arasındaki zor dengenin kurulması olmuştur. Bütünleşik koruma olarak adlandırılan, kentlerin sosyal, ekonomik ve politik açıdan yeniden hayata kavuşturulması tartışmaları Fransa'da Malraux Yasası olarak bilinen yasanın da temelini oluşturmuştur (Ahunbay, 1996).

Avrupa'da kentsel ve kırsal koruma çabalarının hız kazanmasına sebep olan etken ise II. Dünya savaşı sonucunda yıkılan yok olan kentlerin kayıpları konusunda bilinçlenen kamuoyunun bu konudaki çözüm arayışlarıdır. Kırsal ve kentsel sitlerin korunması ile ilgili düşünsel zeminin oluşması 1960 yılının ortalarına denk gelmektedir.

Atina Tüzüğüne göndermeler yapalak bu tüzüğü geliştirmeyi amaçlayan 1964 Venedik Tüzüğü korumanın bir nevi anayasası haline gelmiştir. Tüzüğü'nün 1. maddesinde; "Tarihi anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar", 'Korumanın Amacı' bölümünü içeren 6. maddesinde ise; " Anıtın korunması, ölçeği dışına taşmamak koşulu ile çevresinin bakımını da içine almalıdır" denmektedir. Venedik tüzüğü bütünü irdelendiğinde koruma kavramı, yöresel mimari açısından değişmemiş ya da az değişmiş kırsal bir yerleşmeyi veya korunması gerekli özellikler taşıyan kentsel yerleşmelerin bir bölümünü gerektiğinde ise bütününü kapsar hale gelmiştir (ICOMOS, 1964).

Venedik Tüzüğü'nün yayınlanmasından sonra, 1965 yılında ICOMOS kurulmuş ve rolü tanımlanarak resmi statü kazanması sağlanmıştır. Bu tarihten sonra anıt ve sitlerin bakım-onarımı, korunması ve değerlendirilmesi uygulamalarında kullanılan kuram, yöntem ve bilimsel tekniklerin geliştirilmesi için çalışan bir kurum olarak kabul edilmiştir. Dünyanın koruma kavramına ortak yaklaşımını temsil eden ICOMOS bu bağlamda dünya mirası ile ilgili yol gösterici olarak tanımlanmıştır (http://www.icomos.org/en/).

Birleşmiş Milletlere bağlı olarak kurulan UNESCO 1972 yılında Dünya Kültür ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi'ni kabul eden ülkeler ile birlikte Dünya Miras Listesi'ni yayınlamıştır. Bu listenin hazırlanması sürecinde seçimlerin yapılmasında dikkate alınması gereken üç kavram (üstün evrensel değer, bütünlük ve özgünlük) gündeme gelmiştir. Ayrıca Alan Yönetim Planı'nın yapılmasının beklendiği belirtilmiştir.

1979 yılında Avustralya ICOMOS tarafından kabul edilmiş olan Burra Tüzüğü'nde koruma şu şekilde tanımlanmıştır. Kültürel mirası geçmiş, bugünü ve geleceğin estetik, tarihi, bilimsel, sosyal veya manevi değeri oluşturur. Bu mirasın değerini sürdürebilmesi için yapılan her tür müdahaleye de koruma denir. Tüzükte ayrıca korumanın on adımı tanımlanmıştır (ICOMOS, 1979).

Avrupa Konseyi 1985 yılında Avrupa Mirasının Korunması Sözleşmesi'nde, korunacak kültür varlıklarının; tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, toplumsal ve teknik bakımlardan dikkate değer olmaları gerektiğini vurgulamıştır (Avrupa Konseyi, 1985)

1987 yılında Washington'da yayınlanan Tarihi Kentler ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü'nde kentsel gelişmenin beraberinde getirdiği endüstrileşmenin tarihsel alanlarda yarattığı zararların ancak sosyo-ekonomik gelişme ve her düzeydeki kent-bölge planlaması politikaları ile bir bütün oluşturduğunda etkili bir biçimde önlenebileceği üzerinde durulmaktadır. Bir diğer önemli konu ise katılımdır. Koruma programının başarısının, kentlilerin katılım ve görev almalarıyla mümkün olabileceğini; bu nedenle halkın katılımının desteklenmesi gerektiğini vurgulamıştır (ICOMOS, 1987).

ICOMOS'un 1993 yılında Sri Lanka'da yapılan 10. Genel Kurulu'nda yayınlanan Anıtların, Külliyelerin ve Sitlerin Korunması, Eğitim ve Öğretimi Temel ilkelerine ilişkin Sözleşme'de; kültürel mirasın kentsel gelişme ile bütünleşik bir sistemde korunması gerektiği vurgulanmıştır (ICOMOS, 1993).

1996 yılında Sofya'da toplanana ICOMOS Genel Kurul'u antlar, yapı grupları ve sitlerin kayıtları konulu bir toplantı gerçekleştirmiştir. Bu toplantıda kültürel mirasın korunmasında mevcut alanların kaydedilerek listelenmesinin öneminin altı çizilmiştir (ICOMOS, 1996).

1999 yılında Meksika'da toplanan kurul uluslar arası kültürel turizm sözleşmesini imzalamıştır. Bu sözleşme ile kültürel mirasın yaratacağı etki ile oluşan turizm planlamasında evrensellik ilkesi doğrultusunda ulaşılabilir bir sistem ile yönetilmeli bu süreçte sürdürülebilirlik ana ilke olmalıdır denir (ICOMOS, 1999).

2002 yılında Madrid'de toplanan kurul bu kez "Dünya Kültürel miras stratejileri-Küreselleşmiş Dünyada Koruma - Esaslar, Uygulamalar, Perspektifler" başlıklı bir oturum gerçekleştirmiştir. Belgeleme, koruma, muhafaza, izleme, eğitim, kamu bilinci kapsamında 6 oturum gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilecek tüm koruma stratejilerinde dikkate alınması gereken kültürel çeşitliliktir diyerek müdahale sistemine farklı bir bakış açısı getirmiştir (ICOMOS, 2002).

Aynı yıl Dünya Mirası Komitesi Budapeşte'de 30. yıl kutlamaları kapsamında gerçekleştirilen Budapeşte Deklarasyonu 28 Haziran 2002 tarihinde yayınlanmıştır. Budapeşte Deklarasyonu 1972 tarihli Dünya Kültürel ve Doğal Mirasını Koruma Konvansiyonu'na henüz katılmamış ülkeleri davet etmek amacını benimsemiştir. Koruma sürecinde yaşam kalitesini arttırmanın öneminden bahsedilmiştir (UNESCO, 2002).

UNESCO 2003 yılında kültürel mirasın tahribatına ilişkin bir deklarasyon yayınlamıştır. Bu deklarasyonda kültürel mirasın kültürel kimliği oluşturduğu bu sebeple onun kasıtlı olarak zarar görmesi insan onur ve ahlakı üzerinde olumsuz sonuçlar oluşturabileceği gerekçesi ile insanlık suçu olarak tanımlanması gerektiğini belirtmiştir. Şimdiye kadar bu konuda bir hukuksal yaptırımın oluşmamış olmasının altını çizmiştir. Bu deklarasyon ile koruma konusunda hukuksal yaptırımlar adına bir değerlendirme yapılması imkanı doğmuştur.

Kültürel ifadelerin çeşitliliğinin korunması ve geliştirilmesi sözleşmesi 2005 yılında Paris'te kabul edilmiştir. Bu sözleşme ile kültürel mirasın korunmasında yapı ve alanlara ek olarak sosyal kültürel çeşitliliğinde korunması gerektiği belirtilmiştir. "Kültürlerarasılık" kavramına açıklık getirerek farklı kültürlerin eşit etkileşim ve diyalog ile kültürel ifadeler üretme olasılığını ifade eder (UNESCO, 2005).

UNESCO'nun 17 Ekim 2003'teki 32. Genel Konferans sırasında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi kabul edil edilmiş ancak yürürlüğe girmesi 2006 yılında gerçekleşmiştir. Bu sözleşme ile kültürel mirasın sadece yapı ve çevresi

ile değil alan içerisindeki kullanıcıların sosyal hayatları ve karakterleri ile bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgular (UNESCO, 2003).

ICOMOS 16. Kurul toplantısı Quebec City kuruluşunun 400. yıldönümü münasebetiyle 2008 yılında Quebec kentinde yapılmıştır. Burada kabul edilen Quebec deklarasyonu sürdürülebilir ve sosyal kalkınmayı sağlamak için yenilikçi ve etkili bir şekilde maddi ve manevi mirasın ruhunun korunması adına öneri ve ilkeler kabul edilmiştir (ICOMOS, 2008).

2011 yılına gelindiğinde ise kültürel miras kentsel gelişmenin yönlendiricisi olarak tanımlanır. ICOMOS Paris Deklarasyonu'nda kültürel mirasın şimdiye kadar hep geçmişe ait günümüzde gelişmeyi engelleyen bir yük olarak görüldüğünü ancak gelecekte kültürel kimlik ve çeşitlilik ile kalkınma için kilit referans olacağının altı çizilmiştir. Bu deklarasyonda Tarihi Şehirler, Kentler ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimi'nde Valetta İlkeleri kabul edilmiştir. Tampon bölgenin önemi vurgulanmış yönetim planı ve izleme sürecinden bahsedilmiştir. İklim değişikliğinin kültürel miras alanları üzerindeki yıkıcı etkisinden bahsedilmiş, kültürel bilinç oluşturmak adına stratejiler geliştirilmelidir denmiştir (ICOMOS, 2011).

Koruma kavramının uluslararası platformdaki değişimi ve gelişimi yıllara göre öne çıkan yaklaşımlar şekil 2.1.'de görülmektedir.

DÖNEMLER	ÖNE ÇIKAN YAKLAŞIMLAR
Rönesans	Yapı ölçeğinde koruma yaklaşımı
18.yy	Fransız ihtilali yıkımlarına tepki olarak tüm Avrupa'yı saran koruma yaklaşımı
19.yy	Sanayi devrimi sebebi ile doğal çevrenin yok olması sonucu doğal ve kültürel çevrenin bütün olarak korunması
1931 Atina Konferansı	Anıt eser ve çevresinse saygı gösterilmesi anlayışı /Belgelemenin önemi
1933 Atina Kongresi	Geçmiş kültürün korunarak anlatımı sorumluluğu
1945	Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kuruluşu
1946	UNESCO'nun kuruluşu
1957 Paris Kongresi	Kent içindeki tek anıt kavramından anıt olarak kent kavramına geçiş
1964 Venedik Tüzüğü	İkinci dünya savası'nın yarttıgı hasara karşı, yapı ve çevresinin korunması
1965	ICOMOS'un kuruluşu
1972 UNESCO Dünya Mirası Koruma Sözleşmesi	Dünya mirası kavramı ve listesi/Üstün evrensel değer/ Bütünlük/ Özgünlük/ Alan yönetim planı
1979 Burra Tüzüğü	10 adımlık koruma sürecinin tanımlanması
1985 Avrupa Mirası Koruma Sözleşmesi	Sanatsal, toplumsal, bilimsel önem
1987 Washington Tüzüğü	Kent-bölge planlaması /Katılımın önemi
1993 ICOMOS Sri lanka	Kentsel gelişmeye uygun bütüncül koruma
1996 ICOMOS Sofya	Kayıt ve listelemenin önemi
1999 ICOMOS Meksika	Kültürel turizm/ Sürdürülebilirlik
2002 ICOMOS Madrid	Kültürel çeşitlilik vurgusu
2002 Budapeşte Deklerasyonu	Yaşam kalitesinin arttırılması
2003 UNESCO Sözleşmesi	Kültürel miras, kültürel kimlik zararının insanlık suçu olarak tanımlanması.
2005 UNESCO Sözleşmesi	Sosyal çeşitliliğin korunması/ Kültürelarasılık
2006 UNESCO Sözleşmesi	Somut olmayan kültürel miras
2008 Quebec Deklerasyonu	Kültürel mirasın ruhu
2011 Valetta İlkeleri	Kültürel miras kültürel çeşitlilik kalkınma kaynağı

Şekil 2.1: Koruma kavramının uluslararası platformdaki gelişimi.

2.4 Koruma Konusunda Uluslararası Örgütler

Bir kültür varlığının gerçek değeri ancak tarihsel ve geleneksel olarak elde edilecek tam bilgi ile belirlenebilir. Bu nedenle devletlerin sadece kendi kültürel mirasları için değil aynı zamanda diğer ülke miraslarının korunmasında da bilgi paylaşma sorumluluğu olmalıdır. Bu bağlamda korumanın uluslar arası düzeyde bir örgütlenmeye sahip olması gerekliliğinin ancak devletlerarası işbirliği ile sağlanacağının altı çizilmektedir.

Devletlerarası işbirliğini organize etmek ve yönlendirmek ihtiyacından doğan bazı kuruluşlar vardır. Bu kuruluşlardan ilki İkinci Dünya Savaşı sonucunda galip gelen devletlerin ileride meydana gelmesi muhtemel anlaşmazlıkları önlemek amacı ile bir girişimde bulunması sonucu kurulan Birleşmiş Milletler Örgütü'dür. 1945 yılında 51 üyeye sahip olan bu birlik günümüzde 193 üyeye sahiptir. Birleşmiş Milletlerin savaş sonrası düzenlemelerinde, silahlı çatışmaya taraf olsun olmasın tüm devletlerce dikkate alınması gereken unsurlardan birinin, savaş nedeniyle zarar gören kültür varlıklarının korunması olduğunu belirtmiştir (http://www.unesco.org/new/en/).

Birleşmiş Milletler, üyelerini iki ve çok taraflı temelde ortak kültür mirasını korumak ve gerekli düzenlemeleri yapmak adına uluslararası, uluslar üstü ve bölgesel hukuk belgelerini kabul etmeye zorlamıştır. Bu noktada 1946 yılında Birleşmiş Milletlere bağlı bu konuda uzman kurul olarak; Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) kurulmuştur.

1946 yılında UNESCO kurulumu sözleşmesinde kültürün geniş ölçüde yayılması ve insanlığın âdetleri, hürriyet ve barış için eğitilmesi insan şan haysiyeti için önemli olduğu gibi bütün milletlerin karşılıklı yardım ve alâka anlayışı ile yerine getirilmeleri gereken kutsal bir ödevi olduğuna değinilmektedir. Yine bu sözleşmede UNESCO kuruluş amacı su şekilde belirtilmektedir (UNESCO, 1946).

Kuruluşun amacı ırk, cins, dil ve din farkı gözetmeksizin Birleşmiş Milletler Anayasasında Dünya milletlerine tanınan insan hakları ve esas hürriyetlerine, kanunlara ve adalete müşterek bir saygı yaratmak için, milletler arasındaki işbirliğine eğitim, bilim ve kültür yolu ile yardım ve böylelikle barış ve güvene hizmet etmektir.

UNESCO üye ülkelerinin kültürel farklılıklarını bir bütünlük ve bağımsızlık içinde korumakla görevlendirilmekte ve üyesi olan ülkelere uluslararası sözleşmeler de dâhil olmak üzere işbirliğine yönelik bir dizi önlem tavsiye etmekle yetkilendirilmektedir. Bu yetkiler doğrultusunda UNESCO gerçekleştirdikleri etkinliklerde bütün kültürleri insanlığın ortak mirası olarak kabul eder ve geleneksel kültürlerin gelecek kuşaklara korunarak aktarılmasının öneminin altını çizer.

1946 yılında kurulan ICOM (uluslararası müzeler birliği) UNESCO bünyesinde oluşturulan ilk uluslararası birliktir. Müze çalışanları ve müzelerden oluşan uluslararası bir sivil toplum kuruluşu olan ICOM müze bilimi, müzelerin idaresi ve faaliyetleri ile ilgili diğer disiplinlerin ilerlemesi amacını benimsemiştir (http://icom.museum/).

Paris merkezli UNESCO bünyesinde pek çok ülkenin kültür ve tarihlerini, gelişme yöntemleriyle bütünleştirerek ekonomi, bilim ve teknolojilerinin "kültürel gelişme"sini sağlama yollarını arar duruma gelmeleri bir dizi konferans ile sağlanmıştır. Bu konferanslardan 1956 yılında düzenlenen 9. Genel konferans sonucunda kurulan Kültür Varlıklarını Koruma ve Restorasyon Çalışmaları Uluslararası Merkezi ICCROM korumanın bilimsel sorunları üzerinde belge toplama ve yayma bu alanlarda ki araştırmaları destekleme teknik sorunlara danışmanlık yapma teknik eleman yetiştirme ve restorasyon uygulamalarının düzeyini yükseltme gibi önemli görevler üstlenmiştir. 132 üyeye sahip olan bu kuruluş koruma uygulamalarının kalitesinin artırılması yanı sıra kültürel mirasın korunmasının önemi konusunda farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır (http://www.iccrom.org/).

1964 yılındaki Venedik kongresinde alınan 13 karadan biri olarak UNESCO önerisi ve desteği ile kurulan Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi ICOMOS, korumanın değişik alanlarında bilgi üretilmesinde, bu alanlardaki gelişmelerin yayın ve toplantılarla duyurulmasında çalışan bir organizasyondur (ICOMOS, 1964).

Dünyanın dört bir yanındaki koruma uzmanlarını bir araya getirerek mesleki tartışma ve bilgi alışverişi ortamı oluşturmak. Koruma ilkeleri, teknikleri ve politikaları konusunda bilgi toplamak, değerlendirmek ve yaymak. Koruma konusunda belge toplayan merkezlerin kurulması için ulusal ve uluslar arası kuruluşlar ile işbirliği yapmak. Mimari mirasın korunması ve geliştirilmesi konusundaki uluslar arası sözleşmelerin kabulü ve uygulaması için çalışmak. Dünya çapında etkili olacak

koruma uzmanları yetiştirme programlarının organizasyonuna katılmak. Çok iyi yetişmiş uzman ve meslek adamlarının bilgilerini camianın hizmetine sunmak organizasyonun kuruluş amaçları olarak açıklanmaktadır (http://www.icomos.org/en/).

1971 yılında kurulan IFLA (Uluslararası tarihsel bahçeler komitesi) tarihsel bahçelerinde anıtlarla bir arada değerlendirilmesi gerektiği görüşünü savunmaktadır. Bu çerçevedeki koruma çalışmalarını yürütmektedir (http://www.iflaonline.org).

UNENSCO 1972'de Paris'de yapılan 17. genel toplantısında Dünya Kültürel ve Doğal Mirasını koruma sözleşmesi hazırlanmış ve 131 üye ülke tarafından kabul edilmiştir. Bu sözleşme kararları doğrultusunda Dünya Miras Merkezi kurulmuş ve Dünya Miras Listesi'ni hazırlamak ve denetlemek görevi UNESCO bünyesinde kurulan bu merkeze devredilmiştir. Bu komisyonun çalışmaları bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

UNESCO'nun kuruluşundan üç yıl sonra 1949 yılında Avrupa Konseyi kurulmuştur. Bu konsey Avrupa ülkelerini bir organizasyon altında toplamak adına kurulmuş bir konseydir. Konseyin amacı üyeler arasında sıkı bir ilişki kurarak ortak mirasın prensiplerini ve ideallerini belirlemek, korumak ve ekonomik, sosyal gelişmelerini sağlamaktır. Bu amaç ortak fayda sorunlarının incelenmesi, ekonomik, sosyal, kültürel, bilimsel, yasal ve idari alanlarda ortak bir işlemin benimsenmesini gerektirmektedir (Özden, 2005).

Avrupa Konseyi 19 Aralık 1954'te kabul ettiği Avrupa Kültür Sözleşmesi'nin 1. maddesinde Avrupa'nın ortak kültürel mirasını koruyucu önlemler almak ve üye ülkelerin ulusal katkılarını geliştirmek kararını almıştır.

1962 yılında Avrupa Konseyi'nin kültürel politikalarını ilgilendiren teklifler geliştirmek, organizasyonun kültürel programının tümünü ortaya koymak ve işbirliği sağlamak, kültürel fonun kaynaklarını belirlemek amacı ile Kültürel İşbirliği Konseyi kurulmuştur.

Avrupa'nın essiz mimari mirasının korunması amacıyla 1975'de "Geçmişimiz için bir gelecek" sloganı ile sempozyum, sergi, yayın, film ve seminerlerden oluşan bir dizi etkinlik düzenlemiştir. Bu kampanya ile kamuoyunun hükümetlerin ve yerel yönetimlerin dikkati çekilmiş ve korumayla ilgili sorumlulukları tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu kampanya sonucunda açıklanan Amsterdam Bildirgesi uyarınca

koruma ilkelerinin bölgesel koruma politikalarına katılması bu ilkelerin sosyal ve ekonomik yaşamla bütünleşerek uygulamaya konması konusunda çabalar yoğunlaşmıştır. Kültür varlıklarının envanterlerin çıkarılması çağdaş mimarlığın tarihi çevreye uyumlu olması kırsal alanların karakterinin korunması gibi konularda araştırma seminer sempozyum ve yayınlarla bu etkinlikler sürmektedir. Konseye bağlı ülkeler ayrıca kendi yasal düzenlemeleri ve yönetimsel yapılarda gerekli uygulamaları yaparak korumaya yönelik programları sürdürmektedir (http://www.coe.int/).

Konseyin en önemli uygulamalarından biri kent güzelleştirme ve koruma derneklerini Europa Nostra bünyesinde örgütlemeleridir. Europa Nostra 1963 yılında kurulmuş sivil toplum örgütüdür. Avrupa'da 45 ülkede faaliyet gösteren bir kuruluştur. Amacı uluslararası düzeyde koruma politikaların öncelikli hale getirmektir.

Europa Nostra, Avrupa konseyi ile birlikte Avrupa Miras Günleri etkinliğini organize etmek ile sorumludur. Bu bağlamda her sene gerçekleştirilmiş çalışmalar ödüllendirilerek koruma sürecinde bireysel katılımı arttırmaya çalışmaktadırlar (http://www.europanostra.org/).

1991 yılında 1. Uluslararası Dünya Mirası Kentleri Sempozyumu'nda "Dünya Mirası Kentleri Ağı" kurulması kararı alınmıştır. Bu karar 1993 yılında Fas, Morocco'da hayata geçmiştir. Organizasyon UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'ne dahil olan 238 şehirden oluşur. Bu şehirlerin kendi kültürel miras yönetimi uzmanlarının aktif katılımı ile belediye başkanları tarafından temsil edilir. Organizasyonun amacı Dünya Kültürel ve Doğal Alanları Koruma Sözleşmesi'nin uygulanmasın yardımcı olmak bu süreçte ilgili kurum ve kuruluşlar arasında dayanışma sağlanmasına destek olmaktır (http://www.ovpm.org).

Görüldüğü gibi kültürel mirasın korunması konusunda birbiri ile ilişki içerisinde çalışan önemli aktörler yer almaktadır. Bu aktörlerin ortak amacı kültürel mirasın evrensel bir değer olarak kabul edilmesi ve herkes tarafından korunmasını sağlayabilmektir.

2.5 Bölüm Değerlendirmesi

Bir kentin kimliğinin oluşturulmasında en önemli öğe tarihidir. Tarih boyunca kutsal olması sebebi ile özen gösterilen alanlar bu sayede korunarak mevcut kültürel mirasımızı oluşturmaktadırlar. Ancak tarihsel süreç içerisinde kullanıcısı ile şekillenmekte ve koruma adına farklı yöntemler geliştirmektedir.

Korumanın kutsal yapılar ile başlayan daha sonra yapı ölçeğinden kurtularak yapı ve çevresini oluşturan alan ile bir bütün olarak ele alındığı uzun bir tarihi vardır. Kültür mirası denilen bu tarih sadece üzerinde bulunduğu topraklarla değil tüm ulusalar ile bağlantı içerisindedir. Bu görüş doğrultusunda korumanın hangi ölçütlere göre yapılacağına karar vermek adına uluslar arası örgütler belli dönemlerde kararlar alarak ortak mirasın korunması için çapa göstermişlerdir. Günümüze ulaşan birçok kültürel mirasın temel dayanağı da bu karalardır.

UNESCO, ICCROM, ICOMOS ve Avrupa Konseyi bu politikaların belirlenmesinde en önemli aktörler olmuşlardır. Yoğun çalışmaları ile özellikle 1980'den sonra korumanın sadece fiziksel bir olay olmadığı alanların fiziksel özellikleri dışında kullanıcıları ile birlikte yarattıkları sosyal boyutunda kent gelişiminde önemli olduğu belirtilmiştir.

Korunacak yapının belirlenmesi için bazı tanımlama ve kıstasların belirlenmesi ötesinde nasıl korunacağının da belirlenmesi için politika ve karar üretilmesini sağlamış, sürece kullanıcıların dahil edilmesi için katılımın önemi vurgulanmıştır.

Özetle bu bölümde kültürel miras kavramının içeriği, bu kültürel mirasın korumanın neden önemli olduğu ve nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin bilgiler verilmiştir. Bu müdahalelerin uluslar arası platformda nasıl ortaya çıktığı ve geliştiği, bu noktada hangi aktörlerin rol aldığı açıklanmıştır.

3. UNESCO DÜNYA MIRASI KAVRAMI, ÜYE ÜLKELERDEN İSVEÇ VE ALMAYA'NIN KORUMA POLİTİKALARI

Bu bölümde UNESCO bünyesinde kurulan Dünya Miras Merkezi'nin nasıl ve hangi amaç ile kurulduğu, Dünya Miras Listesi'nin oluşum süreci açıklanacaktır. Dünya Miras Listesi'nde yer alan ülkelerden seçilen İsveç ve Almanya'da bu süreç, süreç sonucu listede yer alan alanlarda ve ülkede koruma adına yaşanan olumlu ve olumsuz gelişmeler değerlendirilecektir.

3.1 UNESCO Dünya Miras Merkezi ve Dünya Mirası Kavramı

Paris merkezli UNESCO bünyesinde pek çok ülkenin kültür ve tarihlerini, gelişme yöntemleriyle bütünleştirerek ekonomi, bilim ve teknolojilerinin "kültürel gelişme"sini sağlama yollarını arar duruma gelmeleri, ancak 1970'li yıllarda başlayan konferans ve sözleşmelerle mümkün olmuştur.

1972 yılında gerçekleştirilen konferans koruma adına önemli ve hala geçerliliğini koruyan bir sözleşmenin hazırlanmasını sağlamıştır. Bu sözleşme ile kültürel mirasın evrensel bir değer olduğu kabul edilmiş ve bu mirasın korunması için ortak bir çalışma yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Doğal ve Kültürel Dünya Mirasının Korunması Sözleşmesi ile dünya mirası kavramı literatüre dahil olmuş ve bu alanları kapsayan bir Dünya Miras Listesi hazırlanması gerekli görülmüştür.

Bu noktada listeyi hazırlamak ile görevlendirilmek üzere UNESCO bünyesinde Dünya Miras Merkezi kurulmuştur. Merkez UNESCO'ya bağlı ancak özel yetki ve düzenleme haklarına sahiptir. Anlaşmaya taraf olan ülkelerden oluşan bir komisyon tarafından yönetilen merkezde komisyon belli aralıklarla yenilenerek tüm taraf devletlerin görev almasını hedeflemektedir. Bu komisyonun görevi Dünya Miras Listesi'nde yer alması için önerilen alanların değerlendirilmesi, listede yer alan alanların korunması ve periyodik raporlamalar ile mevcut projeler hakkında görüş bildirip danışmanlık yapmaktır.

Komisyonun danışman olarak kabul ettiği üç organizasyon vardır. Bölüm ikide açıklanmış olan ICCROM ve ICOMOS kültürel miras alanları ile IUCN ise doğal alanlar ile ilgili danışmanlık yapmaktadır. (UNESCO, 1972).

UNESCO bünyesinde geniş bir katılıma sahip olan 1972 tarihli sözleşme, hem ulusal hem de uluslararası anlamda üye devletlere yükümlülükler getirmesi nedeniyle, bu alandaki en önemli sözleşme konumundadır. 2001 tarihli "Sualtı Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi", 2003 yılında "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi" ve 2005 yılında "Kültürel Anlatımların Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi". Zaman içerisinde gerçekleştirilen diğer önemli sözleşmelerdir (http://www.unesco.org/new/en/).

Çalışmanın somut kültürel miras çerçevesinde şekilleniyor olmasından dolayı sadece 1972 tarihli "Doğal ve Kültürel Dünya Mirasının Korunması Sözleşmesi" ayrıntılı olarak incelenecektir.

3.2 UNESCO Doğal ve Kültürel Dünya Mirasının Korunması Sözleşmesi

UNESCO'nu 17 Ekim – 21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris'te toplanan 16. Genel Konferansı'nda uluslararası bir sözleşme yapılmasına karar verilmiş ve 16 Kasım 1972'de "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme" hiçbir ülke veya bölge ayrımı yapmaksızın, insanlığın bugüne kadar yaratmış olduğu uygarlıkların birer göstergesi, bütün insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen evrensel değerlere sahip kültürel ve doğal sitleri dünyaya tanıtmak, toplumda söz konusu evrensel mirasa sahip çıkacak bilinci oluşturmak ve çeşitli sebeplerle bozulan, yok olan kültürel ve doğal değerlerin yaşatılması için gerekli işbirliğini sağlamak amacı ile kabul edilmiştir (UNESCO, 1972).

Sözleşme IUCN, ICOMOS ve ICCROM çalışmalarına ek olarak birçok enstitü ve ülke temsilcilerinin katıldığı 8 yıllık bir çalışma sonucu kabul edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında zarar görmüş alanların dikkat çekici boyutta olması bu sözleşmenin hazırlanma amaçlarından biridir. Sözleşme 7 Aralık 1975 yılında yürürlüğe girmiştir Türkiye'de ise bu sözleşme 23 Mayıs 1982 tarihinde onaylanmış ve 1983 yılında Resmi gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Kültür Bakanlığı, 2012).

Bu sözleşme ile birlikte kültürel ve doğal değerlerin öncelikle ulusal, sonrasında evrensel bir değer olduğu kabul edilmiştir. Doğal veya insan eliyle ortaya çıkmış belli bazı değerli yapıtların, tek bir devlete ait olmanın ötesinde, ayrı bir önem taşıdıklarının resmi olarak kabul edilmesi dünya mirası kavramının sözleşmeye yansımış şeklidir (UNESCO, 1972).

Sözleşmenin 1. maddesinde kültürel miras tanımı yapılırken kullanılan sınıflamalar anıt, yapı topluluğu ve sitleri kapsaması sebebiyle sözleşmenin sadece taşınmaz kültür varlıkları ile ilgili olduğunu söylenebilmektedir.

Sözleşmenin 6. maddesinde kültürel ve doğal mirasın bulunduğu ülkenin egemenlik hakkına saygı duymak ve ülke mevzuatında yer alan mülkiyet haklarına tecavüz etmemekle birlikte, söz konusu mirasın dünya mirasının bir parçası olduğunu ve dolayısıyla uluslararası topluluğun bir bütün olarak karşılıklı işbirliği içinde, onu korumakla yükümlü olduğunu kabul etmektedir. Uluslararası karşılıklı dayanışma olmaksızın, insanlığın ortak kültür mirasının yeterli korunma imkânına sahip olamayacağı unutulmamalıdır.

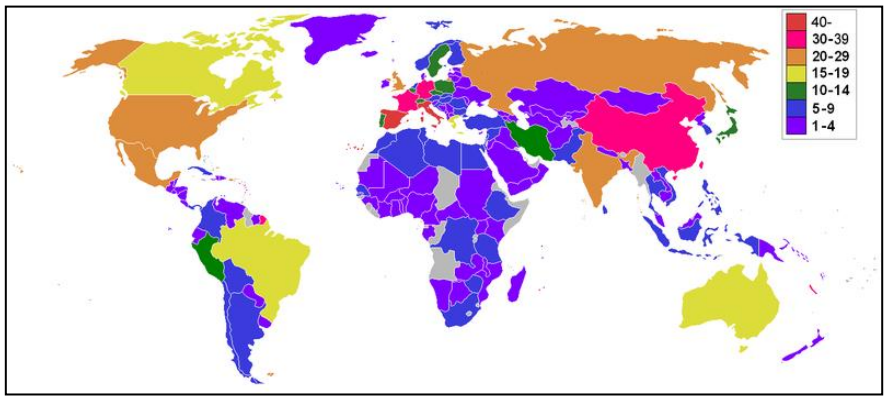
Sözleşmenin 7. maddesinde uluslararası koruma terimi, kültür mirasını belirleme ve muhafaza çabasındaki ülkeleri destekleyecek şekilde karşılıklı işbirliği ve yardım sağlayacak uluslararası bir sistem teşkil etme anlamına gelmektedir.

Sözleşmenin amaç ve içeriği ortaya konduktan sonra hükümlerin uygulanması için bir komite kurulması kararlaştırılmıştır. Bu komite 8. ve 14. maddelerde ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Bu komite ilk iki maddede ayrıntılı olarak açıklanan özellikleri kapsayan evrensel değere sahip oldukları kabul edilen dünya mirası varlıklarının tespit edilerek bir listesini oluşturmak ve bu listedeki alanların korunması sürecini takip etmekle sorumludur.

Komitenin çalışmalarında kullanabilmesi için bir Dünya Miras Fonu oluşturulmuştur. Bu fon sözleşmenin 15. ve 18. maddelerinde açıklanmıştır. Dünya Miras Listesi'ne girecek anıtlar ve sitler için hazırlık, korunmaları için teknik yardım, eğitim, acil destek, bilgi ve tanıtım projeleri masraflarının karşılanması Dünya Miras Fonu'nun temel amaçları olarak belirlenmiştir. (UNESCO, 1972).

Dünya Mirası Sözleşmesi'ne taraf olan devletlere şekil 3.1'de baktığımızda yeryüzünün hemen hemen her bölgesini kapsadığını görebiliriz. Bütün dünyayı kapsayan böylesine geniş bir katılımın gerisinde yatan başlıca sebepleri

incelendiğinde; ilk sebebin üye devletlere, sözleşme aracılığı ile kendi ülkelerinde bulunan doğal ve kültürel değere sahip ender alanların uluslararası boyutta tanınması yolunun açılması olduğu söylenebilir. Bu sözleşmenin, taraf olan gelişmekte olan ülkelere mali kaynak yaratarak doğal çeşitliliğin korunması ve koruma alanları yönetimi için mali kaynak yaratmada kritik bir önemi olması ise ikinci sebebi olarak değerlendirilmektedir. (Ishwaran, 2004)

Şekil 3.1: Dünya Mirası Sözleşme'sine taraf devletler ve miras sayıları (WHC, 2012).

Bu bağlamda, Dünya Mirası Sözleşmesi, gelişmekte olan ülkelere az bulunur doğal ve kültürel ortamların korunmasında maddi teşvik sağlayan bir antlaşma örneğidir. İşleyişinde sağlam hukuksal temellere dayalı olması anlaşmaya olan güveni arttırmış ve bu sayede birçok alan listeye alınmış ve yine bu sözleşmeye uygun olarak gerekli yardımlar gerçekleştirilmiştir.

3.3 UNESCO Dünya Miras Listesi

Dünya Mirası Listesi, UNESCO'ya bağlı Dünya Miras Komitesi tarafından belirlenmiş ve bulundukları ülkenin devleti tarafından korunması garanti edilmiş, tüm dünya için önemli bir değer taşıdığı kabul edilen doğal ve kültürel varlıkların listesidir. Böyle bir liste oluşturmadaki amaç, tüm insanlığın malı olan değerlerin korunmasında uluslararası işbirliğini yaratmaktır (Ishwaran, 2004).

1972 yılındaki Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Koruma Sözleşmesi'ni imzalayan 175'ten fazla ülkenin korumayı garanti ettikleri aday anıt ve sit arasından Dünya Mirası Kriterlerine uygun bulunanlara Dünya Mirası Listesi'nde yer verilmektedir. Sözleşmeyi imzalayan ülkeler tarafından seçilen 21 ülke temsilcisinin oluşturduğu Dünya Mirası Komitesi, üç uluslararası kurumdan destek alarak (ICCROM, ICOMOS, IUCN) aday gösterilen değerler arasından seçim yapar ve listeyi oluşturur.

Komite bir alanın listeye dâhil olması için gerekli tüm kriterleri taşıdığını düşünse bile alanın seçime konu olabilmesi ancak bulunduğu ülkenin bir talepte bulunması ile gerçekleşebilir. Dünya Mirası Listesi, her geçen gün yeni adayların listeye alınması ve yeni ülkelerin sözleşmeyi imzalamasıyla büyümektedir (WHC, 2012).

3.3.1 Dünya mirası listesine girme koşulları

Bir alanın Dünya Miras Listesi'nde yer alması için öncelikle üstün evrensel değere sahip olması beklenmektedir. Üstün evrensel değer 2011 tarihli son Dünya Miras Listesi Sözleşmesi Uygulama Rehberin'de şu şekilde tanımlanmıştır.

Üstün Evrensel Değer, ulusal sınırları aşan, bugünkü ve gelecekteki bütün insanlık için ortak öneme sahip olacak istisnai kültürel ve / veya doğal miras alanlarıdır.

Alanın üstün evrensel değere sahip olup olmadığını belirlemek adına Dünya Miras Komisyonu tarafından 10 kriter belirlenmiştir. Bu kriterlerden ilk altısı kültürel miras alanlarında, son dört kriter ise doğal miras alanlarında bulunması gereken nitelikleri ortaya koymaktadır. Listede yer alabilmek için bu kriterlerden en az birine sahip olmak gerekmektedir.

i)Yaratıcı insan dehasının ürünü olması,

ii)Belli bir zaman diliminde veya kültürel mekânda, mimarinin veya teknolojinin, anıtsal sanatların gelişiminde, şehirlerin planlanmasında veya peyzajların yaratılmasında, insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi,

iii)Kültürel bir gelenek veya yaşayan ya da kayıp bir uygarlığın tek veya en azından istisnai tanıklığını yapması,

iv)İnsanlık tarihinin bir veya birden fazla anlamlı dönemini temsil eden yapı tipinin ya da mimari veya teknolojik veya peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması,

v)Bir (veya birden fazla) kültürü temsil eden geleneksel insan yerleşimine veya toprağın kullanımına ilişkin önemli bir örnek sunması ve özellikle bu örneğin, geri dönüşü olmayan değişimlerin etkisiyle dayanıklılığını yitirmesi,

vi)İstisnai düzeyde evrensel bir anlam taşıyan olaylar veya yaşayan gelenekler, fikirler, inançlar veya sanatsal ve edebi eserlerle doğrudan veya maddeten bağlantılı

olması, (Komite bu kriterin tercihen diğer kriterler ile birlikte kullanılması gerektiğini kabul etmektedir)

vii)Doğanın bir harikasına veya eşsiz bir güzelliğe ve estetik öneme sahip doğal alanlar olması

viii)Yaşamış canlıların kalıntıları, devam eden jeolojik olaylar ve yer şekillerinin gelişimi gibi dünyanın doğal tarihine ilişkin eşsiz önemde bilgilere sahip olması

ix)Ekolojik ve biyolojik olarak hâlâ bozulmamış bir karasal, denizel veya tatlı su ekosistemine veya önemli hayvan ve bitki topluluklarına ev sahipliği yapması

x)Özellikle tehlikedeki veya bilim açısından önemli bir biyolojik çeşitlilik için en önemli ve en belirgin doğal habitatlara ev sahipliği yapması (Uygulama Rehberi, 2011).

Üstün evrensel değere sahip olması için ayrıca bütünlüğünü ve özgünlüğünü korumuş olması beklemekte, ayrıca alanın korunması için sistematik bir yönetim planına sahip olması istenmektedir. Özgünlük, Nara sözleşmesinde alınan kararlara dayanarak uygulama raporunda ayrıntılı olarak açıklanmıştır. ı ve vı arasındaki kriterlere sahip alanların özgünlük şartlarını da sağlaması gerekmektedir. Kültürel bir alanın özgünlüğü konusunda karar verirken bilgi kaynaklarının güvenilirliği ciddi önem ve öncelik taşımaktadır. Ayrıca bu konudaki bakış açısının kültürden kültüre hatta aynı kültür içerisinde bile farklılık gösterebileceği göz önünde bulundurularak ait olduğu dönem ve kültür içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu değerlendirme şu alt başlıkları kapsar nitelikte olmalıdır;

- Form ve tasarım;
- Malzeme ve uygulama;
- Kullanımı ve fonksiyonu;
- Gelenekleri, teknikleri ve yönetim sistemleri;
- Konumu ve ayarı;
- Dil gibi diğer somut olmayan miras;
- Ruh ve duygu;
- Diğer iç ve dış faktörler.

Ruh ve duygu somut kültürel miras içerisinde pratikte çok kolay kendini gösteremiyor olsa bile gelenek ve kültürel sürekliliğin sağlanmasını konusunda önemli göstergeler olarak kabul edilmektedir. Arkeolojik kalıntı veya tarihi binalardaki rekonstrüksiyon sadece çok istisnai durumlarda ayrıntılı dokümantasyona sahipse ve temel düzeyde gerçekleşmişse kabul edilebilmektedir.

Bütünlük ise kültürel ve doğal miras alanlarının niteliklerinin bozulmamış ve bir arada olduğunun bir ölçüsüdür. Bu nedenle bütünlüğün incelenmesi sürecinde aşağıdaki kriterlere açıklık getirmek gerekmektedir (Alberts ve diğ, 2010).

- Üstün Evrensel Değer ifade etmek için gerekli bütün öğeleri içerip içermediği,
- Alanın ifade edilen özelliklere sahip olabilmek için yeterli büyüklükte olup olmadığı,
- Alanın geliştirme ve / veya ihmal sonucu olumsuz etkilerden muzdarip olup olmadığı,

Bu özelliklere ek olarak sahip olduğu kritere göre değerlendirmenin nasıl yapılacağı ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Miras listesine aday olan alanın ı ve vı arasındaki kriterlere sahip olması durumunda yapının ve /veya alanın fiziki durumunun ve malzemesinin bozulmamış olması beklenmektedir. vıı ve x arasındaki kriterlere sahip alanlarda ise biyofiziksel süreçlerinin sağlam olması beklenmektedir. Ancak doğal alanların devamlı bir değişim süreci içerisinde bulunduğu göz önünde bulundurularak ekolojik sürdürülebilirliğin sağlandığı hallerde basit müdahaleler göz ardı edilebilmektedir. vıı. kritere sahip olan alanlar ve çevresi bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Bir şelalenin göl ve vadi ile bir arada ele alınması gibi. vııı. kriter kapsamında önerilen bir alan doğal ilişkileri içerisinde bağımlı elemanlarını da içermelidir. Örneğin buzul döneme ait bir özelliğin buz işleme örneklerine de sahip olması gibi. ıx. kritere sahip alanların yeterli büyüklüğe ve ekosistemlerinde biyolojik çeşitliliğe sahip olmaları beklenmektedir. x. kritere sahip alanlar ise biyolojik çeşitliliğin korunmuş olması beklenmektedir (Uygulama Rehberi, 2011).

Görüldüğü gibi Dünya Miras Listesi'nde yer almak için üstün evrensel değer, özgünlük ve bütünlük kavramlarından sadece birine sahip olması yeterli değildir. Önerilen alanın durumuna ve özelliğine göre birbiri ile bağlantılı birden farklı özelliği taşıması beklenmektedir.

Dünya Mirası Listesi'nde yer alan varlıklar; listede yer almalarına neden olan niteliklerini kaybedecek derecede bozulurlarsa ve aday gösterilirken karşı karşıya oldukları tehlikelere karşı adaylık dosyasında önerilen önlemleri öngörülen zamanda almazlarsa listeden çıkarılmaktadırlar. Öngörülen bu yaptırım bu varlıkların ülkelere tarafından korunmasının sağlanması açısından önemlidir (WHC, 2012).

Ülkelerin kültür ve turizm alanındaki itibarları, âdeta bu listedeki varlıklarının sayısıyla paralellik göstermektedir. Dolayısıyla, Dünya Mirası Listesi'ne girebilmek ve miras sayılarını arttırabilmek için yoğun çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

3.3.2 Geçici listede yer alma kriterleri

Geçici liste sözleşmeye taraf devletlerin Dünya Mirası Listesi'ne girmesi için uygun gördükleri ve komisyona öneride bulundukları adayların yer aldığı envanter niteliğinde bir listedir.

Uygulama rehberi taraf devletleri ülkelerinde yer alan kültürel doğal veya karma yapıda bulunan ve üstün evrensel değere taşıdığı kabul edilen alanların en azından her on yılda bir bu listelerin güncellenerek sunulmasına teşvik edilmektedirler.

Bu liste hazırlanırken katılımcı bir politikanın benimsenmesi gerekliliğine değinen komisyon, yerel ve bölgesel yöneticiler, yerel topluluklar, sivil toplum örgütleri, sit alanı yöneticileri gibi geniş bir yelpazenin katılımı ile oluşturulacak geçici listeler teşvik edilmektedir.

Liste hazırlanırken coğrafi konumu, özellikleri hakkında kısa bir açıklama yapılması beklenmekte ve onların üstün evrensel değer kriterlerinin vurgulanması beklenmektedir. Listeler İngilizce ya da Fransızca olarak hazırlanabilmektedir.

Geçici liste hazırlanırken alanların üstün evrensel değere sahip olması ve gerekli kriterleri karşılaması beklenmektedir. Üstün evrensel değerin kriterlerine ek olarak özgünlük ve üstünlüğe de sahip olması beklenmektedir.

Geçici listede yer almamış olan bir aday Dünya Miras Listesi'nde yer alamaz öncelikle geçici listede sunulması gerekmektedir. Dolayısı ile ileri görüşlü ve uzun vadeli bir çalışma ile listelerin oluşturulması ülkeler adına ciddi önem taşımaktadır (WHC, 2012).

3.3.3 Tehlike altındaki miras listesine alınma kriterleri

Dünya Mirası Komitesi, UNESCO'nun kuruluş amacı olan kültürel mirasın korunmasında ciddi eksiklikler meydana geldiğinde bunları tespit edip gerekli müdahaleyi yapmakla görevlendirilmiştir. Çeşitli nedenlerle asli özelliğini kaybetme tehdidi altında bulunan dünya mirası varlıkları konusundaki hassas tutumlarını *Tehlike Altındaki Dünya Mirası Listesi* adı altında ayrı bir liste düzenleyerek göstermektedirler.

Komite anlaşmaya taraf ülkelerin anlaşma şartlarına uygun hareket etmedikleri veya bozulma ve tahrip gibi nedenlerle evrensel niteliğini kaybetmesi durumunda söz konusu varlığı listeden çıkarabilmektedir. Bir alanın listeden çıkarılmasının yaratacağı ekonomik ve politik etkileri göz önünde bulundurulduğunda ülke adına ciddi bir tehdit olmaktadır. Ancak komite, yasal tehditlerden ziyade ikna gücünü ve malî kaynaklarını kullanarak bu alanda ortaya çıkan sorunları çözmeye çalışmaktadır.

Mısır'da Giza Piramitleri'ne zarar verecek otoyol yapımını engelleme, Meksika'da Gri balinaların üreme alanındaki tuz ocaklarını kapatma ve Afrika'da Victoria Çağlayanı'na baraj inşaatı projesini durdurma Dünya Mirasını koruma adına elde edilen başarılardan bazılarıdır (WHC, 2012).

Öte yandan anlaşmaya taraf ülkelerin listede yer alan bir alanı koruması için büyük ölçekli girişimler gerektiğini ve kendi başına gerçekleştiremeyeceğini fark etmesi sonucu yardım talebinde bulundukları alanlarda bu listede yer almaktadır. Bu alanlar ciddi ve belirgin bir tehlikeyle karşı karşıya kalmış alanlardan oluşmaktadır.

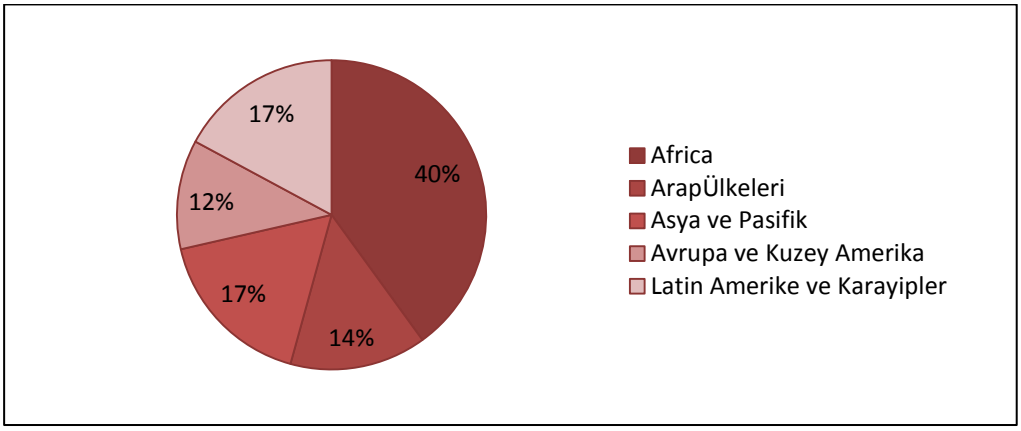
Uygulama Rehberi ise geniş ölçekli gelişim projeleri nedeniyle, belirli ve kısa sürede ortaya çıkacak tehlikelere maruz kalan sit alanlarına öncelik tanımaktadır. Sit alanının bu nedenle bütünlüğünün bozulması veya soyu tükenmekte olan türlerin sayısında ciddi azalmaların yaşanması mevcut riskin olası yansımaları olarak kabul edilmektedir (Uygulama Rehberi, 2011).

Tehlike altındaki taşınmazın tekrar listede yer alabilmesi için, mevcut tehlikenin insan eliyle giderilebilir olması arandığından, doğal felâket tehdidi altındaki sit alanının tekrar bu listede yer alması söz konusu olamayacaktır.

Bir Mirası Tehlike altındaki Miras Listesinde taşımadan önce mevcut sorunun ve bu sorunun çözülmesi için neler yapılması gerektiği ortaya net bir şekilde konmalıdır.

Daha sonra bu süreçteki mali bütçe çıkarılmalıdır. Ancak eğer acil müdahale edilmesi gereken bir alandan bahsediliyor ise komite alanı gerekli listeye taşıyarak süreci hızlandırma yetkisini elinde bulundurmaktadır.

2011 yılı itibari ile bu listeye göre sözleşmeye tabi ülkelerde 18'i kültürel, 17'si doğal nitelikli toplam 35 Dünya Mirası varlığı yok olma tehdidiyle karşı karşıyadır. Alanların üleklere göre dağılı şekil 3.2'de görülmektedir.

Şekil 3.2: Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi'nin ülkelere göre dağılımı.

3.3.4 Dünya miras listesi'nde çıkarılma sebepleri

Dünya Miras Merkezi Komitesi'nin hangi durumlarda alanların Dünya Miras Listesi'nden çıkarabileceğini 2011 tarihli son Uygulama Rehberi aşağıdaki gibi belirlemiştir.

a. Alan, listeye alınmasına esas olan özelliklerini kaybedecek ölçüde bozulmaya uğramış ise; ve

b. Dünya mirasının bir parçası olan sit alanının kendine özgü nitelikleri, insan eliyle yapılan faaliyetler yüzünden henüz adaylık aşamasında tehdit altında ise ve aday gösteren devletin bu aşamada öngördüğü iyileştirici önlemler, öngörülen sürede uygulanmadı ise.

Listede yer alan alana sahip ülke bu iki durumdan herhangi biri söz konusu olduğunda öncelikle Dünya Mirası Sekretarya'sını bilgilendirmek ile sorumludur. Bu durum ilgili devlet yerine başka bir kaynak ile Sekretarya'ya ulaşmış ise gerekli her türlü bilgiyi toplayarak Komite Başkanı'na sunmak ile yükümlüdür. Komite Başkanı bu kararı vermekle yetkilendirilmiş kişidir. Komite Başkanı'nın kararı, araştırmanın devamı yönündeyse, edinilen bilgi, ilgili devletin ve ICCROM, ICOMOS, IUCN'nin yorumlarıyla birlikte tekrariletilir. Komite bu son aşamada nihai karara ulaşır.

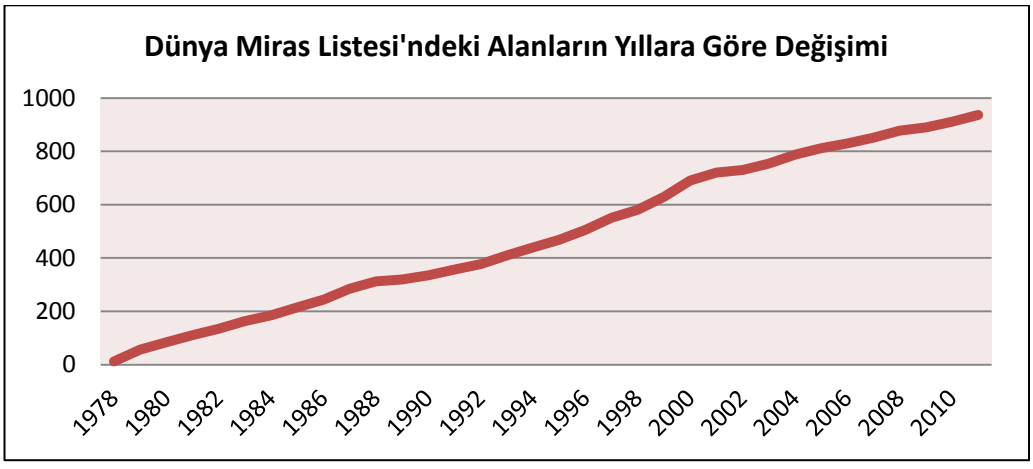
Uygulama Rehberi, bir taşınmazın listeden çıkarılmasını son çare olarak kabul etmekte ve önlemek için mümkün olan tüm önlemlerin alınması ve taraf devletlere her türlü teknik yardımın Komite aracılığı ile önerilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

2007 yılında Umman'daki Arabian Oryx Sanctuary listeden silinen ilk alan olmuştur. Umman'ın listede yer alan alanı %90 oranında küçültmek istemesi nedeni ile bu karar alınmıştır. Bunu 2009 yılında Almanya'daki Dresden Eble Valley takip etmiştir. Komisyonun vadide inşa edilmesi planlanan köprünün alanın görünümünün tamamen değiştireceği ve bu nedenle üstün evrensel değerini kaybedeceği yönündeki komisyon uyarıları dikkate alınmamış ve köprünün gerekli olduğunu düşünen yönetim sayısız itiraz ve gösteriye rağmen köprü inşaatını durdurmamışlardır. Bunun sonucunda ikinci kez bir miras listeden çıkarılmıştır (WHC Almanya, 2011).

3.4 Dünya Mirası Listesinde Yer Alan Alanlar

Dünya Mirası Komitesi tarafından periyodik olarak güncellenen Dünya Mirası Listesi'nde 2012 yılı itibariyle 153 ülkeye ait 936 adet varlık yer almaktadır. Bunların 725'i kültürel, 183'ü doğal, 28'i ise hem doğal, hem de kültürel nitelikleri olan varlıklardır (WHC, 2012).

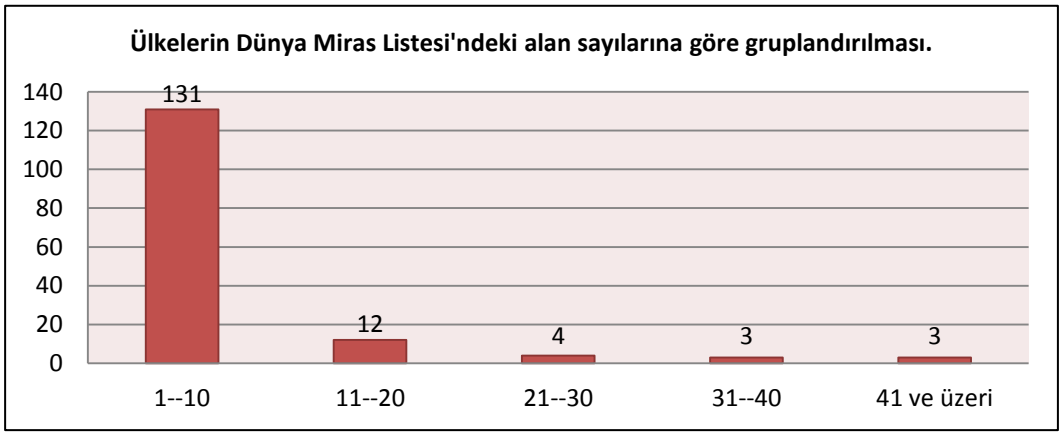
Listenin yıllara göre sayısal artışı aşağıdaki grafikte gösterilmektedir. Grafikten de anlaşıldığı gibi Dünya Miras Listesi'ne dâhil olan alanları sayısı şekil 3.3'de görüldüğü gibi gün geçtikçe artmaktadır.

Şekil 3.3: Dünya Miras Listesi'ndeki alanların yıllara göre değişimi.

Dünya Miras Listesi'nin ülkelere göre dağılımı incelendiğinde listedeki alan sayılarına göre bir gruplandırmaya gidilmiştir. Bu gruplandırma 1-10, 11-20, 21-30,

31-40, 40 ve üzeri şeklinde düzenlenmiştir. Tabloda görüldüğü gibi 1 ve 10 arasında alana sahip ülkeler 131 tane'dir ve % 85,6'lık en yüksek orana sahiptir. Bu gruplandırma şekil 3.4.'te gösterilmektedir.

Şekil 3.4: Ülkelerin Dünya Miras Listesi'ndeki alan sayılarına göre gruplandırılması.

Listedeki alanları UNESCO Dünya Miras Merkezi bölgelemesi doğrultusunda incelediğimizde aşağıdaki tabloya ulaşılmaktadır. %48'lik bir oran ile Avrupa ve Kuzey Amerika Dünya Miras Listesi'nde en çok alanı bulunan bölgedir. %7 ile Arap ülkeleri en az orana sahip bölgedir.

Kültürel, doğal ve karma miras sınıflandırmasına baktığımızda ise her bölgede kültürel miras sayısının, doğal miras sayısından fazla olduğunu söyleyebiliriz.

Çizelge 3.1: Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanların bölgelere göre dağılımı.

	Kültürel	Doğal	Karma	Toplam	Yüzde
Afrika	45	33	4	82	9%
Arap ülkeleri	64	4	2	70	7%
Asya ve Pasifik	143	53	9	205	22%
Avrupa ve Kuzey Amerika	384	58	10	452	48%
Latin Amerika ve Karayip	89	35	3	127	14%
Toplam	725	183	28	936	100%

3.5 Dünya Miras Listesi'nde Kentsel Kültürel Mirasa Sahip Ülkelerin Koruma Politikaları

Dünya Miras Listesi'nde yer almak için ülkelerin ortak bir sözleşmeyi kabul etmeleri gerekmektedir. Bu sözleşme bölüm ikide de açıklandığı üzere listede yer almak için uygun alanları değerlendirmek, gerekli kriterleri saptamakla görevlidir. Listeye dahil olmuş bir alanın sahip olduğu üstün evrensel değerini kaybetmesi durumunda listeden çıkarılması gündeme gelmektedir. Sözleşmenin alanı listeden çıkarmak dışında yasal bir yaptırımı yoktur. Dünya Miras Merkezi evrensel değerleri bir birlik altında toplama ve danışmanlık yapma amacı ile kurulmuştur.

İşte bu noktada Dünya Miras Listesi'nde yer almanın bir alanı korumak için tek başına yeterli olmadığı açıkça ortadadır. Ancak bu organizasyon bir fırsat olarak görülüp ülkesel politikalar ile de desteklenir ise başarılı bir korumadan söz etmek mümkün olacaktır. Bu sebep ile Dünya Miras Listesi'nde yer alan ancak, bu listede bulunmayı farklı bakış açıları ile değerlendiren İsveç ve Almanya ülkeleri örnek olarak şeçilerek ayrıntılı olarak incelenmiştir.

3.5.1 İsveç'in Dünya Miras Listesi'ndeki alanları ve gerçekleştirilen projelerin koruma politikalarına yansımaları.

Kuzey Avrupa'daki benzer politikalara sahip İskandinav ülkelerinin merkezi konumunda bulunması İsveç'in örnek alan olarak seçilmesindeki en büyük etkendir. Ayrıca tez araştırma süresi içerisinde bir yıl Erasmus programı ile Stokholm'de bulunmuş olmak ve ilgili kurumlar ile birebir görüşme şansına sahip olmuş olmak ülke politikalarını yerinde kavrama imkânı vermiş olması sebebi ile bu kararı desteklemektedir.

İsveç planlama sürecinde çok aktörlü bir model tercih etmektedir. Dünya Miras Merkezi'nin dünya için benimsemiş olduğu evrensellik ilkesini kendi ülkesi içerisinde de benimseyerek yapılan tüm koruma ve planlama çalışmalarında konuya bölgesel yaklaşmaktadır. Koruma ve planlamayı birbirinden ayırmayarak korumayı planlama eyleminin olmazsa olmazı olarak görmektedir. Bu sebepledir ki koruma konusunda özelleşmiş bir çalışmaya ihtiyaç duymayarak mevcut kültürel miraslarını korumayı başarabilmişlerdir. Dünya Miras Listesi'nde yer almayı prestij olarak gördükleri gibi aynı zamanda listenin evrensellik ilkesinden yola çıkılarak hazırlandığı için tüm ülkelerin hemen hemen eşit oranlarda bu listede yer alabilmesi

için gelişmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkelere yardımcı olması gerektiğini düşünmektedirler. Bu sebep ile çalışmalarını ülkesel ve bölgesel kuruluşlar ile gelişmekte olan ülkelerdeki korunması gereken kültürel miraslara yoğunlaştırmışlardır.

3.5.1.1 Planlama ve koruma politikaları

İsveç'in mevcut koruma politikalarına nasıl ulaştıklarını anlayabilmek için öncelikle tarihsel süreçteki gelişimi kısaca açıklanmalıdır. Bu sayede ülkenin kendi kültürel bikrimi de daha net anlaşılacaktır.

İsveç tarihi Viking'lere uzanan bir krallıktır. İsveç'in kentsel gelişim modeli istikrara sahip olması ile ayırt edilmektedir. Eski dönemlerde inşa edilmiş olan kentler (ortaçağ meydanlar, imalat sanayi endüstrisinin konumlandığı alanlar gibi) hala aynı lokasyonu korumaktadır. İletişim çağı ile birlikte kentsel gelişimi devam etmiş olsa da kentsel altyapıyı etkileyecek şekilde ciddi bir değişim yaşanmamıştır (Svedinger, 1991). Viking döneminin önemi bozulmadan korunmuş olan Birka ve Hovgarde, Visby Hansa köyünün Dünya Miras Listesi'nde yer alması ile vurgulanmıştır.

14 adadan oluşan kent merkezi, Malaren gölü ve Stockholm takımadalarından oluşan Stockholm bu istikrara sahip olması nedeni ile dikkat çekicidir. Kentin stratejik konumu açısından da tarihsel süreçte ülke için önemli olmuştur. Eski şehir, Gamla Stan adası üzerinde 13.yy'da inşa edilmiş ve ortaçağın dar yolları, parke taşlı sokaklar ve antik bir mimariden oluşmaktadır. Eski şehrin inşasında Gotik mimarinin güçlü bir etkisi olduğu görülmektedir. Bu ada üzerinde yer alan Tre Kronor sarayı yandıktan sonra 18.yy'da barok tarzda yeni kraliyet sarayı inşa edilmiştir. Bu sarayın halen kullanılıyor olması istikrarın sadece yapı olarak değil işlevsel boyutta da geçerli olduğunun en önemli kanıtıdır (Christoferson, 2001).

Tarih boyunca İskandinavya Birliği'nin uzun süreli liderliğini yapmış bir ülkenin başkenti olan Stockholm günümüzde hala kendisini İskandinavya'nın Başkenti olarak pazarlamaktadır (Capital of Scandinavia). Bu gerçektende hem Stokcholm'u hem de İsveç'i en iyi açıklayan tanımlamadır. Burada kapital iki anlamda kullanılmaktadır. Birincisi ülkenin başkenti olması bir diğeri ise para stoku olarak kullanılan kapitaldir. Görüldüğü gibi İsveç hala Kuzey Avrupa, İskandinavya ülkeleri arasında hem politik hem de ekonomik olarak en etkin olan ülke konumundadır.

İsveç'in İskandinavya içerisinde söz sahibi olmasındaki en önemli etken durumundaki limanlar ve ticaret, kentsel gelişimi de tetiklemiştir. Bu bağlamda ilk önemli kentsel gelişim süreci 1750 yılında Baltık'tan Kuzey Atlantik'e kadar değişen İsveç ticaret geleneklerine cevap niteliğinde yaşanmıştır. Bu gelişim liman ve ticaret bağlantı noktası konumundaki diğer Avrupa ülkelerinde de beklenebilecek bir artışa sahiptir. Karlskrona Naval Limanı Dünya Miras Listesi'nde yer alarak limanların kentsel gelişim sürecindeki önemini belirtmektedir (Svedinger, 1991).

İsveç'in planlama ile ilgili ilk yasal çalışmalarının temeli ise 1930'lu yıllara dayanmaktadır. Bu dönemde kent için radyal (parmak) gelişim modeli uygun görülmüş bu sayede bölgeler arasında yeşil alanları koruyarak diğer alanların kentle bağlantısının gelişmiş ulaşım sistemi ile sağlanması hedeflenmiştir. 1945 yılında ilk 20 yıllık stratejik planı onaylanmıştır (Alfredsson, Wiman, 1997)

İsveç'in bu dönemde meydana gelen II. Dünya Savaşı'nda tarafsız kalmış olması nedeni ile ciddi bir hasar almamıştır ancak savaşın etkileri ülke nüfusunda yaşanan artış ile kendini göstermiştir. Ülkede yaşanan ciddi konaklama ihtiyacı neticesinde 1945 yılında onaylanan plan hızla uygulamaya yansımıştır.

1950-1978 yıllarını kapsayan dönemde hızlı kentsel gelişim sonucu kent çeperinde ki yeni yerleşimlerin merkezle bağlantısını sağlayabilmek amaçlı yeni ulaşım sistemleri kurulmuştur. İsveç metro sisteminin temelleri bu dönemde atılmıştır. (Alfredsson, Wiman, 1997)

1964 yılında kabul edilen Doğa Koruma Yasası (NVL) kültürel peyzajın korunması açısından önemli bir adım olarak kabul edilmektedir. Uygulama alanı olarak kültürel gelişimlerden etkilenen doğal çevre tanımlaması yapılmıştır. Yasa 1988 yılında yürürlüğe giren bir dizi diğer yasa ile bütünleşik olarak değerlendirilerek güncelliğini korumaktadır. 1972 yılında ise İsveç'in yaşadığı kentsel gelişim süreçleri sonunda bu süreçte doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması konusu gündeme gelmeye başlamıştır. Bu bağlamda 5 Haziran 1972'de Birleşmiş Milletler çatısı altında "1. Dünya Çevre Konferansı", Stockholm'de gerçekleştirilerek çevre konusunda düzenlenen 113 ülkenin katıldığı ilk geniş kapsamlı toplantı olmuştur. Bu konferans ile çevre konusundaki uluslararası düzenlemelerin temelleri atılmıştır. Bu konferans neticesinde Stockholm Deklarasyonu kabul edilmiştir (Stockholm Deklarasyonu, 1972).

Deklarasyonda özetle, insan çevre arasındaki ilişkinin çevre üzerinde yarattığı olumsuz etkilerine, ekonomik gelişme ile bağlantılı olarak değişen yaşam koşullarının kent üzerindeki yansımalarından bahsedilmiş ve çözümün ancak ortak bir yaklaşım ile sağlanabilineceği üzerinde durulmuştur. Deklarasyonun 1. maddesinde de geçen; "*Özgürlük, eşitlik ve kaliteli bir çevrede onurlu ve yeterli yaşam şartları sağlanmış olarak yaşamak insanların temel haklarıdır. İnsan, aynı zamanda, bugünkü ve gelecek kuşaklar için çevreyi koruma ve iyileştirmenin ciddi sorumluluğunu da taşır."* söylemi ile insanın hak ettiği yaşam standardı ve bu standarda ulaşmak için gereken koruma sorumluluğundan bahsedilmiştir.

19.yy'da yaşanan yangınlar kentsel planlama konusunda bir diğer adım olan İmar ve Planlama yasasının 1987 yılında kabul edilmesine sebep olmuştur (Adlercreutz, 2003). Bu yasa ile artık kentlerin kapsamlı bir plan üretmesi gerekliliği ortaya çıkmış ve planlama konusundaki karar süreci merkezden yerel yönetimlere aktarılmış, belediyelere plan yapımı konusunda yetki tanınmıştır. Bundan böyle plan yapımı ve yürütümünden birinci derecede belediyeler sorumlu olmuştur. Merkezi idare ekonomik kalkınma, bölgelerarası stratejik gelişme, tasıma, altyapı politikaları gereğince bu yetkisini kullanabilmektedir. Ancak bu müdahale karşılıklı müzakere içinde, yerel yönetimlerin özerkliğini ihlal etmeyecek hassasiyette kullanmaktadır. Dünya miras alanlarının korunmasında en önemli yasa konumunda olan bu yasa 1964 yılında kabul edilen doğa koruma yasası ile birlikte koruma alanlarına hizmet etmektedir (Stenberg, 1997).

İsveç'in Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi'ni kabul etmesi 1985 yılında gerçekleşmiştir. Altı yıllık çalışmadan sonra 1991 yılında ilk alanını listeye dahi etmiştir. Günümüzde 14 alanı olan İsveç'te miras alanları devlet yönetiminde ya da kişilerin özel mülkiyeti altında da bulunabilmektedir. İmar ve Planlama Yasa'sı, Doğal Çevre Koruma Yasa'sı bu süreçte dikkate alınan yasalar olarak öne çıkmaktadır (UNESCO İsveç Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Bu bölümde açıklanmaya çalışılan yasal süreç ve yasalar ile şekillenen idari yetki süreci koruma konusu ile ilgilenen direk bir birim olmaması ve yetkinin tüm birimler içerisinde dağıtılmış olması sebebi ile önem taşımaktadır. İdari birimlere ek olarak hükümete danışmanlık yapmakla görevli bazı kurumlar bu sürece destek olmaktadır. Bu süreçte yer alan tüm aktörler ilerleyen bölümlerde detaylı olarak açıklanacaktır.

Inger Christoferson 2001 yılında ülkenin hem Avrupa Birliğine üye olmuş olması hem de Dünya Miras Listesi'nde yer almasına ithafen şöyle bir değerlendirmede bulunmuştur.

"İsveç küçük bir ülkedir ve her zaman dış dünyadan etkilenmiş, ona bağımlı olmuştur. Bugün, bu durum her zamankinden daha açık bir şekilde gözlemlenebilir. Bu nedenle, bazı konular Avrupa tartışmasının bir parçası olarak tanımlanabilirken, "kapı arkası, bazı konular ve tavırlar" gibi diğer faktörler sadece İsveç'e özgüdür."

Bu sözler her şehir kendi kültürü ve karakteristiğini içinde barındırdığı ve her şehrin kendine özgü bir kentsel gelişme stili olduğunu ortaya koyar. Bu değerlendirme göstermektedir ki uluslararası kuruluş ve birliklere dâhil olunsa bile süreçler ulusal yaklaşımlar ile önem kazanmaktadır (Christoferson, 2001).

3.5.1.2 Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanlar ve özellikleri

1972 yılında kabul edilen Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi ile Dünya Miras Listesi hazırlanmıştır. Bu liste ile yıkım ve eskime gibi tehditlerle karşı karşıya kalan dünya mirasının korunması amaçlanmıştır. İsveç bu sözleşmeyi 1985 yılında kabul ederek 180'den fazla ülke ile birlikte dünya miras alanlarını korumak ve desteklemek adına çaba göstereceğinin sözünü vermiştir. Bu listede yer alabilmek için gerekli olan kriterleri İsveç Kültürel Miras Kurulu şu şekilde değerlendirmektedir (http://www.raa.se).

Kültürel miras, insanoğlu tarafından yapılmış bir şaheser, sitil sahibi bir mimari eser, üstün evrensel anlamı değer örneği olan bir alan, tarihsel bir dönemi yaşantısını temsil eden seçkin bir örnek,

Doğal miras, dünya gelişiminin bir dönemini temsil eden, devam eden ekoloji ve biyolojik süreçleri temsil eden, istisnai doğal güzelliğe sahip bir peyzaj ya da nesli tükenmekte olan hayvanların yaşam alanı,

Her ülke Dünya Miras Listesi'nde bir alan bulundurabilmekle gurur duydukları kadar o alanın geleceği ile ilgili de endişe duyarlar. İsveç bu listede 12 kültürel miras, 1 doğal miras ve 1 karma miras alanı ile yer almaktadır. 1985 yılında sözleşmeyi imzalamış olmalarına rağmen ilk kez 1991 yılında Drottningholm kraliyet sarayı ve bahçesi ile listede yer almışlardır (UNESCO İsveç Dünya Miras Komisyonu, 2012).

2007 yılında 6 yıllık komite görevi için seçilen İsveç diğer taraf devletlerinde komitede yer alabilmesi amacı ile komite görev süresinin 4 yıla düşürülmesi sonucu görevini 2011 yılında tamamlamıştır. Bu süreç içinde gerçekleştirdikleri çalışmaları şu şekilde özetlemişlerdir.

- *Güvenli ve dengeli Dünya Miras Listesi için komitenin global stratejilerini desteklemek*
- *Dünya miras alanlarının yönetimini geliştirmek için doğal ve kültürel alanlar ile ilgili çevresel yaklaşımları paylaşmak*
- *Dünya Mirası ve küresel ısınma konusundaki girişimleri desteklemek*
- *Tehlike altındaki dünya miras alanlarındaki tehdidini azaltabilmek için üretilen projeleri desteklemek*
- *UNESCO'nun gençleri eğitim yolu ile kültürel mirasını koruması ve desteklenmesi sürecine dâhil etme çabalarını desteklemek.*

İsveç'in Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanlarının özellikleri şu şekilde açıklanmaktadır.

Kültürel Alanlar:

- **Drottningholm Kraliyet Sarayı Ve Bahçesi 1991(ıv):** Şekil 3.5'teki Drottiningholm içinde barındırdığı kale, tiyatro, çin çadırı ve bahçesi ile İsveç'te inşa edilmiş kraliyet konutlarının en iyi örneğidir. 18.yy'da Versay Sarayı'ndan esinlenerek inşa edilen Kuzey Avrupa Kraliyet konutlarının en iyisidir. Belli bir döneme ait üstün evrensel değere sahip yapı tipine sahip olması sebebi ile dünya miras listesinde yer almanın ıv. kriterini sağlamakta ve bu sebeple listede yer almaktadır. Stockholm Kraliyet ailesi 1980'den beri burada yaşamakta, ancak resmi işler için Stockholm Kraliyet Sarayını kullanmaktadır (UNESCO İsveç Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.5: Drottningholm Kraliyet Sarayı Ve Bahçesi (WHC, 2012).

- **Engelsberg Demiryatakları 1993-(ıv):** Köylülerin tarımsal üretimini üretimini desteklemek 13yy'da başlayan demir maden işciliği sonucu İsveç'te üretilen üstün kaliteli demirler, ilkel demir eritme fırınları kullanılarak üretilmiş ve bu başarı İsveçi en azından erken göçmen döneminin sonunda kadar iki (17. ve 18.) yy boyunca ülkeyi bu üretim dalında lider yapmıştır. Şekil 3.6'daki Enselsberg demir yatakları bu dönemin en iyi korunmuş ve en kapsamlı örneğidir. Listede bir döneme ait teknolojik bir alanı temsil etmesi sebebi ile dünya miras listesinde yer almanın ıv. kriterini sağlamakta ve bu sebeple listede yer almaktadır (UNESCO İsveç Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.6: Engelsberg Demiryatakları (WHC, 2012).

- **Birka ve Hovgarden-1993(ıı-ıv) :** 9.ve 10. yy'a ait eserleri barındıran Birka Arkeolojik Bölgesi, Malar Gölündeki Björkö Adasında yer almaktadır. Hovgarden ise Adelso adasında yer almaktadır. Şekil 3.7'deki bu iki alan birlikte Viking dönemi Avrupa ticaret ağını anlatması sebebi ile İskandinav tarihine ışık tutmaktadır. Birka aynı zamanda İsveç'te 831 de Aziz Ansgar tarafından kurulmuş olan ilk Hıristiyan cemaatine ait bir bölge olması ile de önemlidir. Viking dönemi ile yaşayan ya da kayıp bir uygarlığın tek veya en azından istisnai tanıklığını yapması sebebi ile dünya miras listesinde yer almanın ıı. kriterini sağlamakta, İnsanlık tarihinin anlamlı dönemini temsil eden yapı tipinin ya da mimari veya teknolojik veya peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması sebebi ile ıv. kriterini sağlamakta ve bu sebeple listede yer almaktadır (UNESCO İsveç Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.7: Birka ve Hovgarden (WHC, 2012).

- **Tanum'daki Kaya Oymacılığı-1994(ı-ııı-ıv):** Bohuslan'ın kuzeyinde yer alan şekil 3.8'de görülen Tanum taş oymaları, sadece zengin ve çeşitli motifleri (insan ve hayvan, silah, tekne ve diğer konulardaki tasvirler) bulundurduğundan değil, aynı zamanda kültürel ve kronolojik bütünlüğü sebebi ile de benzersiz bir sanatsal başarıya sahiptir. Bu motifler M.Ö. 1700 – 500 yılları arasında deniz kenarında bulunan taşlar üzerine oyulmuştur. Taş oymaları yaratıcı insan dehasının ürünü olması nedeni ile ı.kriteri, kayıp bir uygarlığın tek veya en azından istisnai tanıklığını yapması sebebi ile ıı. kriteri, insanlık tarihinin anlamlı dönemini temsil eden teknolojik bir örneğini sunması nedeni ile de ıv kriteri sağlamakta ve bu sebeple listede yer almaktadır (UNESCO İsveç Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.8: Tanum'daki Kaya Oymacılığı (WHC, 2012).

- **Skogskyrkogarden-1994(ıı-ıv) :** 1912 yılında çam kaplı 96 hektarlık çam ormanı ve çakıl ve kum kaplı bir arazide bir mezarlık oluşturmak için uluslararası bir yarışma düzenlenmiştir. Yarışma sonucu şekil 3.9'da görülen alandaki çalışmalar 1917 yılında başlamış ve 1920 yılında il olarak Woodland Chapel inşa edilmiştir. 1923 yılında bu şapelin küçük olduğuna karar verilerek Chapel of Resurrection ve servis alanlarının inşası 1925 yılında tamamlanmıştır. Bu mezarlık alanı belli bir zaman diliminde şehrin planlanmasında ve peyzajların yaratılmasında, insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi nedeni ile ıı. kriteri, insanlık tarihinin bir dönemini temsil eden peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması nedeni ile de ıv kriteri sağlamakta bu sebeple listede yer almaktadır (UNESCO İsveç Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.9: Skogskyrkogarden (WHC, 2012).

- **Visby Hansa Köyü-1995(ıv-v) :** Şekil 3.10'da görülen alan Visby Gotland adasında yer alan eski bir Viking şehridir. 12. ve 14. yüzyıllar arasında, Baltık denizinde yer alan Hanseatic Birliğinin ana merkezi olarak kullanılmıştır. 13. yy surları, 200'den fazla deposu ve aynı döneme ait zengin tüccarlara ait olan konutları burayı Kuzey Avrupa'daki en iyi korunmuş olan ticari şehir yapmaktadır. İnsanlık tarihinin bir dönemini temsil eden yapı tipini, mimari ve peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması nedeni ile ıv. kriteri, Bir kültürü temsil eden geleneksel insan yerleşimine ilişkin önemli bir örnek sunması nedeni ile v.kriteri sağlamakta bu sebeple listede yer almaktadır (UNESCO İsveç Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.10: Visby Hansa Köyü (WHC, 2012).

- **Gammelstadi Lulea Kilise Köyü-1996(ıı-ıv-v):** İskandinavya geçmişinde yer alan "Kilise Köyleri"nin en iyi korunmuş örneğidir. Şekil 3.1'de görüldüğü gibi köyün merkezinde 15. Yüzyılın ilk döneminden kalma taş bir kilise, etrafında ise 424 adet ahşap ev bulunmaktadır. Burası geleneksel kuzey İskandinavya kilise şehrinin en dikkat çekici örneğidir. Düşmanca bir doğal çevrenin özel coğrafi ve iklim koşullarına geleneksel kentsel tasarımının uyum göstermesi açısından hayranlık uyandırmaktadır. Belli bir zaman diliminde veya kültürel mekânda, mimarinin gelişiminde, şehirlerin planlanmasında, insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi, insanlık tarihinin bir veya birden fazla anlamlı dönemini temsil eden yapı tipinin ve mimari topluluğunun değerli bir örneğini sunması, bir kültürü temsil eden geleneksel insan yerleşimine ilişkin önemli bir örnek sunması nedeni ile ıı-ıv-v.kriterleri sağlamakta ve bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO İsveç Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.11: Gammelstadi Lulea Kilise Köyü (WHC, 2012).

- **Karlskrona Naval Limanı-1998(ıı-ıv):** Şekil 3.12'deki Karlskrona 17. yüzyılın sonlarında planlanan deniz kentinin seçkin bir örneğidir. 1680 yılında İsveç büyük bir güçken kurulmuş olan Karlskrona'nın orijinal planı ve pek çok bina bozulmadan günümüze kadar gelmiştir. Bir kültürü temsil eden geleneksel insan yerleşimine veya toprağın kullanımına ilişkin önemli bir örnek sunması nedeni ileıı.kriteri, insanlık tarihinin bir veya birden fazla anlamlı dönemini temsil eden mimari veya teknolojik topluluğunun değerli bir örneğini sunması nedeni ile ıv.kriteri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO İsveç Dünya Miras Komisyonu, 2012).

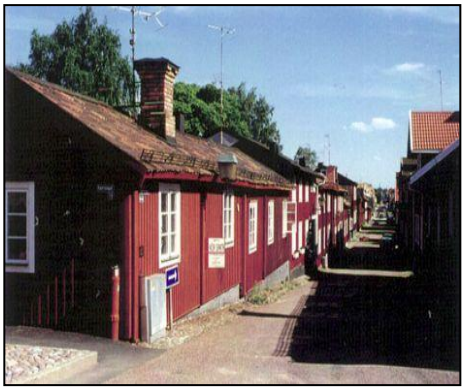
Şekil 3.12: Karlskrona Naval Limanı (WHC, 2012).

- **Kuzey Öland Tarım Alanları- 2000(ıv-v):** Şekil 3.13'de görülen Öland bir ada üzerinde farklı peyzaj tiplerinden maksimum fayda saylayabilmesi konusundaki insan başarısının üstün evrensel bir örneğidir. Ortaçağ toprak bölünmesi üzerinde doğal koşulların ekilebilir arazi miktarını belli etmesi konusunda nasıl bir yaptırımı olduğunu gösterir. Bu alan şimdiki haline jeoloji ve topografyaya uygun fiziksel uyarlamalarındaki uzun kültürel tarihi sayesinde gelmiştir. İnsanlık tarihinin bir anlamlı dönemini temsil eden peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması nedeni ile ıv.kriteri, bir kültürü temsil eden toprağın kullanımına ilişkin önemli bir örnek sunması nedeni ile v.kriteri sağlamakta ve bu sebeple listede yer almaktadır (UNESCO İsveç Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.13: Kuzey Öland Tarım Alanları (WHC, 2012).

- **Falun Great Copper Dağı Maden Alanı-2001(ıı-ııı-v):** Falun'daki muazzam kazı sebebi ile Büyük Çukur olarak da bilinen bu bölge 13. Yüzyıldan beri bakır üretiminin yapıldığını kanıtlayan bir araziye sahiptir. Bakır İsveç'te özellikle ev boyamada tercih edilen kırmızı renk boyanın elde edilmesinde kullanılıyor olması sebebi ile de önemlidir. Belli bir zaman diliminde veya kültürel mekânda, şehirlerin planlanmasında veya peyzajların yaratılmasında, insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi nedeni ile ıı.kriteri, kültürel bir geleneğe istisnai tanıklık yapması nedeni ile ııı.kriteri, bir kültürü temsil eden geleneksel insan yerleşimine ilişkin önemli bir örnek sunması nedeni ile v.kriteri sağlamakta bu sebeple listede yer almaktadır (UNESCO İsveç Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.14: Copper Dağı Maden Alanı (WHC, 2012).

- **Varberg Radyo İstasyonu-2004(ıı-ıv):** Grimeton'da 1922-24 yılları arasında inşa edilmiş olan, şekil 3.15'teki Varberg Radyo İstasyonu kablosuz transatlantik iletişimi konusunda en iyi korunmuş anıt örneğidir. 127 metre yüksekliğinde 6 çelik kule ve verici cihazlardan oluşur. Bu alan telekomünikasyon gelişiminin sekçin bir örneği ve aynı zamanda pre-elektronik teknolojisine dayalı büyük bir verici istasyonu ayakta kalan tek örneğidir. Bir zaman diliminde teknolojik bir gelişimde insani etkileşimi temsil ediyor olması nedeni ile ıı.kriteri, insanlık tarihinin bir dönemini temsil eden teknolojinin değerli bir örneğini sunması nedeni ile ıv.kriteri sağlamakta ve bu sebeple listede yer almaktadır (UNESCO İsveç Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.15: Varberg Radyo İstasyonu (WHC, 2012).

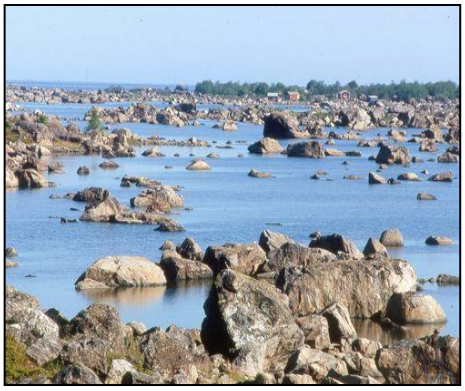
- **Struve Jeodezi Yayı-2005(ıı-ııı-v):** 1815 ile 1855 yılları arasında astronom Friedrich Georg Wilhelm Struve liderliğinde, dünyanın çevresini belirlemek için çok geniş bir akademik çalışma olarak pek çok ülkenin ve akademisyenlerinin katılımı ile Norveç'ten Karadeniz'e 2820 km. uzunluğundaki alanda çalışmalar yürütülmüştür. Bu çalışma sayesinde ilk kez şekil 3.16'da görülen bir meridyenin tutarlı ölçümü yapılarak dünyanın kesin ölçüleri ve şekli hakkında tutarlı sonuçlara ulaşılmasına olanak sağlanmıştır. Bunun için 34 adet istasyon noktası belirlenmiştir. İsveç bu noktalardan birine sahip olması nedeni ile listede yer almaktadır (UNESCO İsveç Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.16: Struve Jeodezi Yayı (WHC, 2012).

Doğal Alanlar;

- **High Coast / Kvarken Takımadaları-2000(vıı):** Şekil 3.17'deki Kvarken Takımadaları (Finlandiya) ve High Coast (İsveç) Bothnia Körfezi, Baltık Denizi'nin kuzey uzantısında bulunmaktadır. 5,600 adadan oluşan Kvarken takımadaları sıra dışı tümsekli buzullardan oluşan 'De Geer' buzullarının erimesi ile 10,000 ile 24,000 yıl önce oluşmuştur. Devam eden jeolojik olaylar ve yer şekillerinin gelişimi gibi dünyanın doğal tarihine ilişkin eşsiz önemde bilgilere sahip olması nedeni ile vıı.kriteri sağlamakta ve bu sebeple listede yer almaktadır (UNESCO İsveç Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.17: Kvarken Takımadaları (WHC, 2012).

Karma Alanlar:

- **Laponian Bölgesi-1996(iii-v-vii-viii-ix):** Şekil 3.18'de görülen alan tarih öncesi çağlardan beri Sami halkına ev sahipliği yapmış bir bölgedir. İnsan ekonomik ve sosyal gelişimine ışık tutan bir dönem oldukça yaygın olan ren geyiklerinin otlatılması ve yaylacılık alanı olarak en büyük ve en iyi korunan örneğidir. Kültürel bir gelenek veya yaşayan bir uygarlığa istisnai tanıklık yapması nedeni ile iii.kriteri, bir kültürü temsil eden geleneksel insan yerleşimine ilişkin önemli bir örnek sunması nedeni ile v.kriteri, doğanın bir harikasına veya eşsiz bir güzelliğe ve estetik öneme sahip doğal alanlar olması nedeni ile vii.kriteri, yaşamış canlıların kalıntıları, devam eden jeolojik olaylar ve yer şekillerinin gelişimi gibi dünyanın doğal tarihine ilişkin eşsiz önemde bilgilere sahip olması nedeni ile viii.kriteri, ekolojik ve biyolojik olarak hâlâ bozulmamış bir karasal, denizel veya tatlı su ekosistemine ve önemli hayvan ve bitki topluluklarına ev sahipliği yapması nedeni ile de ix.kriteri sağlamakta bu sebeple listede yer almaktadır (İsveç Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.18: Laponian Bölgesi (WHC, 2012).

İsveç tarihsel süreç içerisinde farklı uygarlıklara ev sahipliği yapmış bir ülke değildir dolayısı ile kültürel miras açısından diğer örnek ülke Almanya ve Türkiye kadar zengin olduğunu söylenemez. Ancak buna rağmen listede yer alan alanlarının sayıca Türkiye'den fazla olması Dünya Miras Listesi'nde yer almanın önem ve ciddiyetini kavramış olduklarının göstergesidir. Yapılan bireysel görüşmelerde ülke politikası olarak daha fazla alanı listede sokmak gibi bir gayret içerisinde olmadıklarını sahip oldukları kültürel zenginlikle doğru orantılı olarak listede yer alan alanların sayısının yeterli olduğunu söylemişlerdir. Bu noktada ulusal çalışmalarını sadece listedeki alanların başarılı korunması yönünde sınırlamamışlar, listede yer almanın önemine duydukları inanç sebebi ile çalışmalarını gelişmekte olan ülkelere yönlendirmişlerdir. Bu noktada öncelikle listede yer alan ülkesel mirası korumada söz sahibi olan aktörler ve bu alanlarda gerçekleştirdikleri projeler açıklanacak daha sonra gelişmekte olan ülkeler ile ilgili çalışmalar değerlendirilecektir.

3.5.1.3 Kültürel mirasın korunmasında etkin aktörler

İsveç koruma konusunda bölgesel bir yaklaşıma sahip olduğu daha önce vurgulanmıştı. Bunun temel nedeni ülkenin parlamenter monarşi ile yönetilen üniter bir devlet olup yirmi bir ile ayrılmış olan idari yapısıdır. Her bir ilin içinde yer alan birden fazla belediye bu süreçte etkin rol oynayan bir diğer ana aktördür (Compendium Sweden, 2012).

- İsveç Parlamentosu,
- Ulusal Miras Kurulu (Riksantikvarieämbetet)
- İl Yönetim Kurulları (The Provincial County Administrative Boards)
- Bölgesel Müzeler
- Belediyeler,

Koruma konusunda söz sahibi olan aktörlerdir.

Genel bir çerçeve oluşturmak ve ülke bakış açısını ortaya koymak için öncelikle İsveç Parlamentosu'nun konuya yaklaşımı incelenmelidir. Parlamento ulusal kültürel politika hedefleri ve tarihi çevre alanları olmak üzere iki konu başlığı ile konuyu ele almaktadır.

Ulusal Kültürel Politika Hedefleri (Hükümet yasası. 1996/97):

- İfade özgürlüğünü korumak ve herkesin kullanabileceği fırsatlar yaratmak
- Herkesin kültürel hayata, kültürel etkinlik ve deneyimlere katılma şansının olması ve bireysel yaratıcılığı geliştirmek için çalışmak
- Kültürel çeşitliliği, artistik yenileme/restorasyonu ve ticari anlayışın olumsuz etkilerini yok edecek nitelikleri desteklemek
- Kültürün toplum içinde dinamik, merak uyandıran ve bağımsız bir güce dönüşebilmesi için fırsatlar sağlamak
- Kültürel mirası kullanarak devam ettirmek
- Eğitimsel istekleri teşvik etmek
- Ülke içersindeki farklı kültürler arasında uluslar arası kültürel değişimleri ve etkileşimleri teşvik etmek.

Tarihi Çevre Alanı Hedefleri (Hükümet Yasası 1998/99):

- İlgi çekici ve ilham veren çevresel ortamlara sahip ve gelişmesinde tarihsel çevre çalışmaları itici güç olan sürdürülebilir bir toplum,
- Her bireyin kendi tarihi çevresi ile ilgili sorumluluk aldığı, belirli bir anlayış sergilediği ve katılımcı olduğu bir toplum,
- Farklı grupların kültürel mirasları için ulusal ve uluslar arası dayanışma ve saygı ve korunmuş ve sürekliliği sağlanmış bir kültürel miras,(http://www.riksdagen.se/)

Ulusal Miras Kurulu (Riksantikvarieämbetet) Parlamentonun kabul ettiği bu hedefleri uygulamak ile yükümlü olan ilk kuruluştur. Bu kurul ulusal düzeyde merkez otorite olarak kabul edilmektedir. Kurulunun kültürel çevre ile ilgili bilgi sağlamak, bilgi kampanyaları yürütmek ve kamu ile ilişki kurmak gibi genel sorumlulukları vardır.

İl Yönetim Kurulları (The Provincial County Administrative Boards) ise bölgesel ana yönetim otoritesidir. İl Yönetim Kurulu doğal ve kültürel miras ile alakalı konularda karar alır ve bölgesel planlama ve gelişimde kültürel çevrenin korunmasını garanti altına almakla yükümlüdür. İl Yönetim Kurulları ayrıca tarihi binaların, antik eserlerin ve tarihi peyzajların restorasyonu için devlet fonları tahsis eder.

Bölgesel Müzeler, İl Yönetim Kurullarıyla beraber miras kaynaklarının korunması amaçlı ana bölgesel çalışmalardan sorumludurlar. Görevleri ülkenin kültürel mirası ile ilgili bilgi toplama ve yaymayı da kapsar. Bölgesel müzeler genellikle binaların, tarihi eserlerin ve tarihi peyzajların restorasyonu ve bakımlarıyla ilgilenirler.

Belediyeler, kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesinden yerel düzeyde sorumludur. Bu görevi, fiziksel belediye planlaması gibi başka görevlerle beraber Planlama ve İmar yasasının ululanması aracılığıyla yerine getirirler (http://www.riksdagen.se/).

Görüldüğü gibi koruma konusunda hükümete bağlı idari kuruluş kadar ulusal ve bölgesel kurullar ve müzelerde danışmanlık yapmak amacıyla sürece dahil edilmektedir. Kısaca tanımlanmış olan bu aktörler Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanlar ile ilgili projeleri ile bir bütün olarak detaylandırılacaktır.

İsveç Ulusal Miras Kurulu (Riksantikvarieambetet-RAA):

İsveç Ulusal Miras Kurulu, İsveç hükümeti adına tarihi çevre ve miras konularından sorumlu olan kurumdur. Kurulun görevi; tarihi çevrenin en etkili şekilde korunduğundan emin olmak ve kültürel mirasın yönetilmesindeki koordinasyonunun sağlanmasında rol oynamaktır. Bu kurul, kültürel mirasın korunması amacıyla gerçekleştirilen en kapsamlı projeler sahip olup Kültür Bakanlığı'nın himayesi altındadır. Kurul kültürel mirasın korunması sürecinde kendi rolünü şu şekilde özetlemektedir;

- Tarihi çevreyi izlemek ve muhafaza etmek
- Mirasla ilgili tüzüğü yönetmek ve yapılan çalışmaları ölçmek
- Diğer kurumlarla işbirliği içinde yöntemler ve argümanlar geliştirilmesi
- Kültürel miras hakkında iletişimi kolaylaştırmak,

Kurul İl Yönetim Kurulları, Bölgesel Müzeler ve Belediyelere ek olarak sivil toplum örgütleri ile bir bütün halinde çalışmaktadır. Ancak ülke koruma politikalarının şekillenmesinde tam yetki ve sorumluluğa sahiptirler (RAA, 2004-2006).

İsveç Ulusal Miras Kurulu, yönetici grubu ve çeşitli faaliyet ve uygulamalardan sorumlu 6 gruptan oluşmaktadır. Yönetici gurup donanım, IT, ofis, iletişim, personel, finans gibi destekleyici birimlerden oluşur ve departman kurulun idari desteğini, kurum içi ve kurum dışı iletişimini ve kontrol sistemini geliştirip koordine etmekle sorumludur. (http://www.raa.se)

Toplumsal Bölüm: Farklı sosyal süreçlerin kültürel mirası istismarı için bilgi ve dokümanları yönetir ve geliştirir. Bölüm, kültürel mirasın sürdürülebilir gelişimi için, yöntemler, argümanlar, bakış açısı ve bilgi geliştirmektedir.

Kurumsal Bilgi Bölümü: Kültürel mirasın ulaşılabilir ve yararlı olması hakkında bilgiler içeren çalışmalar yapmaktadır. Kültür mirası koleksiyonu, yönetimi, kullanımı, sayısal ve örneksel analizi gibi servislerin gelişim ve sunumunu içermektedir.

İdari Ofis: İdari ofisin işleri, binaların, eski eserlerin ve peyzaj alanlarının nasıl bakımının sağlanacağının sorgulanması içerir. 1 Ocak 2010'dan itibaren İdari İşler İsveç Müze Servisi'ne bağlanmıştır. Birim taşıma ve depolama lojistiği, belgeler, önleyici bakım parçalarının bakımını sağlayacaktır.

Tarihsel Alan Sınıflandırma Bölümü: Bu departman, ulusal kurul idaresindeki binaların ve seksenler dönemi kültür sitelerinin muhafazası, sınıflandırılması ve yönetiminden sorumludur.

Arkeolojik Uygulamalar Bölümü: Ulusal Miras Kurulu'nun arkeolojik görevi; arkeolojik araştırmaları, anketleri ve kültürel çevre bilgisinin inşası ve yayılması gibi diğer uygulamaları idare etmektir. Karşılaşılan yeni sonuçların topluma iletişimi ve yayılması gerekmektedir. Faaliyetler, Stockholm, Uppsala, Linköping, Orebro, Molndal ve Lund'daki ofislere dağıtılır.

Danışma Kurulu: Ulusal Miras Kurulu, 1 Ocak 2008'den itibaren uygulamalarda şeffaflık ve kılavuzluk sağlamak için danışma kurulu pozisyonundadır. Bu sebeple ayrı bir departman kurulmuştur.

Ulusal Miras Kurulu sahip olduğu departmanlar ile kapsamlı bir çalışma gerçekleştirmektedir. Bu çalışmaların uygulamaya nasıl yansıdığını anlamak için gerçekleştirdikleri projeleri incelemek daha açıklayıcı olacaktır.

İsveç Ulusal Miras Kurulu'nun Dünya Miras Alanlarını Kapsayan Projelerinden Örnekler

İsveç koruma sürecini planlama sürecinin olmazsa olmazı olarak benimsemiş ve bu nedenle üretilen projelerde alanların Dünya Miras Listesi'ne girmesi ile çok ciddi bir değişiklik olmamıştır. Ancak ülke genelinde kültürel mirası korumak adına her sene ciddi bir fon ayrılmaktadır. Bu rakam 2011 senesi araştırma geliştirme fonları çerçevesinde 34 proje ve araştırma için 12,8 milyon SEK'dir. Bu bütçe multidisipliner bir yaklaşımın önemini vurgulayarak diğer aktörler, kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve halk tarafından da değerlendirilebilmektedir (RAA, 2006). Üretilen bu projeler içerisinden Dünya Miras Alanları'nı kapsayan projeler incelendiğinde çalışmaların; dünya miras alanlarında yaşanan hasarların önlenmesi, halkın bilinçlenmesi ve aidiyet duygusunun aşılanması, diğer ülkeler ile ortak bir bakış açısı oluşturma çabası, koruma sürecine doğal çevre sürdürülebilirliğinin dâhil edilmesi, gelişmekte olan ülkelere fon ve danışmanlık sağlamak başlıkları çerçevesinde yürütüldüğü belirlenmiştir.

Bu projeler ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

a.Dünya miras alanlarında yaşanan hasarların önlenmesi:

Dünya Miras Listesi'nde yer alan Götland-Visby'de yaşanan olumsuz bazı müdahaleler ulusal miras kurulunun bu alan özelinde tüm dünya miras alanlarını kapsayan örnek bazı projelere odaklanmasına sebep olmuştur.

Eski Yapıtların Yağmalanmasını Durdurmak Ve Engellemek İçin Pilot Proje: Kültürel mirası korumak için olduğu kadar zarar vermek içinde birçok farklı yol vardır. Kültürel mirasa verilecek bir zararın evrensel bir suç olduğunu kabul eden İsveç bu konuda bir çalışma başlatmıştır. Örnek alan olarak Dünya Miras Listesi'nde yer alan Götland-Visby seçilmiş ve bu alanda çalışmalar başlamıştır. Bu proje eski yapıtların yağmalanmasını durdurmayı ve engellemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda özellikle korunmasız alanların analizlerinin yapılması ve farklı türde canlandırmalarla alanın olması gerektiği konumu ortaya koyarak mevcut zararı belirlemek hedeflenmektedir. Bu proje henüz gelişim aşamasında olup tamamlandığında UNESCO aday ülkeleri tarafından imzalanabilecek bir yasal yaptırım olması planlanmaktadır. Bu sayede koruma konusunda yasal bir yaptırım elde edilecektir. Bu sebeple bu çalışma oldukça önemlidir. Çalışmadan elde edilen sonuçlar henüz yayınlanmamıştır (Ronström, 2008).

Duvarını Kurtar: 24 Şubat 2012 tarihinde Götlan Visby'de bulunan kent duvarların 70 m²'lik alan güney kapısına yakın bir bölgeyi kapsan bölümü büyük oranda çökmüştür. Çöküşün sebebi onarım sırasında kullanılan kötü harç olarak belirlenmiştir. Olası bir çöküşü engellemek için aynı onarımı görmüş tüm duvar incelenmiştir. Bu kapsamda "Duvarını Kurtar" (Save Your Wall) isimli bir proje planlanmıştır projenin yaklaşık olarak 2013 yılında bitmesi planlanmaktadır.

Bu proje Ulusal Miras Kurulu tarafından organize edilmektedir. Ancak Götland müzesi ve belediyesi de sürece dahil olmuştur. Fon tahsisi için halktan yardım istenmiş ve bağış çağrısında bulunulmuştur.

Projeye en ciddi eleştiri duvarın yeniden inşa edilmemesi ve olduğu gibi korunması yönündedir. Daha önceden yapılmış olan müdahaledeki yanlışların bu eleştirilerin doğmasına sebep olduğu düşünülmektedir (Visby Belediyesi Bireysel Görüşme, 2012).

b.Halkın bilinçlenmesi ve aidiyet duygusunun aşılanması:

İsveç dünya mirasının korunması sürecinde en büyük payın yerel halka düştüğünü benimsemiştir. Bu noktada ülkesel olarak yaşadıkları en büyük sorun olarak belirttikleri göçmenlerin yaşadıkları alana ait olduklarını hissetmelerinin koruma sürecinde yaşanan sıkıntıları büyük oranda azaltacağına inanmaktadır. Bu sebep ile farklı kültürel birikime sahip halkın dikkat sürece dâhil edilerek bilinçlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu konuda gerçekleştirilmiş olan iki ana proje göze çarpmaktadır.

Kültürel Mirasa Erişim Projesi-2006: Ulusal Miras Kurulu sahip olduğu belgeler, resimler, haritalar ve çizimlerden oluşan geniş ve önemli koleksiyonunun isteyen herkes tarafından erişilebilir olması amacı ile bir database sistemi kurmuştur. Bu süreçte

-Arşivsel envanterlerin, dini sanat çalışmalarının, haritalarlın ve çizimleri sayısallaştırılması

-Kütüphanenin kart kataloglarındaki bilginin dijital katalog haline getirilmesi,

-Tescilli binaların kayıtları,

-Eşsiz resim koleksiyonunun sayısallaştırılması,

-Bölge kilise projesinin rapor edilmesi ve sayısallaştırılması,

-Tamamlanmış arkeolojik anketler,

-İsveç kiliseleri projesinden materyallerin listelenmesi ve gözden geçirilmesi,

-Korumadaki resimlerin ve raporların sayısallaştırılması,

- Mälsåker Kalesinin materyallerinin belgelenmesi, iyileştirilmesi ve korunması,

aşamaları tamamlanmıştır.

Bu proje şeffaf bir koruma anlayışının oluşması açısından ciddi öneme sahip yüksek maliyetli bir projedir. Proje kapsamında 13560 harita 12878 jeo referanslı haritalar taranmış, 3762 arkeolojik kazı kayda geçirilmiş, 2500 görsel taranmış,1500 kültürel görsel taranmış,100000 kayıtlı olmayan plan, 50000 kayıtlı plan taranmış, 9300 bina resmi kaydedilmiş,6100 kartpostal taranmıştır. Bu bilgilerin her birine ulaşabilmek ve projeleri takip edip itiraz hakkına sahip olmak katılım sürecini desteklemektedir.

Bu proje İsveç genelinde korunmaya değer tüm alanları kapsayan detaylı bir projedir. Ancak proje Dünya Miras Listesi'nde yer alan projelerden başlayarak gerçekleştirilmiştir. Bu yaklaşım ile dünya miras alanlarının olası bir doğal afet sonucu zarar görmesi durumunda gerekli bilgi ve belgeye sahip olarak koruma uygulamalarının gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Ayrıca ülke olarak benimsemiş oldukları katılımcı politikayı bu alanlar ile bilgilerin internet ortamında herkese açık olması ile sağlarken halkın sürece dahil olması ve bilinçlendirilmesi açısından önemlidir (RAA, 2006-2010).

"Wow Bu Fotoğrafı Çok Sevdim" Ulusal Miras Kurulu'nun Ortak Alan Flickr Fotoğrafları: Başlıktaki bu söz Flick fotoğraf koleksiyonuna göz atan insanlardan en çok gelen yorumlardan biridir. Ulusal Miras Kurulu neden fotoğraf koleksiyonunu Flickr ile paylaştığını şu şekilde açıklamaktadır.

" Asıl amaç insanlar her neredeyse onlara ulaşmak. Flickr ile dünyanın birçok yerinden fotoğraflarımızı beğenen ve yorum yapan çok fazla insana ulaşabiliriz."

Bu proje ile Flickr kullanıcılarından eğlenceli ve pozitif geri dönüşler alınmaktadır. Bu geri dönüşler ayrıca resim açıklamalarında fark ettikleri yanlışları düzetmeleri ile dünya mirasları hakkında orijinal bilgiye ulaşılmasını sağlıyor. Ayrıca bu programa eklenen fotoğraflar ile kurul bilgi havuzunu genişletme olanağına kavuşmuş oluyor. İnsanların fotoğraflar aracılığı ile geniş bilgi havuzuna dahil olmaları ile konu hakkında bilgilenmeleri amaçlanmaktadır. Sosyal medya ile farklı kültürel birikim ve eğitim seviyesine sahip insanların bir araya getirilerek bilinçlendirmesi açısından önemli bir projedir (RAA, 2010-2015).

c.Diğer ülkeler ile ortak bir bakış açısı oluşturma çabası:

Dünya mirasının everenselliğinden yola çıkarak bu konuda gerçekleştirilecek tüm çalışmaların ortak bir platformda tartışılarak oluşturulması gerektiğine inanan İsveç ülkeler arası kurulan tartışma ve danışmanlık platformlarında yer almaktadır. Bu konu ile ilgili ulusal miras kurulu bünyesinde gerçekleştirilen iki önemli proje bulunmaktadır.

Sürekli Gelişim Ve İlerlemenin Kaynağı Olarak Doğal ve Kültürel Miras: Doğal ve kültürel mirasın kentsel gelişim sürecinde nasıl bir önemi vardır? Bu iki prensip arasındaki uyumun faydaları nelerdir? Ve bu roller nasıl güçlendirilebilir? Sorularına cevap aramak amacı ile başlatılmış bir projedir.

Proje Norveç, İsveç, Danimarka, İzlanda, Finlandiya, Faroe Adaları'ndan oluşan Kuzey İskandinav ülkeleri ortaklığında gerçekleştirilmiştir. 2008-2011 yıllarını kapsayan çalışma kapsamında 26 Ekim 2010 tarihinde Stockholm'de bir workshop gerçekleştirilmiş ve bu süreçte 50 kuzey ülke otoriteleri bulunmuştur.

Bu çalışmanın sonunda kentsel gelişme sürecinde sürdürülebilirliğin sağlanması kapsamında mevcut durum analizi oluşturmak adına tüm kuzey ülkeleri kapsayan bir swot analizi yapılmıştır (RAA, 2010-2015).

Bu proje İsveç'in diğer ülkeler ile ortak bir politika üretmenin önemini vurgulayan en önemli ve kapsamlı projedir. Bu proje ile mevcut dünya miras alanlarının korunması sürecinde yönlendirici bir durum analizi sunulmuştur. Bu sayede gelecekte gerçekleştirilmesi olası projeler için bir yönlendirme niteliğindedir.

WeReurope: Ulusal Miras Kurulu 2008-2011 yılları arasında hayat boyu öğrenme metodu olarak kültürlerarası diyalogu arttırmayı amaçlayan bir Avrupa Birliği projesine katılmıştır. Projeye Avusturya, İtalya, Slovakya, İsveç, Almanya, Belçika ve İngiltere'den oluşan 8 Avrupa ülkesi katılmıştır. Proje kapsamında 5 konferans gerçekleştirilmiştir. Bu projeler;

Viyana: Geçmiş ve günümüzdeki sınır çakışmaları ve kültürlerarası yeterlilik,

Roma: Sanatsal anlatımları ve bilinçliliği motive etmek için arabulucular olarak sanat ve kültür,

Sofya: Hayat boyu öğrenme için temel gereksinimler.

Kortrijk: Kültürler arası temel yeterlilikler, İş ve emek piyasasının etkisi, gibi eğitim, kültür ve sosyal alanlarda farklı konular işlenmiştir.

Stokholm: Popüler kültür, kültürel miras ve bunların hayat boyu öğrenme ile ilgisi.

Stokholm'de gerçekleştirilen popüler kültür, kültürel miras ve bunların hayat boyu öğrenme ile ilgisi konulu proje Kasım 2009'da gerçekleşmiştir.

"Geçmiş Gelecek Olduğunda" isimli konferanslar kültürel miraslardan neler öğrenildiği, ortak bir kültürel mirasa sahip olabilecek miyiz bunu istiyor muyuz? Gibi başlıklar altında tartışılmıştır. Bu İsveç'in kültürel miras koruma sürecinde katılımcı bir yaklaşım çabasını yansıtan bir diğer projedir. (http://www.wereurope.eu/)

d.Koruma sürecine doğal çevre sürdürülebilirliğinin dâhil edilmesi:

Son yıllarda koruma eylemi içerisinde gerçekleştirilen çalışmaların ekolojik dengeyi bozabilecek etkileri üzerinde durulmuş ve bu noktada dünya mirasının korunması kadar dünya ekosisteminin de korunması gerektiği bu sebeple bu iki önemli konuyu bir bütün olarak değerlendirmek gerektiği vurgulanmıştır. Konunun yeni gündeme gelmiş olması sebebi ile üretilen proje sayısı henüz birdir.

Kurtar Ve Koru-Koruma Teknoloji İle Tanışıyor 2006-2010: Ulusal enerji kurulu, İsveç kilisesi ve Ulusal Mirası Kurulu bir arada kültürel ve tarihi binalarda enerji etkinliliği üzerine bir araştırma programına 4 yılda 40 milyon yatırım yapmıştır. Kurul "Kurtar ve Koru" adı verilen bu proje için finansal yatırım sağlamıştır. Programın amacı anıtsal binalara zara vermeden bilgi ve teknolojiyi kullanmaktır. Binalarda CO2OL tuğlalar kullanılarak niteliğine zarar vermeden enerji verimliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Bu sayede binaların uzun vadede sürdürülebilir yönetilmesine katkı sağlanmıştır. Bu proje ile Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanlarda dahil olmak üzere 3500 kilise, 2500 anıtsal bina ve yerel planlarda belediye korumasına sahip olan veya sahip olacak binalar hedeflenmektedir. Bu proje koruma sürecinin doğal çevrenin sürdürülebilirliği ile bir arada değerlendirilmesi açısından önemlidir (RAA, 2006-2010).

e. Gelişmekte olan ülkelere fon ve danışmanlık sağlamak:

Bu süreç İsveç'in mevcut kültürel birikimi ile doğru orantılı olarak listede yer alan 14 alnını yeterli bulması ile başlayan bir süreçtir. İsveç, Dünya Miras Listesi'nde yer almanın önemi ile bağlantılı olarak her ülkenin eşit oranlarda bu listede yer alması gerektiğini düşünmektedir. Ancak bu listede yer alabilmek için öncelikle ülkelerin kapsamlı bir çalışma ile Dünya Miras Komisyonu'nana başvurmaları gerekmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin hem bilimsel hem de ekonomik olarak bu yetkinliğe sahip olmaması nedeni ile İsveç üyesi olduğu bazı kurum ve kuruluşlar ile destekte bulunmaktadır. Sida ve İskandinav Dünya Miras Vakfı (Nordic World heritage foundation), Sınırları olmayan kültürel miras(cultural heritage without borders), bu konuda öne çıkan aktörlerdir. Çalışmaları Afrika ve Balkan ülkeleri olmak üzere ihtiyacı olan tüm gelişmekte olan ülkeleri kapsamaktadır (Sida, 2005).

İl Yönetim Kurulları (The County Administrative Board):

İl Yönetim Kurulu İsveç'in 21 ilinde bulunan hükümete bağlı bölgesel bir birimdir. Kentsel gelişimi ve kültürel doğal politikaların illerde uygulanmasını koordine etmekle yükümlüdür. Kültürel mirasın korunması konusunda yetki sahibi olan birimi şehir planlama departmanıdır.

İmar ve planlama yasası ile kent planlama yetkisinin belediyeler aktarıldığını ancak hükümete bağlı kurumların denetleme ve araştırmalar ile danışmanlık görevini sürdürebileceğini daha önceki bölümde ayrıntılı olarak açıklanmıştır. İl Yönetim Kurulları bu noktada devreye girmektedir. Kurullar genel ve yerel planlama konusunda tavsiyeler vererek gereken temel desteği sağlarlar. Tavsiyelere ek olarak insan sağlığı ve güvenliği, milli yarar, çevresel verim konularında araştırmalar yapar ve planlamayı bilgilendirir. Bu bilgilendirme sonucu ortaya çıkan ürün ulusal çıkarlara uymayacak olması ya da kamu sağlığı ve güvenliğinin tehlikede olabileceğinden şüphe duyması durumunda belediyenin kararlarını tekrar gözden geçirir. Eğer karara karşı herhangi bir müracaat yoksa veya ilçe yönetim kurulu kararı kendi inisiyatifi ile tekrar gözden geçirmiyorsa, belediyenin benimsediği plan üç hafta sonra legal hale gelir. (www.lansstyrelsen.se/stockholm)

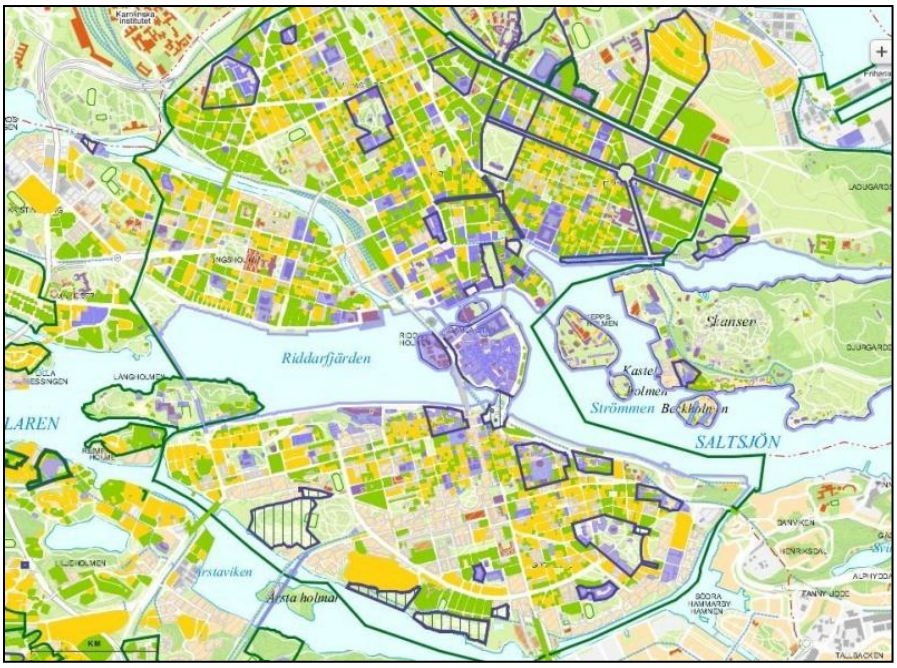
Özetle kurumun hedefi uzun süre korunacak iyi ve güvenli yaşam koşullarını sağlamaktır. Tarihi kalıntılar, bina ve yerleşim yerleri, kilise ve mezarlıklar, endüstriyel tarih perspektifinden ilginç lokasyonlar, kültürel peyzaj alanları korunması gereken alanlar olarak tanımlanmıştır. Bu alanlar ile ilgili çalışmalarda yetki ve izin beldesi bu kurumdan alınmak zorundadır. Kurul kararı doğrultusunda planlanan inşaatın başlamasından önce ayrıntılı bir arkeolojik kazı yapılması gerekebilir. Koruma konusunda proje üretmekten çok üretilen projeleri denetleyen bir kurum konumundadır.

Bölgesel müzeler:

Bölgesel müzeler kültürel mirasın korunması sürecinde etkin olan bir diğer bölgesel kurumdur. Çalışmalarını diğer kurumlar ile bağlantılı olarak sürdürmektedir. Stockholm Şehir Müzesi en fazla yetkiye sahip otorite konumundaki müzedir. Bölgesel müzeler kültürel mirasın değerini tanımlama, ortaya koyma bu mirasın korunması gibi roller üstlenmiştir. İlk görevleri olan kültürel mirası tanımlama özelliklerini ortaya koymak amacı ile ayrıntılı envanter oluşturmaktadırlar. Kültürel

miras korunumunda başarılı olabilmek için, departman kültürel ve tarihsel dokümanları inceler. Bunlar tarih arşivlerinden, envanterlerden, arkeolojik kazılardan, kültürel ve tarihsel kalsifikasyonlardan oluşur. Sorumlu oldukları binalar çeşitli dönemlere ait olup, şehrin çeşitli yerlerinde bulunabilirler. Stockholm Şehir Müzesinin envanter çalışması şekil 3.19'da gösterilmektedir.

Bu haritadaki bütün binalar koruma derecelerine göre sınıflandırılmıştır. Sırasıyla en değerli binalar maviyle, daha az değerli binalar yeşille, diğerleri sarıyla ve değeri olmayan binalar griyle gösterilmiştir. Bu sonuçlara ışığında bir bölgelemeye gidilerek proje öncelikleri belirlenmektedir. Envanter oluşturmaya ek olarak binalar ve kent genelindeki değişimleri belgelemekle de yükümlüdürler.

Şekil 3.19: Stokholm Şehir Müzesi envanter çalışması (Stockholm Şehir Müzesi, 2011).

Müze, Şehir Planlama ve Bina Kontrol Komitesinde rol alarak, hem genel şehir planlamasında, hem de daha küçük alanlardaki ayrıntılı planlama süreçlerine dâhil olmaktadırlar. Ayrıntılı gelişim planları hangi binaların korunması gerektiği konusundaki bilgiyi buradan almaktadır. Bu noktada müzeler bina ve kiliseleri ilgilendiren her konuda resmi istişare kurumudur.

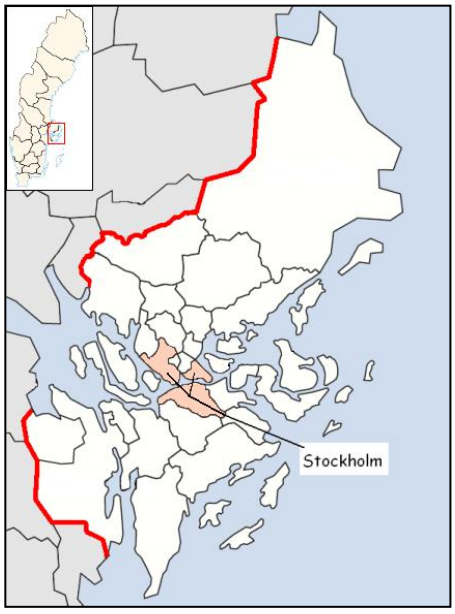
Kültürel ve tarihsel değer taşıyan tüm bina ve mekânların hem iç hem de dış değişikliklerinde danışmanlık rolü üstlenir. Diğer yandan, müze İl Yönetim Kurullarının uygun görmesi durumunda gerekli arkeolojik kazılarda yer almakla yükümlüdür. Bölgesel Müzelerin yasal hiçbir yetkisi olmamakla birlikte yasa üretim

sürecinde ya da plan uygulama sürecinde danışmanlığına başvurulan bir aktör konumundadır (Stockholm Şehir Müzesi Bireysel Görüşme, 2011).

Belediyeler:

İsveç idari yapılanmasında ülke genelinde bulunan 21 ile bağlı toplam 290 belediye görev yapmaktadır. Başkent Stockholm'de bulunan belediye sayısı 2012 yılı itibari ile 26'dır. Şekil 3.20'de görülmektedir.

Belediyelerin genel işleyişini ve koruma politikası üretim sürecine dâhil olma sürecini açıklayabilmek için Stokholm ili içerisinde yer alan 26 belediyeden biri olan merkez Stockholm Belediyesi seçilmiştir. Stockholm Belediye'si de kendi içerisinde 14 bölgeye bölünmüştür ancak bu bölgelerin herhangi yasal yetkiye sahip olmamakla beraber kendi komiteleri vardır.

1. Botkyrka
2. Danderyd
3. Ekerö
4. Haninge
5. Huddinge
6. Järfälla
7. Lidingö
8. Nacka
9. Norrtälje
10. Nykvarn
11. Nynäshamn
12. Salem
13. Sigtuna
14. Sollentuna
15. Solna
16. Stockholm
17. Sundbyberg
18. Södertälje
19. Tyresö
20. Täby
21. Upplands-Bro
22. Upplands Väsby
23. Vallentuna
24. Vaxholm
25. Värmdö
26. Österåker

Şekil 3.20: Stockholm ili belediye sınırları ve belediye listesi (City of Stockholm, 2009).

Bölge Konseyi tarafından yönetilen bölgeler, kendi alanlarındaki ilkokul, sosyal ve kültürel servislerden sorumludurlar. Bu konseylerin üyeleri bölgede yaşayanlar tarafından değil belediye meclisi tarafından atanırlar.

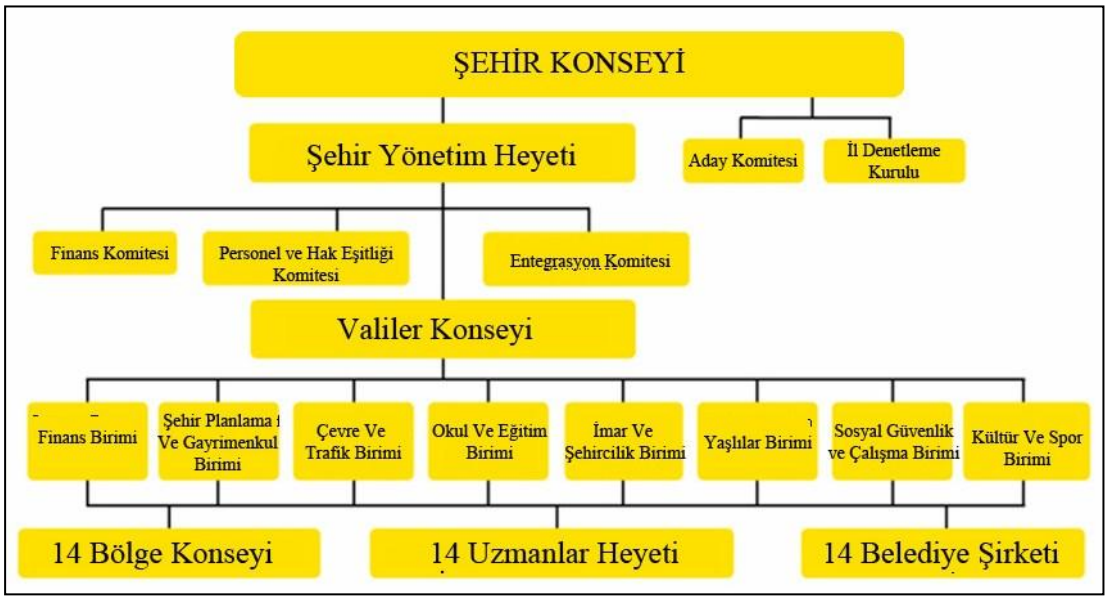
Türkiye'den farklı olan bu sistemi anlamak için şekil 3.21'deki organizasyon şemasını incelemek ve yetki alanlarını açıklamak gerekmektedir (City of Stockholm, 2009).

Şehir Konseyi: Stockholm şehrinin en yüksek karar verici merciidir. 101 konsey üyesi vatandaşlar tarafından her dört yılda bir seçilir. Şehir konseyi temel ilkeler hakkında karar alır, hedefleri ve yönergeleri belirler.

Aday Komitesi: Hükümet, eyalet konseyi, belediye konseyi ve AB parlamento seçimlerini organize etmekle yükümlüdür.

***İl Denetleme Kurulu*:** Belediyenin, belediyeyle çalışan bütün şirket ve vakıfların çakılmalarını inceler ve muhasebe ilkelerine uygunluklarından emin olur.

Şehir Yönetim Heyeti: 13 kişiden oluşur. Her partinin üye sayısını Şehir Konseyi'ndeki oranını belirler. Konseyde ele alması gereken konuları düzenler.

Şekil 3.21: Stokholm belediyesi organizasyon şeması (City of Stockholm, 2019).

Finans Komitesi: Araziler, şehrin borçlanması, vakıfların varlıkları, sefalet konuları hakkında kararlar alır.

Personel ve Hak Eşitliği Komitesi: Personel anlaşmaları ve emeklilik hakkında kararlar alır, şirketler ve heyetlerin eşitlik ve çeşitlilik planlarını takip eder.

Entegrasyon Komitesi: **Ş**ehrin entegrasyon ile ilgili konularında merkezi sorumluluğu bulunur.

***Valiler Konseyi*:** Tam zamanlı politikacılardır ve Şehir Konseyi tarafından seçilirler. Üye 8 vali özel bir departmanı ve bir idari birimi yönetir. Ayrıca 4 adet yardımcı vali de muhalefet partilerini temsil eder.

Bu 8 departman; Mali işlerle ilgilenen bir *Finans Birimi*, şehir planlarının üretilmesi ile sorumlu bir *Şehir Planlama Ve Gayrimenkul Birimi*, ulaşım kararlarını vermekle sorumlu bir *Çevre Ve Trafik Birimi*, eğitim kararlarını üreten bir *Okul Ve Eğitim Birimi*, kentsel gelişim kararlarını belirleyerek planlarlı uygulamakla sorumlu olan

bir *İmar Ve Şehircilik Birimi***,** yaşlıların ihtiyaçlarını belirleme ve çözüm üretmekle sorumlu olan bir *Yaşlılar Birimi,* bireylerin ve ailelerin bakımından, özel bakıma ihtiyacı olan kişilerin servisinden, göçmenlerden, finansal yardımdan, çalışma ölçütlerinden sorumlu *Sosyal Güvenlik Ve Çalışma Birimi,* kültürel gelişmeyi sağlamak için proje geliştirmekle yükümlü *Kültür Ve Spor Biriminden* oluşmaktadır.

Kendi bölgelerindeki belediye servislerinden sorumlu olan *14 Bölge Konseyi,* Belediye genelindeki projeleri denetlemekle sorumlu olan *14 Uzmanlar Heyeti,* barınma, su ve kanalizasyon işleri, liman işleri, okul ve kreş yönetimi, otoparklar, turizm ve kültür alanındaki projeleri uygulamakla sorumlu *14 Belediye Şirketi*'nin çalışmalarını Valiler Konseyine iletmekle de görevlidir (City of Stockholm, 2009).

Belediye çalışmaları görüldüğü gibi kapsamlı bir iş bölümü ile gerçekleştirilmektedir. Ancak kültürel ve doğal mirasın korunması ile birinci elden yetkili bir belediye departmanı bulunmamaktadır. Her bölüm sorumlu oldukları alanlar doğrultusunda fikirler üretmekte ve sonuçta bir plan ortaya konmaktadır.

Stockholm'ün 2010 yılında 'Yeni şehir planı, Yürünebilen şehir" temalı son stratejik planında 10 ana strateji belirlenmiştir. Her bir madde kültürel miras koruma konusunda bilgiler içermekle birlikte içlerinden bir tanesi doğrudan kültürel mirası hedef almaktadır. "*Stockholm'ün deneyim, kültür ve tarih açısından zengin bir şehir olması"* stratejisi doğrultusunda belirlenen planlama hedefi ise şehrin tarihi hakkında bilgiyi arttırmak ve tarihsel değerleri planlama sürecine dâhil etmeye devam etmek genel çerçevesinde şekillenmiştir (Stockholm İl Planı, 2010).

Planlama sürecinde, şehir tarihsel değerleri özellikle değerli binalar ve mekânlara öncelik verilerek korunmalı ve geliştirmeli ve bu bağlamda yönetim birimleri ile diğer otoriteler arasındaki işbirliğini kuvvetlendirecek çalışmaların üretilmesi önerilmiştir. Bu noktada şehir müzelerinin kaynaklarının kullanımına vurgu yapılmıştır.

Kültürel mekânların korunması konusunda milli ilgi ve alakayı geliştirilerek bu sayede kültürel mirasın sürekliliğinin sağlanması yönündeki yaklaşım ise koruma sürecinin sadece planlar ile değil aynı zamanda bilinçlenmiş bir halk ile sürdürülmesi gerektiğini belirtmiştir (Stockholm İl Planı, 2010).

Bu plan koruma konusuna hem fiziksel hem de sosyal olarak yaklaşmış olması açısından olumlu eleştiriler almıştır. Planın kararları doğrultusunda projeler üretmek ise daha önce açıklamış olduğumuz Ulusal Miras Kurulu'nun yetkisindedir.

İsveç bünyesinde gerçekleştirilen projeler göstermektedir ki bu süreçte idari birimler daha fazla yetkiye sahip konumdadırlar. Koruma sürecine parlamentodan belediye hatta müzelere kadar inen sistemli bir planlama politikası içerisinde çözüm aramaktadırlar.

3.5.2 Almanya'nın Dünya Miras Listesi'ndeki alanları ve gerçekleştirilen projelerin koruma politikalarına yansımaları

Almanya Orta Avrupa'nın gerek ekonomik gerek siyasal olarak lideri konumunda olan ülkelerden biridir. Ayrıca ikinci dünya savaşı süresinde oynadıkları aktif rol ve yaşadıkları hasarlar nedeni ile koruma konusundaki hassasiyetleri örnek alan olarak seçilmesindeki en büyük etkendir. Erasmus programı ile Stockholm'de bulunulan bir sene içerisinde birkaç kez Almaya'daki ilgili kurumlar ile resmi görüşmeler yapılmış olması bu seçimi destekleyen bir diğer noktadır.

Federal bir ülke olan Almanya koruma konusunda yetkileri federal bölgelere vererek bölgesel bir politika izleyen bir diğer ülkedir. Almanya'da korumayı planlama sürecinden ayrı tutmamaktadır.

Dünya Miras Listesi'nde sahip olduğu 36 alan ile Dünya'da beşinci sırada olması Almanya'nın Dünya Miras Listesi'nde yer almayı İsveç'e nazaran daha yerel bir süreç olarak değerlendirdiği şeklinde yorumlanabileceği gibi, kültürel miras birikimi açısından zenginliği de göz ardı edilmemelidir.

Dünya Miras Listesi'nin hazırlanmış olduğu yıldan beri iki alan listeden tamamen çıkarılmıştır ve bunlardan ikincisi Almaya sınırları içerisinde yer alan Dressden Elbe Vadisi'dir. Alanın 2009 yılında listeden çıkarılmasını takip eden 2010 ve 2011 yılları içerisinde bakanlığın dünya miras alanlarını kapsayan detaylı bir program oluşturması ülkenin Dünya Miras Listesi'nde yer alma konusundaki hassasiyetini ortaya koymaktadır.

3.5.2.1 Planlama ve koruma politikaları

Dünya Miras Listesi'nde yer almanın ülke koruma politikalarındaki değişikliği ortaya koyabilmek için bu süreç içerisinde koruma politikalarını şekillendiren olayları açıklamak gerekmektedir.

Almanya'yı da etkisine almış olan 1960'lı yıllardaki modernleşme akımını, 1975 yılında Avrupa Restorasyon yılı ilan edilmesi ile birlikte en üst noktasına ulaşan nostalji eğilimi takip eder. Her iki sanatsal akımda koruma sürecinde etkin rol oynamışlardır. Bu süreçte kültürel mirasın hem teorik hem de uygulama açısından nasıl korunması gerektiği ile ilgili tartışmalar çıkmıştır. Bu tartışmalarda genel olarak çıkan sonuç özgün halini korumak yönünde olmuştur. Bunun sonucunda tarihsel yapıların özgün halini korumak için gerekli araç-gereçler geliştirilmiştir. Daha sonra yapıların özünü değiştirmeden yeni eklentiler ile tasarlanması gündeme gelmiştir. Bu sürecin yaratıcılığın cüretkâr bir biçimde ortaya konması olarak anlaşıldığı söylenebilmektedir (Bachman, 2011).

Heidelberg Şato harabesinin eski haline getirilmesi konusunda, 1900'lü yıllarda ortaya çıkan tartışma, Almanya'daki kültürel miras korumasının gelişiminde kalıcı bir etki yaratmıştır. Gerçekleştirilmesi planlanan çalışmalarda Gearg Dehio önderliğinde bir grup "onarım değil, koruma" ilkesini benimsemişlerdir. Dehio şatonun eski görünümüne uygun olarak yeniden inşa edilmesini değil, mevcut durumunun korunarak yapının tarihsel ve estetik görünümünün ön plana çıkarmasını benimsemiştir. Bu tartışmanın etkileri 1931'de Atina'da ve 1964'te Venedik'te çıkarılan tüzüklerde kendini göstermektedir (Bachman, 2011).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, savaşta ciddi hasara uğramış olan tarihsel yapılara nasıl müdahale edileceği yeni bir tartışma sürecini beraberinde getirmiştir. Genel eğilim harabelerin tamamen yok edilmesi ya da yıkılıp aslına uygun yeniden inşası yönündeyken Hans Döllgast, Dehio'nun ilkelerinden yola çıkarak Münih'teki Pinakothek'in yeniden inşasında "yaratıcılık" prensibini ortaya atmıştır.

1960'lı yıllarda ülkenin refah ve ekonomik seviyesinde yaşanan artışla birlikte tarihi yapılarda ciddi değişimler gündeme gelmiştir. Bachman bu dönemde meydana gelen hasarın İkinci Dünya Savaşı sırasında oluşan hasardan daha fazla olduğunu söylemektedir.

1970'lı yıllarda bu sürece karşı bir tepki oluşmuş ve bu telpki tarihi yapıların korunması ve dikkat çekmesi açısından etkili olmuştur. Postmodernizim mimari akımı ile birlikte eski eserlere yönelik koruma çalışmaları hız kazanmıştır. 1980'li yıllarda Döllgast'ın 1950'li yıllarda gerçekleştirdiği tarihi yapılara yeni işlev vermek amacıyla farklı eklentilerde bulunulması üzerine gerçekleştirildiği çalışmalara vurgu yapılmıştır. Bu müdahale tarzı günümüzde hala tercih edilen bir yöntem olarak yer almaktadır (Bachman, 2011).

Almaya Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi'ni 1976 yılında kabul etmiş ve 1978 yılında ilk alanını listeye dâhil etmiştir. Anıtların korunmasına ilişkin devlet mevzuatının oluşumu bu sürecide kapsar şekilde 1971 – 1980 yılların içerisinde gerçekleşmiştir. Bu sürecin sonunda çıkarılan 1980 Federal Yasası, anıtların korunmasını bölge planlama, suyolları, arazi tevhit ve ifraz, demiryolları, vb. işleri yasaların içine yerleştirebilmek ve korumayı zorunlu kılmak için birçok federal yasa ve kararnameyi değiştirmiştir. 1986 Federal İmar Yasası ile eyaletler ve belediyeler bazı yetkilerle donatılmışlardır. İmar işlerinde ellerindeki yetkiyi kullanarak tescilli yapının yakın çevresine uyumsuz yeni yapı yapılmasını engelleyebilir ve gerekli durumlarda özel koruma kararları alabilir duruma gelmişlerdir (Uzun, 2008).

Almanya Kültürel Mirası Koruma Yasası *Tarihi eser uygun bir çerçevede kamuya açık hale getirilmelidir* diyerek evrensel bir değer olduğunun altını çizer. Bu bağlamda bugün Almanya Federal Cumhuriyeti kültür politikalarının ana hedeflerinden biri mümkün olduğunca çok insanın erişebileceği sanat ve kültürel etkinlikler yapmaktır. Aynı yasa koruma sürecini iki aşamalı olarak ele alır. İlk olarak; *Kültürel miras eserleri, yapısal, yeri sabit zemin ve hareketli eserler olarak ayrı ayrı kaydedilmelidir* diyerek, tescili zorunlu kılmaktadır. İkinci olarak ise *Yapısal veya yeri sabit zemin kültürel miras eserlerini kaldırmak, değiştirmek, başka bir yere taşımak veya o tarihe kadar ki kullanım şeklini değiştirmek isteyenlerin koruma kurulundan izin alması şarttır* diyerek, gerçekleşmesi muhtemel bilinçsiz müdahalelerin önünü kapatmaktadır (Compendium Germany, 2012).

Bu kanun ile tarihi bir yapının yer değiştirmesi kurallara bağlanmış olsa bile kimi tren yolu ya da büyük altyapı projelerinde tarihi yapının taşınması gündeme gelebilmektedir. Bu durumda inşaat sahibinin tüm masrafları kendisi karşılama şartı

ile birlikte tarihi eseri belgelemek, olası buluntuları çıkarmak ve arşivlemekle yükümlüdür (Otto, 2011).

Tespit ve tescil işleri de yine federal eyaletlerin sorumlu bakanlığının görevidir. Almanya'da anıtların %45'i anayasal tescile, %35'i deklarasyonla tescile alınmışlardır. Dini yapılar hem anayasal tescile, hem de deklarasyonla tescile tabi tutularak daha üst düzey bir koruma statüsüne girmiş ayrı bir envanterlemeye tabi tutulurlar.

Koruma konusunda etkin aktör kültürel mirasa yapılan her uygulamayı denetlemek ve mal sahibi ile devlet arasındaki iletişimi sağlamakla görevlidir. Mal sahibi ise binanın yıkımı, yeni bina yapımı, binanın özelliklerini değiştirecek değişiklikler veya çevrenin genel özeliklerini değiştirecek inşaatların yapılması durumunda koruma konusunda etkin aktörlere haber vermekle yükümlüdür. Koruma altındaki bir binaya yasalar ve imar kurullarına aykırı eylemde bulunanlara çeşitli cezalar uygulanır. Almaya Korum Vakfı cezanın dünya mirası olan Hesse'de 500.000 Euro'ya kadar çıkabildiğini söyleyerek bu konudaki hassasiyetlerini belirmektedirler (Almaya Korum Vakfı, Bireysel görüşme, 2011).

Kentsel gelişim yasası ile birlikte Federal Hükümet eyaletlere kültürel mirasın korunması amacıyla belli bir kaynak aktarmaktadır. 2009 yılında bu rakam 150 milyon euro iken 2010 yılında bu miktar 70 milyon euroya düşmüştür. Ayrıca her eyalet kendi bütçesinden bir kısmını koruma adına ayırmaktadır. Aynı şekilde belediyeler de belli bir bütçe ayırmaktadırlar. Ancak bu kaynaklar öncelikli olarak kiliselere gitmektedir. Bu noktada devreye özel vakıflar girmektedir. Almaya Vatan ve Çevre Birliği, Alman Anıtları Koruma Vakfı, Alman Anıtlarını Koruma Ulusal Komitesi, Ren Kültürel Miras bakım ve koruma birliği gibi vakıflar gönüllü olarak devlet denetimi ihtiyacı duymadan kaynak ve fon ayırabilmekte ve koruma bilincinin geliştirilmesi için çalışmalar yapmaktadırlar (UNESCO Today, 2011).

Bir diğer konuda vergilendirme sistemidir. Hükümet bu konuda mal sahiplerine bazı kolaylıklar sağlamaya çalışmaktadırlar. Bunlar,

- Kültür varlıklarının tescil edildikleri kategoriye göre mal sahiplerine vergi indirimi yapılması,
- Anıtların dış cephe onarım giderlerinde belli oranda vergi indirimi yapılması,

- Onarım durumunda olan tescilli anıtsal kültür varlıklarının alım satım gibi vergilerden muaf tutulmaları,
- Konut olarak kullanılan sivil mimarlık örneklerinin konut vergisinden muaf tutulması,
- Tescilli kültür varlıklarının parsellerinde kamu yararına koruma öngörülüyorsa, bu parseller için arazi vergisi ödenmemesi,

olarak sıralanabilir (Otto, 2011).

Almanya'nın koruma amacıyla geliştirdiği politikalar incelendiğinde görülmektedir ki bu konuda köklü bir geçmişe sahiptir. Tarih boyunca koruma adına adımlar atılmış, projeler geliştirilmiştir. Bu projeler uzun vadede kültürel mirasa zarar verdiği yönünde kimi zaman eleştirilmiştir. Ancak Dünya Miras Listesi'nede yer alan alanların artması ile birlikte yasal düzenlemelerinde hız kazandığı ortadadır. Bunun temelinde ülkenin Dünya Miras Listesi'nde yer almaya uygun kültürel miras potansiyelinin fazla olması ve dikkatin bu alanlara çekilmesi ile koruma ihtiyacının artması olarak yorumlanabilmektedir.

3.5.2.2 Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanlar ve özellikleri

Almanya Dünya Mirası Sözleşmesini 23 Ağustos 1976 yılında imzalamıştır. Bu sözleşmenin yerine getirilmesi için gerekli çabalar başlamış ve Dışişleri Bakanlığı liderliğinde bir Almanya Komisyonu kurulmuştur. Bu Komisyon ile Bakanlığın kültür ve eğitim politikaları çerçevesinde Almanya'nın Dünya Miras Listesi içerisindeki konumu koordine edilir.

Almanya'da kültürel mirasın korunması sorumluluğu federal devletlere aittir. Eğitim Bakanları Daimi Konferansı'nda (KMK), Dünya Kültür Mirası Listesi'ne dâhil edilmesi için uygun alanlar hazırlanır ve geçici liste oluşturulur. Ülkeyi Dünya Miras Komisyonu'nda temsil edecek temsilci de yine bu konferansta seçilir. Almanya 1976-1978-1980-1987-1991-1997-2011-2015- dönemlerinde komisyonda yer almıştır. Almanya 2012 yılı itibari ile 33 kültürel, 3 doğal mirastan oluşan 36 dünya mirası ile listede yer almaktadır. Bu alanlar ve genel özellikleri aşağıda açıklanmıştır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Kültürel Miraslar

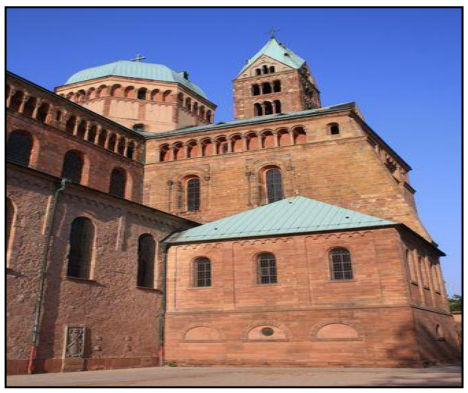
Dini Yapılar

- **Aachen Katedrali -1978-(ı-ıı-ıv-vı):** Şekil 3.22'deki Aachen Katedrali diğer adıyla İmparator Katedrali Almanya'nın Dünya Miras Listesi'nde yer alan en eski mirasıdır. Aynı zamanda Almanya'nın batısındaki Aachen bölgesinde Kuzey Avrupa'nın bilinen en eski Katolik katedralidir. 790-800 yılları arasında sekizgen bazilikası ve kümbetiyle inşa edilen bu şapelinin 936'dan 1531'e kadar 600 yıl boyunca, 30 Alman kralı ve 12 kraliçesi için taç giyme töreni kilisesi olmuştur. Bu kilise yaratıcı insan dehasının ürünü olması ve bir döneme ait hem mimari hem de geleneksel açıdan önem taşıyan bir örnek olması nedeni ile ı.ıı.ııı. ve ıv. kriterleri sağlamakta bu sebeple listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.22: Aachen Katedrali (WHC, 2012).

- **Speyer Katedrali-1981-(ıı):** Şekil 3.23'deki katedral Romanesk mimari şaheser olarak Dünya Miras Listesi'ne dâhil edilmiş. Meryem Ana ve Saint Stephen'e adanmış, katedral 1025 ve 1061 arasında ve 1082 ve 1106 yılları arasında olmak üzere iki aşamada inşa edilmiştir. 11. ve 12. yüzyıllarda Romanesk mimarinin gelişimi üzerinde büyük bir etkiye sahip mükemmel bir kat planına sahiptir. Kat planının işaretlerinden Doğu ve Batı olarak binayı simetrik olarak ikiye bölmesi ve köşelerdeki dört kulesinin simetrik düzenlenmesi ile bir dönemi temsil eden mimari ve teknolojik özelliğin insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi nedeni ile ıı.kriteri sağlamakta bu sebeple listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.23: Speyer Katedrali (WHC, 2012).

- **Wies Hac Kilisesi-1983-(ı-ııı):** Şekil 3.24'deki kilise başrahip hacıların konaklaması için yapılmasını uygun görmüştür. İnşaat çalışmaları ünlü mimar Dominikus Zimmerman gözetiminde 1745 yılında başlamıştır. Alplerin eteklerindeki merada Rokoko sanatının en mükemmel eserlerinden biri yaratılmıştır. Kilise korosu 1749 yılında, geri kalanlar ise 1754 yılında kutsanmıştır. Yaratıcı insan dehasının ürünü olması ve belli bir zaman diliminde ve kültürel mekânda, mimarinin, teknolojinin ve anıtsal sanatların gelişiminde insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi, nedeni ile ı.ıı.kriterleri sağlamakta bu sebeple listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.24: Wies Hac Kilisesi (WHC, 2012).

- **Hildesheim Katedrali ve St Michael Kilisesi-1985-(ı-ıı-ııı):** İki bina ve sanat hazinelerini Hıristiyan batı Romanesk kiliseleri adına derin bir fikir verecek niteliktedir. Hem St Mary Katedrali hem de St Michael Kilisesi'nin kökeni 11. yüzyıla kadar gitmektedir. St Michael, Hildesheim Bishop Bernward tarafından 1010 ve 1022 yılları arasında yapılmış, ortaçağ sanatı önemli bir eseridir. Kutsal Roma İmparatorluğu'nun yaratıcı insan dehası ürünü olması ve belli bir zaman diliminde ve kültürel mekânda, mimarinin, teknolojinin ve anıtsal sanatların gelişiminde insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi, nedeni ile ı.ıı.ııı. kriterleri sağlamakta bu sebeple listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.25: Hildesheim Katedrali ve St Michael Kilisesi (WHC, 2012).

- **Roma Kalıntıları, St Peter ve Katedrali Trier Layd Kilisesi-1986-(ı-ıı-ıv-vı):** "Augusta Treverorum" olarak M.Ö. 16 yılında kurulan Trier, Almanya'nın en eski şehridir. Şekil 3.26'daki kilise, anıtlar, köprü, şehrin surları, termal banyolar, amfi tiyatro ve depo kalıntıları - yapısal kalitesi ve miktarı Trier'i Roma döneminin dört yüzyıllık tanığı olarak nitelendirmek için yeterlidir. 313 yılında Milano Fermanı Roma İmparatorluğu'nun devlet dini olarak Hıristiyanlığın tanınmasını sağlaması üzerine 312 yılında Maxentius karşı Konstantin kampanyası ile Trier doğrudan ve somut insanlık tarihinin en önemli olaylarından biriyle bağlantılıdır. Yaratıcı insan dehasının ürünü olması, belli bir zaman diliminde veya mimarinin gelişiminde, insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi, döneme tanıklık etmesi tanıklığını yapması nedeni ile ı.ıı.ıv.vı.kriterleri sağlamakta bu sebeple listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.26: Roma Kalıntıları, St Peter ve Katedrali Trier Layd Kilisesi (WHC, 2012).

- **Lorsch Abbey-1991-(ıı-ıv):** Şekil 3.27'deki Lorsch kasabası Kısa Pippin saltanatı sırasında (751-768), Kont Frank Cancor ve annesi Williswinda tarafından Worms ve Darmstadt arasında kalan küçük bir kasaba olarak kurulmuştur. Lorsch'ta yapılan yapılar Almanya ön-romanesk yapı tekniklerinin en önemli örnekleridir. Bu yapılar 1991 yılında yakındaki Altenmünster manastır ile birlikte Dünya Miras Listesi'ne girmiştir. Günümüzde, ünlü Torhalle - yüzyıllar boyunca orijinal görünümünü muhafaza etmiş birkaç Karolenj dönemi anıtlarından biridir – dönemin güçlü manastır kompleksinin geçmiş büyüklüğünü algılamamızı sağlamaktadır. Kayıp bir uygarlığın tek veya en

Şekil 3.27: Lorsch Abbey (WHC, 2012).

azından istisnai tanıklığını yapması, İstisnai düzeyde evrensel bir anlam taşıyan gelenek ve inançlara bağlantılı olması sebebi ile listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

- **Maulbronn Manastır Kompleksi-1993-(ıı-ıv):** Şekil 3.28'deki Karlsruhe yakınlarında bulunan Maulbronn Manastırı, Alpler'in en mükemmel korunmuş ortaçağ manastır kompleksidir. Manastırın neredeyse dokunulmaz topoğrafik duruma sahip olması ve manastır keşişler tarafından işaretlenmiş kültürel peyzaj, listeye dahil edilmesindeki en önemli etkendir. 1147 yılında kurulan manastır, 12. ve 16. yüzyıllar arasında manastır düzeninde yaşama ve çalışma koşulları konusunda bilgi sağlar. Sosyal hayat hakkında bilgi verici nitelikte olması listede yer alması konusunda bir diğer etkendir. Erken dönem Gotik kilise sundurması, manastırın güney kanadı ve erkek yemekhanesi gibi 1200-1210 arası bazı yapı elemanlarının tüm Avrupa'nın mimari tarihi açısından önemlidir. İnsanlık tarihinin bir anlamlı dönemini temsil eden yapı mimarinin bir örneğini sunması nedeni ile ıı.ıv.keriterleri sağlamakta bu sebeple listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.28: Maulbronn Manastır Kompleksi (WHC, 2012).

- **Köln Katedrali-1996-(ı-ıı-ıv):** Şekil 3.29'da 1248 yılında inşasına başlanan katedralin yapımı 632 yıl sürmüş ve 1880 yılında hizmete açılmıştır. Almanya'nın ikinci, dünyanın ise üçüncü büyük kilisesidir. Gotik mimariye sahip bu yapı döneminin en uzun yapısıdır. Ayrıca 7.000 metrekarelik bir yüzey alanı kapsayarak dünyanın en büyük kilise cephesine de sahiptir. Yaratıcı insan dehasına sahip, belli bir zaman diliminde mimaride insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi, İnsanlık tarihinin birden fazla anlamlı dönemini

Şekil 3.29: Köln Katedrali (WHC, 2012).

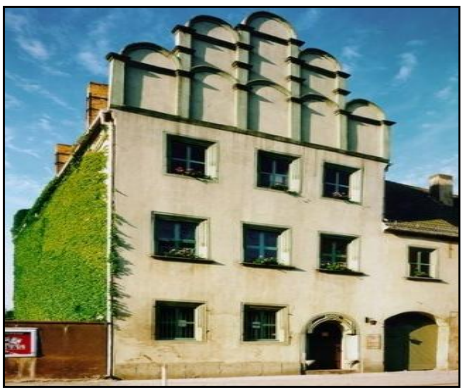
temsil eden yapı tipinin örneğini sunması nedeni ile ı.ıı.ıv.keriterleri sağlamakta bu sebeple listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

- **Reichenau Manastır Adası-2000-(ııı-ıv-vı)**: Şekil 3.30'daki Constance Gölü üzerinde Reichenau manastır adası Ortaçağ'daki büyük bir Benedictine manastırının dini ve kültürel rolü için olağanüstü bir kanıtıdır. 9. ve 11. yüzyıllar arasında inşa edilen adada üç Romanesk kilise Orta Avrupa'da erken Ortaçağ mimarisinin güzel bir örneğidir. Özenle restore edilmiş duvar resimleri Reichenau bir '10. ve 11. yüzyıllarda Avrupa'da sanat tarihinde büyük önem taşıyan çok önemli sanat merkezi' olarak gösteriyor. Kültürel bir geleneğin istisnai tanıklığını yapması, insanlık tarihinin birden fazla anlamlı dönemini temsil eden yapı tipinin örneğini sunması, istisnai düzeyde evrensel bir anlam taşıyan gelenekler ve inançla bağlantılı olması nedeni ile ıı.ıv.vı.kriterleri sağlamakta bu sebeple listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.30: Reichenau Manastır Adası (WHC, 2012).

- **Eisleben ve Wittenberg'deki Luther Anıtları-1996-(ıv-vı):** Protestan Reformasyonu gibi insanlık tarihinde önemli bir aşamayı temsil etmeleri sebebi ile üstün evrensel değer taşıyan bu anıtlar dünya kültürel mirası olarak kabul edilmiştir. Luther 1483 yılında Eislebe doğmuş ve 1546 yılında yine orada ölmüştür. Şekil 3.31'daki Luther anıtları reformasyon sırasındaki çalışmalarının merkezi Wittenberg olmuştur. İnsanlık tarihinin birden fazla anlamlı dönemini temsil eden mimari ve peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması nedeni ile ıv.vı.kriterleri

Şekil 3.31: Luther Anıtları (WHC, 2012).

sağlamakta bu sebeple listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Kaleler, Saraylar ve Bahçeler

- **Würzburg Rezidansı ve Bahçesi- 1981-(ı-ıv):** 1740 ve 1770 yılları arasında dekore edilmiş Avrupa'nın Barok sarayları arasında en görkemlilerinden biridir. Şekil 3.32'deki 1765 ve 1780 arasında ortaya koyduğu güzel bir bahçeye sahip bu rezidans birçok Avrupa ülkesin sanatçılarının işbirliği ile ortaya konmuş bir 'Avrupa Barok sentezi' modelidir. Özgünlüğü ve iddialı yapımı yapıyı eşsiz kılmaktadır. Yaratıcı insan dehasına sahip İnsanlık tarihinin bir dönemini temsil eden yapı tipinin ve mimari ve peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması, nedeni ile ı.ıv.kriteri sağlamakta bu nedenle listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.32: Würzburg Rezidansı ve Bahçesi (WHC, 2012).

- **Brühl'deki Augustusburg ve Falkenlust Kaleleri-1984-(ıı-ıv):** Şekil 3.33'daki kale Almanya'da Rokoko tarzı eserlerini temsil eden ilk önemli örnektir. Uzun dönem krallık sarayı olarak kullanılan bu yapı 18. yy kale-bina yapılarının nadir örneklerinden biridir. Belli bir zaman diliminde mimarinin gelişiminde insani değerler arasındaki etkileşimi göstermesi, ve bir döneme tanıklığını yapması, nedeni ile ıı.ıvkriteri sağlamakta bu sebep ile listeye dahi edilmişlerdir (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.33: Augustusburg ve Falkenlust Kaleleri (WHC, 2012).

- **Potsdam ve Berlin Sarayları ve Parkları-1990(ı-ıı-ıv):** Şekil 3.34'deki 1916 yılları arasında inşa edilen Potsdam ve Berlin sarayları ve parkları, 1990 yılında, dünya mirası olarak tanındı. Listedeki alanlar Babelsber saray ve parkının yanı sıra, Marmorpalais ve Cäcilienhof saraylarını da kapsar. Sık sık 'Prusya Versailles' olarak da adlandırılan Sanssouci saray ve parkı, 18. yüzyıl Avrupa şehirleri tarafından işaretlenmiş sanatsal hareketlerin bir sentezi olarak adlandırılır. Bütün kompleks monarşist ideal manevi zemininde, yaratıcı insan dehası ürünü, belli bir zaman diliminde mimari gelişiminde, ve peyzajların yaratılmasında, insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi, bir uygarlığın tanıklığını yapması, nedeni ile ı.ıı.ıv.kriteri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.34: Potsdam ve Berlin Sarayları ve Parkları (WHC, 2012).

- **Wartburg Kalesi-1999-(ııı-vı):** Şekil 3.35'teki Eisenach (Thüringen) yakınlarındaki Wartburg Kalesi, 'Orta Avrupa'da feodal dönemi için olağanüstü bir anıt' olarak 1999 yılında Dünya Miras Listesi'ne kayıtlı edilmiştir. Kale Kont Ludwig der Springer tarafından 1067 yılında kurulmuş ve Martin Luther tarafından 1521 ve 1522 yılları arasında Yeni Ahit tercümesi burada gerçekleşmiştir. Doğu ve Batı Almanya arasındaki eski sınır üzerindeki konumu nedeniyle, Wartburg Alman bütünleşme ve birlik sembolü olmaya devam etmektedir. İstisnai düzeyde evrensel bir anlam taşıyan olaylara ve gelenekler, fikirler, inançlar ile doğrudan bağlantılı olması nedeni ile ııı.vı.kriteri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır(UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

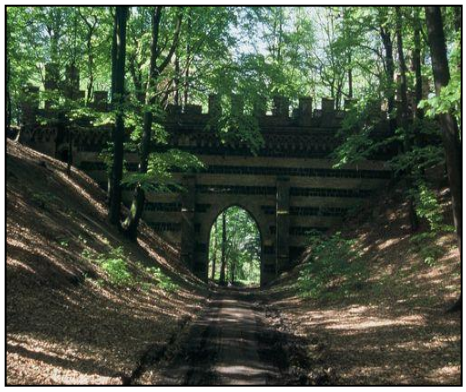
Şekil 3.35: Wartburg Kalesi (WHC, 2012).

- **Dessau-Wörlitz Bahçe Krallığı-2000-(ıı-ıv):** Şekil 3.36'daki Dessau-Wörlitz Bahçe Krallığı uyumlu bir bütün olarak sanat, eğitim ve ekonomi bütünleşmiş bir peyzaj tasarımıdır. Akarsu ve göllerin kıyısında antik tarzda tapınakları ile İngilizce bahçeleri, kaleler ve çayırlar, bu parkın 18. yüzyıl felsefesini yansıtan örnekleridir. Dessau-Wörlitz Bahçe Krallığı 150 kilometrekare boyunca uzanır. Bu eşsiz eser Prens Leopold III Friedrich Anhalt-Dessau Franz ve onun danışmanı, mimar Friedrich Wilhelm von Erdmannsdorff tarafından 1765 ve 1800 yılları arasında yaratılmıştır. Belli bir zaman diliminde mimarinin veya teknolojinin, anıtsal sanatların gelişiminde, insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi, insanlık tarihinin bir veya dönemini temsil eden yapı tipinin ve mimarinin değerli bir örneğini sunması, nedeni ile ıı.ıv.kriteri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.36: Dessau-Wörlitz Bahçe Krallığı (WHC, 2012).

- **Muskauer Park-2004-(ı-ıv):** Şekil 3.37'deki park Alman-Polonya ortak kültürel miras alanı olarak Dünya Miras Listesi'nde yer alır. Prens Pückler-Muskau tarafından 1815 ve 1844 yılları arasında, Almanya-Polonya sınırında, Neisse Nehri'nin her iki kıyısında inşa edilmiş ve doğa boyama tekniği kullanılarak uyumlu bir bahçe sanatı yaratılmıştır. Avrupa ve Amerika'da peyzaj mimarlığı üzerinde önemli bir etkisi olmuştur. Yaratıcı insan dehasının ürünü olması ve insanlık tarihinin bir anlamlı dönemini temsil eden peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması nedeni ile ı.ıv.kriteri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.37: Muskauer Park (WHC, 2012).

Kentsel Kültürel Miraslar

- **Lübeck Hansa Şehri-1987-(ıv):** Şekil 3.38'deki Lübeck Hansa Şehri ile ilk kez bir tarihi kent bütün olarak dünya kültür mirası listesine dâhil edilmiştir. Şehir 1143 yılında kurulmuş ve bugün ki haline Heinrich der Löwe döneminde 1159 yılında kavuşmuştur. Şehrin ana omurgasını oluşturan yapılar benzer üçgen evler, ahşap çerçeveli çatı ve sahte cephelerin dizileri gibi yüksek gotik dönemde inşa edilmiş yapılardır. Lübeck Baltık kıyılarına yayılmış olan Hanseatik aile kasabasına örnek bir modeldir. İnsanlık tarihinin bir veya birden fazla anlamlı dönemini temsil eden yapı tipine ve mimari, teknolojik ve peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması nedeni ile ıv. kriteri sağlamakta ve bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.38: Lübeck Hansa Şehri (WHC, 2012).

- **Bamberg Tarihi Şehri-1993-(ıı-ıv):** Almanya'nın Bayvera eyaletine bağlı Şekil 3.39'daki Bamberg şehri, Yukarı Franken'de Main yakınında, Regnitz kıyısında, Franken Jurası'nın eteğinde, Ortaçağ ve Barok Alman şehirciliğinin bozulmadan kalmış bir örneğidir. 7 tepe üzerine kurulu olan Bamberg, bütünüyle tarihi dokuyu yansıtan romantik ve dar sokaklara sahiptir. Sokak dokusu erken Ortaçağa kadar uzanmaktadır. Kral II. Heinrich dönemi şehir mimarisi sonraki dönemlerde "Barok" döneminin mimarisini yansıtan doruk noktaya ulaşmıştır. 10. yüzyıldan itibaren kent, özellikle Polonya ve Pomeranya başta olmak üzere Slavlarla önemli bir bağlantı noktası olmuştur. 12. yüzyıldan itibaren yaşadığı altın çağında Bamberg mimarisi kuzey Almanya ve Macaristan'ı önemli derecede etkilemiştir. 18. yüzyıl sonlarında Hegel ve Hoffmann gibi önemli

Şekil 3.39: Bamberg Tarihi Şehri (WHC, 2012).

filozof ve yazarların yaşadığı kent, Güney Almanya'nın aydınlanma merkezi olmuştur. Şehir II. Dünya Savaşı'nda çok az zarar görmüş ve 3000'in üzerinde eski ihtişamı yansıtan tarihi yapısı ile bugün yine Almanya'nın en çekici şehirlerinden biri olmayı başarmıştır. Bir dönemi temsil eden şehir planlaması ve insani etkileşimi nedeni ile ıı.ıv.kriteri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

- **Anglikan Kilisesi, Kale ve Quedlinburg Tarihi Şehri-1994-(ıv):** Şekil 3.40'taki Quedlinburg, surlarla çevrili bir çekirdek ve bitişiğindeki yerleşim dizisinden oluşan Avrupa'daki Erken ortaçağ dönemi kentlerine çarpıcı bir örnek teşkil eden bir yerleşimdir. 1330 yılında eki kent ve yeni kent ortak bir kent duvarı ile bütünleşmiştir. 6 asırlık 1300 ahşap çerçeveli evler ve bir dizi art nouveau binalar ile bir bütün olarak Almanya'nın en önemli eserlerinden biri olması nedeni ile ıv.kriteri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.40: Quedlinburg Tarihi Şehri (WHC, 2012).

- **Stralsund ve Wismar Tarihi Şehirleri-2002-(ıı-ıv):** Şekil 3.41'deki her iki kentte 14. yüzyılda League'nin en parlak çağında gelişen Hansa kent örnekleridir. Tarihi kent merkezlerinin neredeyse tamamen hasarsız ve Lübeck Kanunu uyarınca inşa edilmiş deniz ticaret şehirlerinden mükemmel örnekleri vardır. Altı anıtsal tuğla kiliselerinden oluşan bir grup Hansa kenti dini mimarisinin eşsiz bir kesitini sunmaktadırlar. Bir dönemi temsil eden şehir planlaması ve insanı etkileşim nedeni ile ıı.ıv.kriteri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.41: Stralsund ve Wismar Tarihi Şehirleri (WHC, 2012).

- **Stadtamhof ile Regensburg Tarihi Şehirleri-2006-(ıı-ııı-ıv):** Şekil.3.42'deki Regensburg Yüksek Ortaçağ'da hem Kutsal Roma İmparatorluğu'nun siyasi merkezi hem de gelişen Avrupa ticaret merkezi idi. Eski şehir bozulmamış bir ortaçağ kentinin seçkin bir örneği olarak kabul edilir. Soylu evler ve kuleler, katedral ve 12. yüzyılda taş köprü mevcut önemli mimari yapılardır. Belli bir zaman diliminde mimaride, şehirlerin planlanmasında ve peyzajların yaratılmasında, insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi, kültürel bir geleneğe tanıklığını yapması, insanlık tarihinin bir dönemini temsil eden yapı tipinin değerli bir örneğini sunması nedeni ile ıı.ııı.ıv.kriterleri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.42: Regensburg Tarihi Şehirleri (WHC, 2012).

- **Klasik Weimar-1998-(ııı-vı):** Şekil 3.43'deki Weimar, klasik dönem toplum tarafından 'Klasik Weimar' olarak bilinse de renesans kültürel çağın eşsiz bir tanığıdır. Olağanüstü önem taşıyan edebi eserlerin bir dünyaya açıklık ruhu, evrensel eğitim ve hümanist emelleri ile işaretlenmiş, yaratılmışlardır. Kent çevresindeki yüksek sanatsal kaliteye sahip resmi ve özel binalar ve parklara sahip olması ve 18 ve 19.yy' da kültür merkezi olarak üstün rol oynamaları bu alanı tanımlayan ana özelliklerdir. Kültürel bir gelenek ve bir uygarlığa istisnai tanıklığını yapması ve İnsanlık tarihinin bir anlamlı dönemini temsil eden yapı tipinin, mimarinin, ve peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması nedeni ile ııı.ıv.kriterleri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.43: Klasik Weimar (WHC, 2012).

Endüstri Mirasları

- **Rammelsber Madenleri, Goslar tarihi kenti ve ve Üst Harz Su Yönetim Sistemi-1992-(ı-ıı-ııı-ıv):** Şekil 3.44'teki kent 11.yüzyılın başında İmparator Heinrich II tarafından sarayın zengin yataklara sahip oldukları gümüş ve özellikle bakır madenleri ile yapılmasını isteği sonucu Romanesk tarzında inşa edilmiştir. Kentte yer alan Üst Harz maden su yönetim sistemi, demir dışı metallerin üretimi için cevher çıkarma sürecinde yardımcı olmak amacıyla yaklaşık 800 yıllık bir süre içinde geliştirilmiştir. Yapımına ilk kez Ortaçağ'da manastır keşişler tarafından başlanmıştır. Daha sonra 16. yüzyılın sonundan 19. yüzyıla kadar geniş bir ölçekte geliştirilmiştir. Bu yapay göletler, küçük kanallar, tüneller ve yeraltı kanalizasyonu son derece karmaşık ama mükemmel tutarlı bir sistem oluşturmaktadırlar. Bu maden ve metal işlemlerinde su gücünün kullanımını sağlaması bakımından batı dünyasında madencilik gelişimi için çok önemlidir. Bir döneme ait insan dehası ile oluşmuş teknolojik gelişime ve planlamaya örnek teşkil etmesi nedeni ile ı.ıı.ııı.ıv.kriterleri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.44: Goslar tarihi kenti (WHC, 2012).

- **Völklingen Demir Fabrikası-1994-(ıı-ıv)**: Şekil 3.45'teki fabrika 1873 yılında Köln mühendisi Julius Buch tarafından kurulan, çelik ve işgücünü temsil eder bir yüzyılın ürünüdür. Parlak döneminde 20.000 işçi Lorraine ve İsveç'ten Saarland kömür kullanılarak demir cevheri haline dönüştürdü. Avrupa'nın en modern sanayi tesislerinde biri olması sebebi ile listeye dâhil edilmiştir. Bir dönemi temsil eden teknolojik gelişim ve yapı tipinin insan ile etkileşimini gösteren önemli

Şekil 3.45: Völklingen Demir Fabrikası (WHC, 2012).

bir örnek olması nedeni ile ıı.ıv.kriterleri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

- **Essen Zollverein Kömür Madeni Sanayi Kompleksi-2001-(ıı-ııı):** Avrupa'da geleneksel Ağır sanayilerin gelişimine' temsili bir örnek olarak gösterilen, şekil 3.46'daki Zollverein kömür madeni Bauhaus etkili bir mimariye sahiptir. Nordhein-Westfalen'daki Zollverein Sanayi Kompleksi, maden kuyuları ve tesisleri, merkez kok kömürü işleme tesisi, kömür stokları ve işçi yerleşkeleriyle 19. ve 20. yüzyıllarda kömürle çalışan endüstrinin ayakta kalmış en güzel örneklerinden birisidir. Aynı zamanda kömür ve çelik endüstrisinin gerek sosyo-ekonomik gerekse estetik açılardan belirleyici olduğu bölgedeki kültürel dönüşümün en iyi sembolüdür. Belli bir zaman diliminde mimari ve teknolojinin gelişiminde insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi, kültürel bir değere istisnai tanıklığını yapması, nedeni ile ıı.ııı.kriterleri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.46: Essen Zollverein Kömür Madeni Sanayi Kompleksi (WHC, 2012).

- **Alfeld Fagus Fabrikası-2011-(ıı-ıv):** Şekil 3.47'deki Alfeld Fagus Fabrikası 10 binadan oluşan bir kompleksidir. Modern mimari ve endüstriyel tasarımın dönüm noktası olarak kabul edilen Walter Gropius tarafından bu binaların tasarımına 1910'da başlanmıştır. Cam paneller ve işlevselci estetik çığır açan büyük expanses ile karmaşık Bauhaus okulunun habercisi niteliğindedir. Avrupa ve Kuzey Amerika mimarisinin gelişiminde bir dönüm noktası olarak kabul edilmesi nedeni ile ıı.ıv.kriterleri sağlamakta bu sebep ile de listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.47: Alfeld Fagus Fabrikası (WHC, 2012).

Konut siteleri

- **Weimar ve Dessau'daki Bauhaus Siteleri-1996-(ii-iv-vi): Şekil 3.48'deki siteler** 1919 ve 1933 yılları arasında Bauhaus mimarlık okulu bina tasarımı ve kent planlamasında devrimci fikirler sonucu ortaya çıkmıştır. Walter Gropius'dan Hannes Meyer'a, Lazlo Moholy-Nagy'den Wassily Kandinsky'e Bauhaus profesörleri Bauhaus sitilini yaratmışlardır ki bu 20.yy'a damgasını vuran bir akımdır. Weimar ve Dessau'daki siteler bu akımın kent üzerindeki yansımaları olmaları nedeni ile ii.iv.vi.kriterleri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadırlar (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.48: Berlin Modernizm Konut Siteleri (WHC, 2012).

- **Berlin Modernizm Konut Siteleri-2008-(ii-iv):** Şekil 3.49'daki örnek 1910 1933 yılları arası Berlin kentinin sosyal, kültürel ve politik olarak geliştiği dönemde yapılmış altı siteden biridir. Şehir planlama, mimarlık ve bahçe tasarımı yeni yaklaşımları yoluyla düşük gelirliler için konut ve yaşam koşullarının iyileştirilfiği seçkin bir örnektir. Sadece tasarım çözümleri sunan yeni kentsel ve mimari tipolojileri ile değil aynı zamanda teknik ve estetik yenilikleri sağlayarak konut gelişimi üzerine önemli etkiler bırakmıştır. Belli bir zaman diliminde veya mimarinin ve teknolojinin gelişiminde, şehirlerin planlanmasında ve peyzajların yaratılmasında, insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesive İnsanlık tarihinin bir anlamlı dönemini temsil eden yapı tipinin, mimarinin, ve peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması nedeni ile ii.iv.kriterleri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.49: Bauhaus Siteleri (WHC, 2012).

- **Alpler'in çevresindeki Prehistorik Kazık konutlar-2011-(ıv-v):** Şekil 3.50'deki konutlar m.ö 500-5000 yıllarında Alplerin çevresinde göl, nehir veya sulak alanların kenarlarında 111 küçük siteye ait tarih öncesi kazık konut (ya da ayaklık ev) yerleşim kalıntılarını kapsar. Sadece bazı sitelerde gerçekleştirilmiş olan kazılarda, Neolitik ve Tunç Çağına ait yaşamına ait kanıtlar vermiştir. Sitelerin 56 tanesi İsviçre'de bulunmaktadır. İlkel tarım toplumları hakkında bilgi toplayabilmek adına çok iyi korunmuş ve kültürel açıdan zengin arkeolojik alan olması nedeni ile ıv.v.kriteri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.50: Prehistorik Kazık konutlar (WHC, 2012).

Diğerleri

- **Museumsinsel (Müzeler Adası), Berlin-1999-(ıı-ıv):** Şekil 3.51'deki Müzeler Adası 1 kilometrekarelik alana sahip müzeler kompleksidir. Bergama Müzesi, Eski Müze, Ulusal Galeri, Bode Müzesi (eski adıyla Kaiser Friedrich Müzesi) ve New Müze bu adada yer alan müzelerdir. Bir asırdan fazla bir dönemdeki modern müze tasarımı evrimi göstermekte olan müze binalarından oluşan benzersiz bir topluluk olması nedeni ile özeldir. Belli bir zaman diliminde mimari ve teknolojinin gelişiminde insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesive İnsanlık tarihinin bir anlamlı dönemini temsil eden yapı tipinin, mimarinin, ve peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması nedeni ile ıı.ıv.kriterleri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.51: Museumsinsel (WHC, 2012).

- **Bremen Belediye Binası, Pazar yeri ve Roland heykeli-2004-(iii-iv-vi):** Roland heykeli ve şekil 3.52'deki belediye binası Hansa Birliğinin gelişimini temsil eder. Belediye binası Gotik tarzda 15. yüzyılın başlarında inşa edilmiş ve 'Weser Rönesans' tarzı 17. yüzyılda restore edilmiştir. Pazar yerindeki Roland heykeli 1404 yılında Hansa özgürlüklerin savunucusu olarak dikilmiştir. Bir dönemi temsil eden yapı ve gelenek örneği olması nedeni ile iii.iv.vi.kriterleri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.52: Bremen Belediye Binası (WHC,2012).

- **Roma İmparatorluğu Sınırları: Üst Alman-Raetian Limes-2008(ii-iii-iv):** Büyük Britanya'da 1987 yılından beri dünya mirası içinde yer alan şekil 3.53'deki Hadrian Duvarı 'Roma İmparatorluğu Sınırları' adı altında çok uluslu bir dünya mirası oluşturmaktadır. Germania'ya karşı kendi topraklarında ayırmak için kullanılan kaleler, gözetleme kuleleri, duvarları ve parmaklıklar ile Roma sınır surları göze çarpmaktadır. 550 km uzunluğu ile Avrupa'nın en uzun anıtıdır. Belli bir zaman diliminde mimarinin ve teknolojinin gelişiminde, şehirlerin planlanmasında ve peyzajların yaratılmasında, insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi, Kültürel bir geleneğin ve kayıp bir uygarlığın istisnai tanıklığını yapması ve İnsanlık tarihinin bir dönemini temsil eden peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması nedeni ile ii.iii.iv.kriterleri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.53: Üst Alman-Raetian Limes (WHC, 2012).

- **Yukarı Orta Ren Vadisi-2002-(ıı-ıv-v):** Mevcut peyzaj, kültürel özellikleri ve sanatsal yapısı ile alışılmadık bir zenginlik sunmaktadır. Büyük çeşitlilik ve güzellikte bir kültürel peyzaj olması sebebi ile listeye dahil edilmiştir. Hem nehir ile oluşmuş doğal güzellikler hem de insan eli ile gerçekleştirilmiş görünümü ile Orta Ren Vadisi özel yapıdadır. İki bin yıl boyunca Orta Ren Vadisi, Akdeniz Bölgesi ve Kuzey Avrupa arasındaki kültürel değişim için en önemli ulaşım yollarından biri olmuştur. Mevcut peyzaj, kültürel özellikleri ve sanatsal yapısı ile alışılmadık bir zenginlik sunuyor olması nedeni ile ıı.ıv.v.kriterleri sağlamakta bu sebep ile listeye dahil edilmiştir (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.54: Yukarı Orta Ren Vadisi (WHC, 2012).

Doğal Miraslar

- **Messel Pit Fosil Sitesi-1995-(vııı)**: Şekil 3.55'deki fosil sitesi Almanya'nın doğal miras listesine dahil ettiği ilk doğal miras alanıdır. Bu fosil yatağı, memelilerin evriminin ilk aşamalarında eşsiz bir bakış sağlar. Dinozorların neslinin tükenmesiyle hayvan ve bitki dünyasında radikal dönüşümler getirdiği, 49 milyon yıl önceki dünyanın gelişim tarihinin belgelemektedir. Eosen döneminin tüm örneklerini kapsayan bu alana eşdeğer bir alan henüz bulunmamıştır. Yaşamış canlıların kalıntıları, devam eden jeolojik olaylar ve yer şekillerinin gelişimi gibi dünyanın doğal tarihine ilişkin eşsiz önemde bilgilere sahip olması nedeni ile vııı.kriteri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.55: Messel Pit Fosil Sitesi (WHC, 2012).

- **Wadden Denizi-2009-(viii-ix-x):** Şekil 3.56'daki Hollanda Wadden Denizi Koruma Alanı-Aşağı Saksonya ve Schleswig-Holstein Alman Wadden denizi Milli Parklardan oluşmaktadır. Almanya Hollanda ortak mirasıdır. Gelgitler sonucu kanallar, tuzlu bataklıklar, haliçler, plajlar ve tepeler, deniz çayırları oluşmaktadır. Birçok geçiş habitatlarını barındırmaktadır. Wadden denizin %66'si listede yer almaktadır. Sayısız bitki ve liman mühür, gri mühür, mutur gibi deniz memelileri de dâhil olmak üzere hayvan türlerine ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca yılda 12 milyon kadar kuşun üreme ve kışlama alanını oluşturur ve kalan son doğal, büyük ölçekli, gelgit ekosistemlerin biridir. Biyolojik çeşitlilik açısından önemli doğal habitata ev sahipliği yapması ve doğal güzellikteki bir peyzaj alanı olması nedeni ile viii.ix.x.kriterleri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.56: Wadden Denizi (WHC, 2012).

- **Almanya Antik Kayın Ormanları-2011-(ix):** Şekil 3.57'deki Almanya Eski Kayın Ormanları, karasal ekosistemlerin buzul sonrası biyolojik ve ekolojik evrimi devam eden örneklerini temsil eder. Slovakya, Ukrayna, Almanya ortak mirasıdır. Toplam 29.278 hektardır Ekolojik ve biyolojik olarak hâlâ bozulmamış bir karasal, denizel veya tatlı su ekosistemine veya önemli hayvan ve bitki topluluklarına ev sahipliği yapması nedeni ile ix.kriteri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 3.57: Almanya Antik Kayın Ormanları (WHC,2012).

Almanya'nın tarihsel geçmişi göz önüne alındığında kültürel miras potansiyeli bakımından oldukça zengin olduğu ortadadır. Bu durum Dünya Miras Listesi'nde bulundurdukları alanların sayısı bakımında beşinci sırada yer almaları ile de desteklenmektedir. Bu, bir ülkenin kültürel zenginliğini tanımlamak için tek başına yeterli bir kriter olmamakla beraber ülkenin bu süreci ne kadar önemsediğinin bir göstergesidir.

Almaya İsveç gibi her ülkenin benzer oranlarda listede yer alması gerektiği görüşüne sahip değildir. Aksine bulundurdukları kültürel birikimleri nedeni ile listede daha fazla alan ile yer almak için çalışmalarını sürdürmektedirler. Bu durum Almanya'nın da Dünya Miras Listesi'nde yer almanın alana ve ülkeye olumlu katkısı olduğu konusundaki bakış açısını desteklemektedir.

Bu sebeple hem listedeki alanları korumak hem de listeye dâhil edilmesini uygun gördükleri alanları korumak için yetki sahibi olan kurumlar ve kurumların gerçekleştirdikleri projeler ayrıntılı olarak incelenecektir.

3.5.2.3 Kültürel mirasın korunmasında etkin aktörler

Almanya Federal Cumhuriyet'i eyaletlere bölünmüş bir ülkedir. Ülkede 16 eyalet bulunmaktadır. Almanya'da İsveç gibi bölgesel politika benimsemiş bir diğer ülkedir Almanya anayasasının verdiği yetkiyle anıtlar ve sitlerden oluşan kültürel mirasın korunmasında etkili yasama yetkisine sahip organ her federal devletin kendisidir. Her eyalettin farklı bir yasaya sahip olması mümkün olabilmesi sebebi ile farklı koruma politikaları meydana çıkabilmektedir. Ancak İmar ve Şehir Geliştirme bakanlığı başta olmak üzere Federal Hükümete bağlı birçok bakanlık (İçişleri, Bölge Planlama, Maliye Bakanlığı, Araştırma ve Teknoloji Bakanlıkları) koruma konusuna farklı açılardan dâhil olmaktadır. Bu bakanlıklar eyaletlerde gerçekleştirilen çalışmalarda üst vizyon açısından etkili olmaktadırlar (http://www.bundestag.de).

Federal eyaletler ise, kültürel mirasın korunmasını eyalete bağlı belediyeler aracılığı ile gerçekleştirmektedir. Eyalet Anıtlarını Koruma Kurumu, Yapı ve Sanat Eserlerini Koruma Kurumu ve Arkeolojik eserler açısından Arkeolojik Eser Koruma Kurumu ise belediyelere danışmanlık olarak hizmet eden kurumlardan bazılarıdır.

Temel olarak Almaya kültürel mirasının korunmasında söz sahibi olan dört ana aktörden bahsetmek mümkündür.

- Ulaştırma, İmar ve Kentsel Gelişim Bakanlığı
- Almanya Vatan ve Çevre Birliği
- Almaya Federal Kültürel Birliği
- Almanya Kültürel Mirası Koruma Vakfı

Ulaştırma, İmar ve Kentsel Gelişim Bakanlığı; tüm aktörlerin başında ülkesel ölçekte karar verici konumdadır. Bakanlık çalışmaları ile ülke politikalarının belirlenmesinde etkin olmaktadır.

Almanya Vatan ve Çevre Birliği, yine ulusal ölçekte söz sahibi ancak sivil olarak çalışan bir diğer aktördür. Eyaletlerdeki sivil toplum örgütlerinden ciddi bir katılımcı sayısına sahip olması sebebi ile önemli bir konumdadır.

Almaya Federal Kültürel Birliği; federal boyutta etkin olan bir diğer aktördür. Çalışmaları kültür ve sanat üzerine yoğunlaşmış olan bir sivil toplum kuruluşudur.

Almanya Kültürel Mirası Koruma Vakfı; eyalet ölçeğine inildiğinde her eyaletin kendi yasal sistemi olması sebebi ile farklı politikalar benimsemeleri söz konusu olmasına rağmen tüm eyaletlerde aynı oranda söz sahibi olan bir aktördür. Bu kurum kültürel miras konusunda en ayrıntılı çalışan kurum konumundadır (http://www.bundestag.de).

Görüldüğü gibi koruma konusunda hükümete bağlı idari kuruluş kadar ulusal ve bölgesel kurullar ve sivil toplum örgütleri sürece dahil edilmektedir. Kısaca tanımlanmış olan bu aktörler Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanlarda gerçekleştirdikleri projeleri ile bir bütün olarak detaylandırılacaktır.

Ulaştırma, İmar Ve Kentsel Gelişim Bakanlığı:

Almanya federal hükümetinde kültürel miras ve koruma ile birebir ilişkili bir bakanlık bulunmamakla birlikte başta Ulaştırma, İmar ve Kentsel Gelişim Bakanlığı olmak üzere birçok bakanlık konu ile ilişkilidir. Federal hükümete bağlı Ulaştırma, İmar ve Kentsel gelişim Bakanlığı çalışmalarını üç ana soru ile özetlemektedir bu sorular;

- Ulaşım ve Altyapı sistemimizi sürdürülebilir şekilde nasıl geliştirebiliriz?
- Kentsel ve kırsal alanlar gelişimi için nasıl bir uygulama modeli üretmeliyiz?
- Konut, bina kalitesini ve binalardaki enerji verimliliğini nasıl arttırabiliriz?

Bu bakanlık hükümet içerisinde en fazla bütçeye sahip bakanlık olma özelliğine sahiptir. Bu durum bakanlık üzerinde ciddi bir sorumluluk yaratmaktadır. En fazla bütçenin ayrılması ülke politikasında kent gelişiminin ne kadar ciddiye alındığını ortaya koymaktadır. Kentsel gelişimi bütüncül bir bakış açısı ile ele alınmakta alt yapı, konut üretimi ve bina kalitesi konuları sürdürülebilirlik ve enerji verimliliği çerçevesinde değerlendirilmektedir (BMVBS, 2012).

Ulaştırma, İmar ve Kentsel Gelişim Bakanına bağlı olarak çalışan üç milletvekili ve iki devlet sekreterinden oluşan bir organizasyon şemasına sahiptir. 6 sorumlunun bulunduğu bakanlıkta 9 müdürlük yer almaktadır. Şekil 3.58'deki şemada görülmektedir.

Müdürlükler ve sorumlulukları:

Bakanlığa bağlı olan 9 müdürlükte toplam 1600 kişi yer almaktadır.

Şekil 3. 58: Almanya Ulaştirma, İmar Ve Kentsel Gelişim Bakanliği organizasyon şemasi **(**BMVBS, 2012).

- *Siyasi Koordinasyon Genel Müdürlüğü,* federal hükümet ile ilişkileri takip etmektedir,
- *Merkez Hizmetleri Genel Müdürlüğü*, bütçe ve organizasyondan sorumludur,
- *Çevre Ve Altyapı Politikaları Genel Müdürlüğü*, ulaşım ve altyapı sorunlarına çevre dostu çözümler üretmekle sorumludur,
- *Kara Ulaştırması Genel Müdürlüğü*, kara ve demir ulaşımından sorumludur,
- *Yol İnşaatı Genel Müdürlüğü,* 12000km motor yolu ve 41000km otoban yolundan oluşan Federal bölge ana yolların inşaatından sorumludur,

- *Suyolları Ve Denizcilik Genel Müdürlüğü,* 23,000 km² denizyolundan sorumludur,
- *Uzay Ve Havacılık Müdürlüğü,* hava ulaşımı ve uzay araştırmalarından sorumludur,
- *Yapı, İnşaatı Sanayi Ve Federal Binalar Genel Müdürlüğü,* Bina inşaat politikalarından sorumludur,
- *Mekânsal Planlama, Kentsel Kalkınma Ve Konut Genel Müdürlüğü,* kentsel gelişim ve planlamadan sorumlu bir müdürlüktür. Demografik verilere uygun olarak konut ihtiyacının belirlenmesi ve planlanmasından sorumludur. Kentsel kalkınma ve kentsel yeniden gelişim konusunda yetkili birimdir (BMVBS, 2012).

Kültürel mirasın korunmasındaki ilk adım başarılı bir planlama çalışması ile gerçekleşmektedir. Bu noktada parçacıl planlamadan çok bütünsel bir yaklaşım değer kazanmaktadır. Bu sebeple Ulaşım, İmar ve Kentsel Gelişim Bakanlığı Kültürel Mirasın korunmasında ülkesel boyuttaki en etkin aktördür.

Almaya Ulaştırma, İmar ve Kentsel Gelişim Federal Bakanlığı'nın Dünya Miras Alanlarını Kapsayan Projelerinden Örnekler

Ulaştırma, İmar ve Kentsel Gelişim Federal Bakanlığı, Dresden Elbe Vadisi'nin 2009 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'nden çıkarılmasından sonra bir önlem olarak listede yer alan alanlar ile ilgili proje üretilmesi konusunda çağrıda bulunmuştur. Bu çağrıya Dünya Miras Listesi'nde yer alan şehir ve kasabalarından 2009 yılında 281, 2010 yılında 362 olmak üzere toplam 643 proje başvurusu olmuştur. .(http://www.welterbeprogramm.de)

Uygulama bütçesi ise 2009 yılında seçilen (2009-2013 finansman dönemi) projeler için ayrılan bütçe yaklaşık 150 milyon€, 2010 yılında(2010-2014 finansman dönemi) için ise 70 milyon€'dur (UNESCO Today, 2011).

Projeler dünya mirasının korunması, restorasyon ve kentsel gelişim çerçevesinde değerlendirilmiştir. 2009 yılında 47 belediyeden 119 proje, 2010 yılında 48 belediyeden 92 proje seçime katılmıştır.

Proje önerileri bağımsız uzmanlardan oluşan bir komisyon sonucu seçilmiştir. Seçimde 3 ana kriter etken olmuştur.

1.Kentsel (kentsel gelişme politikasının önemi, Cityscape biçimlendirici etkisi, mimari kalite)

2.Koruma (konservasyon restorasyon önlemleri, demirbaş reversibilitesi, bileşenlerinin uyumluluk)

3.Ek yönleri (kullanımlar aciliyeti, fizibilite, sürdürülebilirlik, rol modeli, yenilikçi doğa, ekonomik etkileri)

Proje finansmanında Federal Hükümet her projede farklı miktarlarda destek olurken, her belediye projenin %33'ü oranında bütçe ayırmak zorunluluğundadır. Proje maliyeti hesaplanırken bağışlar ve kilise mali desteği olmaksızın hesaplanmıştır. Ancak bağış ve sivil toplum kuruluşlarının desteği maliyeti yaklaşık %10 oranında düşürmüştür (http://www.welterbeprogramm.de).

Seçimler sonucunda dünya miras alanlarına sahip 14 belediyeden toplam 37 proje uygulama geçmiştir. Seçilen bu projeler tek tek incelendiğinde büyük çoğunluğunun tek yapı ölçeğinde çatı ve cephe yenilemesi, restorasyon ve statik olarak güçlendirme çalışmalarından oluştuğu görülmektedir. Diğer projeleri ise kentsel gelişim sürecinin koruma süreci ile ilişkilendirilmesi, işlevini yitirmiş alanların yeniden canlandırılması, kültürel peyzaj alanlarının miras alanları ile ilişkisinin kurulması, kültür turizminin planlı gelişmesinin sağlanması olarak 4 ana başlık altında toplamak mümkündür. Bu projeler bakanlığın bu çalışmaları halk ile paylaşmak adına kurduğu http://www.welterbeprogramm.de (INUV) sitesindeki veriler ışığında değerlendirilmiştir.

a.Kentsel gelişim sürecinin koruma süreci ile ilişkilendirilmesi:

Kentsel gelişim tüm dünya miras alanlarının karşı koyamayacağı bir süreçtir. Bu sebeple sürecin nasıl değerlendirildiği önem kazanmaktadır. Tarihi kent bütününde gerçekleşen kapsamlı bir çalışmayı gerektiren iki ana proje bulunmaktadır.

Lubeck: Şekil 3.59'daki Lumbeck tarihi kent bütünü olarak miras listesinde yer alan bir alandır. Bu sebep ile tek bina ölçeğinde yapılan projelerden çok tüm tarihi kenti kaplayacak çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu konudaki ilk müdahale 1942 yılında yıkımların yaşandığı alanda gündeme gelmiştir. Kentlerin devamlı olarak gelişmesi ile birlikte konut ihtiyacı da ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple yeni bina inşasından önce alanda ayrıntılı bir arkeolojik kazı çalışması yapılması kararlaştırılmıştır. Oluşturulan fondan faydalanan belediye yaklaşık olarak 8000 m²

bir alanda çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Bu alanlardaki çalışmalar öncelikli olarak arkeolojik koleksiyonların dokümantasyonu ve kentsel değerlendirme başlıkları altında yürütülmektedir. Bu çalışma sadece bu kent için değil aynı zamanda Kuzey Avrupa Ortaçağ kentlerine ışık tutacak olması sebebi ile de çok önemlidir. Çalışma sonucunda kentsel gelişim stratejilerine uygun olarak 3-4 katlı binaların yapılması planlanmaktadır. Kentsel gelişim süreci neticesinde zorunlu olarak gerçekleşen yıkım veya benzeri müdahaleler sürecin nasıl uygulanması gerektiği yönünde oldukça başarılıdır. İstanbul'da gerçekleştirilen yenileme projelerindeki uygulamalarda dikkate alınması gereken önemli örnek bir projedir.

Şekil 3.59: Lubeck kenti arkeolojik kazıları (INUV, 2012).

Reichenau Manastır Adası: Şekil 3.60'daki adada yer alan kilise ve manastır sebebi ile Dünya Miras Listesi'ne dahil edilen bu adada sadece anıt yapılar ölçeğinde değil tüm adayı kapsayan projeler üretilmektedir. Erken Ortaçağ yapılarının yer aldığı bu adada kentsel gelişim neticesinde ortaya çıkan konut ihtiyacının planlı bir şekilde gelişmesi için öncelikli olarak bir imar planının hazırlanmasına karar verilmiştir. Bu plan aynı zamanda ada bütünündeki essiz doğal dokunun korunması açısından da önemlidir. Adada yapılan seracılığın geliştirilmesi, bu sayede kent ekonomisine ciddi katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Ada bütününde ziyaretçi bilgilendirme, yönlendirme sisteminde ciddi eksiklikler sebebi ile bu konuda da ayrıntılı bir proje üretilmiştir.

Şekil 3.60: Reichenau Manastır Adası (INUV, 2012).

b.İşlevini yitirmiş alanların yeniden canlandırılması,

Tarihsel yapıların güncel konut ihtiyacına cevap verecek konumda olmaması sebebi ile işlevini kaybederek köhnemeye uğraması tarihsel alanları tehdit eden en önemli sorunlardan biridir. Dolayısı ile bu konuda işlev kazandırmaya yönelik canlandırma projeleri gerçekleştirilmektedir.

***Kranenkonvent- Manastır binası*:** Bekâr bir kadının kendisi için yaptırdığı bu tuğla bina zaman içerisinde bir manastıra dönüşmüştür. Bir dönem işlevini kaybeden bu bina günümüzde ise danışmanlık merkezi olarak kullanılması için binanın gereksiz eklentilerinden kurtarma ve temel güçlendirme çalışmaları devam etmektedir.

c.Kültürel peyzaj alanlarının miras alanları ile ilişkisinin kurulması,

Almanya'da Dünya Miras Listesi'nde yer alan saraylar çevrelerindeki kültürel peyzaj alanları ile bir bütün olarak listeye dâhil edilmişlerdir. Bu sebep ile bu alanların bir bütün olarak korunması için gerçekleştirilen projeler öne çıkmaktadır.

Würzburg Residence ve Bahçesi: Şekil 3.61'deki Würzburg rezidansının gelişimi için 2010 yılında planlama ve kentsel tasarım konusunda uzmanların katıldığı bir yarışma düzenlenmiş ve bu sayede farklı bakış açılarının değerlendirilmesi sağlanmiştir. Yerel yönetimler ile koordineli bir şekilde bu proje hayata geçirilmektedir. Bu süreçte finansal kaynak dünya mirası programından elde edilmektedir. Bireysel katılımcılarında yer alabildiği bu yarışma halkın koruma sürecine katılımını sağlaması açısından da önemlidir.

Şekil 3.61: Würzburg Residence ve Bahçesi (INUV, 2012).

Bamberg Tarihi Kenti: Şekil 3.62'deki kentte yer alan ve tarihi Ortaçağa uzanan kentsel bahçeciliğin korunması ve geliştirilmesi ile tek yapı ölçeğindeki koruma ve restorasyon çalışmalarından farklı bir noktaya değinmektedir. Bu noktada öncelikli olarak mevcut bahçelerin korunması ve bakıma ihtiyacı olanların ise nadasa bırakılarak güçlendirilmesi planlanmaktadır. Kentsel yapı bütünü olarak Almanya için önemli olan bu kent, doğal yapısı ile de bütünleştirilmektedir. Bu bağlamda kent merkezinde ayrıntılı bilgi sunumu açısından Häckermuseum müzesinin açılması planlanmaktadır. Bu sayede farklı bir turizm geliştirilerek turist sayısının artması da beklenmektedir.

Şekil 3.62: Bamberg Tarihi Kenti (INUV, 2012).

d.Kültür turizminin planlı gelişmesinin sağlanması,

Dünya Miras Listesi'nin ülke prestijini arttırmasının yanı sıra alanların tüm dünyaya tanıtılması sonucu turizmi geliştirdiği yönündeki etkisi herkes tarafından kabul edilmektedir. Bu süreç iyi organize edilmez ise dünya miras alanlarında yaşanacak tahribatı arttırması yönünden oldukça önemlidir. Almanya bunun bilincinde olarak gerçekleştirdiği projelerde bu konuya ağırlık vermiştir.

Ren vadisi: Ren nehri üzerinde birkaç kent ve kasabayı kapsayan bir alan olarak listede yer alan bu alanda en ayrıntılı çalışma şekil 3.63'deki Bacharach kentinde yapılmaktadır. Kentsel gelişim sürecinde dört ana başlıktan (Kırsal alan, ulaşım, enerji, aydınlatma) oluşan projeler geliştirilmiştir. Ana amaç sürdürülebilir bir turizm için gerekli çalışmaları yapmaktır. Ren nehri ile kıyısı olan tüm kasabalarda bina iyileştirme çalışmaları yapılmaktadır. Nehir yükselmesi sonucu oluşan hasarlar giderilmeye çalışılmaktadır. 1546-1573 yıllarında inşa edilen Hilchenhaus binası vadideki en önemli Rönesans yapılarından biridir. 1990'lı yıllarda boş duran bu binayı otel olarak değerlendirmek için bir yatırımcı bulunmuş ancak proje tamamlanmadan istifa etmiştir. Bu sebeple bu binanın kamuya ait bir proje olarak değerlendirilmesi amacıyla bir proje geliştirilmiştir. Ren vadisi üzerindeki yerleşimlerdeki bu çalışmalar üst ölçekli bir planlama çalışması ile başlayarak yer tek yapı ölçeğinde iyileştirme çalışmaları ile devam etmiştir.

Şekil 3.63: Bacharach kenti (INUV, 2012)

Rammelsber Madenleri, Goslar tarihi kenti ve ve Üst Harz Su Yönetim Sistemi: Goslar kenti şekil 3.64'deki zengin maden yataklarının varlığı ve maden işletim sürecinde su gücünden faydalanılması sebebi ile listede yer almaktadır. Öncelikle ziyaretçilerin tüm kente dağılmış su kanallarını ve maden yataklarını görebilmeleri ve bilgilenebilmeleri için ziyaretçi yönetimine öncelik verilmiştir. Ulaşım kolaylıkları amacıyla uygun

Şekil 3 64: Rammelsber Madenleri (INUV, 2012)

noktalarda asansör ver teleferik uygulamaları yapılacaktır. Yer altı maden yataklarını ziyaret etmek isteyenlerin konforunu arttırmaya yönelik havalandırma vb. önerilerde bulunulmuştur. Kent içerisinde madencilik ile ilişkili olarak açılmış olan müzelerde çatı ve cephe bazlı iyileştirme projeleri bulunmaktadır. Kentte yer alan bir doğal kaynağın etkilerini yerüstünde kent bütününe yansıtabiliyor olmaları sebebi ile önem kazanmıştır.

Klasik Weimar: Şekil 3.65'teki Wiemar kenti içerisinde yer alan 14 tescilli yapısı, yakın geçmişte kentte yaşamış olan Bach, Goethe, Nietzsche gibi önemli kişiler ve Buchenwald Nazi toplama kampı sebebi ile ciddi turist sayısına sahip bir yerleşimdir. Turist sayısının fazla olması sonucu ortaya çıkan karmaşanın önlenmesi amacı ile farklı dillerde tanıtıcı ve yönlendirici yaklaşımların geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Kentte yer alan kale ve parkında gerekli bakım ve onarımların yapılması, bahçe için merkezi su sisteminin kurulması planlanmaktadır. Ayrıca parkta yer alan mağaranın statik olarak incelenmesi hedeflenmektedir.

Şekil 3.65: Klasik Weimar (INUV, 2012)

Berlin Modernizm Konutları: Altı farklı siteden oluşan bu konut grubu için öncelikli olarak turizm kalkınma planı yapılması gerekliliği vurgulanmaktadır. Konutlarda yaşayanların ziyaretçi sayısından şikâyetçi olmamaları amacıyla kullanıcı sürdürülebilirliğine önem veren bir proje üretilmektedir. Farklı altı site hakkında bilgi sahibi olmak isteyenler için çağdaş dünya mirası bilgi evi ile hepsi hakkında bilgiye ulaşılabilinecek bir odak noktası oluşturulacaktır. Bu proje farklı boyutlardaki farklı projelerin bir bütün olarak değerlendirmesi ve kullanıcı etkinliğinin fazla olması sebebi ile önemli bir örnek oluşturmaktadır.

Şekil 3.66: Berlin Modernizm Konutları (INUV, 2012)

Bakanlığın dünya miras alanlarını kapsayan çalışmaları önem verilen konu başlıklarına göre sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Ancak örneklerde de belirtildiği gibi bazı durumlarda bir proje birden fazla konu ile ilişkilendirilerek ele alınabilmektedir. Almanya'nın bu projeler ile ortaya koyduğu yaklaşım İsveç'ten farklı olarak önceliğinin fiziksel müdahaleyi kapsayan projeler olduğu yönündedir.

Almanya Vatan Ve Çevre Birliği (BHU):

Bakanlıklardan sonra koruma konusunda ciddi söz sahibi olan bir diğer aktör olarak Almanya Vatan ve Çevre Birliği(BHU) karşımıza çıkmaktadır Bu birlik eyalet birliklerinden yaklaşık olarak yarım milyon üyeyi çatısı altında toplaması sebebi ile Federal Almanya'da etkin olan en büyük kültürel sivil harekettir.

1904 yılında kurulmuş olan bu birlik koruma çalışmalarını farklı bakış açıları ile oluşturuyor olsa bile bir çatı altında bütüncül bir yaklaşım ile değerlendiriyor olması ile de birçok birlikten ayrılmaktadır. Hem doğal hem kültürel hem de sosyal ve somut olmayan mirasları ilgilendiren kararlar almaktadırlar. Politikacı, sanatçı, akademisyen, mimar, plancı, tasarımcı gibi farklı aktörlerin katılımı ile oluşan bu birliğin temel hedefi doğaya ve kültürel mirasa müdahale edilmesine karşı konulması olarak belirtilmektedir (http://www.bhu.de).

BHU öncelikle Almanya ve sonrada Avrupa'daki kamuoyuna ve yasama sürecine etki etmek için çalışmaktadır. Birçok eyalet birliğine hizmet etmesi sebebi ile aynı zamanda bir koordinasyon merkezi niteliğindedir. Birliğin finansal kaynakları eyalet birlikleri üyelik aidatı bağışlar ve proje bazlı yatırımlardan oluşmaktadır. Sivil bir kuruluş olması sebebi ile halkın katılımına çok önem vermektedir. Bu konuda açtıkları farklı yarışmalar ve katılımlar sonucundaki en başarılı örnekleri ödüllendirerek teşvik edici bir politika benimsemektedirler. Ürettikleri projelerde katılım ve buna bağlı olarak bilinçlendirmeyi temel alan bir çerçevede şekillenmektedir. (Gotzmann, 2011)

Kültürel Peyzaj Rehberlik Eğitimi: Bu çalışma ile kültürel ve doğal miraslar ile ilişkili gönüllü kişilerin ileri seviyede bilgi sahibi olarak başkalarına da bu bilgileri aktarması hedeflenmektedir. Farklı konularda uzman kişiler ile disiplinler arası bir eğitim sonucu her konuda bilgi sahibi olunması hedeflenmektedir. Eğitim 6 gün süren seminerler ve gezilerden oluşmaktadır. Bu seminerlere uygulama kitapçığı destek olmaktadır (Gotzmann, 2011).

Bu proje ile halkın sürece dahil olması ve bu sayede Dünya Miras Listesi'ndeki alanlar ile ilgili bilgi sahibi olarak bu bilgiyi paylaşması hedeflenmektedir.

Yılın Kültürel Miras Eseri Kampanyası;

Kuruluşunun 100 yılı sebebi ile 2004 yılında ilk kez "Yılın Kültürel Miras Eserini" ilan etmiştir. Bu projenin ana amacı insanların ancak tanıdığı bildiği ve benimsediği şeyleri koruyacak olmaları sebebi ile kapsamlı bir tanıtım politikası benimsenmektir. Broşür ve raporlar yayınlanmaktadır. Şimdiye kadar 2004 yılı çeşmeler, 2005 yılı köy kiliseleri, 2006 yılı tarihi tren istasyonları, 2007 yılı tarihi köprüler, 2008 yılı tarihi lokantalar, 2009 yılı tarihi yönetim merkezleri ve adliyeler, 2010 yılı tarihi okul binaları, 2011 yılı tarihi su yapıları olmak üzere her yıl farklı bir konu başlığı ele alınmıştır (http://www.bhu.de).

Bu projede seçilen alanlar Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanları içerdikleri gibi listede yer alması uygun olduğu düşünülen alanları da içermektedir. Her yıl bir konu başlığına odaklanmaları farklı bir bilinçlendirme sürecini de beraberinde getirmektedir.

Avrupa Ağı Civilscape; Avrupa Konseyi'nin imzalamış olduğu Peyzaj konvansiyonu bu oluşumun temelini oluşturmaktadır. Bu konvansiyonun uygulamasına destek vermek amacı ile 2008 yılında 6 Avrupa ülkesinden 26 sivil toplum kurumu tarafından kurulmuştur. Günümüzde ise bu sayı 19 ülkeden 40 sivil toplum kuruluşuna yükselmiştir. Ana hedef Avrupa'da kültürel peyzaj bilincinin oturtulması ve geliştirilmesidir (Gotzmann, 2011).

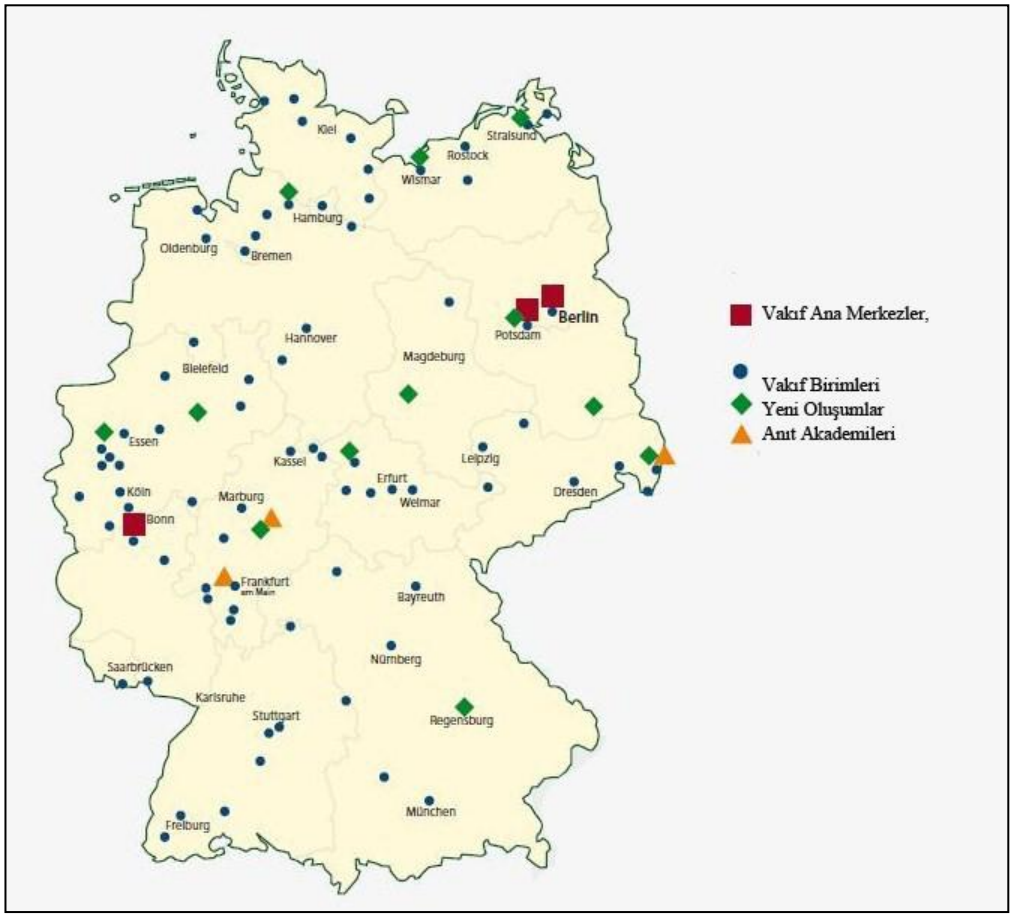
Bu proje ile korunması gereken alanlar ile ilgili uluslar arası bir katılım sürecine dahil olmaktadır.

Almanya Kültürel Miras Koruma Vakfı (DSDF):

1985 yılında kurulmuş olan Almanya Kültürel Mirası Koruma Vakfı, kuruluşundan bu yana ulusal ölçekte 3600 kültürel mirasın korunmasına yardımcı olmuştur. Finansman 190 000 özel sponsor ve şirketten sağlanan katkı, ceza gelirleri ve Glücks Spirale adlı piyangonun gelirlerinden ayrılan para ile bir araya getirilmektedir (Rescher, 2011).

Bu vakfın iki ana amacı bulunmaktadır. Bunlardan ilki, tehlike altında olan tarihi binaların korunması ikincisi ise, kültürel mirasın korunması gerektiği düşüncesini

yaygınlaştırarak olabildiğince çok insana ulaşabilmek. Şekil 3.67'de görüldüğü gibi ana merkezi Stuttgart'ta bulunan vakfın ayrıca her idari bölgede bir şubesi bulunmaktadır. Bu vakfın görev alanları coğrafi konumlarına göre bölgesel olarak ayrılmış, görev alanı sınırları kültürel miras koruma görevlileri tarafından belirlenmiştir (http://www.denkmalschutz.de).

Şekil 3.67: Almanya kültürel miras koruma vakfı şubelerinin ülke içerisindeki konumu (DSDF, 2011).

Kültürel mirasın korunması ile ilgili yasal kararlar eyaletlerdeki belediyelerce alınmaktadır, bu vakıf sürece bilimsel danışmanlık yaparak yardımcı olmaktadır.

Danışmanlığa ek olarak devletin mali olarak yetersiz kaldığı noktada destekleyici olarak devreye girer. Vakıf bu noktada Maliye Bakanlığı ile koordineli çalışmaktadır. Vakfın fonlarından yararlanabilmek için öncelikli olarak eserin tescilli olması gerekmektedir. Ayrıca ciddi bir risk altında olması ve proje sahiplerinin ciddi tutumu fon tahsisinde önemli etkenlerden bazılarıdır. Aynı zamanda Maliye Bakanlığı bağış yapan vatandaşların bağışlarını gelir vergisinden düşerek halkı teşvik etmektedir (DSDF, 2011).

Restorasyon aşamasında da danışmanlık yapan vakfın restorasyon atölyesi bulunmaktadır. Bu atölyelerde koruma ve restorasyon uygulamaları konusunda eğitim verilmektedir.

Aynı zamanda bu vakıf kentsel planlama ile ilgili kararları vermede bölgedeki tarihi eserlere yönelik analizi yaparak plan kriterleri belirlemede etkin rol oynar. Bu noktada vakfın eyaletlerde yer alan kültürel mirasları araştırıyor olmaları ciddi öneme sahiptir. Miraslar önce listelenmekte daha sonrada envanterleri oluşturulmaktadır. Bu envanter sonuçlarına dayanılarak yayınlanan *Monument, Almanya Tarihi Miras Kültürü Dergisi* bulunmaktadır. Bu dergi korunması gereken kültürel yapılara dikkat çekerek desteğin artması konusunda çağrıda bulunma aracı olarak da kullanılmaktadır. Ayrıca vakfa üye olanların güncel gelişmelerden haberdar olmalarını sağlar (Rescher, 2011).

Bu vakfın ürettiği projeler incelendiğinde görülmektedir ki projeler eğitim ve halkın bilinçlendirilmesi üzerine odaklanmaktadır. Bu sebepledir ki üretilen projeler sadece dünya miras alanlarından oluşmamakta bu alanları da içerisinde bulunduran tüm kültürel mirasları kapsamaktadır.

Kültürel Miras Günleri: Toplumu bilinçlendirme ve koruma bilincini yerleştirmek için yapılan bu çalışma her yıl eylül ayında düzenlenen Avrupa Kültürel Miras Günlerinin organize edilmesidir. Almanya'nın en büyük kültürel etkinliklerinden birine dönüşen bu çalışma sayesinde 4 milyondan fazla ziyaretçi ile 7 000 kültürel alan gündeme gelmiştir (DSDF, 2011).

Kültürel Miras Genç Ellerde: Bu projenin amacı okul çağındaki gençlerin kültürel mirasın ve tarihi binaların, anıtların bulundukları yerde korunması için bir duyarlılık oluşturmaktır. Vakıf başkanı Rescher projeyi şu şekilde özetlemiştir;

Genç insanlar, kendi araştırmaları ve bulguları aracılığıyla taşlarında tarihsel geçmişimize ilişkin öyküler anlatabileceklerini ve gündelik yaşantılarında binalar ile anıtların ne kadar vazgeçilmez bir yeri olduğunu öğreniyorlar. Yüz yıl önce, hatta daha da öncesinde mahallemizin neye benziyordu? İnsanlar burada nasıl yaşıyor ve çalışıyorlardı? Nasıl oluyor da insanlar ve çevresel faktörler binaları tehlikeye sokuyorlar? Bu riskleri azaltmanın bir yolu yok mu? Bunlar ve benzeri sorular okul öğrencilerine soruluyor.

Bu proje şu an sadece örnek niteliğindedir. Vakıf bu çalışmanın ulusal boyuttaki tüm okulların müfredatına dahil edilerek koruma konusunda erken yaşta bir bilincin oluşmasını hedeflemekte ve bu konudaki resmi çalışmaları devam etmektedir (Rescher, 2011).

Gençlik Yapı Ustalığı Loncaları: Gençlerin Kültürel miras ile daha yakından ilgilenmesini sağlamak ve bu bağlamda kendi yeteneklerini açığa çıkarmayı hedefleyen bir projedir. Kültürel miras konusunda bir yıllık gönüllü hizmet olarak adlandırılan bu çalışma askerlik hizmetine alternatif olarak sunulmaktadır. Son bir yıl içerisinde yaşları 16 ve 26 arasında değişen gençlerin zanaat atölyelerinde, inşaat firmalarında, mimarlı ve planlama bürolarında çalışarak tecrübe edinmeleri ve bu süreçteki seminer ve eğitimler ile meslek edinmeleri hedeflenmektedir. Bu projenin devamlılığının sağlanması için resmi olarak tanınması ve mali açıdan desteklenmesi gerekmektedir (Rescher, 2011).

Alman Federal Kültürel Birliği

Alman Federal Hükümeti tarafından 21 Mart 2001 yılında kurulan, Alman Federal Kültür Vakfı sanat ve kültürü teşvik eden bir vakıftır. Ana önceliklerinden biri uluslararası düzeyde yenilikçi program ve projeleri desteklemektir. Bu sebeple sanat ve kültürde yeni yöntem geliştiren projelere yatırım yapmaktadırlar. Kültürel değişim ve sınır ötesi işbirliği ile sanatın hiçbir konu kısıtlaması olmaksızın desteklenmesi gerektiği görüşüne sahiptir.

Ayrıca vakıf, içinde Sanata Yardım Vakfı, Sahne Sanatları Fonu Alman Edebiyatı Fonu Alman Tercüman Fonu Ve Sosyo-Kültürel Fonunu barındıran Alman Kültürü Tanıtma Fonunu desteklemektedir. Bakanlıktan her yıl 35 milyon Euro bütçe ayrılmaktadır (http://www.kulturstiftung-des-bundes.de).

KUR - Taşınabilir Kültür Varlıkları Koruma Programı: 2007 yılında Federal Kültür Birliği ve Alman Devletleri Kültür Vakfı tarafından başlatılan KUR programının amacı 2011 yılına kadar müze, arşiv ve kütüphanelerde örnek koruma projelerini desteklemektir.

Koruma çalışmaları, dünya miras alanları içerisinde yer alan ve müzeler de sergilenmesi uygun olan prehistorik demir eserler, Çin mağara çizimleri, Bach ailesinin müzik el yazmaları gibi, büyük bir kültürel-tarihsel öneme sahip parçalara ve koleksiyonlara odaklanmıştır parçalardan oluşmaktadır. Uzmanlardan oluşan bir

jüri tarafından seçilen 26 proje için, bilimsel bir temele sahip araştırma enstitüleri, Almanya ve yurtdışındaki üniversiteler ve müzelere işbirliği ile yenilikçi çözümler geliştirmiştir. Müzeler, arşivler ve kütüphanelerdeki kötü depolama koşulları, yanlış kullanım, ihmal ve çevresel etkileri birçok koleksiyonu tehdit etmeye devam etmektedir. Müzelerin finansal açıdan yeterli kaynağa sahip olmaması sebebi ile yeterli koruma gerçekleşememektedir. Finansal gelir elde edebilmek için daha fazla insanı çekebilmek gerekmektedir bu noktada tanıtım ve farklı sunum teknikleri önem kazanmaktadır. İşte bu amaçla alternatif bir proje olarak KUR programı ortaya çıkmıştır. 5 yıl olarak planlanan projenin bütçesi 7 milyon Euro'dur (UNESCO Today, 2011).

Almaya Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanların korunmasında etkin olan aktörler ve ürettikleri projeler incelendiğinde görülmektedir ki resmi olmayan bir işbölümü yapılmıştır. Listede yer alan alanlarla birebir ilişkisi olan fiziksel proje ve planlama çalışmaları bakanlık tarafından yürütülürken, Almanya Vatan ve Çevre Birliği katılım ve bilinçlendirme çalışmaları üzerine yoğunlaşmıştır. Almanya Kültürel Mirası Koruma Vakfı halkın süreç içerisinde yer alabilmesi amacı ile gerçekleşen eğitim çalışmalarında aktif rol alırken, Alman Federal Kültürel Birliği dünya miras alanları içerisinde yer alan parçaların listelenmesi ve sergilenmesi konusunda rol almaktadır.

Almaya koruma sisteminde yer alan birden fazla aktörün yasalar ile net sınırları belirlenmemiş olmasına rağmen bu şekilde başarılı bir iş bölümüne sahip olmaları göze çarpmaktadır.

3.6 Bölüm Değerlendirmesi

Bu bölümde öncelikle UNESCO bünyesinde kurulmuş olan Dünya Miras Merkezi ve merkez bünyesinde gerçekleştirilen Dünya Miras Listesi açıklanmaya çalışılmıştır. Dünya Miras Listesi'nde yer almak için gerekli üstün evrensel değer tanımı yapılmış ve alanların hangi durumlarda listeden çıkarılmasının gündeme geldiği belirtilerek kavramsal bir giriş yapılmıştır. Daha sonra Dünya Miras Listesi'nde yer alan İsveç ve Almanya ülkeleri koruma politikaları, Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanları ve bu bağlamda gerçekleştirilen projeler incelenmiştir.

Çalışmada İsveç İskandinav ülkelerinin politikalarını en iyi yansıtacak ülke olması sebebi ile seçilirken, Almanya koruma çalışmalarını tetikleyen II. Dünya Savaşı sürecinde oynadıkları aktif rol ve uğradıkları hasar sebebi ile seçilmiştir.

İsveç ve Almanya iki ülkede idari sistemleri ile benzerlik gösterecek şekilde planlama ve koruma sürecin bölgesel yaklaşmayı tercih etmektedir. Koruma ve planlama birbirinden ayrı ele alınmamakta koruma eylemi planlamanın olmazsa olmazı olarak kabul edilmektedir. Bu sebep ile koruma konusunda çok aktörlü bir sistem ortaya çıkmaktadır. İsveç'te idari birimler bu süreçte daha aktif rol alırken Almanya'da sivil toplum örgütleri de sürece ciddi oranda dahil olmaktadırlar.

İsveç kültürel mirası ile bağlantılı olarak mevcut 14 alanını yeterli görerek çalışmalarını gelişmekte olan ülkelere yönlendirirken, Almanya listede yer alan 36 varlığı ile 5. sırada olmasına rağmen listedeki ve listeye dâhil etmek istediği alanlarla ilgili çalışmalara yoğunlaşmıştır. Her iki durumda da Dünya Miras Listesi'nde yer almanın avantajına vurgu yapılmaktadır. Geliştirdikleri projeler ile Dünya Miras Listesi'nin mevcut avantajlarını daha iyi kullanabilmeyi ve bu avantajları arttırmayı amaçlamaktadırlar. İsveç dünya miraslarına verilen zararların yasal bir suç olarak kabul edilmesi ve bu kapsamda bir yasa oluşturulması için girişimlerde bulunmaktadır. Koruma sürecinin ancak halkın sürece dahil edilmesi ve kültürel mirasın benimsenmesi ile gerçekleşeceğini düşünen İsveç bu çerçevede projeler geliştirmeye önem vermektedir. Ayrıca bu süreçte evrensel bir değer olduğu kabul edilen dünya miraslarının korunması sürecinde uluslararası bir katılımın önemini de vurgulamakta bu kapsamda girişimlerde bulunmaktadır. Sürece müzeleri daha aktif olarak dahil etmesi açısından da öne çıkmaktadır.

Almanya ise özellikle Dünya Miras Listesi'nden silinen ikinci alana sahip olmaları ile birlikte bu listedeki alanlarla ilgili projelere daha fazla önem vermeye başlamışlardır. Alanın listeden çıkarılmasına konu olan köprü inşaatını kentsel gelişmenin ihtiyacı olarak kabul eden Almaya bu sebeple kentsel gelişim sürecinde koruma odaklı projelere öncelik vermişlerdir. Ayrıca bu süreç de değerlendirilmesi için işlevini yitirmiş alanların canlandırılması üzerinde durulan bir diğer başlık olarak öne çıkmaktadır.

Farklı bakış açıkları olmakla birlikte her iki ülkede bu süreçte eğitim ve bilinçlendirmenin en önemli konu olduğu noktasında hemfikirdir.

4. DÜNYA MİRAS LİSTESİ'NDE YER ALMANIN TÜRKİYE İÇİN ÖNEMİ

Bu bölümde Türkiye'nin Dünya Miras Listesi'nde yer alma süreci incelenerek bu süreçte listeye dahil edilen alanların listede yer alma sebepleri belirtilerek genel çerçeve çizilmeye çalışılmıştır.

Daha sonra Dünya Miras Listesi'nde yer alan iki kentsel kültürel alandan biri olan İstanbul Tarihsel Alanları detayına inilerek bu alandaki mevcut koruma politikaları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu miras alanı içerisinde gerçekleştirilen projeler incelenerek İstanbul'un tehlike altındaki Dünya Miras Listesi'ne alınma riskini oluşturan faktörler belirlenmeye çalışılmışır.

Dünya Miras Komisyonu'nun bu faktörlerle ilgili yorumları belirlenerek koruma sürecine dahil olan kurum kuruluş akademisyen ve sivil toplum örgütlerine konu ile ilgili görüşleri sorularak konuya gerçekçi bir yaklaşım getirilmeye çalışılmıştır.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında İstanbul Tarihsel Alanları'nın Dünya Miras Listesi'nde olmasının alana sağladığı avantajlar ve bu avantajların nasıl yorumlanması gerektiği ile ilgili bazı değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Bu süreçte İstanbul'un seçilmiş olmasının ana sebebi yüzyıllarca birçok uygarlığa ev sahipliği ve Bizans ve Osmanlı'ya ise başkentlik yapmış olması nedeni ile sahip olduğu kültürel miras birikimine karşın listede sadece bir alan ile yer alıyor olmasıdır. Buna ek olarak il bütünündeki hiçbir alan geçici listede yer almamakta ve bu konuda bir girişimde bulunulmamaktadır.

İstanbul Tarihsel Alanları'nın İstanbulu temsil eden listedeki tek alan olmasına rağmen gerçekleştirilen projeler ve bu projelere UNESCO Dünya Miras Komisyon raporlarındaki ciddi eleştiriler ve bunun sonucunda alanın Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi'ne alınması yönündeki tehditler detaylı çalışma yapılacak alanın İstanbul Tarihsel Alanları olarak şeçilmesinde etken olmuştur.

4.1 Türkiye'nin Dünya Mirası Listesi'ndeki Konumu

1972 yılında imzalanmış olan Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Koruma Sözleşmesi'ni Türkiye'nin taraf devlet olarak kabul etmesi 14.04.1982 tarih ve 2658 Sayılı Kanun ile gerçekleşmiştir. Yürürlüğe girmesi ise 14. 02. 1983 tarihinde 17959 Sayılı Resmî Gazete'de yayınlanması ile olmuştur. Anlaşmanın yürürlüğe girmesi ile başlayan çalışmalar sonucu ilk kez 1985 yılında üç alan listeye dâhil edilmiştir. Bu alanlar: İstanbul'un Tarihi Alanları, Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, Göreme Ulusal Parkı ve Kapadokya'dır.

1986 yılında listeye Hattuşaş eklenmiştir. 1987 yılında Nemrut Dağı, Adıyaman, 1988 yılında ise Pamukkale – Hierapolis ve Santos – Letoon listeye dahi edilmiştir. 1988 yılından sonra 1994 yılına kadar hiçbir alan listeye girememiştir. 6 yıllık aradan sonra 1994 yılında listeye Safranbolu Tarihi Şehri dahil edilmiştir. Safranbolu İstanbul tarihi alanlarından sonra listeye dahil edilen ilk kentsel kültürel miras alanıdır. 1998 yılında listeye Truva Arkeolojik Sit Alanı dahil edilmiştir. Görüldüğü gibi Dünya Miras Listesi'ne, sözleşmenin kabul edilmesini takip eden ilk 15 yıl içerisinde toplam 9 alan listede yer almıştır. 1998-2011 yılları arasında 12 yıl boyunca hiçbir alan listeye eklenememiştir.

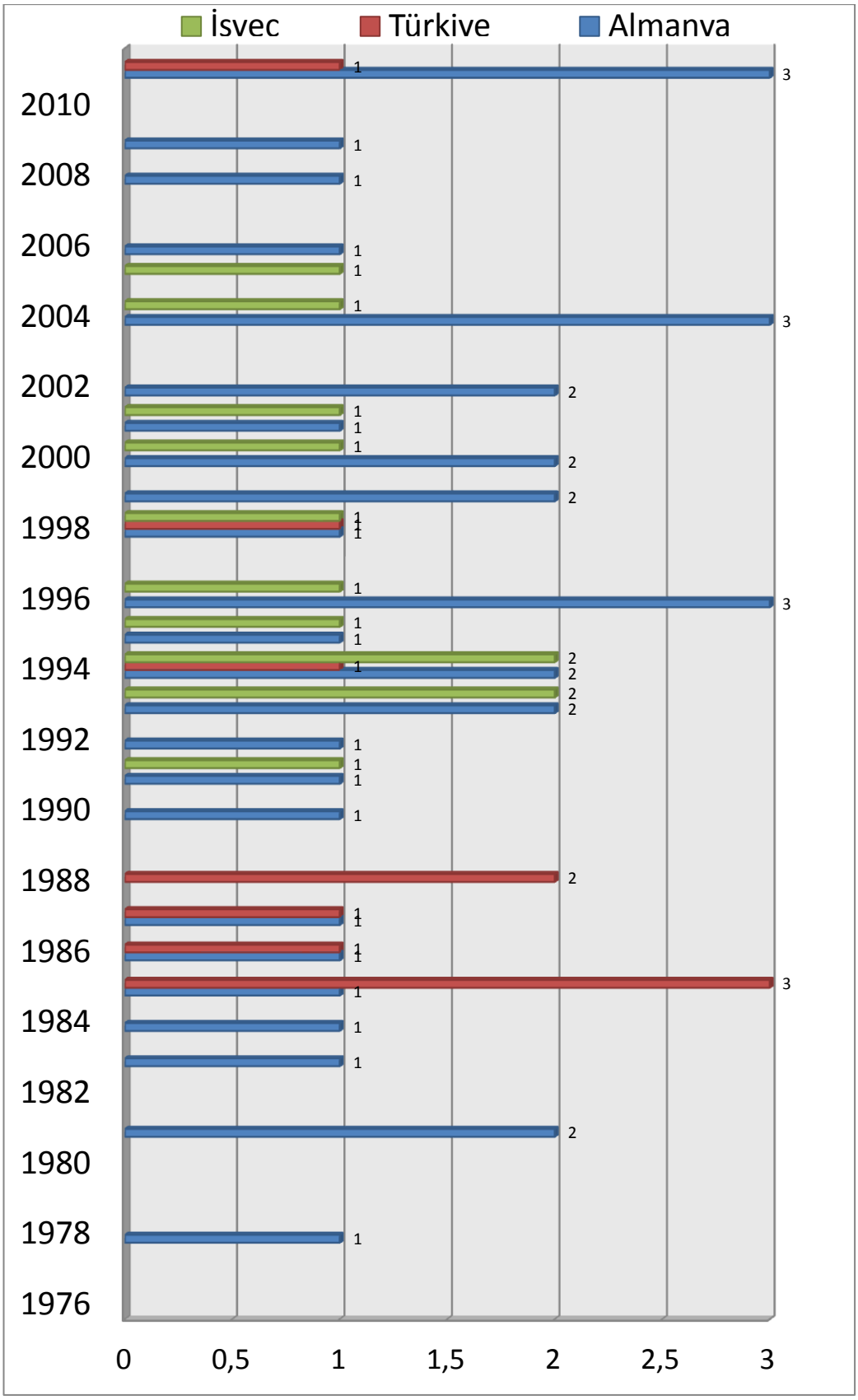
Son olarak 29 Haziran 2011 tarihinde Selimiye Camii ve Külliyesi listeye eklenmiştir. 2012 yılı itibari ile Dünya Mirası Listesinde 8'i kültürel 2'si karma toplam 10 alan yer almaktadır. (Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Örnek ülkeler olarak seçilen İsveç ve Almanya ile bu durum kıyaslandığında görülmektedir ki Almanya bu konuda daha sıkı bir çalışma gerçekleştirmektedir.

Şekil 4.1'de görüldüğü gibi Almayna sözleşmeyi kabul ettikten 2 sene sonra ilk alanını listeye dahil etmiş ve 1976-2011 arasındaki 35 yıllık süreçte en fazla 2 sene ara ile bir alanını listeye dahil etmeyi başarmıştır.

İsveç ise sözleşmeyi kabul ettikten 6 sene sonra ilk alanını listeye dahil etmiş ve 1985-2011 arasındaki 26 yıllık süreçte en fazla 2 sene ara ile bir alanını listeye dahil ettirmiştir.

Türkiye'nin ise sözleşmeyi kabul ettiği yıl 3 alanını listeye dahil ederek 1983-2011 yılları arasındaki 24 yıllık süreçte 6 ve 12 yıllık aralar verdiği görülmektedir. (WHC,2012)

Şekil 4.1: Almanya Türkiye ve İsveç'in yıllara göre DM Li'ne dahil ettikleri alan sayılarının karşılaştırılması.

4.2 Türkiye'nin Dünya Miras Listesi

Türkiye 8'i kültürel 2'si karma olmak üzere toplam 10 alan ile listede yer almaktadır.

Kültürel Miraslar

- **İstanbul Tarihi Alanları-1985-(ı-ıı-ııı-ıv):** Şekil 4.2.'de görülen İstanbul'un, kuzeyde Haliç, doğuda İstanbul Boğazı ve güneyde Marmara Denizi ile çevrili kısmı günümüzde "Tarihi Yarımada" olarak anılmaktadır. M.Ö. 7. yy.da kurulan İstanbul Avrupa ve Asya kıtalarını birbirine bağlayan stratejik konumu nedeniyle tarihi boyunca daima çok önemli olmuştur. Kent, Roma, Bizans ve Osmanlı gibi büyük İmparatorlulara başkentlik yapmıştır. Bu görkemli geçmişi ile farklı dinleri, kültürleri, toplulukları ve bunların ürünü olan yapıtları benzersiz bir coğrafyada bir araya getiren İstanbul, 1985 tarihinde UNESCO Dünya Miras Listesi'ne 4 ana bölüm olarak dahil edilmiştir. Bunlar; Hipodrom, Ayasofya, Aya İrini, Küçük Ayasofya Camisi ve Topkapı Sarayı'nı içine alan Arkeolojik Park; Süleymaniye Camisi ve çevresini içine alan Süleymaniye Koruma Alanı; Zeyrek Camisi ve çevresini içine alan Zeyrek Koruma Alanı ve Tarihi Surlar Koruma Alanı'nı içermektedir. Yaratıcı insan dehasının ürünü olması nedeni ile ı.kriteri, belli bir zaman diliminde ve kültürel mekânda, mimarinin veya teknolojinin, anıtsal sanatların gelişiminde, şehirlerin planlanmasında veya peyzajların yaratılmasında, insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi nedeni ile ıı. Kriteri, kültürel bir gelenek ve kayıp bir uygarlığın istisnai tanıklığını yapması nedeni ile ııı. Kriteri ve insanlık tarihinin birden fazla anlamlı dönemini temsil eden yapı tipinin, mimari, teknolojik ve peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması nedeni ile kriteri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Türkiye Dünya Miras Komisyonu, 2012)

Şekil 4.2: İstanbul Tarihi Yarımada (WHC, 2012).

a- Sultanahmet Arkeolojik Park (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı ve Kentsel Arkeolojik Sit Alanı) Şekil4.3'deki miras alanı Topkapı Sarayı'nın yer aldığı Sur-i Sultani Bölgesi ve Sultanahmet Bölgesi olmak üzere kendi içinde iki farklı bölgeden oluşmaktadır. I. derece arkeolojik sit alanı olan Sur-i Sultani Bölgesi ve Sultanahmet Bölgesi sahip olduğu anıtsal eserlerin yanı sıra kısmen konut, kısmen de ticaret ve turizm işleviyle birlikte yaşamaktadır. Osmanlı ve Bizans dönemine ait eşsiz mimari başyapıt içermesi nedeni ile listede yer almaktadır (UNESCO Türkiye Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 4.3: Sultanahmet Arkeolojik Park (WHC, 2012).

b-Süleymaniye Camii ve Çevresi Koruma Alanı: 16. yüzyılın ortalarından itibaren bir ulema semti olarak gelişmeye başlayan ve toplumun yüksek kesiminin tercih ettiği konut alanı olmuştur. Şekil 4.4'teki Süleymaniye Camii bölgenin kimliğini oluşturmaktadır. Süleymaniye medreseleri Osmanlı döneminin en yüksek dereceli eğitim kurumu olması nedeni ile önemlidir. 1950'ler ile birlikte kullanıcıların alanı terk ettiği ve yerine yeni göçmen nüfusun yerleştiği Süleymaniye'de 1980 sonrasındaki değişim daha da gözle görülür hale gelmiştir. Apartmanlaşmanın yayıldığı, tarihi ahşap yapıların bakım ve onarımlarının yapılmayıp köhnemeye başladığı bölgeye imalat sektörünün girmesiyle özgün karakter yok olmaya başlamıştır. Ancak alan Mimar Sinan'ın eşsiz ustalık eseri Süleymaniye Külliyesi ve geleneksel yerleşmede tescil edilmiş ve korunmakta olan 525 ahşap evin bulunması sebebi ile listeye dahil edilmiştir (UNESCO Türkiye Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 4.4: Süleymaniye Camii ve Çevresi (WHC, 2012).

c-Zeyrek Camii (Pantokrator) ve Çevresi Koruma Alanı: Şekil 4.5.'teki Zeyrek semti İstanbul'un dördüncü tepesi olarak bilinen ve Bizans'ın ilk döneminde manastırlar bölgesi olarak tanımlanan bir bölgedir. Genelde 2–3 katlı, ahşap sıra evlerden oluşan geleneksel doku, konut alanı özelliğini halen korumaktadır. 1979 yılında koruma altına alınmış olmasına rağmen yangınlar, bakımsızlık ve göç gibi nedenlerle, önemli tahribata uğramıştır. Bölgede bulunan Pantokrator Manastırı dini anıtsal eser ve çevresindeki geleneksel yerleşim nedeni ile listede yer almaktadır (UNESCO Türkiye Dünya Miras Komisyonu, 2012).

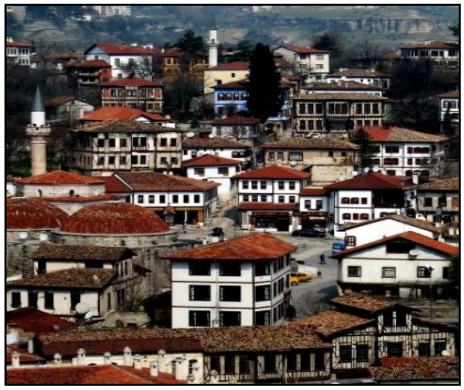
Şekil 4.5: Zeyrek Camii (WHC, 2012).

d-İstanbul Kara Surları: Şekil 4.6'daki İstanbul kara surları 447 yılına dayanan tarihi ve 6650 metre uzunluğunda askeri mimariye sahip bir değerdir. Tarihi Yarımada içerisinde ilk olarak surların yapılmış olması ve bu surlar olmadan bölgede yaşamış olan kültürlerin, ürettikleri sanat ve mimarlık eserlerinin olamayacağı nedeni ile listede yer almaktadır(UNESCO Türkiye Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 4.6: İstanbul Kara Surları (WHC, 2012).

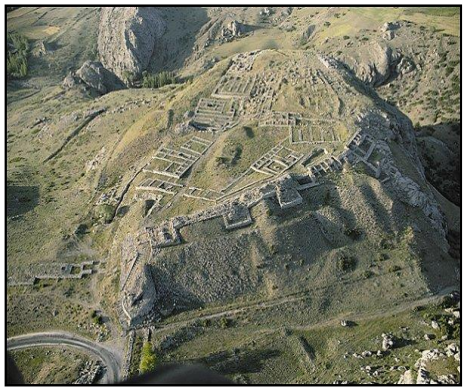
- **Safranbolu Şehri-Karabük-1994-(ıı-ıv-v):** Karadeniz kıyılarını, Batı, Kuzey ve Orta Anadolu'ya bağlayan yol üzerinde yer alan şekil 4.7'deki tarihi Safranbolu Şehri, coğrafi konumu nedeniyle çok eski devirlerden beri yerleşim alanı olarak tercih edilmiştir. 14.yy'ın başlarından itibaren de Türk yerleşim alanı olma özelliği göstermiştir. Türk kentsel tarihinin bozulmamış bir örneği olan bu şehir,

Şekil 4.7: Safranbolu Şehri (WHC, 2012).

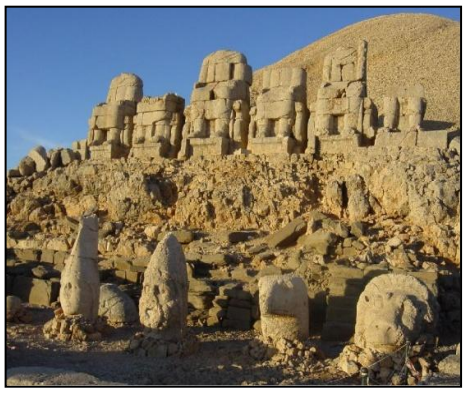
geleneksel şehir dokusu, ahşap yığma evleri ve anıtsal yapılarıyla bütünü sit ilan edilmiştir. Belli bir döneme ait yapı tipi ve planlama örneği sunması nedeni ile ıı.ıv.v.kriteri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır. Ayrıca listede yer alan sayılı kentsel kültürel miras alanlarından biridir (UNESCO Türkiye Dünya Miras Komisyonu, 2012).

- **Hattuşa (Boğazköy) - Hitit Başkenti (Çorum)-1984-(ı-ıı-ııı-ıv):** Şekil 4.8'deki Hattuşa (Çorum, Boğazköy), Hitit İmparatorluğu'nun başkenti olarak Anadolu'da yüzyıllar boyu çok önemli bir merkez olmuştur. M.Ö. 1700'lerde ilk Hitit kralı Anitta tarafından alınan Hattuşa, yine Anitta tarafından yıkılmıştır. Yaklaşık yüzyıl kadar sonra şehir, I. Hattuşili tarafından tekrar kurularak 400 yıldan uzun bir süre hüküm sürecek olan bir uygarlığın başkenti haline getirilmiştir. Günümüzde görülebilen ve büyük çoğunluğu Büyük Kral IV. Tudhaliya dönemine ait olan kalıntılar arasında tapınaklar, kraliyet konutları ve surlar bulunmaktadır. Günümüzde olmayan birden fazla döneme ait insan dehası yapılaşma örneği göstermesi nedeni ile ı.ıı.ııı.ıv.kriterleri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Türkiye Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 4.8: Hattuşa (Boğazköy) (WHC, 2012).

- **Nemrut Dağı (Adıyaman-Kâhta)-1987-(ı-ııı-ıv):** Şekil 4,9'daki Adıyaman'ın Kahta İlçesi'nde 2150 metre yüksekliğindeki Nemrut Dağı yamaçlarında hükümdarlık yapmış olan Kommagene Kralı I. Antiochos'un tanrılara ve atalarına minnettarlığını göstermek için yaptırdığı mezarı, anıtsal heykelleri ve benzersiz manzarası ile Helenistik Dönemin en görkemli kalıntılarından birisidir. İyi korunmuş durumdaki dev heykeller kireçtaşı bloklarından yapılmıştır ve 8-10 metre yüksekliktedir. Varlığı bilinmekle beraber kral mezarı, henüz

Şekil 4.9: Nemrut Dağı (WHC, 2012).

keşfedilememiştir. Kayıp bir uygarlığa ait yaratıcı insan dehası bir ürün sanatsal gelişim olması nedeni ile ı,ıı,ıv,kriteri sağlamakta, bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Türkiye Dünya Miras Komisyonu, 2012).

- **Xanthos-Letoon (Antalya - Muğla)-1988-(ıı-ıı):** Kınık köyü yakınlarında bulunan şekil 4.10'daki Xanthos, M.Ö. II. yy.da Likya Birliği'nin başkenti olmuştur. Daha sonra Romalılar ve beraberinde Bizans egemenliğine girmiştir. Günümüzde olmayan birden fazla uygarlığa ait mimari teknoloji ve planlama örneğine sahip olması nedeni ıı.ıı. kriteri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır. Letoon, Antik Çağda Likya'nın dini merkezi konumundaydı. Bu kutsal alanda Leto, Apollon ve Artemis tapınakları ile birlikte, bir manastır, bir çeşme ve Roma Tiyatrosu kalıntıları bulunmaktadır. Günümüzde olmayan birden fazla uygarlığa ait mimari teknoloji ve planlama örneğine sahip olması nedeni ile ıı.ıı.kriteri sağlamata ve bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Türkiye Dünya Miras Komisyonu, 2012).

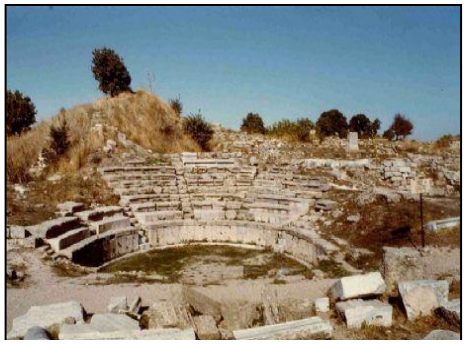
Şekil 4.10: Xanthos-Letoon (WHC, 2012).

- **Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas)-1985-(ı-ıv):** Hititler Dönemi'ne kadar uzanan tarihe sahip alanda Mengücekoğulları'nın yönetimi altında olduğu dönemde Ahmet Şah ve eşi Turan Melek tarafından 1228-1229 yıllarında şekil 4.11'de görülen Ulu Camii yaptırılmıştır. İslam mimarisinin bu başyapıtı iki kubbeli türbeye sahip bir cami ve ona bitişik bir hastaneden oluşmaktadır. Bir dönemin yapı ve mimari özelliklerinin yanı sıra, sergilediği zengin Anadolu geleneksel taş işçiliği de listede yer alma sebeplerinden biridir (UNESCO Türkiye Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 4.11: Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (WHC, 2012).

- **Truva Antik Kenti (Çanakkale)-1998-(ıı-ııı-vı):** Şekil 4.12'deki Truva, dünyadaki en ünlü antik kentlerden birisidir. Truva'da görülen 9 katman, kesintisiz olarak 3000 yıldan fazla bir zamanı göstermekte ve Anadolu, Ege ve Balkanların buluştuğu bu benzersiz coğrafyada yerleşmiş olan uygarlıklardan izler taşımaktadır. En erken yerleşim katı M.Ö. 3000-2500 ile erken Bronz Çağı'na tarihlenmektedir, daha sonra sürekli yerleşim gören Truva katmanları M.Ö. 85 – M.S. 8. yüzyıla tarihlenen Roma Dönemi ile sona ermektedir. Truva, bulunduğu coğrafi konum nedeniyle burada hüküm süren uygarlıkların diğer bölgelerle ticari ve kültürel bağlantıları açısından daima çok önemli bir rol üstlenmiştir. Truva ayrıca gösterdiği kesintisiz katmanlaşma ile Avrupa ve Ege'deki diğer arkeolojik alanlar için referans görevi görmektedir. İnsanlık tarihinin birden fazla dönemine ait bilgi vermesi nedeni ile ıı.ııı.ıv.kriteri sağlamakta ve bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Türkiye Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 4.12: Truva Antik Kenti (WHC, 2012).

- **Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne)-2011-(ı-ıv):** İstanbul'dan önce Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olan Edirne'nin en önemli anıtsal eseri olan şekil 4.13'deki Selimiye Camii ve Külliyesi, 16. yy.'da Sultan II. Selim amacıyla yaptırılmıştır. Teknik mükemmelliği, boyutları ve estetik değerleriyle döneminin en muhteşem eseri olan Camii ve Külliye, Osmanlı mimarlarından en önemlisi, Mimar Sinan'ın ustalık dönemi eseri, mimarlık sanatının en görkemli örneklerinden biri ve insanın yaratıcı dehasının bir başyapıtı olarak kabul edilmektedir. İnsanlık tarihinin birden fazla dönemine ait insan yaratıcı dehası ürünü olması nedeni ile ı,ıv. kriterleri sağlamakta bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Türkiye Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 4.13: Selimiye Camii ve Külliyesi (WHC, 2012).

Doğal Miraslar:

- **Pamukkale-Hierapolis (Denizli)-1988-(iii-iv-vii):** Çaldağı'nın güney eteklerinden gelen kalsiyum oksit içeren suların oluşturduğu görkemli beyaz travertenler ve geç Helenistik ve erken Hıristiyanlık dönemlerine ait kalıntılar içeren şekil 4.14'de görülen Hierapolis Arkeolojik Kenti, antik çağlardan bugüne kadar ulaşan en çarpıcı merkezlerden biridir. Antik kentin M.Ö. II. yüzyılda Bergama krallarından II. Eumenes tarafından kurulduğu sanılmaktadır. Kent, Büyük Konstantin döneminde Frigya bölgesinin başkentliğini yapmış, Bizans döneminde Piskoposluk merkezi olmuştur. Birden fazla uygarlığa hizmet etmiş olması, bir geleneğe hizmet etmiş olması ve doğa harikası essiz bir güzelliğe sahip olması nedenleri iii.iv.vii. kriterleri sağlamata ve bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Türkiye Dünya Miras Komisyonu, 2012).

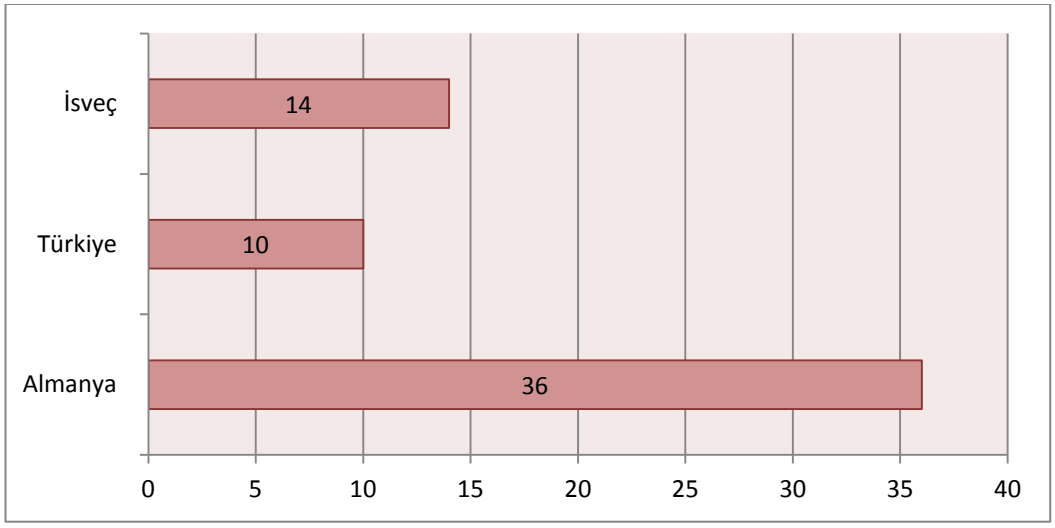
Şekil 4.14: Pamukkale-Hierapolis (WHC, 2012).

- **Göreme Milli Parkı ve Kapadokya (Nevşehir)-1985-(i-iii-v-vii):** Şekil 4.15'teki Kapadokya bölgesinin en önemli özelliği, Erciyes Dağı ve Hasan Dağı tüflerinin, rüzgâr ve su aşındırması sonucunda oluşan olağanüstü kaya şekilleri ve kayaya oyma mekânlardır. Göreme, özellikle 7-13. yüzyıllar arasında Hiristiyanlığın önemli bir merkezi haline gelmiştir. Göreme Milli Parkı, Derinkuyu ve Kaymaklı Yeraltı Şehirleri, Karain Güvercinlikleri, Karlık Kilisesi, Yeşilöz Theodoro Kilisesi ve Soğanlı Arkeolojik Alanı listede yer alan bölgelerdir. Birden fazla uygarlığa hizmet etmiş olması, yaratıcı insan dehasının ürünü olması ve doğa harikası essiz bir güzelliğe sahip olması nedenleri i.iii.v.vii. kriterleri sağlamakta ve bu sebep ile listede yer almaktadır (UNESCO Türkiye Dünya Miras Komisyonu, 2012).

Şekil 4.15. Kapadokya (WHC, 2012).

Türkiye gibi köklü bir tarihsel birikime sahip bir ülkenin Dünya Miras Listesi'nde 10 alan ile temsil ediliyor olması yeterli değildir. Şekil 4.16'da görüldüğü gibi İsveç ve Almanya'nın Dünya Miras Listesi'nde bulundurdukları alan sayısı ile karşılaştırıldığında bu durum daha net ortaya çıkmaktadır.

Şekil 4. 16: Almanya Türkiye ve İsveç'in Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanlarının sayıları

4.3 Türkiye'nin Dünya Mirası Geçici Listesi

UNESCO'nun 1972 yılında kabul ettiği Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Korunması Sözleşmesine bağlı olarak oluşturulan Dünya Kültürel ve Doğal Miras Listesi'nde Türkiye'nin 8'i kültürel, 2'si karma olmak üzere 10 mirası bulunmaktadır.

Komite tarafından Dünya Miras Listesi'ne alınan bu mirasların yanı sıra bir de bu listeye önerilmesi öngörülen ancak henüz adaylık süreçleri tamamlanmayan miraslardan oluşan Geçici Liste bulunmaktadır. UNESCO'nun Dünya Mirası Geçici Listesi'nde 162 ülkenin 1509 miras alanı yer almaktadır. Türkiye'nin bu listede ilki 1994 yılında sunulan ve son olarak 2011 yılında güncellenen şekliyle 24 kültürel, 2 karma olmak üzere toplam 26 mirası bulunmaktadır. Kültürel miraslar; Ahlat Eski Yerleşimi ve Mezar Taşları (Bitlis), Alahan Manastırı (Mersin), Alanya Kalesi ve Tersanesi (Antalya), Afrodisias Antik Kenti (Aydın), Bursa ve Cumalıkızık Erken Osmanlı Kentsel ve Kırsal Yerleşimleri (Bursa), Çatalhöyük Neolitik Kenti (Konya), Diyarbakır Kalesi ve Surları (Diyarbakır), Efes (İzmir), Harran ve Şanlıurfa Yerleşimleri (Şanlıurfa), İshakpaşa Sarayı (Ağrı), Karain Mağarası (Antalya), Konya Selçuklu Başkenti (Konya), Likya Uygarlığı Antik Kentleri (Antalya ve Muğla),

Mardin Kültürel Peyzaj Alanı (Mardin), Perge Antik Kenti (Antalya), Sagalassos Antik Kenti (Burdur), Selçuklu Kervansarayları Denizli-Doğubayazıt Güzergâhı, St. Nicholas Kilisesi (Antalya), St. Paul Kilisesi, St. Paul Kuyusu ve Çevresi (Mersin), Sümela Manastırı (Trabzon), Beyşehir, Eşrefoğlu Camii (Konya), Hatay, St. Pierre Kilisesi (Hatay), Bergama (İzmir), Göbeklitepe Arkeolojik Alanı (Şanlıurfa)

Karma (Doğal ve Kültürel) miraslar; Güllük Dağı-Termessos Milli Parkı (Antalya) ve Kekova (Antalya)'dır.

Geçici listenin 2012 yılında güncellenmesi ile

Ani Tarihi Kenti (Kars), Aizanoi Antik Kenti (Kütahya), Beçin Ortaçağ Kenti (Muğla), Birgi Tarihi Kenti (İzmir), Gordion (Ankara), Hacı Bektaş Veli Külliyesi (Nevşehir), Hekatomnos Anıt Mezarı ve Kutsal Alanı (Muğla), Niğde'nin Tarihi Anıtları (Niğde) Mamure Kalesi (Mersin), Odunpazarı Tarihi Kent Merkezi (Eskişehir), Yesemek Taş Ocağı ve Heykel Atölyesi (Gaziantep), Zeugma Arkeolojik Siti (Gaziantep) kültürel alanlar olarak önerilen alanlara eklenmiştir. (http://www.kulturvarliklari.gov.tr)

2011 yılında Edirne Selimiye Camii'nin Dünya Miras Listesi'ne dahil edilmesi ile çalışmaların hızlandığı görülmektedir. Bu olumlu bir gelişmenin başlangıcı niteliğinde olmakla beraber geçici listeden asıl listeye geçebilmek için alanların hızlı bir şekilde alan yönetim planlarının hazırlanması gerektiği unutulmamalıdır.

4.4 İstanbul Planlama ve Koruma Politikaları

İstanbul planlama düzeni içerisinde İstanbul'un Tarihsel Alanları olarak Dünya Miras Listesi'nde yer alan dört alanın da içinde bulunduğu Tarihi Yarımada ayrı bir öneme sahiptir. Planlama çalışmalarında Tarihi Yarımada bir bütün olarak ele alınmaktadır. Bu sebep ile planlama geçmişi Tarihi Yarımada bütününde değerlendirilmektedir.

Alanda koruma amacıyla atılan ilk adım 1953 yılında Topkapı Sarayı ve Sultanahmet Bölgesi'nin Arkeolojik Park olarak ilan edilmesidir. 1975 yılında Amsterdam Bildirgesi'nde yer alan insanlık için özgün ve ender örneklere sahip İstanbul'daki ahşap yapılardan oluşan sokakların yok olup gitmesine Avrupa'nın seyirci kalamayacağını bildirilmesi ile çalışmalar başlamıştır.

Bu değerlerin korunmasına katkıda bulunması için 1976 yılında başta UNESCO olmak üzere tüm ilgililer ve kuruluşlar göreve çağrılmış ve ilk Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı çalışmaları başlamıştır (Zeren, 1981).

Bu bağlamda Süleymaniye Camii ve çevresi 1977 yılında, Zeyrek Camii ve Çevresi 1979 yılında sit alanı olarak ilan edilmiştir. 1979 yılında Kültür Bakanlığı işbirliği ile UNESCO ve UNDP arasında yapılan bir sözleşme gereğince İstanbul Belediyesi'nde kurulan bir büroda (TASK) " İstanbul Tarihi Alanlarını Koruma Projesi" çalışmaları başlatılmış, ancak hazırlanan projeler uygulanamamıştır. 1981 yılında Kara Surları sit alanı olarak ilan edilmiştir. Bu sayede İstanbul Tarihi Alanları olarak Dünya Miras Listesi'nde yer alan tüm alanların sit alanı ilan edilme süreci tamamlanmıştır (Zeren, 1998).

Alanların 1985 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne dâhil edilmesi sonucu belediye bünyesindeki ikinci müdahale 1988 yılında 'Süleymaniye Sit alanı Kamulaştırma Tadilat Planı' ile başlamış fakat yerel yönetimin değişmesi sonucunda yarım kalmıştır. 1990 yılında Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı onaylanmıştır. 1994 yılında İstanbul Metropoliten Alanı Alt Bölge Nazım Planı'nın düşmesinin ardından, 1995 yılında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında İstanbul Tarihi Yarımada kısmen "arkeolojik", kısmen "kentsel arkeolojik" ve kısmen "tarihi ve kentsel" olmak üzere sit alanı olarak ilan edilmiş tümüyle koruma altına alınmıştır (Tekeli, 2011).

2001 yılında çalışılmalara başlanan Koruma Amaçlı İmar Planı 2005 yılında kabul edilmiştir. Yenileme Alanı kavramının gündeme gelmesi ile birlikte 2006-2007 yıllarında 15 yenileme alanı ilan edilmiştir. Bu sebeple alanlardaki koruma planının hükmü düşmüştür. 2008 yılında yürütmesi durdurulan Koruma Amaçlı İmar Planı geçiş dönemi yapılaşma koşulları olarak kabul edilmiştir (İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetim Planı, 2011).

Günümüzde alana etki eden üç ana plan bulunmaktadır. Bunlar 2009 yılı onaylı "1/100.000 Ölçekli İstanbul İl Çevre Düzeni Planı", 2011 yılında onaylanan "Fatih İlçesi Kentsel Sit Alanı 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı" ve 2011 yılında onaylanan "Tarihi Yarımada Alan Yönetim Planı" dır.

4.4.1 1/100 000 İstanbul İl Çevre Düzeni Planı Kararları

Şekil 4.17'de görülen 2009 yılında onaylanmış olan 1/100.000 İstanbul İl Çevre Düzeni Planı'nda tarihsel ve kültürel açıdan önem taşıyan alanlarda, "*çevresel, ekonomik ve toplumsal sürdürülebilirlik çerçevesinde tarihsel-kültürel değerlere duyarlı gelişmenin sağlanması*" hedeflenmekte ve bu yönde Tarihi Yarımada'ya yönelik dört ana strateji geliştirilmiştir.

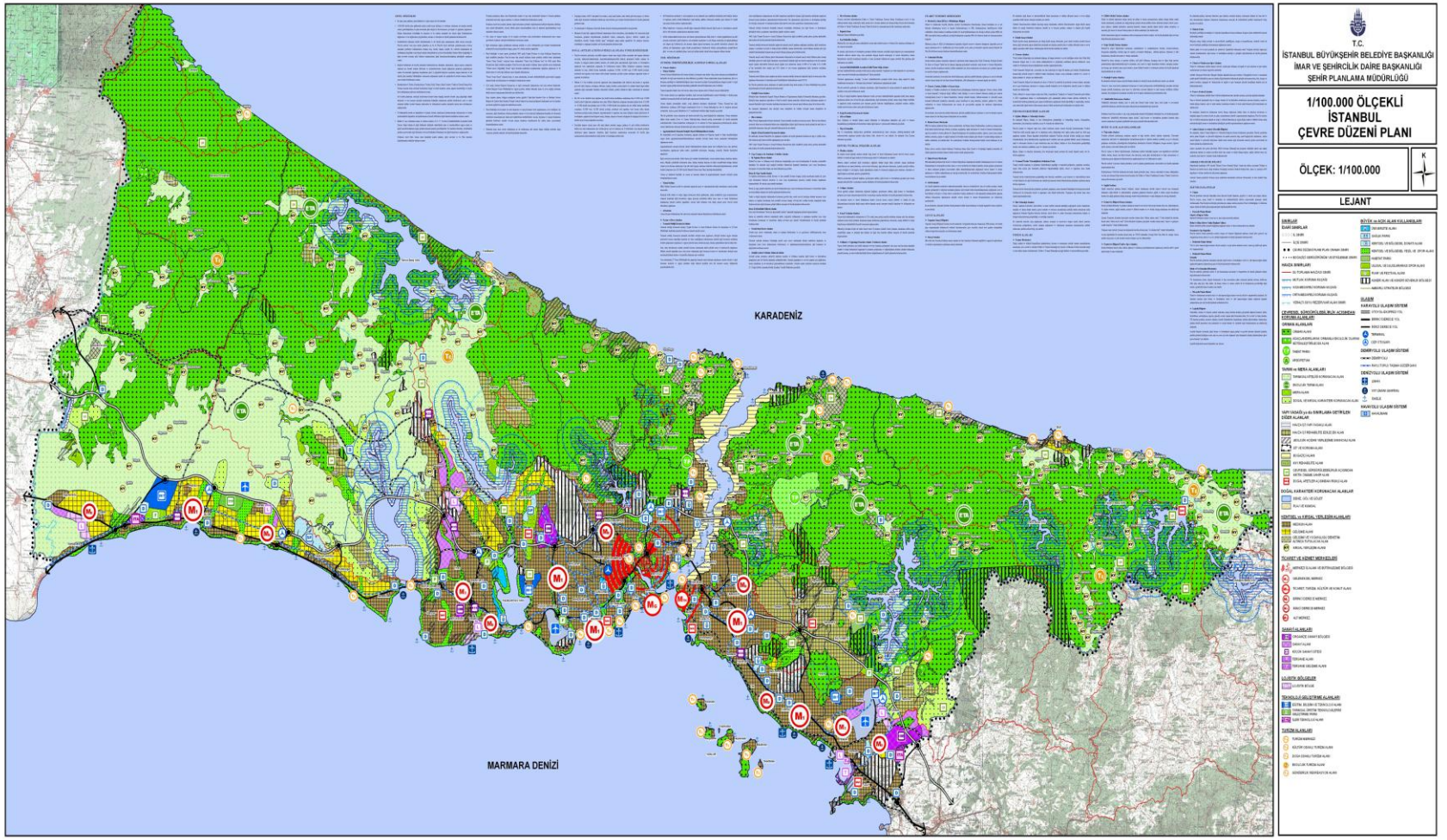
- İstanbul'un sahip olduğu tarihi ve kültürel dokusu, evrensel kimliği, peyzajı, kentin simgeleri ve siluetini korumaya yönelik çalışmaların yapılması,
- Tarihi Yarımada ve Boğaziçi üzerindeki kentsel gelişme baskısının, kentin doğu ve batı yönünde kademeli-lineer gelişmesi sağlanarak engellenmesi,
- İstanbul'un geleneksel kent dokusunun; sanayi, imalat, depolama gibi tarihi dokuyla uyumlu olmayan tahrip edici fonksiyonlardan arındırılması,
- Öncelikle Tarihi Yarımada olmak üzere kentin tarihi dokularında lastik tekerlekli araç trafiğinin azaltılması, yaya ulaşım akslarının oluşturulması.

Plan Hedeflerinde yer alan *Yaşam Kalitesini Yükseltmek* paralelinde geliştirilen

- Tarihi konut alanlarının; doku, fonksiyon ve özgün özellikleri korunarak sıhhileştirilmesi,
- Konut alanlarının fiziki dönüşüm sürecine sosyal boyutun kazandırılması

stratejileri alanın konut stoku açısından önem taşımaktadır. (1/100.000 İstanbul İl Çevre Düzeni Plan Raporu, 2009).

Bu noktada geliştirilen plan kararlarını tarihi alanlarda gerçekleştirilen yenileme çalışmalarını yönlendirici olması bağlamında değerlendirebiliriz. Tarihi Yarımada'nın karma kullanım alanlarının oluşturduğu geleneksel merkez işlevi planda geleneksel merkez olarak belirtilerek korunmuştur. Tarihi Yarımada için "Kültür Odaklı Turizm" kararı getirilmiş ve İstanbul'un kültür ve turizm potansiyeline vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda tarihsel mirasın bakım ve onarımının yaygınlaştırılması, restorasyon projelerinin desteklenmesi, endüstri mirası yapıların kültürel amaçlarla değerlendirilmesi, tematik müzelerin kurulması ve kültür gezi güzergâhlarının oluşturulması planlanmıştır. Haliç boyunca kültür, turizm ve rekreasyon kullanımlarının geliştirilmesi, sanayi yapıları ve tersanelerin kültür ve eğitim faaliyetlerinde kullanılması öngörülmüştür.

Şekil 4.17: 1/100.000 İstanbul İl Çevre Düzeni Planı, 2009 (1/100.000 İstanbul İl Çevre Düzeni Plan Raporu, 2009).

Donatı düzenlenmesinde Tarihi Yarımada'da mevcut yoğunluğu azaltmak amacıyla bazı donatıların alan dışında konumlanması öngörülmektedir. Sit ve Koruma Alanları başlığı altında iki ana konuya değinmektedir. İlk olarak risk altındaki tarihi yapı stokunun ve anıtların iyileştirilmesi ve güçlendirmesine yönelik bir program oluşturulması önerilmektedir. Ayrıca yapı ölçeğinde koruma yaklaşımlarının yerine ilgili kurum ve kuruluşlar ile STK'ların etkin katılımıyla kültürel yaşamı ve sosyal çevreyi de esas alan doku ölçeğinde koruma yaklaşımlarının uygulanması gerektiği benimsenmektedir. Bu noktada birbiri ile tutarsız iki karar ortaya çıkmaktadır. İlk olarak yapı ölçeğinde bir müdahaleyi uygun bulurken daha sonra kültürel çevre ve sosyal yaşam ile bütünleşik doku ölçeğinde müdahale önermektedir (1/100 000 İstanbul İl Çevre Düzeni Planı Raporu, 2009).

Planda UNESCO Tehlike Altındaki Dünya Mirası Listesine alınmayı tehdit olarak adlandırmakta ve bu konuda söz konusu alanlarda ayrıntılı çalışmalar yapılması gerektiği vurgulanmaktadır.

4.4.2 Fatih İlçesi Kentsel Sit Alanı 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı kararları

Fatih İlçesi Kentsel Sit Alanı 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı kararları Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanlar kapsamında ele alınacaktır.

Sultanahmet Arkeolojik Parkı Dünya Miras Alanı ile ilgili Plan Kararları

Fatih İlçesi Kentsel Sit Alanı 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı'nın Şekil 4.18'deki Sultanahmet Arkeolojik Parkı Dünya Miras Alanı ile ilgili plan kararlarında iki alt bölge söz konusudur. İlk bölge 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı olan Topkapı Sarayı-Gülhane Parkı'dır ki bu alan 1. Derece Koruma Bölgesi olarak sınıflandırılarak yeni yapı yapılması yasak olan bölgedir. Tarihi Yarımada Korunması Gerekli Kültür Varlıkları Envanterinde belirtilmiş olan yapıların gerekli restitüsyon ve restorasyon gerçekleştirilerek korunması gerekliliği planda yer almaktadır. Alanda koruma kurulunun karar vereceği bilimsel platformda arkeolojik tespitlerin yapılabilmesi amaçlı kazılar dışında hiçbir kazıya izin verilmeyeceği belirtilmektedir (1/5000 Koruma Amaçlı Nazım İmar Plan Raporu, 2011).

Gülhane Parkı ve Topkapı Sarayı bahçesi içinde yer alan askeri alanlar planda gösterilmemiş olmakla birlikte mevcut yapıların korunarak yeni yapı yapımına izin verilmeyeceği, askeri kullanımın ortadan kalkması durumunda alanların Topkapı

Sarayı ve Gülhane Parkı ile bütünleştirilerek kültür, müze, gezi ve dinlenme alanları ve yeşil alanlar olarak değerlendirileceği vurgulanmıştır.

İkinci bölge olan Sultanahmet ve Cankurtaran bölgesi konut ve konaklama kullanımına sahip bir alandır. Bu alandaki konut ve konaklama fonksiyonu sabit tutularak yoğunluk 500 kişi/ha olarak belirlenmiştir.

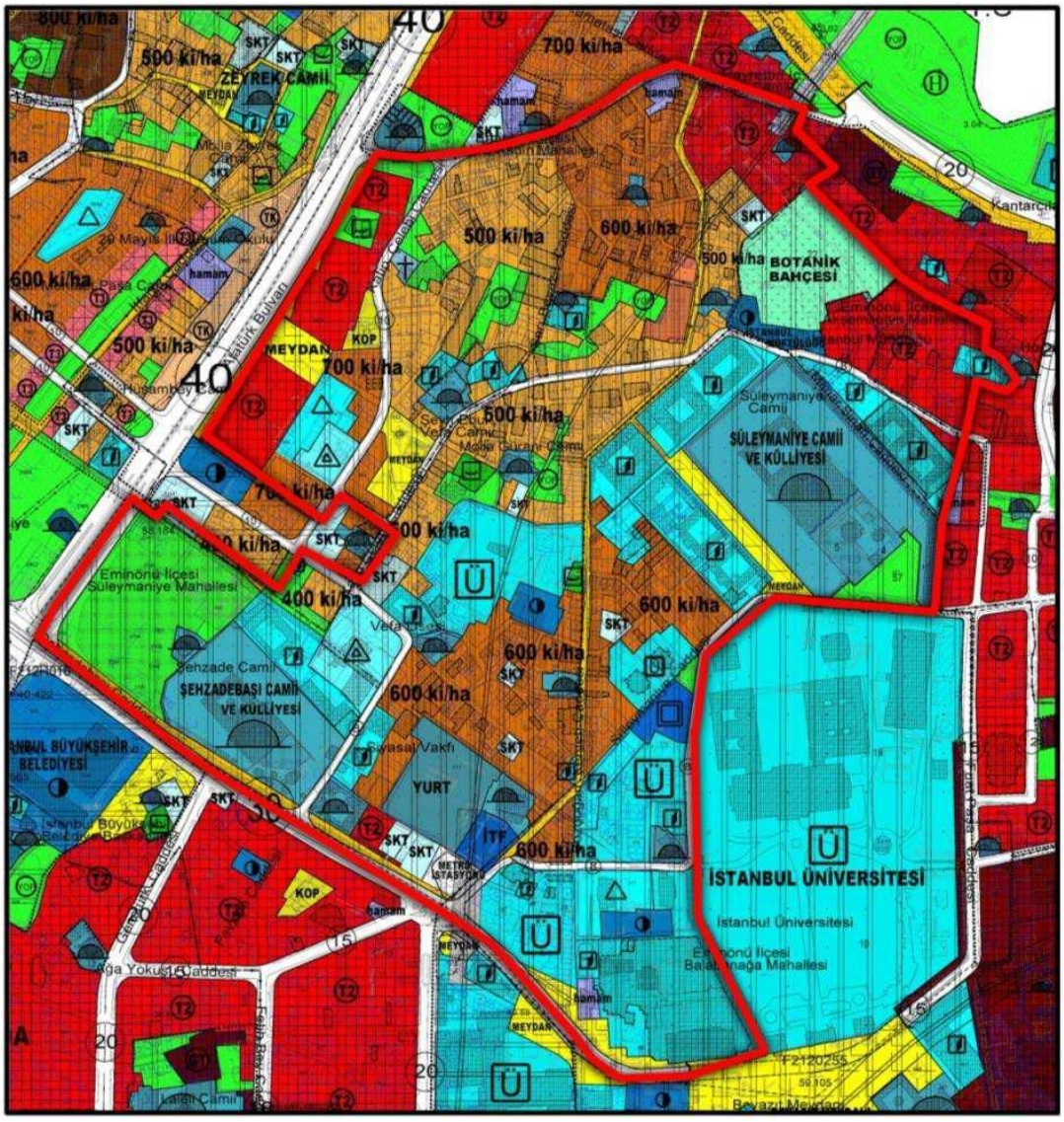

Şekil 4.18: Sultanahmet Arkeolojik Parkı-1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı (AYP, 2011).

Anıtsal eserler ve çevresinde yer alacak yapılarda 9.50 m'nin aşılmayacağı, gerekirse altında da belirlenebileceği öngörülmektedir. Büyük Saray ve Lausos ve Antiochos Sarayları ile Aya Öfemiya Martiriyonu kalıntılarının bulunduğu alanlar, Plan'da "Arkeolojik Sergileme-Park Alanları" olarak gösterilmektedir. Bu alanların yapılan arkeolojik kazı sonuçlarının paylaşılması gerektiği belirtilmektedir. Turizm Merkez Alanı olarak belirtilen bölgede gerçekleştirilecek eylemlerin bakanlıkça onaylanması gerektiği vurgulanmaktadır (1/5000 Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Raporu, 2011).

Süleymaniye Camii ve Çevresi Dünya Miras Alanı ile ilgili Plan Kararları

Şekil 4.19'daki Süleymaniye Bölgesi için büyük alan kullanımı gerektiren kamu kurumları ve konut olmak üzere iki ana fonksiyon belirlenmiştir. Kamu kurumları başta Süleymaniye Camii olmak üzere dini yapılar ve İstanbul üniversitesi gibi eğitim kurumlarından oluşmaktadır. Konut alanlarında da mevcut durum korunarak 600 - 400 kişi/ha yoğunluğu öngörülmektedir.

Şekil 4.19: Suleymaniye Bölgesi-1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı (AYP,2011).

1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Süleymaniye Bölgesi'nin eski tarihi kimliğine kavuşması için bu bölgede yer alan üniversite, hastane ve camilerle birlikte konut işlevinin yaşatılması için mevcut durumda bölgede yer alan imalat, depolama ağırlıklı fonksiyonların tasfiyesi plan kararları üretilmiştir.

İmalat ve depolama alanlarından desantrilizasyonu bu bağlamada Süleymaniye'deki plastik ve metal imalatı İkitelli OSB'ye, nalburiye ve inşaat malzemesi toptan satışı ile gıda imalatı ve toptan satışı İkitelli İSTOÇ Toptancılar Sitesi'ne, büyük çaplı matbaa işleri Bağcılar Matbaacılar ve Ambalajcılar Sanayi Sitesi'ne desatrilize edileceği belirtilmiştir.

Süleymaniye Bölgesi Geleneksel Konut Alanları üzerinde baskı yaratan ticaret ve imalat fonksiyonları gelişimini besleyen nitelikteki, kısmen yapı ömrünü tamamlamış İMÇ Çarşısı'nın Zeyrek ve Süleymaniye geleneksel konut alanlarını bütünleyici nitelikte desantralizasyonu sonrasında 2005 yılı İmar Planı'nda prestij konut alanı olarak gelişimi öngörülmüştür. Fakat İMÇ Blokları sakinleri tarafından açılan dava ile bu karar iptal edilmiştir. 2011 yılında onaylanan bu son İmar Planı'nda ise İMÇ'nin özgün yapısı ve işlevi korunarak kültür-turizm amaçlı yeni kullanımlara sahip olabileceği belirtilmiştir (Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü Raporu, 2008)

Süleymaniye Camii'nin etrafında yer alan medrese yapıları, planda kültürel tesis olarak tanımlanmıştır. Bu alanlar kültür merkezleri, kütüphane, müze, sergi, konferans tesisleri, bakım evleri vb. fonksiyonlar için kullanılabilecektir. Plan'da alanın en büyük yeşil alanlarından biri olan İstanbul Üniversitesi Botanik Bahçesi'nin işlevinin korunacağı ve mevcut yapılara ilave yapı yapılmayacağı belirtilmektedir (1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Raporu, 2011).

Zeyrek Camii ve Çevresi Dünya Miras Alanı ile ilgili Plan Kararları

Fatih İlçesi Kentsel Sit Alanı 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı'nda Zeyrek Camii (Pantokrator Manastırı) ve Çevresi Koruma Alanı için şekil 4.20'de görüldüğü gibi öngörülen hakim kullanım orta yoğunluklu (500 kişi/ha) konut alanlarıdır. Genel olarak alanda konut kullanımını destekleyecek nitelikte park ve dinlenme alanları, sosyal kültürel tesisler ile kültürel tesisler oluşturulması öngörülmektedir.

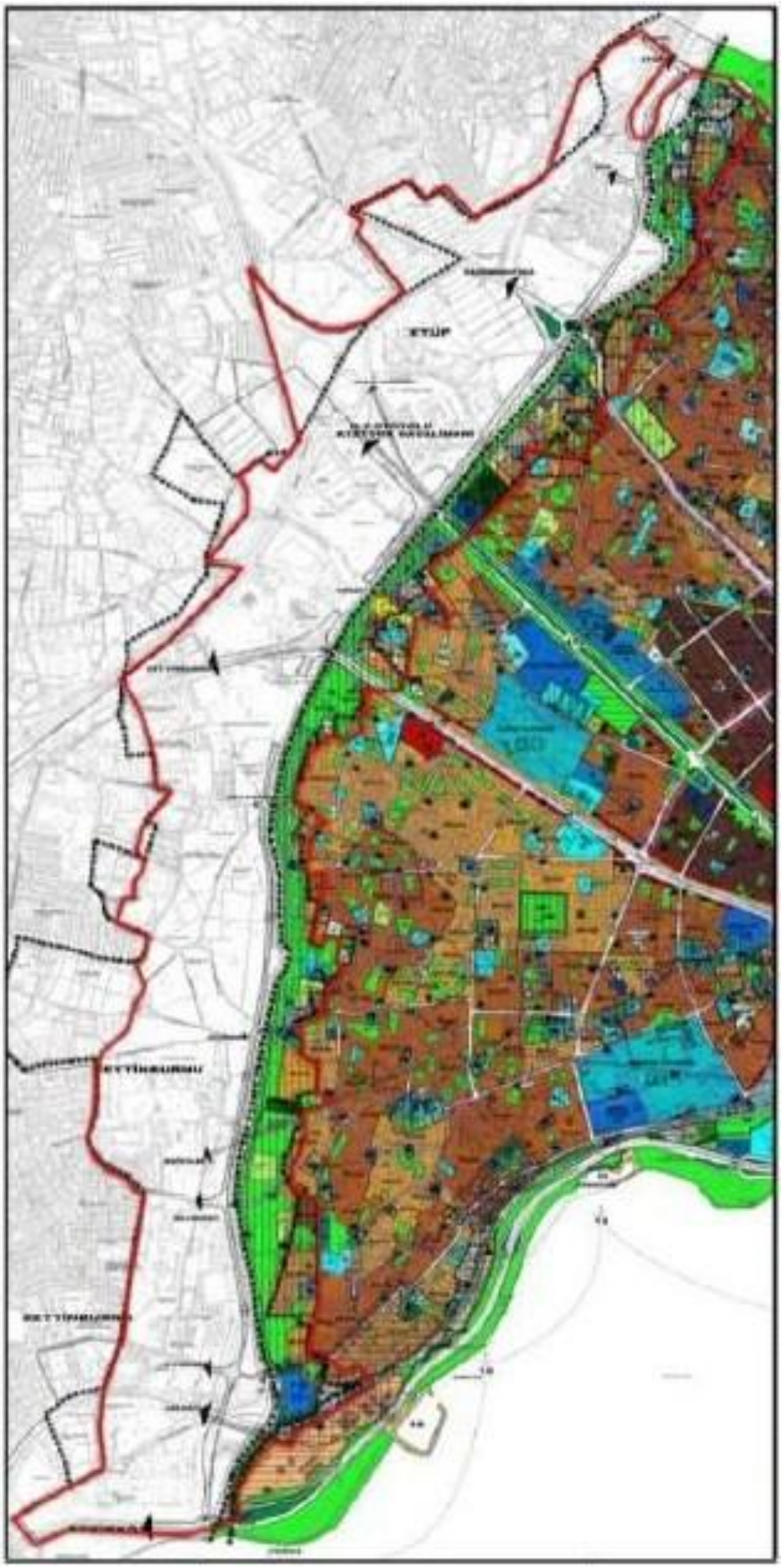
Turizm ve kültür alanları, Tarihi Yarımada'nın tarihi-kültürel değerlerinin sunum ve mekânsal gelişimine hizmet vermek amacıyla özel ve bütüncül projelendirmeler ile geliştirilecek alanlar olarak tanımlanmıştır. Bu alanlarda nitelikli turizm konaklama işlevlerinin, turizme hizmet verecek ticaret ve sosyal-kültürel işlevlerin yer alabileceği belirtilmiştir (1/5000 Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Raporu, 2011).

Şekil 4.20: Zeyrek Camii ve Çevresi-1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı (AYP,2011).

İstanbul Kara Surları Dünya Miras Alanı ile ilgili Plan Kararları

Şekil 4.21'deki Fatih İlçesi Kentsel Sit Alanı 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı'nda, Bizans ve Osmanlı izlerinin iç içe geçtiği İstanbul Kara Surları açısından büyük öneme sahip olan Tarihi Yarımada'da katman oluşturan kültür varlıklarının birlikte korunması esası getirilmektedir.

Şekil 4.21: İstanbul Kara Surları-1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı (AYP,2011).

Tarihi Yarımada'nın siluetinin korunması için; Korunması Gerekli Kültür Varlıkları Envanterinde yer alan kültür varlıklarının orijinal yükseklikleri korunmak şartıyla, kara surları iç koruma alanı sınırları içinde bina yüksekliği 6.50 m ile sınırlandırılmaktadır. Plan'da, kara surları iç koruma yeşil alanı olarak planlanan alanda yer alan vakıf mülkiyeti dışındaki anıtsal kültür varlıklarının, kamu eline geçtikten sonra restore edilmesi ve sosyal-kültürel amaçlı kullanılması kararı getirilmektedir.

1.Derece Koruma Bölgesi içinde değerlendirilen İstanbul Kara Surları Bölgesi için Tarihi Yarımada'da Haliç, Marmara ve İstanbul Kara Surları ile su hendeklerinin kayıp kısımlarında rekonstrüksiyon yoluna gidilmeksizin, bulgular değerlendirilerek kısmi bütünlemeler yapılması uygun bulunmuştur.

Ayrıca Haliç, Marmara ve İstanbul Kara Surları'nın kültürel amaçlı kullanılması esasına uygun olarak, sur duvarları, burçları, kapıları, su hendekleri, ilgili koruma kurulunun onayı alınarak kültürel fonksiyonlara kavuşturulması, çevresindeki yeşil alan, arkeolojik sergileme-park alanları, sergi-seyir terasları, tema parkları gibi fonksiyonlar ile bütünleştirilmesi planlanmaktadır.

Bu plan, uygulama süreci içerisinde koruma kurulu ve bakanlıklara yönlendirme yapıyor olması açısından önemlidir. Bu sayede yetki karmaşasının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Ayrıca konut fonksiyonun sürekliliğine vurgu yaparak bu konuda yasal sınırlamalar getirmektedir. Süleymaniye bölgesi içerisinde gerçekleştirilen yenileme projesi kapsamında yıkılması planlanan bir dönem mimarisini temsil eden IMÇ bloklarını korumaktadır.

Ayrıca İstanbul Surlarının kültürel katmanlarla bir arada korunması gerektiği ve bu alan içerisinde sadece kısmi bütünlük çalışmaları yapılması gerektiği vurgulamaktadır (1/5000 Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Raporu, 2011)

Dünya miras alanları içerisinde gerçekleştirilecek projelerde dikkate alınması gereken bir plan olması ve bu plan içerisinde dünya miras alanlarına ayrıntılı yer verilmiş olması bu planın konuya bakış açısını ortaya koyması açısından önemlidir.

4.4.3 İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetim Planı

UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmeye ait Uygulama Rehberi'nde, listede yer alan alanların üstün evrensel değerlerinin korunması adına Alan Yönetim Planına sahip olması gerektiği belirtilmektedir.

Yönetim Planları, koruma, kullanma, gelişme dengesinin sağlanması için temel kabul edilen planlama ve uygulama araçlarından biridir. Bu planlar alanın korunması, planlanması ve yönetilmesi ile ilgili kurum ve kuruluşlara uygulamalarında rehberlik edecek araçlar olarak tanımlanmaktadır (Alan Yönetim Planı, 2011).

Bu yönüyle Yönetim Planı, ilgili kamu kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlayan, bu eşgüdümü somutlaştıracak eylem ve projeleri aynı doğrultuya getiren paydaş eksenli bir stratejik plan olarak da tanımlanabilir (Zeren, Ayrancı, 2011).

İstanbul Sit Alanları Alan Başkanlığı ve Danışma Kurulu, dört ayrı alan ile listede yer alan İstanbul Tarihsel Alanları için ayrı ayrı Yönetim Planı hazırlanması yerine, İstanbul Tarihi Yarımada'nın tamamını kapsayacak şekilde gerçekleştirilmesi görüşünü benimsemiştir. Kurulun bu kararı almasındaki en büyük etken Tarihi Yarımadanın bir bütün olarak üstün evrensel değere sahip olması ve 1995 yılından beri Tarihi Yarımada'nın tümünün sit alanı olmasıdır.

Tarihi Yarımada bütününde koruma kullanma dengesini sağlayabilmek oldukça ciddi ve kapsamlı bir konudur. Bu bağlamda planın bir merkez tarafından hazırlanması yeterli olmayacağı için konuya dahil olan tüm paydaşlarla bir arada katılımın sağlandığı bir planlama örneği gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Plan, şehrin trafik ve ulaşım planını, kentsel yeniden yapılanma stratejisini ve turizm yönetimini belirleyecek, inşaat faaliyetlerinin ve altyapı projelerinin, varlığın üstün evrensel değerini gözetecek uygun bir çerçeve temin etmektedir. Plan ayrıca koruma ilkeleri, restorasyon ve rehabilitasyon standartları, yönetim sorumlulukları, erişim, ziyaretçi yönetimi, alanın algılanmasını ve günlük yaşam kalitesini arttıracak ilkelerle risk yönetimi, bilincin arttırılması ve eğitim ilkelerini de kapsamaktadır (Alan Yönetim Planı, 2011).

İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı'nı üretim süreci şekil 4.22'de görüldüğü gibi 4 etap olarak belirlenmiştir.

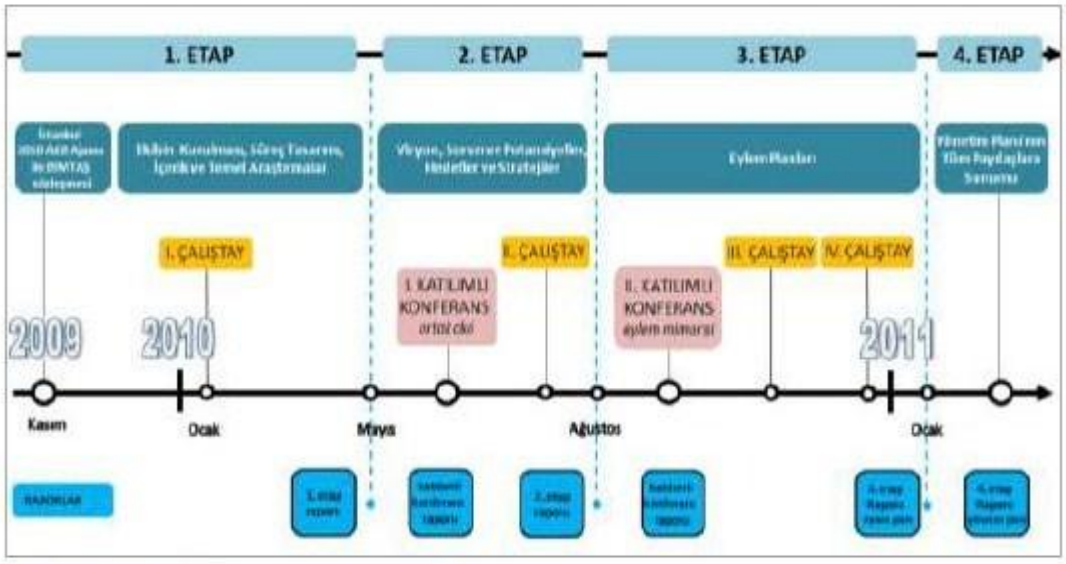
Bu etaplar;

1.Etap: Yönetim Planı Alanı'nda yapılan tüm çalışma ve verilerin toplanıp analitik çalışmaların gerçekleştirilmesi.

2.Etap: Önceki safhada çalışmaları başlamış olan "paydaş analizi" sonucunda saptanan paydaşların katılımıyla Yönetim Planı Alanı vizyon, hedef ve stratejilerinin belirlenmesi.

3.Etap: Paydaşların etkin katılımı ile 2.Etap'ta ortak olarak belirlenen hedeflere göre Eylem Planları'nın üretilmesi ve Yönetim Planı'nın ortaya konması.

4.Etap: Yönetim Planı'nın hazırlanıp paydaşlara açılması ve görüşler doğrultusunda revize edilmesi'dir.

Şekil 4.22: İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetim Planı Etapları (AYP, 2011).

İlk etapta kapsamlı bir analiz çalışması gerçekleştirilmiş ve bu süreçte Tarihi Yarımada bütününde yapılan değerlendirmelere ek olarak Dünya Miras Listesi'nde yer alan dört alan da ayrı ayrı ele alınmıştır. Alanların fiziksel sosyal analizlerinden sonra ilgili aktörler ve bu aktörlerin alan üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmalar değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme

Cephe ve Sokak Sağlıklaştırma-Kentsel Tasarım Projeleri, Yenileme Projeleri, Restorasyon Projeleri, Teknoloji Altyapısının Geliştirilmesine Hizmet Eden Projeler, Kültürel ve Sosyal Hizmet Projeleri ile Halkla İlişkileri Güçlendirici Projeler

Başlıkları altında sınıflandırılarak yapılmıştır. Alana etki eden mevcut plan kararları incelenmiş ve tüm bu veriler ışığında bir bölgelemeye ulaşılmıştır. Bu bölgelemeler ile tüm bölgelerde hemen hemen benzer soruların bulunduğu tespit edilmiştir (Alan Yönetim Planı, 2011).

İkinci etapta öncelikle alana bütününde şekil 4.23'te görülen SWOT analizi gerçekleştirilmiş bu sayede alanın güçlü ve zayıf yanları, sahip olduğu fırsatlar ve mevcut tehditler ortaya konularak üretilen planın hedeflerinin şekillenmesini sağlamıştır.

GÜÇLÜ YANLAR	ZAYIF YANLAR

• Zengin sosyal, kültürel ve fiziki yapısı
  ○ Farklı uygarlıkların merkezi olması
  ○ Anıtsal yapıların mevcudiyeti
• Köklü eğitim kurumlarının varlığı
  ○ Vakıf mülkiyetinin çok olması
  ○ Özel değer taşıyan yapıların ve alanların mevcudiyeti
  ○ 8.000 yıllık tarih ve kültür birikimi
  ○ Eşsiz silueti
  ○ Geleneksel, özgün sokak dokusu
• Tarih, sanat ve kültürün ürettiği bir ekonomik yapısı olması
  ○ Geleneksel küçük üretimin tarihi ticaret alanları ile yaşaması, yerel kültürü yaşatması,
  ○ Kültür turizmi açısından cazibe merkezi olması
• Tarihi Yarımada'nın coğrafi konumu
  ○ Sınırlarının belirli olması
  ○ Ölçeği, ulaşılabilirliği
  ○ Su kenti özelliği
• Tarihi Yarımada'nın geleceğini düşünen, planlayan, koruyan, kaynak sağlayan kurumların varlığı ve ilgilerindeki artış
• Yaşayan, canlı bir yer olması
	• Koordinasyon / eşgüdüm eksikliği
	  ○ Kurumlar arası (yetki ve sorumluluk sahibi kurumlar, kuruluşlar, uzman STK'lar, meslek odaları, vb.) koordinasyon sorunu
	  ○ Bütünsel yaklaşım/bütüncül koruma eksikliği
	• Yenileme ağırlıklı bazı uygulamalarda tarihi kentsel dokunun korunmaması ve geleneksel+ mevcut sosyal yaşamın dikkate alınmaması.
	• İnsansızlık
	  ○ Konut-işyeri dengesizliği
	  ○ Güvenlik sorunu oluşması
	  ○ Gece-gündüz nüfus yoğunluğu dengesizliği
	• Deprem riski karşısında zayıf yapı stoku
	• Sosyal donatılarda yetersizlik
	• Sosyo-kültürel proje eksikliği
	• Yaşam kalitesinin düşüklüğü
	• Engellilere yönelik erişimin yetersizliği
	• Somut olmayan kültürel miras envanterinin olmaması
	• Ulaşım ve otopark sorunu
	• Yenileme projelerinde yeterli katılımın olmaması
	• Yoksulluk
	• Eşgüdüm olmaması
	• Gece gündüz kullanıcısının farklı olması

FIRSATLAR	**TEHDİTLER**

• Raylı-toplu taşımanın yaygınlaştırılması
• Deniz ulaşımının geliştirilmesi
• Geleneksel el sanatları/imalat geleneği ve ticareti (üretim ve satış birlikte)
• Ekonomik merkez/cazibe merkezi olması turistik/ticari kültürel, sosyal çekicilik
• Kaynakların artırılmış olması.
  ○ Finans
  ○ Koruma
• Dünya Kültür Mirası listesinde olması ve uluslararası ağlarda yer alması
• Rehabilitasyon projelerinin varlığı (koruyarak yaşatma)
  ○ KUDEB
  ○ Geleneksel inşaat/yapı malzemeleri
  ○ Depreme yönelik iyileştirme
• Kültürel belleğin geleceğe zemin teşkil etmesi
• 5366'nın getirdiği fırsatlar
• Koruma amaçlı imar planının olması
	• Silueti bozucu etmenler
	  ○ Alana baskı yapan ulaşım projeleri
	  ○ Niteliksiz yapı stoğu
	• Yenileme projeleri
	  ○ 5366'nın verdiği yetkilerin kötü kullanılması
	• Yanlış restorasyon uygulamaları
	• Göç, değişken nüfus
	• Ulaşım projeleri, transit ulaşımda odak noktası olması
	  ○ Çevre kirliliği, yoğunluk artışı
	  ○ Tüp geçit projesi
	  ○ Transit nokta olma
	• Turizm planı, ziyaretçi yönetim planı gibi düzenleyici palnların eksikliği
	• Aşırı ticarileşme; konut, turizm, ticaret dengesinin bozulması (göç, ailesizleşme, gece gündüz nüfus değişimi, desantralizasyon)
	• Esnafı yerinden etme ve tahliye
	• Dışarıdan gelen yatırım
	• Güvenlik/Deprem/Afet/Yangın Sorunları
	• Rant baskısı

Şekil 4.23: İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetim Planı SWOT Analizi (AYP, 2011).

İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı hazırlık çalışmaları sürecinde gerçekleştirilen tüm çalışmalar (Analitik Çalışma Raporu, Tarihi Yarımada'ya ilişkin araştırmalar, envanterler, mevcut plan ve projeler, katılımlı konferanslar, tematik çalıştaylar ve özel grup toplantıları) değerlendirilerek İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı'nın Tarihi Yarımada için benimsediği Plan Vizyonu aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

Zengin tarihi birikimini koruyup, yaşayan, üreten, sosyal-ekonomik mekânsal ve kültürel kimliğini geleceğe aktaran bir Tarihi Yarımada için kullanıcıların ve yaşayanların katılımıyla tüm kurum ve kuruluşları ile eşgüdüm ve şeffaflık içinde yürütülen; Tarihi Yarımada'nın üstün evrensel değerini koruyan bir yönetim planı.

Vizyon'un netleşmesi ile birlikte üç ana ilke belirlenmiştir. İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı'nın temel ilkeleri, çağdaş koruma ilkeleri ve politikaları çerçevesinde geliştirilmiştir (Alan Yönetim Planı, 2011).

Kültürel Miras'a yönelik planlama ilke ve politikaları;

- Kültür mirasını geleceğe aktarmak için; ekolojik, ekonomik, sosyal, kültürel, toplumsal ve mekansal sürdürülebilirliğin ve gelişimin sağlanması,
- Kültür mirasının özgünlüğünün korunması ve kentsel yaşam-çevre kalitesinin yükseltilmesine katkıda bulunması,
- Kültürel mirasın toplumsal yaşamda yer almasının sağlanması (konut-turizm işlevleri arasında denge),
- Alan'da çalışanların ve ikametlerinin özendirilmesi,
- Alan'da geleneksel üretim yöntemlerinin ve el sanatlarının sürdürülmesi,
- Dünya Miras Alanları içinde taşıt trafiğinin sınırlandırılması, yayalaştırma yapılması ve lastik tekerlekli ulaşım araçlarının Alan'dan uzaklaştırılması ve temiz enerjili ulaşımın sağlanması, "Su kenti" kimliğinin öne çıkarılmasıdır.

Koruma ve Kullanma'ya yönelik planlama ilke ve politikaları;

- Tarihi Yarımada'nın koruma çalışmalarında mekansal bir bütün olarak ele alınması,
- Somut ve somut olmayan kültürel değerlerin (fiziksel yapılar ve barındırdıkları yaşam değerleri), ulusal ve uluslararası mevzuata uygun, sürdürülebilir koruma ve kullanımının sağlanması (siluet, mahalle yaşantısı, geleneksel üretim, ulaşım),

- “Koruma” konusunda farkındalığın artırılması,
- Tarihi Yarımada’da kullanılan “inşaat malzemelerinin” Alan’a özgün bir biçimde geliştirilmesi,
- Sağlık ve güvenlik koşullarının sağlanmasıdır.

Planlama ve Katılım’a yönelik planlama ilke ve politikaları;

- Şeffaf, açık ve katılımcı planlama yapılması,
- Planlama çalışmalarında aşırı yükleme getirmeyen işlevlerin seçilmesi,
- Taşıma kapasitesini gözeterek kültür turizminin teşvik edilmesi,
- Planlama kararlarına ve öngörülen sürelere sadık kalınması,
- Yönetim Planı’nın sürekliliğini sağlayacak hukuki altyapının sağlanması,
- Planlamanın evrensel değerdeki hukuk normlarında insanların barınma, yaşam ve mülkiyet haklarına saygılı olunması,
- Koruma ve geliştirme süreçlerinde Alan’la ilgili tüm paydaşlar arası ve kurumlar arası eşgüdüm, iletişim ve sürekli katılımın sağlanması (Yetki ve sorumluluk sahibi kurumlar, kuruluşlar, uzman STK’lar ve meslek odaları, özel sektör, sivil toplum) ve kamu ile sorumluluk paylaşımı,
- Kullanıcıların (çalışanlar, ziyaretçiler, öğrenciler) ve sakinlerin katılımının sağlanması,
- Toplumsal bilinçlendirme programlarının geliştirilmesidir (Alan Yönetim Planı, 2011).

Yönetim Planı’nın Plan Vizyonu ve İlkeleri doğrultusunda belirlenen sorun alanları, bunları çözmeye yönelik hedefler, hedeflere ulaşmak için ihtiyaç duyulan stratejiler ve bağlı eylemler ile bu eylemleri gerçekleştirecek olan sorumlu ve destekleyici kurum ve kuruluşların tanımlandığı çerçeve yedi ana tema olarak kurgulanmıştır.

I. Yönetim ve Organizasyon: 2 ana hedef belirlenmiş, bu hedeflerin uygulanabilmesi için toplam 7 strateji ve 3 proje paketi geliştirilmiştir.

II. Koruma, Planlama ve Yaşam Kalitesi: 10 ana hedef belirlenmiş, bu hedeflerin uygulanabilmesi için toplam 19 strateji ve 11 proje paketi geliştirilmiştir.

III. Erişilebilirlik: 6 ana hedef belirlenmiş, bu hedeflerin uygulanabilmesi için toplam 6 strateji ve 4 proje paketi geliştirilmiştir.

IV. Alan'ın Öneminin ve Değerinin Algılanması: 2 ana hedef belirlenmiş, bu hedeflerin uygulanabilmesi için toplam 4 strateji ve 3 proje paketi geliştirilmiştir.

V. Eğitim, Bilinçlendirme ve Katılım: 6 ana hedef belirlenmiş, bu hedeflerin uygulanabilmesi için toplam 7 strateji ve 3 proje paketi geliştirilmiştir.

VI. Ziyaretçi Yönetimi: 7 ana hedef belirlenmiş, bu hedeflerin uygulanabilmesi için toplam 14 strateji ve 3 proje paketi geliştirilmiştir.

VII. Risk Yönetimi: 4 ana hedef belirlenmiş, bu hedeflerin uygulanabilmesi için toplam 6 strateji ve 3 proje paketi geliştirilmiştir.

İlk olarak İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Plan sınırı bütününde gerçekleştirilen bu çalışma daha sonra Dünya Miras Listesi'nde yer alan 4 alan için ayrıntılı olarak tekrar ele alınmıştır.

Sultanahmet Arkeolojik Parkı,

Sultanahmet Arkeolojik Parkı için öncelikle 5 temel sorun saptanmıştır. Bu sorunlar planda şu şekilde belirtilmektedir;

- Alan'daki yeraltı ve yerüstü kültür varlıklarının yeterince değerlendirilememesi,
- Alan'daki anıtsal yapıların ve yapı çevrelerinin uygun işlevlerle geliştirilememesi,
- Sultanahmet Arkeolojik Parkı Dünya Miras Alanı'nın sahip olduğu üstün evrensel değerinin yeterince algılanamaması,
- Alan'da konut alanlarının azalması,
- Sultanahmet Arkeolojik Parkı Dünya Miras Alanı'nın yeterince tanıtılamaması.

Bu 5 soruna çözüm arama süreci içerisinde 5 hedef, 6 strateji ve 5 proje paketi geliştirilmiştir (Alan Yönetim Planı, 2011).

Sultanahmet Arkeolojik Parkı için öncelikle Sur-i Sultan bölgesi olarak adlandırılan alanın ve bu alanda yer alan anıt eserlerin korunması gerektiğinden yola çıkılarak bir proje hazırlanmıştır. Bu projede anıt eserlerin korunması için "Anıt Eser Kurulları" kurulması önerilmiştir. Ayrıca Sur-i Sultani bölgesi için Sur-i Sultani Müze Yönetim Planı hazırlanması öngörülmektedir. Büyük saray kalıntılarının müzeler yönetiminde

düzenlenmesi stratejisi ile müzelerin koruma sürecine daha fazla dahil edilmesi yönünde olumlu bir adım atıldığı söylenebilir.

Sultanahmet dünya miras alanında Müzeler Alanı ve Arkeopark geliştirme projesi bir diğer önemli adımdır. Planda *Büyük Saray ve Aziz Euphemia kalıntılarını* ve Gülhane *Parkı ve Arkeoloji Müzesi bahçelerindeki kalıntıları* arkeolojik park olarak değerlendirilmesi gereken alanlar olarak öne çıkmaktadır. Bu projeler alanın farklı dönemlere ait yer altı ve yer üstü kültür varlıklarını bir bütün olarak ele alınması açısından önemlidir.

Turizm, listede yer alan dört alan için ortak bir sorundur. Bu sorun, alanda konut fonksiyonun oldukça azalması şeklinde kendini göstermektedir. Bu sebeple kullanıcıların alanı terk etmesine engel olmak için tescilli sivil kültür varlıklarının restorasyonu, sokak dokusunun korunması ve halkın ortak kullanımına ait kamusal alan düzenlemelerinin yapılması planlanmaktadır.

Bir diğer ortak sorun ise Dünya Miras Listesi'nde yer alan bu alanların tanıtım eksikliğidir. Bu proje kapsamında hem anıtsal yapıları hem de gerçekleştirilen projeleri anlatan maket, pano ve üçboyutlu web siteleri ile hem ulusal hem de uluslararası tanıtım hedeflenmektedir.

Süleymaniye Camii ve Çevresi,

Süleymaniye Camii ve Çevresi için öncelikle 9 temel sorun saptanmıştır. Bu sorunlar planda şu şekilde belirtilmektedir;

- Anıt eserlerin yeterince korunamaması, yıpranması,
- Sivil mimarlık yapılarının korunamaması, yıpranması, köhneleşmesi, yıkılması,
- Koruma ve restorasyon uygulamalarında bilimsel ve teknik yanlışlıklar yapılması, malzeme ve işçilik açısından gereken kalitenin sağlanamaması,
- Tescilli yapıların yıkılıp yeniden inşa edilmesi yaklaşımının yaygınlaşması,
- Belgesi olmayan, yok olan eserlerin rekonstrüksiyonunun yapılmaya çalışılmasının yaygınlaşması,
- Koruma konusunda yaratılan mali kaynakların alandaki kültür varlıklarının etkin korunmasında verimli kullanılamaması,
- Külliyelerin bazı bölümlerinin (Süleymaniye, Şehzadebaşı) ve sivil yapıların yanlış işlevlendirilmesi,

- Geleneksel sokak dokusunun bozulma tehlikesi,
- Süleymaniye Camii ve Çevresi dünya miras alanının yeterince tanıtılamaması.

Bu 9 soruna çözüm arama süreci içerisinde 3 hedef, 6 strateji ve 5 proje paketi geliştirilmiştir (Alan Yönetim Planı, 2011).

Sultanahmet Arkeolojik Parkı'nda dile getirilen Anıtsal Eser Kurulu Süleymaniye Camii ve Çevresi'nde yer alan anıt eserler ile ilişkilendirilerek tekrarlanmıştır.

Süleymaniye Bölgesi için en büyük sorun olan kullanıcı değişikliği sonucu köhneme sürecine girmiş yapıların korunması için KUDEB bünyesinde gerçekleştirilen çalışmalar desteklenmektedir. Bu bağlamda sokak dokusunu koruyucu önerilerin hazırlanması ve bu öneriler doğrultusunda kentsel tasarım projelerinin geliştirilmesi planlanmaktadır.

Sultanahmet Arkeolojik Parkı'nda dile getirilen tanıtım sorunu ve bu sorunu çözmeye yönelik projeler Süleymaniye Camii ve Çevresi için de tekrarlanmıştır.

Zeyrek Camii ve Çevresi,

Zeyrek Camii ve Çevresi için öncelikle 8 temel sorun saptanmıştır. Bu sorunlar planda şu şekilde belirtilmektedir;

- Zeyrek DMA'da anıt eserlerin ve sivil mimarlık eserlerinin yeterince korunamaması,
- Koruma ve restorasyon uygulamalarında bilimsel ve teknik yanlışlıklar yapılması, malzeme ve işçilik açısından gereken kalitenin sağlanamaması,
- Tescilli yapıların yıkılıp yeniden inşa edilmesi yaklaşımının yaygınlaşması,
- Belgesi olmayan yok olan eserlerin rekonstrüksiyonunun yapılmaya çalışılmasının yaygınlaşması,
- Koruma konusunda yaratılan mali kaynakların alandaki kültür varlıklarının etkin korunmasında verimli kullanılamaması,
- Geleneksel sokak dokusunun bozulma tehlikesi,
- Alan'da yer alan arkeolojik değerlerin belgelenmesi ve korunmasına öncelik verilmemesi,
- Alan'ın yeterince tanıtılamaması.

Bu 8 soruna çözüm arama süreci içerisinde 4 hedef, 7 strateji ve 6 proje paketi geliştirilmiştir (Alan Yönetim Planı, 2011).

Sultanahmet Arkeolojik Parkı ve Süleymaniye Camii ve Çevresi'nde dile getirilen Anıtsal Eser Kurulu, Zeyrek Camii ve Çevresi'nde yer alan anıt eserler ile ilişkilendirilerek tekrarlanmıştır.

Alandaki sivil mimarlık yapılarını koruma ilke ve standartları doğrultusunda korumak ve bu süreçte KUDEB bünyesindeki Ahşap ve Taş Eğitim Atölyesi'nin etkin katılımının sağlanması planlanmaktadır. Aynı şekilde sokak dokusunu koruyucu önerilerin hazırlanması ve bu öneriler doğrultusunda kentsel tasarım projelerinin geliştirilmesi planlanmaktadır. Bu süreçte mülk sahipleri ve özel sektörü restorasyon yapmaya teşvik etmek gerektiği vurgulanmaktadır.

Zeyrek bölgesinin arkeolojik miras potansiyeli göz önünde bulundurularak kazı ve tespit çalışmalarının yapılması ve gerekli görüldüğü noktada bu eserlerin arkeolojik park alanları ile sergilenmesi planlanmaktadır.

Sultanahmet Arkeolojik Parkı ve Süleymaniye Camii ve Çevresi'nde dile getirilen tanıtım sorunu ve bu sorunu çözmeye yönelik projeler Zeyrek Camii ve Çevresi için de tekrarlanmıştır.

İstanbul Kara Surları,

İstanbul Kara Surları için öncelikle 5 temel sorun saptanmıştır. Bu sorunlar planda şu şekilde belirtilmektedir;

- Kara Surları'nın ve diğer kültür varlıklarının koruma ve restorasyon uygulamalarında beklenen düzeyin ve kalitenin sağlanamaması,
- Belgesi olmayan, yok olan eserlerin kültür varlıkları gibi yapılması yönündeki yaklaşımın yaygınlaşması,
- Alanda yer alan arkeolojik değerlerin belgelenmesi ve değerlendirilerek korunmasına gereken önemin verilmemesi,
- Alanda işlevsiz ya da alanın kimliği ile uyumsuz alanların ve yapıların olması,
- Kara Surları Dünya Miras Alanı'nın etkin şekilde tanıtımının yapılamaması.

Bu 5 soruna çözüm arama süreci içerisinde 3 hedef, 5 strateji ve 3 proje paketi geliştirilmiştir (Alan Yönetim Planı, 2011).

İstanbul Kara Surları içerisinde öncelikle ayrıntılı arkeolojik kazıların yapılması gerektiği, hendeklerin surlar ile bir bütün olarak ele alınması ve bu neticede öncelikle kısa vadeli daha sonrada uzun vadeli bakım onarım projeleri geliştirilmesi uygun bulunmuştur. Kara Surları, ilişkili yapılar ve arkeolojik alanlarla ilgili "Kara Surları Araştırma Merkezi ve Müzesi" kurmak Araştırma Merkezi'nde bakım, onarım ve güçlendirme çalışmalarında uygulanacak çağdaş ve uygun tekniklere yönelik araştırma, geliştirme ve eğitim faaliyetleri gerçekleştirmek bir diğer projedir.

Tarihi Yarımadanın mevcut taşıt trafiği göz önünde bulundurulduğunda sur kapılarındaki yoğunluğun denetlenmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Diğer 3 alanda tekrar edilmiş olan tanıtım projeleri bu alan için de yinelenmiştir.

Dünya Miras Listesinde İstanbul Tarihsel Alanları olarak yer alan bu dört alan kapsamında üretilen projeler incelendiğinde bazı ortak noktalar göze çarpmaktadır. Öncelikle alanların sahip olduğu tarihsel geçmiş ile doğru orantılı olarak olası arkeolojik miras eserlerinin ortaya çıkarılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu dört alandan sadece Süleymaniye Bölgesinde arkeolojik çalışmalar ile ilgili bir madde bulunmamaktadır. Oysaki mevcut Haliç Metro Köprüsü inşaatı göz önünde bulundurulduğunda öncelikli olarak bu alanda arkeolojik çalışmaların yapılması gerekmektedir.

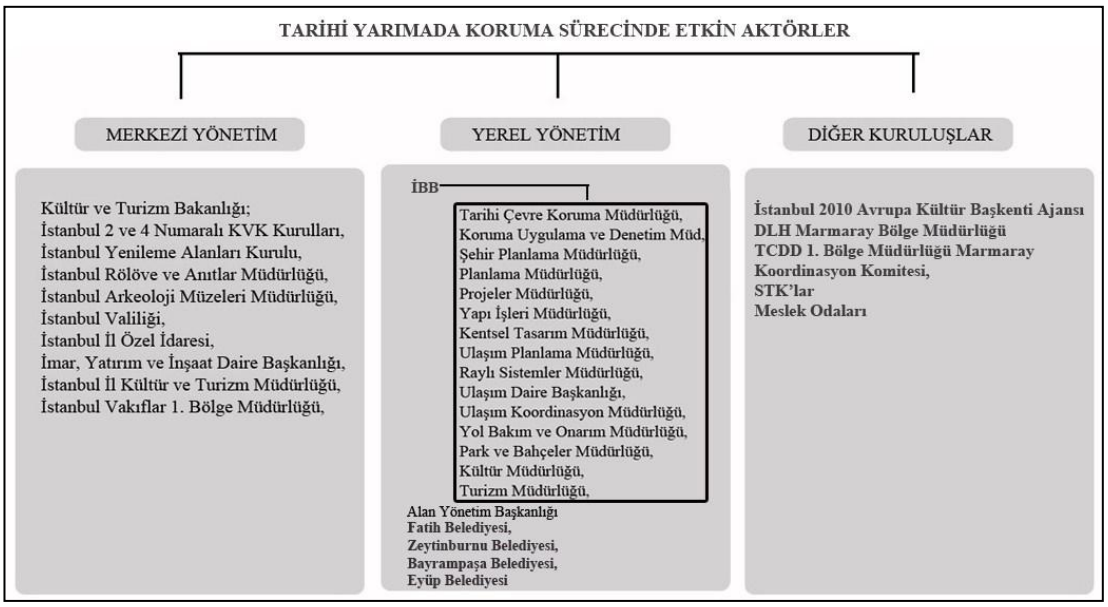
Bu alanlarda yer alan anıtsal yapılara dikkat çekilerek bu yapılar ile sorumlu olması adına bir Anıt Eserler Kurulu'nun kurulması amaçlanmakta, bu sayede koruma sürecinde farklı bir uzmanlaşmanın önü açılmaktadır.

Bu alanlarda farklılaşan sebeplere sahip olmakla birlikte ortak bir sorundan bahsedilmektedir. Bu sorun konut fonksiyonunda yaşanan hızlı kayıptır. Bu sebeple tüm alanlar için öncelikle bina bazında daha sonra ise sokak dokusu ve kentsel ölçekte müdahaleler önerilmiştir. Ancak özellikle tescilli yapıların yıkılarak yeniden yapılması yönünde bir anlayışı benimsemiş yenileme projeleri ile ilgili bir maddeye yer verilmemiştir.

Son olarak ortak olarak ele alınan tanıtım eksikliği dikkat çekmektedir. Alanların potansiyellerine göre ayrıntılandırılan tanıtım süreci ayrıca genel bir çerçeve altında toplanması sonucu bütünleşik bir yaklaşım sergilemesi açısından da önemlidir.

4.5 İstanbul Kültürel Mirasının Korunmasında Etkin Aktörler

İstanbul Tarihi Yarımada bütündeki koruma ve planlama çalışmalarında çok kapsamlı bir idari sistem bulunmaktadır. İdari sisten şekil 4.24'te sınıflandırılmıştır.

Şekil 4.24: Istanbul kültürel mirasın korunmasında etkin aktörlerin şeması.

Tarihi alanların korunması ve planlanması sürecinde merkezi yönetim kurumları içerisinde en yetkili kurum Kültür ve Turizm Bakanlığı'dır. Tarihi ve kültürel varlıkları korumak Bakanlığın temel görevleri arasında sayılmakta olup, bununla ilgili görev ve yetkiler Bakanlık bünyesindeki Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Müdürlük bünyesinde İstanbul Rölöve ve Anıtlar Müdürlükleri ile İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğü Alan'daki varlıkların korunmasından sorumlu temel birimlerdir (İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetim Planı, 2011)

Yerel yönetim kurumlarının başında İstanbul Büyükşehir Belediyesi(İBB) gelmektedir. Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak, bu amaçla bakım ve onarımını yapmak, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmek Büyükşehir Belediyesi görevi olarak tanımlanmıştır. Şehir Planlama Müdürlüğü, Planlama Müdürlüğü, Koruma Uygulama ve Denetim Müdürlüğü (KUDEB), Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü ile Yapı İşleri Müdürlüğü İBB'ye bağlı yetkili müdürlüklerdir. Şehir Planla Müdürlüğü koruma planlarını yapmakla yükümlüdür. KUDEB ise özellikle Süyelmaniye bölgesindeki yapı stokunu korumak

amacıyla çalışmalarda bulunmaktadırlar. İl özel idaresi Koruma konusunda mali kaynak sağlayan birimdir. Tüm il genelinde toplanan konut vergisinin %10'u burada toplanır ve gerekli görülen projelere kaynak tahsisini organize eder (İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetim Planı, 2011).

Tarihi Yarımada bütününde yapılan çalışmalar öncelikli olarak alanda yer alan belediyeler binaların cephelerinin sağlıklaştırılması ile kentsel siluete yansıyan olumsuzlukları ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Tamamlanan çalışmalar incelendiğinde Dünya Miras Listesi'nde yer alan dört bölgeyi de kapsadığı görülmektedir.

2006 ve 2007 yıllarında tarihi yarımada bütününde 15 alan yenileme alanı olarak ilan edilmiştir. Bu alanlar ile ilgilenmesi amacı ile İstanbul Yenileme Alanları Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kurulmuştur. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, İl Özel İdaresi ve İBB Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü, İBB Yapı İşleri Müdürlüğü ile KUDEB Alan'da sağlıklaştırma ve restorasyon projeleri hazırlamak ve uygulamaktadır. Topkapı Sarayı Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon ve Mühendislik Projeleri ile Altyapı Projelerinin yapımı işleri Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

Kent Bilgi Sisteminin ve Coğrafi Bilgi Sisteminin kurulması, tek yapı ölçeğinde imar planları ve adres bilgilerinin harita üzerine işlenmesi ve kent bilgi sistemi üzerinde tapu bilgilerinin sayısallaştırılması 2005 yılında başlamış ve 2011 yılında tamamlanmış projelerdir (İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetim Planı, 2011)

Bu projeler söz konusu aktörlerin dünya miras alanlarını da kapsayan Tarihi Yarımada bütününde gerçekleştirilen projelerdir. Alanlara özel projeler bir sonraki bölümde ayrıntılandırılacaktır. Ancak bu projelere geçmeden önce İstanbul Tarihsel Alanları'nın Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi'ne alınması yönündeki eleştirilerin genel bir değerlendirilmesi yapılarak bu projeler ile ilgili Dünya Miras Merkezi Komisyonu'nun nasıl bir bakış açısına sahip olduğu ortaya konmaya çalışılacaktır.

4.6 İstanbul Tarihi Alanlarının Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi'ne Alınması Konusundaki Uyarılar

Silahlı çatışmalar ve savaşlar, depremler ve doğal afetler, kirlilik, kaçak avlanma, kontrolsüz kentleşme ve denetlenmeyen turizm gelişimi Dünya Mirası Komisyonu tarafından Dünya Miras Alanları için temel problemler olarak belirlenmektedir.Bu sorunlar sebebi ile bir alanın listede yer almasını sağlayan özelliklerini kaybetmesi sonucunda Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi'ne alınması gündeme gelmektedir.

Bir alanın Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi'ne alınabileceği yönündeki uyarılar taraf devletlerce "zehirli bir mektup verilmesi" gibi algılanırken aslında bunun çezalandrıma değil teşvik edici bir anlamı olduğu unutulmamalıdır (Erkan, 2011)

Türkiye'nin bu sorunla karşı karşıya kalacağının ilk sinyalleri 1998 ve 1999 yıllarında Dünya Miras Komisyonu kararlarında İstanbul'un bazı riskler ile karşı karşıya kaldığının belirtilmesi ile verilmiştir. Ancak İstanbul Tarihsel Alanları'nın Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi'ne alınması ilk kez 2003 yılı 27. Komisyon toplantısında gündeme gelmiştir. Tarihî Yarımada Koruma Amaçlı İmar Planı'nın en kısa sürede tamamlanması gerektiği, arkeolojik alanlarda inşa edilmesi planlanan metro sisteminin yaratacağı zarar konusunda uluslar arası destek istenmesi gerektiği belirtilmiştir. Komisyon kararlarında Türkiye'den bu sorunların çözümü için önerdikleri somut projelerin yer aldığı bir rapor istenmiştir (WHC Komisyon raporu, 2003).

2004 yılındaki 28. Komisyon toplantısında Dünya Miras Listesi Birimi'nin kurulması, koruma konusunda fon ayrımına gösterilen özen ve en önemlisi Tarihî Yarımada Koruma Amaçlı İmar Planı'nın tamamlanarak koruma kuruluna onay için gönderilmiş olması sebebi ile Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi'ne alınması kararı bir sonraki oturuma ertelenmiştir (WHC Komisyon raporu, 2004).

2005 yılı 29. Komisyon toplantısında bir önceki oturumda istenen "İstanbul İlerleme Raporu" ve ayrıca ICOMOS tarafından iletilen raporlarda belirtilen Tarihî Yarımada Koruma Amaçlı İmar Planı'nın onaylanmış olması, 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında yapılan değişiklikler, KUDEB'in kurulmuş olması gibi uygulamalar sonucu yetkililerin olumlu çalışmalar içerisinde olduğu görüşü çıkmıştır. Bu, kararın tekrar ertelenmesini sağlamıştır (WHC Komisyon raporu, 2005).

2006 yılı 30. Komisyon Toplantısında Zeyrek ve Süleymaniye'deki ahşap konutların yok olması konusunda hiçbir önlem alınmadığı eleştirilmiş, Süleymaniye Yenileme Projesinin Tarihî Yarımada Koruma Amaçlı İmar Planı'na göre tekrar gözden geçirilmesi istenmiştir. Alan Yönetim Planının 01.02.2008'e kadar tamamlanması ve katılmcı bir proje üretim süreci yaşanması kararı verilmiştir. Ayrıca Tarihî Yanmada bütününde gerçekleştirilen büyük ölçekli yatırımların tekrar gözden geçirilerek Etki Değerlendirmesi raporu hazırlanması istenmiştir. Alanın hala Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi'ne alınmasının söz konusu olduğu hatırlatılmıştır. Bu bakımdan 2006 yılının İstanbul için ciddi eleştiriler ve uyarıların olduğu önemli bir yıl olduğunu söyleyebiliriz (WHC Komisyon raporu, 2006).

2007 yılı 31. Komisyon toplantısında yerel yönetimlerin çabalarının sürdüğü şeklinde yorumlanmış ve bir önceki kararlar tekrar edilmiştir. Bu kararlara ek olarak Alan Yönetim Planı üretim sürecinde Tampon bölge tanımına dikkat çekilmiş ve Planın kurallara uygun yapılıp yapılmadığını denetlemek için Dünya Miras Merkezi/ICOMOS ortak izleme heyetinin alana gönderilmesi kararlaştırılmıştır (WHC Komisyon raporu, 2007)

2008 yılı 32. Komisyon Toplantısında bir önceki toplantıya istemiş olduğu etki değerlendirmesi raporunun yapılması gerektiği yinelenmiştir. Yine Bir önceki toplantıda yinelenmiş olmasına rağmen zamanında bitirilmemiş olan Alan Yönetim Planının bu sefer 10.02.2009 tarihine kadar bitirilmesi istemiştir. Tehdit uyarısı kararı her sene olduğu gibi bu senede tekrar edilmiştir (WHC Komisyon raporu, 2008).

2009 yılı 33. Komisyon Toplantısında Alan Yönetim Planının halen tamamlanmamış olması ve yapılan çalışmalar olumlu ancak yetersiz bulunmuştur. Sürecin hızlandırılması gerektiği ve katılımcı bir sürecin sağlanabilmesi için halkın bilinçlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Alanlarda terk edilen ahşap yapıların sayısının giderek artması ve tehlike altına girmesi sorununa çözüm olarak alan yönetim planı içerisinde bütüncül bir rehabilitasyon stratejisi geliştirilmesi gerektiğini söylenmiştir. Bu bağlamda kentsel yenileme projelerinin yıkıp yeniden inşa etmek yerine mevcut tarihi yapıların yerinde koruması şeklinde revize edilmesi gerektiğini eklemişlerdir.

Bir diğer konu ise Haliç köprüsü inşaatıdır. Komisyon önerilen kule kablo sisteminin özellikle Süleymaniye Camisi üzerindeki negatif etkileri sebebi ile ciddi endişe duyduklarını vurgulanmış ve bu projeden acilen vazgeçilmesi ya da farklı alternatifler geliştirilmesi istenmiştir (WHC Komisyon raporu, 2009).

2010 yılı 34. Komisyon Toplantısında Alan Yönetim Birimi kurulmuş olması olumlu olarak değerlendirilmiş ancak ikinci kez belirlenen tarihte tamamlanmamış olan Alan Yönetim Planının tamamlanması konusundaki istek yinelenmiştir.

İstanbul 2010 Ajansı, Ulusal Ahşap Birliği ve KUDEB'in ahşap evlerinin korunması konusundaki ortak girişimlerini taktir etmekte ancak kentsel yenileme projelerinde uyarılara rağmen sadece küçük düzeltmeler yapılmış olması sebebi ile bütüncül bir rehabilitasyon stratejisi geliştirilmesi gerektiği yönündeki kararı tekrarlamıştır.

Four Season Otel'in ek binasının iptal edilmesi kararını olumlu bulunmakta ancak arkeolojik kazıların durdurulması nedeni ile olumsuz hava koşullarına uzun süre maruz kalmasının yaratacağı tehlike konusunda bir önlem alınması talep edilmektedir.

Haliç üzerinde önerilen kule kablolu köprü çalışmalarının durdurulması gerektiği aksi halde geri dönüşü olmayan zararlar yaratabileceği üzerinde durularak projenin iptali konusundaki istek yinelenmiştir. İstanbul Tarihi Yarımada siluetine olumsuz etki yaratacak müdahaleler ile ilgili ayrıntılı bir rapor talep edilmiştir (WHC Komisyon raporu, 2010).

2011 yılı 35. Komisyon toplantısında bir önceki toplantıda istenmiş olan rapora göre Haliç köprüsü üzerinde gerçekleştirilen (renk boyut vb) küçük değişikliliklerin yeterli olmadığı, üstün evrensel değeri konusunda ciddi zararları olduğu yönündeki görüş yinelenmiştir. Uygulama raporunda açıkça belirtilmiş olmasına rağmen komisyona danışmadan projenin 2005 yılında koruma kurulu tarafından onaylanması sonucu başlayan çalışmaların (iki ucunda da tünel kazılmış olması gibi) projeyi şekillendirecek ana kararlar açısından geri dönüşü olmaya zararlar vermiş olduğu belirtilmiştir.

Koruma amaçlı imar planı, etkili bir yönetim sistemi, trafik ve turizm için kalkınma stratejileri ve tampon bölge konusundaki uyarıların dikkate alınmadığını tekrar etmişlerdir.

Alan yönetim planın taslağın hazırlanmış olmasını takdir etmesine karşın daha kapsamlı ve kurular arası iletişimin daha fazla sağlanması gerektiğinin altını çizerek dördüncü kez tarih değiştirerek raporun onaylanmış son halinin 1 Ekim 2011 tarihine kadar taraflarına ulaştırılmasını istediklerini belirtmişlerdir. Buna ek olarak 36. komisyonda değerlendirilmek üzere 1 Şubat 2012 tarihine kadar çalışmalar ile ilgili ayrıntılı bir rapor hazırlanmasını istemişlerdir (WHC Komisyon raporu, 2011).

Görüldüğü gibi İstanbul Tarihsel Alanlarının tehlike altındaki dünya mirası listesine dahil edilmesi birçok kez gündeme gelmiştir. Bu sürecin oluşmasına sebep olan projelerin bazıları eleştirilere rağmen devam etmektedir. Bu sebeple söz konu projelerin daha ayrıntılı olarak anlatılmasında yarar vardır.

4.7 "İstanbul Tarihsel Alanları" İçerisinde Gerçekleştirilen Önemli Projeler.

4.7.1 Sultanahmet Arkeolojik Park

Bu bölgede bugüne kadar yapılan çalışmalarla Sur-i Sultani bütünlüğünü bozan, surlara bitişik 15 adet parselde kamulaştırma gerçekleştirilmiştir ve üzerindeki 14 bina kamulaştırılmış, 6 binanın da yıkım işlemleri sürmektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Ulaşım Koordinasyon Merkezi (UKOME) kararıyla Sultanahmet, Sirkeci ve Beyazıt'ı da içine alan alanda 90 cadde ve sokak 1 Ocak 2011 tarihi itibariyle trafiğe kapatılıp yayalaştırılarak, bu proje ile bağlantılı olarak yeni bir meydan düzlenmesi yapılması planlanmaktadır (İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetim Planı, 2011).

Alanın Dünya Miras Komisyonu'na taşınmasına sebep olan Four Seasons Otel'i ek bina inşaatı projesi ayrıntılı olarak incelenmelidir.

4.7.1.1 For Seasons Otel inşaatı

Sultanahmet Meydanı Turizm Merkezi içinde yer alan Four Seasons Otel'i uygulaması Dünya Miras Komisyonu izleme raporlarında yer alan önemli konulardan biridir. "İstanbul Sultanahmet Meydanı Turizm Merkezi" 1982 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile ilan edilerek bölgede yer alan eski Sultanahmet Cezaevi binası 49 yıllığına yap-işlet-devret modeli ile kiralanmış ve 1996'da Four Seasons Otel'i olarak hizmete girmiştir. Otel'in hemen yanında bulunan saray bahçesinin

"Arkeolojik Park, Turizm ve Kültür Alanı" olarak onaylanması ile birlikte alanda kazı çalışmaları başlamıştır.

Bu kazı çalışmaları sürecinde Four Seasons Otel'ine saray bahçesindeki arkeolojik kazı alanlarının üzerinde ek bina yapma girişimi gündeme gelmiştir. Otel sahipleri sadece çelik dört ayak üzerine oturtulması planlanan bir proje olması sebebi ile arkeolojik alana zarar vermeyeceği yönünde bir açıklamada bulunmuşlardır.

Şekil 4.25: Sultanahmet Four Seasons Otel ve Arkeolojik Park Alanı (http://v3.arkitera.com/).

İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 14 Mart 2008 tarihinde "yürütmeyi durdurma" kararı vermiştir. Kararda, "ulusal-uluslararası koruma hukukuyla bağdaşmayan ve kamu yararı kavramıyla örtüşmeyen söz konusu kullanım kararı ile bu kullanımı detaylandıran plan notlarında hukuka uyarlık görülmemiştir" denilmiştir. Kararı etkileyen bilirkişi raporunda, "Çelik konstrüksiyonlu ayaklar üzerinde zeminden bir kat yüksekten de başlasa, Ayasofya ve Sultanahmet Camii'nin hemen önüne ve onların üçüncü boyuttaki etkilerini de olumsuz yönde etkileyecek biçimde, dünya kültür mirası açısından 1. derecede önemli olan arkeolojik değerlerin üzerine otel inşaatı yapılması koruma ve şehircilik biliminin temel esaslarıyla örtüşmez" denilmiştir.

Ancak bu karar nedeniyle tarihi kalıntılar üzerinde yapılan tüm arkeolojik çalışmalar ve koruma çalışmaları da durmuştur. UNESCO Dünya Miras Komisyonu 2010 yılında Four Season Otel'in ek binasının iptal edilmesi kararını memnuniyetle karşıladıklarını belirtmişler ancak önemli arkeolojik kalıntıların olumsuz hava koşullarına uzun süre maruz kalmasına ilişkin endişe duyduklarını ve bu nedenle koruma için yeterli önlemlerin alınmasını talep etmişlerdir (WHC Komisyon raporu, 2012).

4.7.2 Süleymaniye Camii ve Çevresi

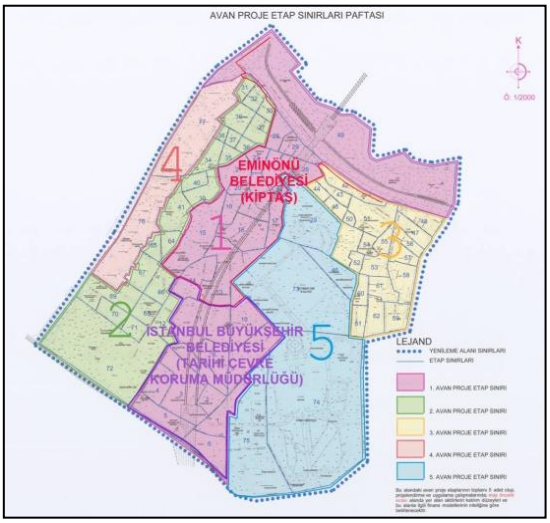
Dünya Miras Listesi'nde yer alan Süleymaniye Camii ve çevresine ek olarak komşu bazı mahallelerinde dahi edilmesi sonucu Süleymaniye Bölgesi adı altında bir bölgeleme yapılmıştır. Süleymaniye bölgesinde korunması gereken alanlar ile ilgili incelenmesi gereken iki ana proje vardır. Süleymaniye bölgesi yenileme alanı projesi ve alandan geçmesi planlanan Haliç Köprüsü İnşaatı.

Süleymaniye Bölgesi; Tarihi Yarımada'nın içinde yer alan tüm ana fonksiyonların; konut, ticaret, imalat, sağlık ve eğitim, turizm fonksiyonlarının, yer aldığı bir mekândır. Alanda yer alan tüm fonksiyonlar, özellikle ticaret fonksiyonu, Tarihi Yarımada'nın kimliği doğrultusunda bütüncül olarak gelişen bir süreç içerisinde, merkezin bir uzantısı olarak şekillenmiştir. Alan Tarihi Yarımada içerisindeki sınırlı saf konut alanlarından biridir (Zeren ve diğ, 2008).

4.7.2.1 Süleymaniye Yenileme Alanı Projesi

5366 sayılı kanun neticesinde Süleymaniye bölgesi 24.05.2006 tarih ve 2006/10501 sayılı bakanlar kurulu kararı ile yenileme alanı ilan edilmiştir. Şekil 4.26'daki Süleymaniye Yenileme Alanı 5 bölgeyi ayrılmıştır ve 5 etap olarak belirlenmiştir. Bu bölgeler için İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Fatih Belediyesi ortak uygulama yapmak amacıyla anlaşma yapmıştır ve 1. Bölge de iki bölüme ayrılmıştır. İBB Etüt ve Projeler Daire Başkanlığı Tarihi Çevre ve Koruma Müdürlüğü bünyesinde bir uygulama birimi oluşturulmuştur. Fatih Belediyesi de projeyi KİPTAS' a ihale etmiştir. Yenileme planında bölge konut alanı olarak belirlenmiş, çevresindeki imalathane ve atölyeler desantrilize edilmiş ve sağlık, eğitim, idari tesisleri ve yeşil alanlar gibi donatı alanlar oluşturulmuştur (Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü Raporu, 2008).

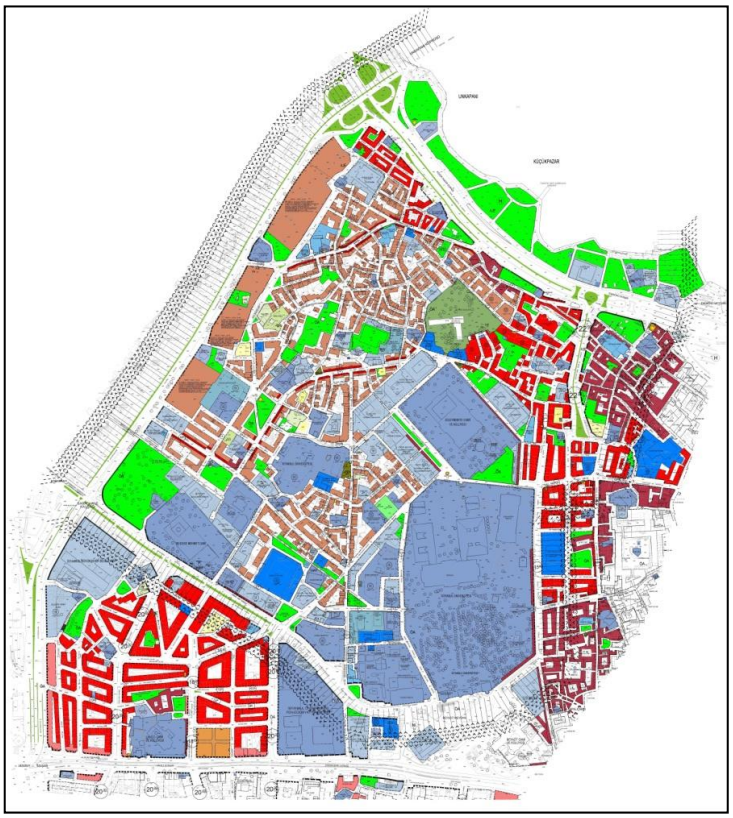
Ancak diğer yenileme planlarında olduğu gibi bu projede de kentin en önemli sorunlarından, gerçeklerinden biri olan yasayan halkın yasam kalitesini arttırmak amacının geri planda kaldığı görülmektedir. Mevcut kullanıcıların bu projeleri gerçekleştirebilecek mali kaynaklarının bulunmaması ve bu noktada 5366 sayılı yasada yer alan kamulaştırma hakkı ile mevcut kullanıcıların yaşam alanlarına el konulması gündeme gelmekte alandaki kullanıcı profili değişmesi gerçekleşmektedir (Şentürk, 2009).

	TESCİLLİ YAPI	TESCİLSİZ YAPI	TOPLAM ALAN
1.ALAN	427	365	348.502
2.ALAN	134	472	155.984
3.ALAN	167	402	101.762
4.ALAN			68.532
5.ALAN			263.938
TOPLAM	728	1239	938.718

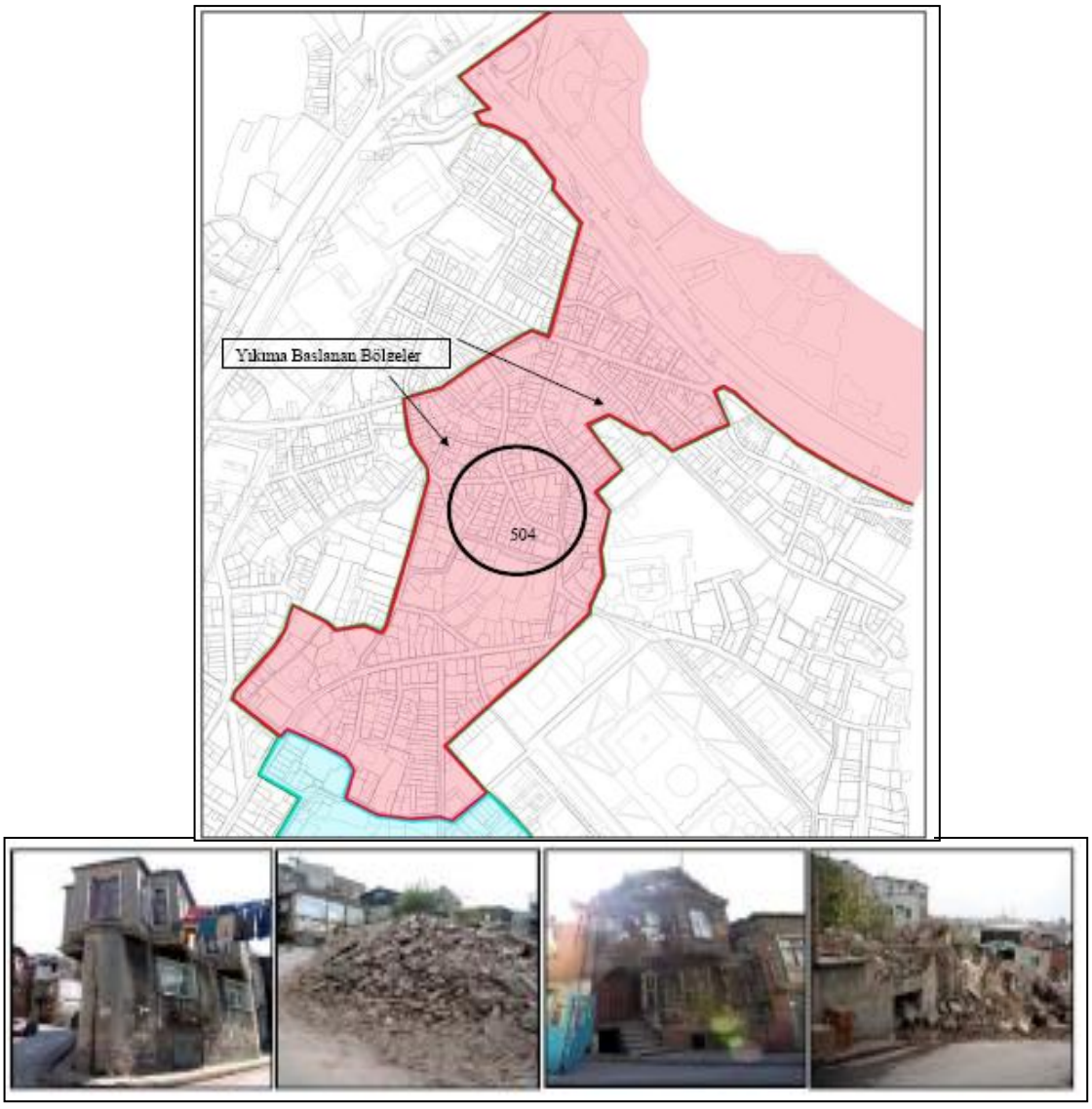
Şekil 4.26: Süleymaniye Yenileme Projesi'nin etapları ve yetki sahibi kuruluşlar (TÇKM Raporu, 2008).

Bu projede Tarihi Çevre Koruma müdürlüğü ve KİPTAŞ uygulamalar başlayan iki farklı kuruluştur. Tarihi çevre koruma müdürlüğü üretilmiş olan plan içerisinde korunması uygun görülen binaların projelerini üretmekle sorumludur ve çalışmalarına 1. Bölgedeki 149 adet tescilli, 144 adet tecilsiz olmak üzere toplam 293 adet yapı ile başlamıştır (Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü Raporu, 2008). Plan şekil 4.27'de görülmektedir.

Şekil 4.27: Süleymaniye Bölgesi Yenileme Planı (2008) (TÇKM Raporu, 2008).

Kiptaş ise *(İstanbul Konut İmar Plan Sanayi ve Ticaret A.Ş) t*escilli yapıların özgün malzeme ve tipolojilerine bağlı kalarak restorasyon ve restitüsyonlarının yapılması, niteliksiz, tescili olmayan yapıların tarihi dokuya uyum sağlayacak şekilde yeniden inşa edilmesi, Günümüzde yerinde olmayan yapıların eski fotoğraf ya da belgelerinin bulunmasıyla rekonstrüksiyonların yapılması gibi sorumluluklara sahiptir. Çalışmalarına şekil 4.28'deki 1. Bölgede Fatih Belediyesi tescilli 280 adet, tescilsiz 221 adet olmak üzere toplam 501 yapı ile başlamıştır. Ancak proje uygulama sürecinde binaların yıkılıp yeniden yapılması prensibi ile hayata geçmiştir. Kiptaş satın aldığı arsalardaki yapıların yıkımına 2006 yılında başlamıştır bu yıkımlar şekil17'de de belirtildiği gibi 504 nolu ada ve çevresinde yoğunlaşmaktadır. Yıkım alanındaki yapıların bir kısmında ise tescilli yapılar yer almaktadır (Şentürk, 2009)

Şekil 4.28: Kiptaş uygulama alanı içerisinde yıkımın gerçekleştiği alanlar (Şentürk, 2009).

Bu projede, mülk sahiplerine üç seçenek sunulmaktadır.

Bunlardan ilki hazırlanan projenin bedelinin mülk sahibi tarafından karşılanmasıdır.

İkincisi eğer mülk sahibi bu bedeli karşılamayacak durumda ise 5366 sayılı kanunun uyguma yönetmeliğinin 23. maddesine göre anlaşma yapılacaktır. Bu maddede "*Anlaşma, uzlaşılacak bedel üzerinden taşınmazın yetkili idareye satılması, idareye ait bir başka taşınmaz malla takas veya trampa yoluyla devredilmesi veya projenin gereklerine uygun olması halinde bedel karşılığı sınırlı ayni hak tesis edilmesi veya yetkili idarece öngörülecek diğer anlaşma yollarıyla yapılır"* denmektedir.

Üçüncüsü ise eğer mülk sahibi anlaşma yoluna gitmezse yine aynı yasanın 24. maddesine göre "*Yenileme alanlarında bulunan yapıların boşaltılması, yıkımı ve kamulaştırmasında anlaşma yolu esastır. Anlaşma sağlanamayan hallerde gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerinin mülkiyetinde bulunan taşınmazlar yetkili idareler tarafından kamulaştırılabilir. Kanun uyarınca yapılacak kamulaştırmalar 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 3. maddesinin ikinci fıkrasındaki iskân projelerinin gerçekleştirilmesi amaçlı kamulaştırma sayılır."* kamulaştırma yapılacaktır.

Satın alınan mülklerde yasayanların yeni bir konut buluncaya kadar, bir sene daha konutlarında yasamaya devam etmeleri yönünde anlaşma yapılmıştır. Bunun dışında, mülk sahiplerine farklı bir alanda konut bulma ya da onlar için sosyal konut inşa etme söz konusu değildir (Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü Raporu, 2008)

Şekil 4.29: KUDEB uygulama alanı-Ayrancı sokak (Şentürk, 2009).

KUDEB “Kültürel Mirasımıza Sahip Çıkalım” sloganı ile yerel yönetim bünyesinde kurulmuş bir birimdir. Çalışmalarını Süleymaniye ve Zeyrek’te özgün mimarisini yitirmemiş ahşap yapıların onarım ve bakımını Tarihi Evler Koruma Programı kapsamında yürütmektedir. Bünye içerisinde eğitim yapılan Ahşap ve Tas Eğitim Atölyesi hizmet vermektedir.

Zeyrek ve Süleymaniye özelinde, İstanbul genelinde basit onarımdan rekonstrüksiyona kadar her ölçekteki müdahale, ulusal ve uluslararası koruma ilkelerine uygun olarak, Sürdürülebilir Koruma” prensibi kapsamında; “Ahşap Eğitim Atölyesi” bilgi ve tekniğin gelecek kuşaklara aktarılarak yaygınlaştırılacağı bir eğitim kurumu olmanın yanında, Kültürel Mirasımızı yaşatarak korumada önemli bir adımdır (KUDEB, 2008).

Atölye ile tescilli yapı kullanıcılarına sürdürülebilir kentsel gelişmede toplumsal destek sağlanarak yasam kalitesinin arttırılması, ahşap yapılar hakkında toplum bilinci oluşturulması amaçlanmakta olup, zaman içinde yok olan dülgerliği-ahşap işçiliğini canlandıracak, mevcut ahşap binaların doğru onarımlarla ömürlerinin uzatılmasına katkıda bulunacak deneyimli insan gücünü topluma kazandıracak bir eğitim imkânı topluma kazandırılmıştır.

Aralık 2007 tarihi itibariyle faaliyete geçmiş olan “Ahşap Eğitim Atölyesi”nde, tescilli ahşap sivil mimari yapılarda çalışacak nitelikli usta-kalfa-isçi yetiştirmek amacıyla; meslek lisesi öğrencilerine, mezunlarına, ahşap kalfa ve ustalarına, çatı, döşemeler, cephe kaplamaları, süslemeler vb. yapı elemanlarının, üretimi, tamiratları ya da yenilenmeleri konularında teorik ve pratik eğitimler verilmektedir (KUDEB, 2008).

Dünya Miras Komisyonu 2006 yılında, 2005 yılında KAİP’nin tamamlanmasına rağmen Zeyrek ve Süleymaniye'deki ahşap konutların yok olması konusunda hiçbir önlem alınmadığı eleştirilmiş, ayrıca Süleymaniye Yenileme Projesi'nin Koruma Amaçlı İmar Planı kararları doğrultusunda revize edilmesi istenmiştir. UNESCO sit alanlarında belediyelere Koruma Uygulama Denetim Büroları (KUDEB) aracılığıyla etkin denetim ve uygulama olanağı vermiş olmasını olumlu bir çalışma olarak değerlendirmiş ancak 2008 yılında projelerin gelişimi konusunda "etki değerlendirmesi" raporu istemiştir. Bu konudaki görüşlerini 2009 yılında kentsel yenileme projelerinin uygulama sonuçlarından endişe duyduklarını söyleyerek çok

net olarak ifade etmiş ve bu projelerin yeni inşaat yerine mevcut tarihi yapıların yerinde koruması şeklinde revize edilmesi gerektiğini şeklinde belirtmiştir. 2010 yılında kentsel yenileme projelerinde sadece küçük düzeltmeler yapılmış görünmesinden duyulan endişelerini tekrar etmişlerdir (WHC Komisyon raporu, 2006-2010).

4.7.2.2 Haliç köprü inşaatı projesi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde Ayazağa- Şişhane metrosunun Haliç'i geçerek Yenikapı Marmaray projesine bağlanması amacı ile tasarlanmış olan bir Köprüdür. Şişhane-Yenikapı bağlantısının Süleymaniye Bölgesi içerisinde yer alan Unkapanı'ndan yapılması planlanmıştır. Şekil 4.30'daki Haliç Köprü Geçişi ile ilgili projeler 06 Temmuz 2005 tarihinde Koruma Kurulu'nca onaylanmıştır.

Uygulama raporunda Dünya Miras Komisyonu'na danışılması gerektiği yazıyor olmasına rağmen hiçbir onay almadan koruma kurulunca onaylanmış olmasına UNESCO 2011 yılındaki son komisyon raporunda değinerek bu sebeple başlayan çalışmalarda geri dönüşü olmayan uygulamalar yapılmış olduğu (iki girişte de kazıların yapılmış olması gibi) yönündeki tepkisini ortaya koymuştur (WHC Komisyon raporu, 2011).

Şekil 4.30: Haliç Metro Köprüsü Projesi(http://fotograf.beynet.com-metro-gecıs koprusu-projesı.html)

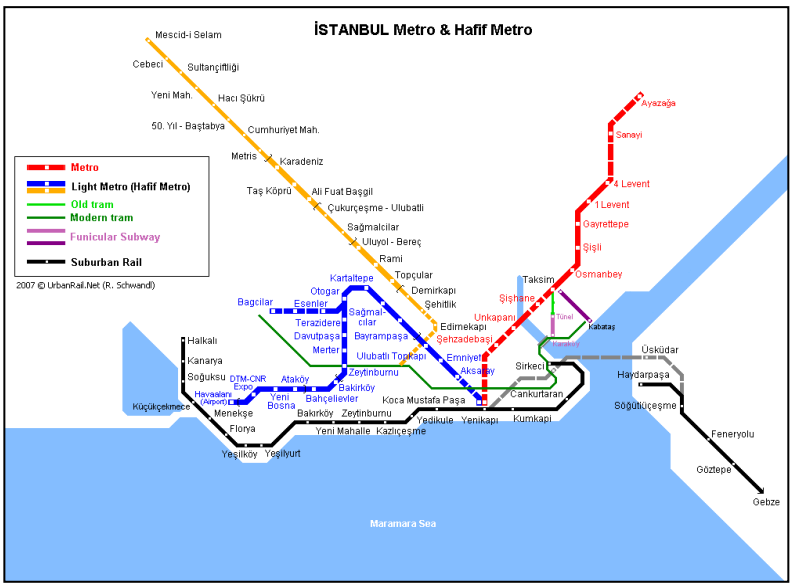
UNESCO'nun konu ile ilgili ana eleştirisi köprünün Süleymaniye Koruma alanının altından geçmesi sebebi ile alandaki mirasa olumsuz yönde etkisi olacağı ve Tarihi Yarımada'nın siluetini bozacağı yönündedir.

Süleymaniye Bölgesinden geçen kısımda Süleymaniye Camii üzerinde olumsuz bir etki yaratıp yatamayacağı konusunda ayrıntılı bir çalışma yapılması gerektiği konusun üzerinde durulmuştur ve bu bağlamda 2008 yılında çevresel etki değerlendirmesi raporu yapılmasını istemiştir. Uluslararası üne sahip Prof. Cemal Kafadar da, "Kültürel miras teferruat değildir. Eğer o Miras Süleymaniye Camii ise hiç değildir" diyerek konunun önemini ortaya koymuştur.

2009 yılında Haliç metro köprüsünün ve kule kablo sisteminin özellikle Süleymaniye Camisi üzerindeki etkileri konusunda duyulan ciddi endişe vurgulanmış ve Türkiye'den acilen bu projeden vazgeçmesi ya da alternatifler geliştirmesi istenmiştir (WHC Komisyon raporu, 2009).

Türkiye'nin projenin inşasının şekil 4.31'deki gelişen kent sistemi doğrultusunda bir gereklilik olduğunu iddia ederek çalışmalara devam etmesine rağmen UNESCO'nun uyarıları sonucu alternatif köprü modelleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Silueti bozmaması amacıyla yüksekliği ve genişliğinin azaltılması gibi görsel değişiklikler yapılmıştır. 2010 yılında UNESCO projeden vazgeçilmesi gerektiği yönünde uyarısını tekrarlamış olmasına rağmen proje devam etmiştir.

2011 yılında UNESCO Etki değerlendirmesi raporunu çabasını kabul ediyor ancak haliç projesinde gerçekleştirilen (renk boyut vb) küçük değişikliliklerin yeterli olmadığını üstün evrensel değeri konusunda ciddi zararları olduğu görüşünü yinelemiştir (WHC Komisyon raporu, 2011).

Şekil 4.31: Istanbul metro sistemi içerisinde Haliç Metro Körüsünün konumu (http://www.istanbul-ulasim.com.tr/default.asp).

4.7.3 İstanbul Kara Surları

İstanbul kara surları içerisinde gerçekleştirilen iki önemli proje alanın Dünya Miras Merkezi'nde tartışılmasına sebep olmuştur. Bu projelerden ilki Marmaray Tüp Geçit Projesi sürecinde gerçekleştirilen Yenikapı Kazıları bir diğeri ise Sulukule Yenileme Projesidir.

4.7.3.1 Yenikapı kazıları

Marmaray Projesi kapsamında Yedikule, Yenikapı, Sirkeci ve Üsküdar istasyonları inşaatı sırasında arkeolojik bulgulara rastlanılması sonucu çalışmalar durdurulmuş ve arkeolojik kazılar başlatılmıştır. Kazı çalışmaları İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğü tarafından 2004 yılından itibaren sürdürmektedir. Şubat 2012 itibari ile Sirkeci ve Üsküdar'daki kazılar tamamlanmış olup Cağaloğlu'ndaki kazılar devam etmektedir. Yenikapı'da ise 2004–2011 yılları arasında 28.000 m²'lik alanda arkeolojik kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Yenikapı en önemli eserlere rastlanılan bölge olması sebebi ile en kapsamlı sürdürülen çalışmadır.

Alanda I.Theodosius (M.S. 379-395) Limanı'nın dolgu malzemesi ile karşılaşılmış ve içerisinden çok geniş bir ticaret ağının zengin malzeme grupları ortaya çıkarılmıştır. Çalışmaların en önemli sonuçlarından biri liman alanı içerisinde ortaya çıkarılan şekil 4.32'de görülen Bizans Dönemi'ne ait 35 adet teknedir. Bunlar Marmaray kazı alanında 13, Metro kazı alanında 22 olmak üzere değişik ölçü ve tiplerde 6–11. yüzyıl olarak tarihlendirilen eserlerdir. Theodosius Liman tabanı dolgusunun altında ise kazı çalışmaları sayesinde 8500 yıl öncesine ait Neolitik yerleşme kazı çalışmalarının ortaya çıkardığı en önemli buluntulardır. (İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetim Planı, 2011)

Şekil 4.32: Yenikapı kazılarında bulunan arkeolojik kalıntılar (AYP, 2011).

Bu kazılar sonucunda İstasyon projesi yeniden ele alınarak 285 bin 250 m2'lik bölge Arkeopark Alanı ilan edilmiştir. Arkeopark projesini belediye iştiraki olan BİMTAŞ ile İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti ajansının gerçekleştirmesine karar verilmiştir.

Yenikapı istasyonu ve çevresinin müze ve park alanı olarak inşa edilmesi için çalışmalar sürdürülmektedir. Bu amaç doğrultusunda bir yarışma projesi düzenlenerek alanın bir Dünya kültürel miras çekim noktası olarak ele alınması amaçlanmaktadır (http://www.fatih.bel.tr/).

Bu proje süreç başlamadan önce planlanmamış olması nedeni ile eleştirilirken, başarılı bir kazı çalışması süreci gerçekleştirilmiş olması tarihsel süreç için çok önemli kalıntılar bulunmuş olması nedeni ile başarılı olarak yorumlanabilinmektedir.

4.7.3.2 Sulukule Yenileme Projesi

Neslişah (Sulukule) ve Hatice Sultan Mahalleleri Kara surları koruma alanı içinde yer alan, ancak bakımsız ve müdahale gerektiren yapılarıyla çöküntü bölgesi özelliği taşıyan mahallelerdir. Bu sebep ile Neslişah ve Hatice Sultan Mahalleleri Yenileme Alanı ilan edilmiştir. Fatih Belediyesi'nin Büyükşehir Belediyesi ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ)'nın ortak yürüttüğü şekil 4.33'deki proje, 2005 yılı Eylül ayında, imzalanan protokolle resmiyet kazanmıştır (http://www.fatih.bel.tr/).

Şekil 4.33: Sulukule Yenileme Projesi (http://www.fatih.bel.tr/**).**

Projeyle, sur içinde yer alan bu iki mahallenin tarihi kent dokusuyla uyumlu, Tarihi Yarımadanın kentsel ve mimari Mirasına uygun sağlıklı binalarla ve altyapıyla yenilenmesi sağlanması amacı ile ortaya konmuştur.

Proje Alanı 10 Sokak ve 3 Caddeden oluşan 12 Adayı kapsamaktadır. Alanda yer alan 354 parselde 44 tescilli eser yer almaktadır. Tescilli eserlerin 37'si sivil mimarlık örneği, 11'i anıt eserdir (http://www.fatih.bel.tr/).

Sulukule genel olarak Çingenelerin yaşadığı bir mahalledir. Çingenelerin yaşam tarzları incelendiğinde geçim kaynaklarını eğlence sektöründen elde ettikleri ortaya çıkmaktadır. Uzun yıllar hem konut olarak kullandıkları hem de eğlence hizmeti sundukları mahalleleri çöküntüye uğradığı gerekçesi ve konutların iyileştirilmesi amacı ile yenileme alanı ilan edilmiştir.

Proje kapsamında yeni projeye katılım bedeli olarak 150 bin TL belirlenmiştir. Bu bedeli mahalle sakinlerinin çoğunun karşılaması mümkün değildir. Piyasada 20-40 bin TL ile el değiştiren bu mülklere belediye 50 bin TL fiyat biçmiştir. Katılım bedelini ödeyemeyecek olan mülk sahipleri mecburen mülklerini belediye dışı alıcılara 70-80 bin TL'ye satmayı tercih etmişlerdir. Bu şekilde mahalle sakinlerinde ciddi bir değişim gözlenmiştir (http://www.fatih.bel.tr/).

Diğer yandan evini belediyeye bırakan kullanıcılara kent merkezinden uzakta Taşoluk mevkiinde apartman daireleri önerilmiştir. Kültürleri gereği sokakta insanlarla iç içe yaşamaya alışkın, geçimini sokaktan sağlayan Çingenelerin apartman dairesinde yaşayabilmeleri oldukça zordur. Bu sebep ile Taşoluk'taki dairelerinden vazgeçip tekrar Fatih ilçesine dönen birçok aile bulunmaktadır.

Bu noktada tartışılan konu belediyenin konutların yenilenmesi sürecinde kullanıcılara yönelik bir politika belirlemesi gerekirken rant getirecek bir Türk konakları projesi ortaya koyması sonucu zorunlu bir soylulaştırma süreci yaşanıyor olmasıdır. Olay bir diğer boyutu ise bu proje kapsamında Osmanlı döneminden kalmış ahşap tescilli yapılarında yıkılmış olmasıdır (http://www.mimarizm.com).

Dünya Miras Komisyonu 2009 yılında kentsel yenileme projelerinin uygulama sonuçlarından duyduğu endişeleri çok net olarak ifade etmiş ve bu projelerin yeni inşaat yerine mevcut tarihi yapıların yerinde koruması şeklinde revize edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Şekil 4.34'de örneği görülen tescilli binaların yıkılmasının yanı sıra uygulanan soylulaştırma programı sonucu yerel toplulukların dağıtıldığı ve

bölgenin somut ve somut olmayan değerlerinin kabul edilemez bir şekilde yok edildiği tespitinde bulunan Dünya Miras Komisyonu heyeti daha önceki yıllarda sunulan raporlarında dikkate alınmadığının altını çizmiştir.(WHC, Komisyon raporu,2003)

Şekil 4.34: Sulukule Yenileme Projesi kapsamında yıkılan ahşap yapılara bir örnek (http://www.mimarizm.com/kentintozu/Makale.aspx?id=333&sid=328).

Ayrıca UNESCO'nun belirlediği Sur Koruma Bandı'nın Avan Proje'de yarıya inmiş olduğu, özgün ada morfolojisi ve sokak dokusunun korunmamış olduğu, mevcut durumda kamuya ayrılmış alanların projede yapılaşmaya açılmış, sokak kesitlerinin büyütülmüş olduğu ve mevcut sokak dokusu ve tescilli yapılara uygun olmayan yapı tipolojisi oluşturulmamış olduğu yönünde de bir değerlendirmede bulunmuşlardır.

Dünya Miras Komisyonu uyarıları süreci bir süre yavaşlatmış olsa da alanda planlanan çalışmaların devam ettiği gözlemlenmektedir. Bu örnek ile kimi zaman Dünya Miras Komisyonu uyarıların yerel yönetimlerce dikkate alınmadığını ortaya koymaktadır.

4.7.4 Zeyrek Camii ve çevresi

Zeyrek, Süleymaniye Bölgesinin devamında yer alan essiz Osmanlı mimarisine sahip bir alandır. Atatürk Bulvarının geçmesi ile alanlar arasındaki bağlantı koparılmıştır. Ancak bu analarda benzer mimari özelliklere sahip yapıların yer alması ortak bir koruma anlayışını da beraberinde getirmelidir (Zeren ve diğ, 2008). Bu alanda gerçekleştirilen koruma projesini ayrıntılı olarak incelemek gerekmektedir.

4.7.4.1 Zeyrek Camii ve Çevresi Koruma Projesi

Dünya Miras Komisyonu ilk kez 2003 yılında ihmal ve yıkım nedeniyle yitirilen evlerin neden olduğu doku kaybı ve Zeyrek'in korunmasındaki başarısızlık üzerinde durmuştur. Dünya Miras Komisyonu'na göre İstanbul, dini yapıları ve anıtları

koruma konusunda oldukça başarılı olmasına rağmen, dünya mirası olarak büyük önem taşıyan, tarihi "sivil mimari" örneklerinin hızla yok olmasına engel olamamaktadır. Dünya Miras Komisyonu ayrıca "Oysa artık her ülkede, geçmişteki günlük yaşamın devamı olan ve öylece "yaşayan" mekânlar büyük önem taşımaktadır." diyerek konunun önemini vurgulamıştır (Arkitera, 2003).

Bu uyarılar sonucu 2004 yılında "Tarihe Sağlam bir Çatı" adı altında Ulusal Ahşap Birliği, Fatih Belediyesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve UNESCO işbirliğiyle yürütülen bir kampanya düzenlenmiştir. 22 ev basit onarımla sağlıklı hale getirilerek periyodik bakımları yapılmak şartıyla daha uzun yıllar hizmet verebilecek hale getirilmişlerdir (http://www.fatih.bel.tr/).

2005 yılında İl Özel İdaresi katkılarından faydalanılarak Zeyrek Sarnıcı rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlatılmıştır. Projeler, İstanbul IV No'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'ndan 2006 tarihinde onaylanmıştır. Ancak Fatih belediyesinin yürüttüğü restorasyon projesi sarnıç çatısındaki binlerce yıllık taş yapı temelleri sökülerek yerine betonarme yatay beton kirişler döken yanlış mimari düzenlemeler nedeniyle Anıtlar kurulları tarafından iptal edilmiştir. Bu projeden sonra 2006 yılında Zeyrek ve Süleymaniye'deki ahşap konutların yok olması konusunda hiçbir önlem alınmadığı yönündeki eleştirisini yinelemiştir.

Dünya Miras Komisyonu 2009 yılında terk edilen ahşap yapıların sayısının giderek arttığı ve tehlike altına girdiğini belirterek yönetim planının bir parçası olarak bütünsel bir rehabilitasyon stratejisi veya programının geliştirilmesi gerektiğini söylemiştir. Aynı yıl 37 adet özel mülkiyetteki sivil mimarlık örneği yapının restorasyon projelerini temin etmek üzere İstanbul Büyükşehir Belediyesi Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü'nce üç adet proje üretmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi KUDEB (Koruma Uygulama ve Denetim Müdürlüğü) bünyesinde sivil mimari ahşap yapı örneklerinin en uygun şekilde restorasyon ve onarım çalışmalarının yapılmasında çalışacak ahşap ustalarının yetiştirilmesi amacıyla Zeyrek miras alanında ahşap atölyesi kurulmuştur. Bu girişim sit alanlarında belediyelere Koruma Uygulama Denetim Büroları (KUDEB) aracılığıyla etkin denetim ve uygulama olanağı vermiş olması açısından Dünya Miras Komisyonu tarafından taktir edilmiştir (WHC Komisyon raporu, 2009).

Alanda son olarak 2011 yılında Fatih Belediyesi Etüd Proje Müdürlüğü tarafından 14 adet S.M.Ö yapının basit bakım-onarımı ile birlikte bu yapıların etrafındaki 17 adet tescilsiz parselde bulunan yapıların cephelerinin de iyileştirilmesi amacıyla bir proje geliştirilmiştir. Proje hale devam etmektedir.

Görüldüğü gibi korumanın planlama ile ilişkisi koparılmakta üstelik korumaya yenileme alanı dönüşüm alanı gibi birçok alt başlık eklenerek parçacıl bir yaklaşım sergilenmektedir. Almaya ve İsveç'in ortak tutumu olan korumaya planlama eyleminin bir parçası olarak bölgesel bir yaklaşım sergilemek hedef alınmalıdır.

İstanbul Tarihsel Alanları kapsamında gerçekleştirilen projeler genellikle kentsel gelişim süreci ile paralel olarak parçacıl bir dağılım göstermektedir. Kentsel gelişim gerçeği göz önünde bulundurularak üretilen projelerin alanın korunması önceliği ile gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Koruma sürecinin planlama sisteminin ayrılmaz bir bütünü olarak görülmesi gerektiği görüşüne (Zeren, Günay, 2005) ters olarak gerçekletirilen bu projeler bu sebeple de başarısız olmaktadırlar.

İsveç en ciddi sorunu olarak tanımladığı göçmenlerini sürece dahil etmek adına projeler gerçekleştirirken Türkiye'nin İstanbul Sulukule ve Süleymaniye örneğinde olduğu gibi alanın yüzyıllık kullanıcılarının alandan koparılmasına sebep olan projeleri destekliyor olması tartışılması gereken bir bakış açısıdır.

Aynı şekilde Almanya'da bir alanda gerçekleştirilecek eylemlerden önce ayrıntılı bir arkeolojik çalışma yapılması yönündeki uygulamalarına karşın İstanbul Haliç Köprüsü inşaatı sürecinde ya da Marmaray Projesinin uygulama aşamasında tesadüfen karşılaşılan arkeolojik miraslar sonucu bir kazı çalışması yapılması konuya ne kadar farklı yaklaştığımızın bir örneğidir.

Arkeolojik alanlarda alanın tüm dünya için açık bir müzeye dönüştürülmesi yönündeki İsveç ve Avrupa örneklerine karşın İstanbul'un en önemli arkeolojik alanı içerisinde özel kullanıma ait bir otel inşasının gerçekleştiriliyor olması İsveç ve Almanya koruma politikalarından bizi ayıran bir diğer örnektir.

KUDEB bünyesinde eğitimlerin verilmesi ve ahşap yapıların korunması adına ahşap atölyelerinin kurulması ise bu süreçte başarılı adımlar olarak değerlendirilebilir. Bu değerlendirmeler hakkında konuya dahil olan kurum ve şahıslar ile birebir görüşülerek bu konuda daha kapsamlı bir değerlendirme yapılacaktır.

4.8 Dünya Miras Listesi'nde Bulunmanın Avantaj Ve Dezavantajlarının Kurum Görüşlerine Dayalı Bir Değerlendirmesi

Dünya Miras Listesi'nde yer almanın öncelikle söz konusu alana ve bulunduğu kente daha sonra da tüm ülkeye sağladığı avantajlarının varsa dezavantajlarının neler olduğunu ortaya koymak için hazırlanan bu çalışmada konuyla ilgili kurum ve şahısların görüşlerinin alındığı bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir.

Anket sürecinde 45 anket başvurusu yapılmış ancak 40 anket değerlendirme sürecine dâhil edilmiştir. Değerlendirmeye alınan 40 anket İstanbul genelinde resmi kurumlar (İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Alan Yönetim Başkanlığı, Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü, Şehir Planlama Müdürlüğü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Fatih Belediyesi, Zeytinburnu Belediyesi, Beyoğlu Belediyesi, İstanbul 4 no'lu Koruma Kurulu, İstanbul Yenileme Kurulu, Vakıflar Genel Müdürlüğü, KUDEB), sivil toplum kuruluşları (Ulusal Ahşap Birliği, Sulukule Platformu, Kültür Bilinci Geliştirme Vakfı,), meslek odaları (Şehir Planlama Odası, Mimarlar Odası), basın yayın (Arkitera, Yapı Endüstri Merkezi) akademisyenler ve serbest mimar, şehir plancı, arkeologlar kapsamında yapılmıştır.

Gerçekleştirilen 40 anketin akademisyenler ve idari kurumlarda eşit sayıda olmasına özen gösterilmiş ve 12 akademisyen ve 12 idari kurum ile görüşülmüştür. Çizelge 4.1'de görüldüğü gibi bunu serbest çalışan 9 şehir plancısı, mimar ve arkeolog takip etmiştir. Anket 3 sivil toplum kuruluşu, 2 meslek odası ve 2 basın yayın kuruluşu ile tamamlanmıştır.

Çizelge 4.1: Anket yapılan kurum ve şahısların dağılımı.

	SAYISAL DEĞER	YÜZDE ORANI
İdari Kurumlar	12	%30,0
Akademisyenler	12	%30,0
Serbest Çalışanlar	9	%22,5
Sivil Toplum Kuruluşları	3	%7,5
Meslek Odaları	2	%5,0
Basın Yayın	2	%5,0
TOPLAM	40	100

Çizelge 4.2'de görüldüğü gibi anket üç ana bölümden oluşmaktadır. Öncelikle Dünya Miras Listesi'nde yer almak için gerekli olan özellikleri açıklayan kavramların yeterince anlaşılıp anlaşılmadığını ortaya koymak amacı ile kavramsal bir değerlendirme gerçekleştirilmiştir.

Daha sonra Türkiye'nin Dünya Miras Listesi içerisindeki alanlarının yeterli görülüp görülmediği, listeye dahil edilmesi yönünde önerilerin olup olmadığı, bu değerlendirmelerin hangi kriter ve özellikler kapsamında yapıldığı ve ülke politikalarına olumlu, olumsuz ne şekilde yansıdığı araştırılmıştır.

Son bölüm İstanbul çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların listede yer alan İstanbul Tarihsel Alanları içerisinde gerçekleştirilen projeler hakkında neler düşündükleri bu projelerin İstanbul Tarihsel Alanları'nın listedeki konumunun tehdit edip etmediği ve koruma konusunda atılmış son adım olan Alan Yönetim Planı hakkındaki görüşleri alınmıştır.

Çizelge 4.2: Anket kapsamında sorulan soruların dağılımı.

	SAYISAL DEĞER	YÜZDE ORANI
Kavramsal Sorular	2	%11,8
Türkiye Kapsamındaki Sorular	4	%23,5
İstanbul Kapsamındaki Sorular	11	%64,7
TOPLAM	17	100

İstanbul çerçevesinde bir değerlendirmeye gidilecek olması sebebi ile İstanbul kapsamındaki sorulara ağırlık verilmiştir.

4.8.1 Üstün Evrensel Değer, Özgünlük, Bütünlük kavramsal çerçevesi kapsamındaki görüşler

Üçüncü bölümde ayrıntılı olarak açıklandığı gibi Dünya Miras Listesi'nde yer almak için bir alanın öncelikle üstün evrensel değere sahip olması gerekmektedir. Üstün evrensel değere sahip olması için Dünya Miras Komisyonu tarafından hazırlanmış olan uygulama rehberinde açıklanan10 kriter içerisinden en az bir kritere sahip olması gerekmektedir. Bu kriterlerin sahip oldukları değerlele ilişkilendirilmiş olarak özgünlük ve/veya bütünlük kavramları ile de desteklenmesi beklenmektedir.

Bu sebeple öncelikli olarak bu kavramların yerince açık bir şekilde anlaşılması ve benimsenmesi gerekmektedir.

Anket katılımcılarına Dünya Miras Listesi'nde yer almak için gerekli olan üstün evrensel değer, özgünlük ve bütünlük kavramlarının kültürel değerleri tanımlamak için yeterli olup olmadığı sorulduğunda çizelge 4.3'teki gibi katılımcıların 20 tanesi bütünlüğü, 14 tanesi üstün evrensel değeri ve 12 tanesi de özgünlüğü yetersiz olarak tanımlamıştır.

Çizelge 4.3: Dünya Miras Listesi'nde yer almak için belirlenen kavramların yeterlilik oranı.

		SAYISAL DEĞER	YÜZDE ORANI
Üstün Evrensel Değer	evet	26	%65
	hayır	14	%35
Bütünlük	evet	20	%50
	hayır	20	%50
Özgünlük	evet	28	%70
	hayır	12	%30

Bu kavramların ne sebeple yetersiz bulunduğu sorulduğunda ise özellikle üstün evrensel değer tanımının çok geniş anlamlı ve göreceli olduğunu düşünler olduğu gibi tanımın kısıtlı ve birçok kavramı dışarıda bıraktığını düşünenler de bulunmaktadır. Bütünlük için alan sınırlaması getirmesi açısından önemli olup, münferit eserlerin korunmasına sınır getirecek ise bunların öneminin anlaşılmasını engelleyebileceği sebebi ile yetersiz olduğu görüşü bulunmaktadır. Özgünlük için öznel ve yeterince açık olmadığı görüşü mevcuttur. Çizelge 4.4'te bu ayrımın bir de ankete katılan kurum ve şahıslara göre dağılımı incelenmiştir.

Çizelge 4.4: Dünya Miras Listesi'nde yer almak için belirlenen kavramların yeterliliğinin kurum ve şahıslara göre oranları.

	Üstün Evrensel Değer		Bütünlük		Özgünlük	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
İdari Kurumlar	3	9	4	8	4	8
Akademisyenler	10	2	9	3	9	3
Serbest Çalışanlar	6	3	1	8	9	0
Sivil Toplum Kuruluşları	3	0	2	1	2	1
Meslek Odaları	2	0	2	0	2	0
Basın Yayın	2	0	2	0	2	0
TOPLAM	26	14	20	20	28	12

Bu dağılım sonuçlarına göre akademisyenler, meslek odaları ve basın yayın kuruluşlarının büyük çoğunluğu konuya hâkimken, idari kurumlar ve serbest mimar,

şehir plancıları, arkeologlar arasında kavramlar net olarak bilmemekte, kendi entelektüel birikimleri ile yapılan değerlendirmenin kavramların yanlış yorumlandığını göstermektedir.

Bu noktada öncelikli olarak koruma konusunda söz sahibi olan bu bireylerin daha kapsamlı bir şekilde konudan haberdar edilmesi ve bilgilendirme çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

4.8.2 Türkiye Dünya Miras Listesi Kapsamındaki Görüşler

Kavramsal çerçeve ili ilgili sorulardan sonra anketin ikinci bölümü Türkiye'nin Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanlarını bir bütün olarak ele alınarak ülkesel boyutta bir değerlendirmeye gidilmiştir. Bu bölümde öncelikle Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanların sayıca yeterli olup olmadığı incelenmiş daha sonra listede yer alması önerilen alanlar belirlenmiştir.

4.8.2.1 Türkiye Dünya Miras Listesi'nde bulunan alanların yeterliliği ve listede yer alması önerilen alanlar

2012 yılı itibari ile Türkiye'nin Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanlarının sayısı 10'dur. Anket katılımcılarına bu sayıyı yeterli bulup bulmadıkları sorulduğunda %90'ının yetersiz bulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Evet, cevabı veren dört ankette belediye bünyesinde gerçekleştirilmiştir. Bu dağılım çizelge 4.5'te izlenmektedir.

Çizelge 4.5: Türkiye'nin Dünya Miras Listesi'nde bulunan alanlarının yeterlilik oranı.

	SAYISAL DEĞER	YÜZDE ORANI
Evet Yeterli	4	%10
Hayır Yetersiz	36	%90
TOPLAM	40	100

Türkiye'nin tarih boyunca birçok uygarlık ve köklü imparatorluğa ev sahipliği yapmış olması ve buna ek olarak Osmanlı İmparatorluğu ve Bizans İmparatorluğu'na başkentlik yapmış olması sebebi ile birçok uygarlığa ait somut ve soyut evrensel değerler içermesi gerekçeleri sayıca yetersiz bulunması konusundaki ortak görüşü oluşturmaktadır.

Belirtilen, sadece tanıtımı yapılan ve kapsamlı bir çalışması yapılmış alanların listede yer alması sorunu çerçevesinde, hazırlanan geçici listedeki alanlar ile ilgili çalışmaların hızlanması gerektiği açıkça ortadadır.

10 alanı yeterli bulmayan 36 katılımcıya listede yer alması için hangi alanları önerdikleri sorulmuştur. Katılımcıları ortak bir çerçevede tutmak amacı ile Türkiye'nin mevcut geçici listesindeki alanlar sunulmuş bu sayede oluşacak ortak cevaplar ile hangi alanlar üzerinde öncelikle durulması gerektiği konusunda bir çıkarım yapmak hedeflenmiştir.

Çizelge 4.6'da görüldüğü gibi katılımcıların her birinden oy alan tek alan Efes-İzmir'dir. Alanın seçilmesinde en etkin kriter özgünlüğü olarak ortaya çıkmıştır. Bunu 34 oy ile Sümela Manastırı (Trabzon) 32 oy ile Çatalhöyük Neolitik Kenti (Konya), 30 oy ile Mardin Kültürel Peyzaj Alanı (Mardin) ve son olarak 28 oy ile Bursa ve Cumalıkızık (Bursa) takip etmiştir.

En yüksek oyu alan bu ilk beş alan listede %50'nin üzerinde oy alan alanlar olarak da öne çıkmaktadır. Listede yer alan diğer alanlara ek olarak önerilen 4 alan vardır bunlar; Batman Hasankeyf, Tokat Kalesi, Amasya Kral Mezarlıkları, Ahtamar ve Sivas Çifte Minare'dir. Bu öneriler geçici listenin yeniden hazırlanması sürecinde dikkate alınmalıdır.

Çizelge 4.6: Türkiye kapsamında Dünya Miras Listesi'nde yer alması önerilen alanlar.

	SAYISAL DEĞER	YÜZDE ORANI
Efes (İzmir),	36	%90
Sümela Manastırı (Trabzon),	34	%85
Çatalhöyük Neolitik Kenti (Konya),	32	%80
Mardin Kültürel Peyzaj Alanı (Mardin),	30	%75
Bursa ve Cumalıkızık (Bursa),	28	%70

4.8.2.2 Dünya Miras Listesi'nde yer almanın Türkiye kapsamındaki olumlu ve olumsuz etkileri

Dünya Miras Listesi'nde yer almanın ülkesel boyuttaki etkisini ortaya koyabilmek için sorulan UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer almanın Türkiye üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri sizce nelerdir? Sorusunda hazırlanan şıklar anket kapsamında olumlu ve olumsuz olarak ayrılmamış bir bütün olarak hazırlanmıştır. Bu sayede katılımcının herhangi bir yönde etkilenmemesi amaçlanmıştır.

Anket analizinde şıklar çizelge 4.7'de olumlu ve olumsuz olarak ayrıldığında olumlu etkilerinin aldıkları oy yüzdelerinin olumsuz etkilerinin aldıkları oy yüzdesinden

fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Anket katılımcılarından sadece iki kişi olumlu ve olumsuz bir etkisi olmadığı yönünde görüş bildirmiştir.

Çizelge 4.7: Dünya Miras Listesi'nde yer almanın Türkiye kapsamındaki olumlu ve olumsuz etkilerinin oranları.

	SAYISAL DEĞER	YÜZDE ORANI
Olumlu	261	%88
Olumsuz	35	%12
TOPLAM	296	%100

Olumlu etkiler değerlendirildiğinde kültür turizminin gelişmesinin, koruma konusunda sabit ve sürekliliği sağlanmış bir politikaya sahip olmaktan fazla oy almış olması korumanın turizm çerçevesinde değerlendirildiği yönündeki görüşü desteklemektedir. Katılımcılar tarafından eklenmiş olan kültürel sürekliliğin sağlanması ve yerele ait bir değerin evrenselleşmesini sağlaması bir diğer olumlu etkilerdir. Olumlu etkileri aldıkları oy yüzdelerine göre dağılımı çizelge 4.8'deki gibi ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 4.8: Dünya Miras Listesi'nde yer almanın Türkiye kapsamında olumlu yanları.

	SAYISAL DEĞER	YÜZDE ORANI
-Kültür turizminin gelişmesini sağlar.	36	%90
-Koruma konusunda gerçekleştirilen projelerin uluslararası kurumlarca da incelenmesini sağlar.	34	%85
-Ülke prestiji ve ülke markasını olumlu yönde etkiler.	33	%82,5
-Yerel yönetimin değişkenliğine karşın sabit bir koruma politika geliştirilmesini sağlar.	30	%75
-Uluslar arası bilgi, belge paylaşımı ve danışmanlık sağlar.	29	%72,5
-Alanın evrensel değerinin kullanıcı isteklerinden daha değerli kabul edilmesini sağlar	28	%70
-Konaklama ve benzeri hizmetler ile yerel halkın kalkınmasını sağlar.	26	%65
-Kültür turizminden elde edilen gelir ile koruma çalışmalarının arttırılabilmesini sağlar.	22	%55
-Yatırımlar için mali kaynak sağlar.	23	%57,5

Olumsuz yöndeki etkiler aldıkları oy yüzdesine göre sıralandığında dağılım çizelge 4.9'daki gibi ortaya çıkmaktadır. Alanların listede olmaları sonucu sahip oldukları avantajların rant amaçlı kullanılarak koruma açısından negatif etkiye dönüşmesi yönündeki görüş en fazla oy oranı ile dikkat çekicidir. Olumlu bir etkinin yanlış idare

ile nasıl olumsuz bir etkiye dönüşebileceği açıkça ortaya sermektedir. Buna ek olarak turizmin kontrolsüz gelişmesi ile alanların kullanıcı ruhuna sahip olmadığı müze kentlere dönüşmesi katılımcılardan gelen bir diğer olumsuz etkidir.

Çizelge 4.9: Dünya Miras Listesi'nde yer almanın Türkiye kapsamında olumsuz yanları.

	SAYISAL DEĞER	YÜZDE ORANI
-Alanların potansiyelleri sonucu rant alanı haline dönmesi riskini yaratır.	15	%38
-Alanın evrensel değerinin kullanıcı isteklerinden daha değerli kabul edilmesine sebep olur.	12	%30
-Listeden çıkarılmanın yaratacağı imaj kaybı sebebi ile üretilen projelerin kimi zaman UNESCO Dünya Miras Komisyon Raporlarına göre istemeden değiştirilmesi gerekliliğine sebep olur.	6	%15
-Ulusal ve uluslar arası farklı aktörler olması sonucu zaman kaybının yaşanmasına sebep olur.	2	%5

4.8.3 Dünya Miras Listesi'ndeki "İstanbul Tarihsel Alanları" Kapsamındaki Görüşler:

Türkiye'nin Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanlarını bir bütün olarak ele alınarak ülkesel boyuttaki değerlendirmeden sonra anketin son bölümü Dünya Miras Listesi'ndeki İstanbul Tarihsel Alanları'nı bütününde gerçekleştirilmiştir.

4.8.3.1 İstanbul'un Dünya Miras Listesi'nde bulunan alanlarının yeterliliği ve listede yer alması önerilen alanlar

Anketin İstanbul çerçevesinde hazırlanmış olan soruları ilk olarak İstanbul'un Dünya Miras Listesi'nde tek bir alan (İstanbul Tarihsel Alanları) ile yer almasını yeterli bulup bulmadıkları şeklinde yöneltilmiştir. Tüm katılımcılar tek bir alan ile listede yer almanın yeterli olmadığı yönünde hem fikirdir. Ancak burada dikkat çeken nokta Türkiye'nin Dünya Miras Listesi'nde 10 alan ile yer almasını yeterli bulan 4 kişinin İstanbul konusunda daha hassas davranmış olmasıdır. Bu durum İstanbul'un barındırdığı kültürel değerler açısından ne kadar zengin olduğunun tüm katılımcılar tarafından kabul edildiğini ortaya koymaktadır.

Tüm katılımcıların İstanbul'un sadece bir alan ile listede yer almasını yetersiz bulmaları neticesinde, hangi alanları listede yer alması için önerdikleri sorulmuştur. Anket şıkları içerisinde Beyoğlu sit alanı; Galata sit alanı, Cihangir sit alanı, Tarlabaşı sit alanı, Beyoğlu kentsel alanı (İstiklal ve çevresi) olarak ayrı ayrı

belirtilmiş bu şekilde daha kapsamlı bir görüş alınmaya çalışılmıştır. Sonuçlar çizelge 4.10'da izlendiği gibi Boğaziçi sit alanı %95'lik bir oran ile öne çıkmaktadır. Bunu %80 ile Adalar %75 ile Rumeli Hisarı %65 ile Galata sit alanı, %60 ile Anadolu Hisarı, %55 ile Beyoğlu kentsel alanı takip etmektedir.

Çizelge 4.10: İstanbul kapsamında Dünya Miras Listesi'nde yer alması önerilen alanlar.

	SAYISAL DEĞER	YÜZDE ORANI
Boğaziçi sit alanı	38	%95
Adalar	32	%80
Rumeli Hisarı	30	%75
Galata sit alanı	26	%65
Anadolu Hisarı	24	%60
Beyoğlu kentsel sit alanı	22	%55
Eyüp kentsel sit alanı	12	%30
Tarlabaşı sit alanı	8	%20
Cihangir sit alanı	6	%15
Ortaköy Camii ve çevresi	4	%10
Çamlıca sit alanı	0	0

Katılımcılardan biri Tarihi Yarımada'nın bir bütün olarak listeye dahil edilmesini önerirken bir diğer katılımcı anket kapsamında sunulan alanların tamamının taşıdıkları değere rağmen mevcut halleri ile listeye dahil edilmesinin uygun olmayacağı görüşündedir. Anket listesine ek olarak Üsküdar-Haydarpaşa ve İstanbul Banliyö hattı sahip oldukları üstün evrensel değer nedeni ile önerilen alanlardır.

Türkiye'nin hazırlamış olduğu son geçici listesinde öne çıkan bu alanlarda dahil olmak üzere İstanbul içerisinden hiçbir bölgenin önerilmemiş olması dikkat çekicidir. İstanbul'un sahip olduğu kültürel değer göz önünde bulundurularak geçici listenin tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir.

4.8.3.2 Dünya Miras Listesi'nde yer almanın İstanbul kapsamındaki olumlu ve olumsuz etkileri

Dünya Miras Listesi'nde yer almanın olumlu ve olumsuz etkileri bu kez İstanbul kent bütünü kapsamında sorulmuştur. İstanbul bütününe yansıyan olumlu etkilerde olumsuz etkilerden daha fazla bir orana sahip olması bakımından ülke bütünü ile benzer özellik göstermektedir. Bu oranların dağılımı çizlge 4. 11'de görülmektedir.

Çizelge 4.11: Dünya Miras Listesi'nde yer almanın İstanbul kapsamında olumlu ve olumsuz etkilerinin oranı.

	SAYISAL DEĞER	YÜZDE ORANI
Olumlu	199	%79
Olumsuz	54	%21
TOPLAM	253	100

Olumlu etkileri incelendiğinde Türkiye genelinde turizmi geliştirecek olması en yüksek orana sahip iken, İstanbul için koruma amacıyla gerçekleştirilen projelerin üyesi olduğumuz uluslar arası kurumlarca da incelenecek olması en yüksen orana sahiptir. Bu cevap koruma konusunda mevcut projelerin uygulama sürecinde İstanbul'daki yerel idarelerin kararlarının uygun bulunmadığı ve ek bir denetlemeye ihtiyaç duyulduğu yönünde bir çıkarım yapmamızı sağlamaktadır. İstanbul'un tanıtımını sağlaması ikinci sıradaki olumlu etki olarak ortaya çıkmaktadır ve %67,5'lik bir orana sahiptir. Türkiye kapsamında en yüksek oy oranına sahip olan turizmin gelişmesi yönündeki olumlu etki İstanbul için üçüncü sırada yer almakta ve % 65'lik orana sahiptir. İstanbul'un mevcut turizm potansiyeli doğrultusunda beklenen bir cevap ve yüzdeye sahip olduğu söylenebilir. Bu dağılım çizelge 4.12'de görülmektedir.

Çizelge 4.12: Dünya Miras Listesi'nde yer almanın İstanbul kapsamında olumlu yanları.

	SAYISAL DEĞER	YÜZDE ORANI
Koruma konusunda gerçekleştirilen projelerin uluslararası kurumlarca da incelenmesini sağlar.	32	%80
İstanbul'un tanıtımı sağlar	27	%67,5
İstanbul turizminin gelişmesini sağlar	26	%65
Kültür turizminden elde edilen gelir ile koruma çalışmalarının arttırılabilmesini sağlar.	24	%60
Yerel yönetimin değişkenliğine karşın sabit bir koruma politika geliştirilmesini sağlar.	20	%50
Uluslar arası bilgi, belge paylaşımı ve danışmanlık sağlar.	20	%50
Konaklama ve benzeri hizmetler ile yerel halkın kalkınmasını sağlar.	18	%45
Yatırımlar için mali kaynak sağlar.	17	%42,5
Alanın evrensel değerinin kullanıcı isteklerinden daha değerli kabul edilmesini sağlar.	15	%37,5

Türkiye genelinde en yüksek orana ait olan rant oluşumu sonucu yaşanacak zarar İstanbul içinde en yüksek oy alan olumsuz etki durumundadır. Buna ek olarak İstanbul'un sahip olduğu turizm potansiyeli de eklenerek yaşanacak tahribatın boyutundan endişe duyulduğu belirtilmektedir. UNESCO'nun bir hakem olarak sadece yerel ve merkezi yönetimleri muhatap alması diğer aktörlerin UNESCO kararlarına dâhil olamıyor olması katılımcılar tarafından eklenen bir diğer olumsuz özelliktir. Olumsuz etkiler çizelge 4.13'te görülmektedir.

Çizelge 4.13: Dünya Miras Listesi'nde yer almanın İstanbul kapsamında olumsuz yanları.

	SAYISAL DEĞER	YÜZDE ORANI
Turizm etkisi ile alanlarda tahribat yaşanmasına neden olur.	15	%38
Alanların potansiyelleri sonucu rant alanı haline dönmesi riskini yaratır.	15	%38
Alanın evrensel değerinin kullanıcı isteklerinden daha değerli kabul edilmesine sebep olur.	12	%30
Listeden çıkarılmanın yaratacağı imaj kaybı sebebi ile üretilen projelerin kimi zaman UNESCO Dünya Miras Komisyon Raporlarına göre istemeden değiştirilmesi gerekliliğine sebep olur.	10	%25
Ulusal ve uluslar arası farklı aktörler olması sonucu zaman kaybının yaşanmasına sebep olur.	2	%5

4.8.3.3 İstanbul Dünya Miras Alanları'nda gerçekleştirilen önemli projeler hakkında bilgi sahipliliği ve projeler hakkındaki görüşler

Dünya Miras Listesi'nde yer almanın olumlu ve olumsuz etkileri ortaya konduktan sonra listede yer alan İstanbul Tarihsel Alanları içerisinde gerçekleştirilen önemli projeler ortaya konularak bu projeler hakkında bilgi sahibi olup olunmadığı, süreçte yer alınıp alınmadığı sorulmuştur. Dağılım çizlge 4.14'te izlenmektedir. Katılımcıların mevcut 6 projenin en az üçünden haberdar oldukları ortaya çıkmıştır.

Süleymaniye Yenileme Projesi ve Sulukule Yenileme Projesi en çok bilgi sahibi olunan ilk iki projedir. Sultanahmet Four Seasons Oteli ise %37,5'lik oran ile en az bilgi sahibi olunan projedir.

Yapılan projelerden sadece Süleymaniye Yenileme Projesi, Marmaray Yenikapı Kazıları ve Zeyrek Resterasyon Projeleri koruma sürecinde bir adım atılmış olması açısından kısmen başarılı olarak değerlendirilmektedir.

Çizelge 4.14: Dünya Miras Alanlarında gerçekleştirilen önemli projeler hakkında bilgi sahipliliği.

	Bilgi sahibiyim		Projede yer aldım		Toplam	
	Sayısal Değer	Yüzde Oran	Sayısal Değer	Yüzde Oran	Sayısal Değer	Yüzde Oran
Süleymaniye Yenileme Projesi	25	62,5	9	22,5	34	85
Haliç Köprü İnşaatı	28	70	2	5	30	75
Sulukule Yenileme Projesi	27	67,5	5	12,5	32	80
Marmaray Yenikapı Kazıları	25	62,5	3	7,5	28	70
Sultanahmet Four Seasons Oteli	11	27,5	4	10	15	37,5
Zeyrek Restorasyon Projeleri	26	65	4	10	30	75

Süleymaniye Yenileme Projesi'nin iki ana aktöründen biri olan Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü kapsamında üretilen projeler bakımından olumlu yönde değerlendirirken, KUDEB bünyesinde gerçekleşen ahşap yapı koruma projelerin sadece dış cephe ile sınırlı olması ile eleştirilmektedir.

Marmaray Projesi yer seçimi konusunda eleştirilirken, Yenikapı'da başarılı bir kazı çalışması sonucu ciddi bilimsel bilgilerin gün ışığına çıkmasını sağlayarak kent tarihi hakkında bildiklerimizin hikayeden daha gerçekçi bir boyuta ulaşmasını gerçekleştirilmiş olması nedeni ile başarılı bulunmaktadır.

Zeyrek Resterasyon Projeleri ise başarılı projeler üretilmesine karşın bu projelerin tek yapı ölçeğinde sınırlı kalması ile eleştirilmektedir.

Haliç köprü inşaatı, Sulukule Yenileme Projesi ve Four Seasons Otel inşaatı sürecini tamamen olumsuz olarak değerlendirmişlerdir. Haliç Köprü İnşaatı İstanbul Tarihi Yarımada'nın siluetinde geri dönüşü olmayacak zararlar verecek olması sebebi ile eleştirilirken, Sulukule Yenileme Projesi yüzyıllardır alanda yaşayan kullanıcıların alandan ayrılmaya zorlanmaları nedeni ile eleştirilmektedir.

Four Seasons Oteli ise tarihsel yapılara yeni işlev verilmesi yönünde olumlu bir olarak değerlendirilirken, arkeolojik bir alan üzerinde inşa edilmeye çalışılan ek binanın tamamen yanlış bir girişim olması nedeni ile başarısız olarak değerlendirilmiştir. Projelerde korumadan çok yenilemenin ön planda olması ve yenilenirken koruma adına yanlışlar yapılıyor olması tüm projeleri kapsayan ortak bir eleştiridir. Dağılım çizlge 4.15'de görülmektedir.

Çizelge 4.15: Dünya Miras Alanlarında gerçekleştirilen önemli projeler hakkındaki görüşler.

	Başarılı		Kısmen		Başarısız	
	Sayısal Değer	Yüzde Oran	Sayısal Değer	Yüzde Oran	Sayısal Değer	Yüzde Oran
Süleymaniye Yenileme Projesi	9	%22,5	15	%37,5	10	25
Haliç Köprü İnşaatı	0	0	10	%25	20	%50
Sulukule Yenileme Projesi	0	0	2	%5	30	%75
Marmaray Yenikapı Kazıları	10	%25	14	%35	4	10
Sultanahmet For Seasons Oteli	0	0	3	%7,5	12	%30
Zeyrek Restorasyon Projeleri	5	%12,5	15	%37,5	10	25

İstanbul Tarihsel Alanları içerisinde gerçekleştirilen hiçbir projenin tamamen başarılı bulunmaması sebebi ile katılımcılara söz konusu projelerin alanın Dünya Miras Listesi'ndeki konumunu tehdit edip etmediği sorulduğunda ise %57,5 oranında evet cevabı alınmıştır. Tehdit oluşturan konuların başında projelerin revize edilmeden tamamlanması durumunda alanların üstün evrensel değerini ve özgünlüğünü kaybedecek olması yer almaktadır ki bu üzerinde durulması gereken çok ciddi bir noktadır.

Kısmen cevabını veren %30 'luk kesim iki ayrı bakış açısı ile konuyu ele almışlardır. İlk olarak listeden çıkmak konusundaki tek nedenin bu projeler olmayacak olması olarak belirtilirken, projelerin bazılarının henüz tamamlanmamış olması nedeni ile net bir yorum yapılamayacak olması ikinci bakış açısı olarak belirtilmektedir. Çizelge 4.16'da görülmektedir.

Çizelge 4.16: Gerçekleştirilen önemli projelerin İstanbul Tarihsel Alanları'nın Dünya Miras Listesi'ndeki konumunu tehdit etme oranları.

	SAYISAL DEĞER	YÜZDE ORANI
Hayır	5	%12,5
Kısmen	12	%30,0
Evet	23	%57,5
TOPLAM	40	100

Hayır cevabını veren %12,5'lik kesim sürecin projelerden çok politik kararlar ile alındığı gerekçesi görüşünü belirtmişlerdir. Genel olarak %87,5 oranında bu projelerin etkisi olduğu yönünde bir görüş bulunmaktadır.

4.8.3.4 Koruma konusunda gerçekleştirilen çalışmaların yeterliliği

Tüm koruma çalışmalarını kapsar nitelikte hazırlanmış olan, koruma konusunda gerçekleştirilen çalışmaları yeterli buluyor musunuz sorusu %90 oranında yetersiz cevabı almıştır. Bu oran Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanların yeterlilik oranı ile aynı çıkmıştır ve evet yeterli görüşünü belirten 4 anket yine belediye bünyesinde gerçekleştirilmiştir. Dağılım çizlge 4.17'de görülmektedir.

Çizelge 4.17: Koruma konusunda gerçekleştirilen çalışmaların yeterlilik oranı.

	SAYISAL DEĞER	YÜZDE ORANI
Evet Yeterli	4	%10
Hayır Yetersiz	36	%90
TOPLAM	40	100

Gelen eleştirilerde kültür politikalarına yeterince önem verilmediği ve bu konuda daha ciddi bir çalışma yapılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca koruma konusunda karalı ve tutarlı bir iradeye ihtiyaç duyulduğu ancak bu şekilde sürekliliği sağlanmış bir korumanın söz konusu olabileceğinden bahsedilmiştir. Proje üretim ve uygulama süreçlerinin daha etkin bir şekilde organize edilmesi gerektiği ve üretilen projelerin uzmanlar tarafından oluşan kurullarca denetiminin sağlanması konusunda daha hassas davranılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu noktadaki bir diğer önemli konu öncelikle halkın aidiyet duygusunun güçlendirilmesi ve kültür koruma bilincinin oluşmasının sağlanmasıdır. Bu bağlamda konunun ilkokul seviyesinden eğitim sürecine dahil edilmesi gerekmektedir.

4.8.3.5 Uluslar arası bir organizasyona dahil olmanın ülke koruma politikaları üzerindeki yaptırımı

UNESCO gibi uluslararası bir birliğe dahil olmanın koruma alanlarında üretilen ülke koruma politikaları üzerinde bir yaptırımı olup olmadığı sorulduğunda %70 oranında kısmen, % 22,5 oranında hayır cevabı gelmiştir. Evet cevabını ise %7,5'luk orana sahip katılımcılar vermiştir. Dağılım çizlge 4.18'de görülmektedir.

Çizelge 4.18: Uluslararası bir organizasyona dahil olmanın ülke koruma politikaları üzerindeki yaptırımı.

	SAYISAL DEĞER	YÜZDE ORANI
Hayır	9	%22,5
Kısmen	28	%70,0
Evet	3	%7,5
TOPLAM	40	100

UNESCO gibi uluslar arası bir organizasyonda yer almanın düzenleyici uyarıcı ve frenleyici bir etkisi olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir. Ancak tehdit unsuru taşıyan projelerin üretim sürecinin devam ediyor olması, yönetimlerin toplantı raporlarında kullanılan "nazik" politik dilin, yerel ve merkezi yönetimler tarafından "yergi ve gerileme" değil "övgü ve ilerlerme" olarak algılanması sonucu uygulama sürecinde bu konuda geri adım atıyor olması sebebi ile kısmı etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple Dünya Miras Merkezi'nin daha ciddi yaptırımlara sahip olması gerekmekte olduğu yönünde bir görüş belirtilmiştir.

Bu noktada bu etkinliğin ancak ülkelerin kendi politikaları ile desteklenir ise amacına tam olarak ulaşacağı ortadadır. Dünya Miras Merkezi'nin kamuoyu oluşturarak halkın tepkisini çekmek konusundaki etkinliği göz önünde bulundurularak ülke politikalarının özellikle söz konusu proje alanlarında değişmesi yönünde bir düzenlemeye gidilmelidir.

4.8.3.6 İstanbul Tarihsel Alanları'nın Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi'ne alınmasının yaratacağı etkiler

İstanbul tarihsel Alanı'nın yapılan uyarılara rağmen yeterince korunamaması durumunda Dünya Miras Listesi'nden tehlike altındaki Dünya Miras Listesi'ne dahil edilmesi gündemdedir. Katılımcıları böyle bir durumun gündeme gelmesi sonucunda durumu nasıl değerlendirecekleri sorulmuştur. Yanıtlar çizlge 4.19'da görülmektedir.

Çizelge 4.19: İstanbul Tarihsel Alanları'nın tehlike altındaki Dünya Miras Listesi'ne alınmasının yaratacağı etkiler.

	SAYISAL DEĞER	YÜZDE ORANI
Ülke prestijini sarsar, ülke markasını negatif etkiler	30,00	%75,00
Yerel yönetimlerin alan hakkında aldıkları kararları sorgulayan bir üst mercii kaybı yaşanır.	28,00	%70,00
Koruma konusunda başarısız projelerin onaylanmasına sebep olabilir.	20,00	%50,00
Mali kaynak kaybı yaratır.	10,00	%25,00
Uluslar arası danışmanlık kaybına sebep olur.	5,00	%12,50
Turist sayısındaki azalma turizm gelirlerini düşürür.	4,00	%10,00

Çizelgede görüldüğü gibi en yüksek oranı ülke prestijinin sarsılacak olması almıştır. Bunu yerel yönetimlerin kararlarını denetleyen bir danışma ve denetleme kurumunun olmayacak olması takip etmiştir. Aslında bu cevap ile katılımcıların UNESCO'yu hiçbir yasal yaptırımı olmamasına rağmen ülke kararlarını denetleme hakkına sahip

ve yerel yönetimlerden üst bir mercii olarak gördüğü sonucunu da çıkarabilmekteyiz. Bu UNESCO'nun nasıl bir imaja sahip olduğu konusunda önemli bir tespittir. Başarısız projelerin onaylanmasına sebep olabilir %50 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Bu sorunda yine ikinci sıradaki olası sorun ile bağdaştırılarak verilmiş bir cevap olarak değerlendirilmiştir. Olumlu olumsuz hiçbir etkisi olmayacağı yönünde 3 görüş bildirilmiştir.

4.8.3.7 Dünya Miras Komisyonu uyarıları doğrultusunda gerçekleştirilen eylem ve projelerin değerlendirilmesi

UNESCO Dünya Miras Merkezi'nin İstanbul Tarihsel Alanları'nın Tehdit Altındaki Dünya Miras Listesi'ne dâhil edilmemesi için yıllık toplantılarda yaptığı uyarılara karşı İstanbul'da gerçekleştirilen çalışmalar ortaya konularak bu çalışmaların katılımcılar tarafından nasıl yorumlandığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yanıtlar çizlge 4.20'de görülmektedir.

Çizelge 4.20: Dünya Miras Komisyonu uyarıları doğrultusunda gerçekleştirilen eylem ve projelerin başarı oranları.

	Yeterli		Kısmen		Yetersiz	
	Sayısal Değer	Yüzde Oran	Sayısal Değer	Yüzde Oran	Sayısal Değer	Yüzde Oran
Dünya Miras Listesi Biriminin kurulması	10	%25	22	%55	8	%20
Koruma projeleri için fon ayrılması	6	%15	30	%75	4	%10
Koruma Amaçlı İmar Planı'nın tamamlanması	5	%12,5	20	%50	5	%12,5
KUDEB'in kurulması	12	%30	18	%45	10	%25
KUDEB'in uygulamaları	14	%35	16	%40	10	%25
Ulusal ahşap birliğinin kurulması	12	%30	15	%37,5	13	%32,5
Alan Yönetim Planı'nın tamamlanması	5	%12,5	22	%55	3	%7,5
Katılımın sağlanması	8	%20	12	%30	20	%50
Alandaki ahşap konutların korunması.	8	%20	10	%25	22	%55
Süleymaniye Yenileme Projesi'nin revize edilmesi	7	%17,5	17	%42,5	16	%40
Haliç köprü inşaatının alternatiflerinin değerlendirilmesi.	6	%15	9	%22,5	25	%62,5
Four Seasons otel inşaatının durdurulması	9	%22,5	21	%52,5	10	%25

Görüldüğü gibi gerçekleştirilen hiçbir proje yeterli yüzdesi ile öne çıkamamaktadır. Haliç köprüsünün inşaatı sürecinde UNESCO'nun mevcut projeden vazgeçilerek alternatif projeler üretilmesi konusundaki uyarısına rağmen köprünün iki yakasındaki bağlantı kazılarının tamamlanmış olması ile böyle bir alternatife gidilmediği ancak mevcut projenin gabari ve renk değişikliliği ile tekrar sunulmuş olması 25 kişi tarafından yetersiz olarak değerlendirilmiştir.

Katılım'ın sağlanması yönündeki eleştirinin dikkate alınmadığı gerekçesi ile 20 kişi tarafından yetersiz olarak değerlendirilmiş, Alandaki ahşap konutların korunması yönündeki uyarıya rağmen yenileme alanlarında yaşanan yıkımlar nedeni ile 22 kişi yetersiz yönünde bir değerlendirme yapmıştır.

Bu üç nokta dışında diğer tüm eylemlerin uygulama ve izleme süreçlerinde başarısız olunduğu yönünde bir eleştiri vardır. Bu sebep ile bir girişimde bulunulmuş olmasına rağmen gerekli boyuta ulaşmamış olması nedeni ile kısmen başarılı olarak değerlendirilmiştir.

4.8.3.8 Alan Yönetim Planı hakkındaki bilgi sahipliliği ve değerlendirmeler

Son olarak koruma konusunda en güncel adım olarak gerçekleştirilen Alan Yönetim Planı hakkında katılımcıların bu konudan bilgi sahibi olup olmadığı ve bu plan hakkında ne düşündükleri sorulmuştur. Çizelge 4.21'de görüldüğü gibi katılımcıların %20'si plandan habersiz olduğunu, %55'i projeden haberdar olduğunu ancak henüz inceleme fırsatı olmadığını söylemiştir. Plan hakkında bilgi sahibi oranların oranı ise %25'tir.

Çizelge 4.21: Alan Yönetim Planı hakkındaki bilgi sahipliliği oranı.

	SAYISAL DEĞER	YÜZDE ORANI
Bilgi Sahibiyim	10	%25,0
Bilgi Sahibi Değilim	8	%20,0
Plandan haberdarım ancak henüz incelemedim	22	%55,0
TOPLAM	40	100

Plandan haberdar olmasına rağmen henüz inceleme fırsatı bulamadığını söyleyenlerin oranının yüksek olmasını iki şekilde yorumlayabiliriz.

Planın Ekim 2011 tarihinde onaylanmış olup anketin Nisan-Mayıs 2012 tarihinde yapılmış olması sebebi ile bu sürede plana ulaşmakta sıkıntı çekilmesi ilk neden olarak değerlendirilebilir.

İkinci neden ise planın tamamlanmasından sonra değil üretim aşamasında ilgili kurum ve şahıslar ile katılımcı bir planlama süreci sonunda oluşması gerektiği gerçeğinin yeterince yerine getirilememiş olması şeklindedir.

Plana ait görüşler sorulduğunda ise çizlge 4.22'de görüldüğü gibi katılım konusunda başarısız olduğu, bazı eksiklikleri olmasına rağmen etkin izleme ve değerlendirme ile başarıya ulaşacağı ve yerel yönetimler ile akademisyenlerin sürece eşit olarak katıldığını yönündeki görüşler öne çıkmaktadır.

Çizelge 4.22: Alan Yönetim Planı hakkındaki görüşler.

	SAYISAL DEĞER	YÜZDE ORANI
Katılım konusunda başarısız olduklarını düşünüyorum.	20	%50
Bazı eksiklikleri olmasına rağmen etkin izleme ve değerlendirme ile başarıya ulaşacağını düşünüyorum.	18	%45
Yerel yönetimler ile akademisyenlerin sürece eşit olarak katıldığını düşünmüyorum.	14	%35
Üretim sürecinde ciddi sıkıntılar olduğunu düşünüyorum.	10	%25
Koruma alanları adına yapılmış başarılı bir çalışmadır.	6	%15

Burada dikkat çeken bir nokta proje hakkında bilgi sahibi olanların oranı % 25 iken tablodaki ilk üç değerlendirmenin bu orandan fazla orana sahip olmasıdır. Bu durum projeden haberdar olmasına rağmen henüz inceleme fırsatı bulamamış katılımcılarında bu konuda değerlendirmede bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Projeyi incelemeden plan hakkında başarısız olduğu kararını vermek plana ve kurumlara duyulan şüpheyi ortaya koyarken, eksiklikleri olmasına rağmen etkin izleme ve değerlendirme ile başarıya ulaşacağı yönündeki görüşte plandan aynı zamanda olumlu yönde bir beklenti olduğunu ortaya koymaktadır.

Alan yönetimi planı ile ilgili mevcut tartışma ve görüş ayrılıkları olmasına rağmen koruma amacıyla atılmış ciddi bir adımdır. Üretim sürecinde bazı eksiklikler olmak ile beraber bu eksikliklerin etkili bir izleme ve geri dönüş alarak değerlendirilmesi planın uygulama sürecindeki başarısını arttıracaktır. Dolayısı ile üretim sürecindeki hataların izleme ve değerlendirme sürecinde tekrar edilmemesi gerekmektedir.

Plandan çok planın bir an uygulama geçmesi ile uygulama süreci açısından değerlendirilmesi daha doğru olacaktır.

5. SONUÇ

İnsanın doğaya karşı geliştirmiş olduğu her türlü eylemi kültürü yaratmakta ve insan tarih boyunca bu eylemlerini korumaya çalışmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde kültüre büyük zararlar veren önemli olaylar meydana gelmiştir. Ancak tüm dünyanın benzer oranlarda zarar görmüş olduğu İkinci Dünya Savaşı kültürel mirasın korunmasında atılan en büyük eylemin yönlendiricisi olmuştur. Savaş sonrasında yaşanan hasarla bağlantılı olarak kültürel değerlerin nerede olursa olsun evrensel bir değer olduğu görüşü kabul edilmiştir. UNESCO Dünya Miras Merkezi önce Avrupa sonrada tüm dünyayı kapsayan bu görüş çerçevesinde kurulmuştur. 1972 yılında imzalanan "Kültürel Ve Doğal Dünya Mirasının Korunması Sözleşmesi" ile kültürel değerlerin bir arada değerlendirilmesi amaçlanmış ve "Dünya Miras Listesi" hazırlamıştır. Bu listede yer almak ülkesel prestiji arttırdığı gibi alanın tanıtımını ve korunmasını sağlamaktadır. Ancak bu listede yer alan her ülkenin kendi koruma ve planlama politikaları olduğu unutulmamalıdır.

5.1 Değerlendirme

İskandinavya'nın merkezi konumunda bulunan İsveç Kuzey Avrupa ülkelerinin konuya nasıl yaklaştığını açıklamak için en iyi örnektir. İsveç'te planlama sürecinde çok aktörlü bir süreç tercih etmekte ve yapılan tüm koruma, planlama çalışmalarında konuya bölgesel yaklaşmaktadır. Koruma ve planlamayı birbirinden ayırmayarak korumayı planlama eyleminin olmazsa olmazı olarak görülmektedir. Bu sebeple koruma konusunda ayrı bir çalışma ihtiyacı olmaksızın kültürel miras korumasında başarıya ulaşabilmişlerdir.

İsveç'te evrensellik ilkesinden yola çıkılarak hazırlanmış olan UNESCO miras listesinde yer almak prestij kaynağı olarak görülmektedir. Listede yer alan alanların evrensel bir dengeye sahip olması gerektiği görüşünü savunmaktadırlar. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin listede yer alan alan sayılarının düşük olması sebebiyle, gelişmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkelere yardım edilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Bu nedenle ülkesel ve bölgesel ölçekteki kuruluşların çalışmalarını gelişmekte olan ülkelerdeki korunması gereken kültürel miraslara

yoğunlaştırmışlardır. Bu çalışmalar danışmanlık, teknik ekip sunma, proje üretme, mali kaynak sağlamak gibi birçok konuyu kapsamaktadır. Sadece İsveç'in sorumlu olduğu projelere ek olarak diğer ülkelerle sorumluluğu paylaştığı projelerde yürütülmektedir.

İsveç'te Dünya Miras Listesi'nde yer almanın en büyük avantajının uluslararası platformda ülke markasını geliştirerek yarattığı prestij olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu alanların dünya mirası olarak tanımlanması ile birlikte evrensel bir değere sahip olmanın sorumluluğu çerçevesinde koruma ve tanıtma projelerine yoğunluk verilmektedir. Bu bağlamda Dünya Miras Listesi'nde yer almanın teşvik edici yöndeki bir diğer avantajı dikkat çekmektedir. Bu nedenle bu listede dengeli bir dağılımın olması konusunda hassas bir tutum sergilemektedirler.

Almanya ise Orta Avrupa'nın gerek ekonomik gerek siyasal olarak lideri konumunda olan ülkelerden biridir. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı süresinde oynadıkları aktif rol nedeni ile koruma konusundaki hassasiyetleri dikkat çekicidir. Federal bir ülke olan Almanya koruma konusunda yetkileri federal bölgelere vererek bölgesel bir politika izleyen bir diğer ülkedir. Almanya'da da İsveç'teki gibi koruma planlama sürecinden ayrı tutulmamaktadır. Dünya Miras Listesi'nde sahip olduğu 36 alan ile dünyada beşinci sırada olması Almanya'nın UNESCO Miras Listesinde yer almayı İsveç'e nazaran daha yerel bir süreç olarak değerlendirdiğini göstermektedir.

UNESCO'nun kuruluşundan beri iki alan listeden tamamen çıkarılmıştır ve bunlardan ikincisi Almaya sınırları içerisinde olan Dressden Elbe Vadisi'dir. Alanın 2009 yılında listeden çıkarılmış olmasını takip eden 2010 ve 2011 yıllarını kapsayan ve listede yer alan tüm alanların tek tek ele alındığı ciddi bir proje başlatmış olması ülkenin UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alma konusundaki hassasiyetini ortaya koymaktadır.

"*Kültürel mirasın korumasında Dünya Mirası listesinde yer almanın alana ve ülkeye sağladığı avantajlar nelerdir ve dezavantajları var mıdır?"* olarak belirlenmiş olan tez araştırma sorusuna İsveç, listedeki mevcut alanlarını koruma konusunda oldukça ciddi projeler üreterek ve özellikle gelişmekte olan ülkelere destek sağlayarak bu avantajlardan herkesin faydalanabilmesi gerektiği yönündeki tutumu ile oldukça net bir cevap vermektedir.

Almanya'da bir alanının listeden çıkarılması ile birlikte oldukça kapsamlı çalışmaların üretiliyor olmasına ek olarak listede yer alan 36 alanı ile dünyada beşinci sırada olması ve her yıl bu listeye bir yenisini ekleme yönünde girişimlerde bulunulması nedeni ile listede yer almanın avantajlarına vurgu yapmaktadır.

Görüldüğü gibi listede yer alma konusunda farklı politikalar benimsemiş olmalarına rağmen ortak olan nokta her ikisinin de Dünya Miras Listesi'nde olmanın ülkeye olumlu etkisi olduğu konusunda hemfikir olmasıdır.

Türkiye ise bu sürece 1985 yılında dahil olmuş ve 2012 yılı itibari ile listede 10 alanı ile yer almaktadır. Türkiye'nin tarihsel geçmişinde birçok uygarlığı barındırmış olması göz önüne alındığında mevcut somut ve soyut kültürel mirasının çok daha fazla olduğu gerçeği yadsınamaz. İstanbul ise birçok İmparatorluğa başkentlik yapmış olması ve çok önemli bir konuma sahip olması sebebi ile ayrıca dikkat çekicidir. Bu özelliklerine rağmen İstanbul Tarihi Yarımada da bulunan dört alanı kapsayan İstanbul Tarihsel Alanları Türkiye'nin İstanbul'dan listeye dahil edebildiği tek alandır.

İsveç ve Almanya'dakinın aksine Türkiye'de koruma süreci planlama sürecinden ayrı ele alınmakta ve bölgesel politikalar benimsemek yerine yerel, alana özgü politika ve proje geliştirilmektedir. Yenileme alanı, Dönüşüm alanı gibi farklı tanımlamalar ile alanların nitelikleri değişmekte ve alanda söz sahibi olan farklı aktörlerle süreç daha da karışık bir hal almaktadır.

İsveç ve Almanya'nın Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanlarda gerçekleştirdikleri başarılı projeler dikkate alındığında listedeki bu alanlarda gerçekleştirilecek projelerin oldukça hassas ve kapsamlı çalışmalar olması gerekmektedir. Ancak İstanbul Tarihsel Alanları'ndaki mevcut projelerdeki yanlışlıklar ve Dünya Miras Merkezi Komisyon raporlarında belirtilmiş olan uyarı ve eleştirilerin yeterince dikkate alınmaması İstanbul Tarihsel Alanları'nın Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi'ne alınma ihtimalini gündeme getirmiştir. Bu durum göstermektedir ki Türkiye'de Dünya Miras Listesi'nde yer almanın avantajlarını yeterince benimseyememiştir. Özellikle İdari kurumlar listede yer almayı eylemleri kısıtlayıcı bir unsur olarak değerlendirmektedir. Dünya Miras Merkezi'ni ülke politikalarına karışan bir kuruluş olarak görmek yerine uluslararası platformdaki bir danışman olarak kabul etmek ve uyarılarını bu gözle değerlendirmek gerekmektedir.

Dünya Miras Merkezi'nin hiçbir yasal yaptırımı olmadığı unutulmamalı ve yaptırım yetkisini elinde bulunduran yerel idarelerin Almaya ve İsveç gibi gelişmiş ülkelerin listede yer almanın avantajlarını kabul ettiğini de göz önünde bulundurarak daha dikkatli çalışmalar gerçekleştirilmesi, söz konusu alanlarda başarılı koruma çalışmaları üretebilmek amacıyla politikalar geliştirmesi gerekmektedir.

Her ülkenin kendi kültürel değerini dışarıdan gelecek hiçbir müdahale olmaksızın korumakla sorumlu olduğu unutulmamalıdır. UNESCO bu süreçte yardımcı bir konumda rol almaktadır.

5.2 Öneriler

UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer almak birçok açıdan avantajlıdır. Bu avantajların başında öncelikle ülke prestijini arttırıcı etkisi gelmektedir. Bu prestij ülkenin uluslar arası platformda daha fazla tanınması ve söz sahibi olmasında etkin olabilmektedir. Tanıtım, beraberinde turizmi geliştirmekte ve turizm eğer doğru yönetilebilirse ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. Bu ekonomik katkı doğru değerlendirmeler ile kültür turizm yaratan alanların korunması için geliştirilecek projelere aktarılarak, sürekliliğin sağlandığı bir koruma-turizm dengesi oluşturulabilir.

Dünya mirası olan alanların evrensel değere sahip olduğu görüşünün benimsenmiş olması nedeni ile yerele ait bir değerin evrenselleşmesini sağlamaktadır. Bu alanlarda gerçekleştirilecek her türlü projede kullanıcı isteklerinin, evrensel koruma politikalarına uygun olmayacak şekilde gelişmesine engel olmaya çalışmaktadır.

Bu noktada uluslararası bir organizasyon olması sebebi ile üye olan tüm devletler arasında bilgi belge paylaşımı ve danışmanlık imkânı sağlıyor olması önem kazanmaktadır. Aynı zamanda gelişmekte olan ülkelere sağladıkları mali destek ile planlanan koruma projelerinin hayata geçme fırsatını yaratırken, üretilen projelerin ülke idari sistemi içerisindeki değişikliklerden etkilenmeyerek sürekliliğinin sağlanmasında da bir etken olabilmektedir.

Dünya Miras Listesi'nde olmak yukarıda açıklanan avantajları ile dikkat çekmektedir. Ancak ülke politikaları ile desteklenmemesi durumunda bu avantajlar dezavantaja dönebileceği unutulmamalıdır.

Özellikle alanların tanıtımı ile beraber oluşacak rantın yanlış değerlendirilmesi sonucu alanın üstün evrensel değerine zarar verecek yaklaşımlar meydana gelebilmektedir.

Listeden çıkmanın yaratacağı prestij kaybının göze alınmadığı durumlarda, yerel halk için oldukça önemli olan bazı projelerin gerçekleştirilememesi ya da değiştirilmesi gündeme gelebilmektedir.

Görüldüğü gibi Dünya Miras Listesi'nde yer almanın hem olumlu hem de olumsuz yönleri ortaya çıkabilmektedir. Bu noktada önemli olan Dünya Miras Listesi'nde yer almanın avantajını doğru kullanarak, listedeki alanların üstün evrensel değerlerinin korunmasını sağlayacak yaklaşımlar geliştirmek ve bu sayede ülkesel boyutta etkin koruma politikalarına sahip olmaktır.

Bu amaç doğrultusunda geliştirilen öneriler şu şekilde sıralanabilir;

- 1/100.000 İstanbul İl Çevre Düzeni Planı'nda *"çevresel, ekonomik ve toplumsal sürdürülebilirlik çerçevesinde tarihsel-kültürel değerlere duyarlı gelişmenin sağlanması*" hedefi ile tarihsel ve kültürel açıdan önem taşıyan alanlarda gerçekleştirilecek her türlü eylemin kültürel mirasa zarar vermeyecek şekilde kurgulanması belirtilmiştir. Bu bağlamda geliştirilen stratejilerden ilki, İstanbul'un sahip olduğu tarihi ve kültürel dokusu, evrensel kimliği, peyzajı, kentin simgeleri ve siluetini korumaya yönelik çalışmaların yapılmasıdır. Haliç Metro Köprüsü inşaatı sürecinde Dünya Miras Merkezi Komisyon Raporları'nda tekrar edilen Tarihi Yarımada siluetine geri dönüşü olmayacak zarar verilecektir uyarıları dikkate alınmadan gerçekleştirilen bu proje İstanbul İl Çevre Düzeni Planı stratejileri ile de örtüşmemektedir. Bu nedenle proje için alternatif bir bağlantı noktası yönünde çözümler üretilmeli mevcut yer seçimi kararı değiştirilmelidir.
- Alan Yönetim Planında belirlenmiş olan *"Zengin tarihi birikimini koruyup, yaşayan, üreten, sosyal-ekonomik mekânsal ve kültürel kimliğini geleceğe aktaran bir Tarihi Yarımada için kullanıcıların ve yaşayanların katılımıyla tüm kurum ve kuruluşları ile eşgüdüm ve şeffaflık içinde yürütülen; Tarihi Yarımada'nın üstün evrensel değerini koruyan bir yönetim planı."* vizyonu doğrultusunda Süleymaniye ve Sulukule Yenileme Projeleri başta olmak

üzere tüm yenileme alanlarında mimari dokuya verilmiş olan geri dönülmez hatalardan ders alınarak tekrar edilmemesi gerekmektedir.

- Alan Yönetim Planı üretim ve özellikle onay sürecinde en çok eleştirilen konu katılım sürecinin başarılı bir şekilde organize edilememiş olduğu yönündedir. Bu eleştiriler dikkate alınarak hem planın uygulama ve izleme sürecinde hem de üretilecek diğer projelerde katılım konusuna öncelik verilmelidir.
- Örnek alan olarak incelenen ülkelerden İsveç kentsel sorunlar içerisinde en önemlisi olarak tanımladığı göçmenler ve azınlıkların sürece dahil olması yönünde projeler gerçekleştirirken, Türkiye'nin İstanbul Sulukule Yenileme Alanındaki uygulamalarda olduğu gibi alanın yüzyıllık kullanıcılarının alandan koparılmasına sebep olan projeleri destekliyor olması tartışılması gereken bir yaklaşımdır. Bu sebeple yenileme alanlarının sadece fiziksel yenileme yapılacak alanlar olarak değerlendirilmemesi gerekir. Bu alanlarda sosyal yaşamın sürekliliğine önem veren projeler geliştirilmelidir.
- İstanbul Kara Surları'nın sur duvarları ve burçları uzmanlarca restore edilmeli düzenli bakımı sağlanmalıdır. Su hendekleri ve çevresindeki yeşil alanlar yapılaşmadan arındırılarak Haliç ve Marmara kıyıları ile bir bütün olarak ele alınmalı, arkeolojik sergileme-park alanları, sergi-seyir terasları, tema parkları gibi fonksiyonlar ile bütünleştirilmelidir. Bu sayede İstanbul'un sahip olduğu "Su kenti" kimliği öne çıkarılmalıdır.
- UNESCO Dünya Miras Merkezi Komisyonu'nun 36. Toplantısında, geleceğin isteklerinden ödün vermeden günümüz ihtiyaçları nasıl karşılanabileceği konusunun ele alınması planlanmaktadır. Haliç Metro Köprü inşaatı ve Marmaray Projesi bu kapsamda değerlendirilmesi gereken iki önemli projedir. Bu projelerde geri dönüşü olmayan bazı önemli adımlar atılmış olsa da "Çevre Etki Değerlendirmesi" yapılmalı, özellikle Marmaray Projesi'nin Tarihi Yarımada içerisindeki istasyonlarda yaratacağı trafik yükü ile ilgili ayrıntılı hesaplamalar yapılmalı ve bu kapsamda projeler tamamlanmadan çözümler geliştirilmelidir.
- Avrupa'da "Old Town" olarak adlandırılan tarihi kent merkezi incelendiğinde çoğunda yayalaştırma yolu ile koruma sürecine katkı sağlandığı

görülmektedir. Kuşkusuz İstanbul Tarihi Yarımada gibi büyük boyuttaki bir kent merkezinin tamamen yayalaştırılması düşünülemez; ancak alan içinde özellikli bölgelerin yayalaştırılması, yaya, taşıt ve servis ulaşımının doğru çözümlenmesi koruma çabalarına olumlu yönde katkı sağlayabilir.

- İstanbul'un sahip olduğu turizm potansiyeli dikkate alındığında yerel kullanıcılarını hızla kaybeden ruhu olmayan bir müze-kente dönüşme tehlikesi ile karşı karşıya olduğu görülmektedir. Bu bağlamda alanda kullanıcı ihtiyaçlarına yönelik düzenlemeler yapılmalıdır. Mülk sahipleri yapılarını restore etmeye teşvik edilmeli ve restorasyon çalışmalarına mali kaynak yardımı yapılmalıdır.
- UNESCO Dünya Miras Merkezi Komisyon Toplantılarına katılacak olan ekip her sene değişebilmektedir. Bu süreci sürekli olarak takip edecek bir ekip kurulmalı bu şekilde daimi bir bilgi birikiminin oluşması hedeflenmelidir.
- Köklü bir tarihsel geçmişe ve dünyada benzeri olmayan boğaza sahip olan İstanbul'un Dünya Miras Listesi'nde tek bir alan ile yer alması yeterli değildir. Ancak 2012 yılında güncellenmiş olan son geçici listede İstanbul'dan hiçbir alan yer alamamaktadır. Bu noktada önceliğin Boğaziçi sit alanı, Adalar, Rumeli Hisarı ve Galata bölgesine verilerek bu alanların listeye dahil edilmeleri yönünde çalışmalara başlanması gerekmektedir.
- Ayrıca İstanbul bütününde hiçbir anıtsal yapının listede yer almıyor olması da dikkat çekicidir. Bu bağlamda Dünya Miras Listesi'nde yer almak için gerekli olan yönetim planının İstanbul Tarihi Yarımada bütününde gerçekleştirilmiş olmasını bir fırsat olarak değerlendirip Tarihi Yarımada'da yer alan Kapalıçarşı, Mısır Çarşısı, Sirkeci Garı, ve Yeni Camii, gibi tek anıt yapı ölçeğindeki alanların listede yer alması için çalışmalar başlatılmalıdır.
- Türkiye kapsamında ise anket sonuçları kapsamında öne çıkan geçici listedeki Efes (İzmir), Sümela Manastırı (Trabzon), Çatalhöyük Neolitik Kenti (Konya), Mardin Kültürel Peyzaj Alanı (Mardin) ve Cumalıkızık (Bursa) önceliğinde çalışmalar hızlandırılmalıdır.
- Tez çalışması kapsamında İsveç ve Almanya olmak üzere iki ülke incelenmiş ve bu iki ülkenin de korumayı planlamadan ayırmadan bir bütün olarak değerlendirdiği tespit edilmiştir. Ayrıca korunması gereken alanlara parçacıl

müdahalelerden çok bölgesel ölçekten başlayarak kademeli olarak şekillenen bir yaklaşım benimsenmiştir. Türkiye'de ise koruma; koruma planları, yenileme planları, dönüşüm alanları, turizm alanları gibi farklı plan yapılması gereken bir sistem içerisinde ele alınmaktadır. Bu bakış açısının değiştirilerek korumayı planlama ile bütün değerlendirmek açısından yasal bazı düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Ulusal ve uluslararası dengeyi saylayabilen donanımlı ve bağımsız bir idari sisteme ihtiyaç duyulmaktadır.

- Koruma alanı, yenileme alanı, dönüşüm alanı ve turizm alanı gibi birden fazla tanıma sahip alanlar beraberinde aktör yetki karmaşasını getirmektedir. Bu sorununda korumanın planlamadan ayrılmayan bir bütün olarak ele alınması ile çözülebilecektir. Ayrıca bu yeni düzen içerisinde plan kararlarında danışman statüsünde olacak kurullara ihtiyaç vardır. Sürece direk müdahil olmayacak olmaları konuya tarafsız bakabilmelerini sağlayacaktır. Mevcut kurullar bu şekilde düzenlenmeli ve Alan Yönetim Planında önerilen "Anıt Eser Kurulları" bir an önce hayata geçirilmelidir.
- Koruma sürecindeki en önemli konulardan biri kent bilincinin oluşmasıdır. Yaşadığı yeri tanımayan birinin o alanı korumak adına bir girişimi olması beklenemez. Bu bilinci oluşturabilmek için sürecin oldukça genç yaşlardan başlamasında fayda vardır. Çocukların alanları hissederek yerinde görerek tanımaları sağlanmalı bu kapsamda gerçekleştirilecek alan gezisi çalışmaların okul müfredatında ilk etapta eğitsel kollar ve okul kulüpleri kapsamında yer almalıdır. Europa Nostra'dan ödül almış olan Kültür Karıncaları projesi oldukça önemli ve örnek teşkil eden bir çalışmadır. Ayrıca Türk Eğitim Gönüllüleri ve diğer vakıflar ile bu projeler geliştirilmelidir.
- Eğitim sürecini tamamlamış gençlerin ise konuya dikkatlerini çekmek ve bilinçlendirmek adına dijital sosyal medya aktif olarak kullanılmalıdır. Bu platformlarda gençleri araştırmaya zorunlu bırakacak yarışmalar düzenlenmelidir.
- Kendini yaşadığı yere ait hissetmeyen birinin o alanı korumak adına bir girişimi olması beklenemez bu nedenle aidiyet duygusu bir diğer üzerinde durulması gereken konudur. Bu nedenle öncelikle insanların sosyalleşmesi sağlanmalıdır. Bu bağlamda söz konusu alanlarda düzenlenecek festivallerin

sayısı arttırılmalıdır. Bu festivallerin aynı zamanda müzeler kapsamında da ele alınmalı bu sayede müzelerin sıkıcı olduğunu düşünen kesiminde bu festivaller kapsamında müzeler ile ilişkisinin arttırılması sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

Adlercreutz, T. (2003). Property Rights and Protection Of Cultural Heritage In Sweden", Stockholm.

Alberts, Heike C., Hazen, Helen D. (2010), Maintaining Authenticity And Integrity At Cultural World Herıtage Sites, Geographical Review, United States.

Ahunbay, Z. (1996). Tarihi Çevre Koruma Ve Restorasyon, Yem Yayınları, İstanbul.

Alan Yönetim Başkanlığı. (2011). İstanbul Tarihi Yarımada Alan Yönetim Planı. İstanbul.

Alfredsson,W. (1997). Planning İn Sweden, Swedish Planning Towards Sustainable Development, KTH. Stockholm.

Almanya İmar Bakanlığı, BMVBS. (2011). A Profile Of The Federal Ministry Of Transport, Building And Urban Development, Berlin.

Arkitera. (2003). Haliç Köprüsü Silüeti Bozar. http://www.arkitera.com/haber/index/detay/halic-koprusu-silueti-bozar--/1616. İstanbul.

Avrupa Konseyi. (1954). Avrupa Kültür Anlaşması. Paris.

Avrupa Kültür Konvansiyonu. (1954). Avrupa Kültürel Varlıkların Korunması Sözleşmesi.

Ayrancı, İ. (2007) Koruma alanlarının yönetimi ve yönetim planı sürecinin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. İTÜ. İstanbul.

Bachman, M. (2011). Almaya'da Kültürel Mirasın Korunması Ve Türkiye'de Arkeolojik Alanlarda Restorasyon Çalışmaları, Onlar Nasıl Başarıyor? Avrupa'da Kültürel Miras ve Stk'lar Europa Nostra. İstanbul.

Biritanica. (1984). Ansiklopeji 7. Sayı, İstanbul.

Bozkurt, G. (2005). İnsan&Kültür. Remzi Kitapevi Yayınları, İstanbul.

Christoferson, I. (2001). Swedish Planning İn Times Of Diversity, Kth. Stockholm.

City Of Stockholm. (2009). Annual Report 2009, Stockholm.

City Of Stockholm. (2010). Stockholm City Plan, 2010, "The Walkeble City", Stockholm.

City Of Stockholm. (2011). "Vision 2030 A Guide To The Future", Stockholm.

Compendium Germany. (2012). "Cultural Policies and Trends In Europe" Germany.

Compendium Sweden. (2012). "Cultural Policies and Trends In Europe" Sweden.

Dinçer İ, (2008) Tarihi Kentlerin Korunması ve Yeniden Düzenlenmesinde Sorumluluk ve Yeterlilik Sorunları. Tarihi Yarımada Sempozyumu. TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi. İstanbul.

Dinçer İ, Akın O. (1994)," Ktvk Kanunu Kapsamında Koruma Planı Ve İdari Yapısı, Koruma Yenileme ve Uygulamalar Kolokyumu, İstanbul, MSÜ.

Dinçer, İ. Enlil, Z. Evren, Y. Som, S. (2010) İstanbul'un Tarihi Ve Doğal Miras Değerleri: Potansiyeller, Riskler Ve Koruma Sorunları. Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul.

Dünya Miras Merkezi-Whc-.(2012) http://whc.unesco.org/en/list (16.02.12).

Erder, C. (1975), Tarihi Çevre Bilinci, Odtü, Ankara.

Erkan, Y. (2011), 35th UNESCO World Heritage Committee Meeting, Islamic Urban Heritage Research, Preservation and Management Summer School. İstanbul.

Gotzmann, I. (2011). Vatan Ve Çevre. Onlar Nasıl Başarıyor? Avrupa'da Kültürel Miras E Stk'lar Europa Nostra. İstanbul.

Günay, Z. (2004). Neoliberal kentleşme dinamikleri çerçevesinde tarihi çevrenin sürdürülebilirliği: sürdürülebilir kentsel koruma modeli, İTÜ Doktora Tezi, İstanbul.

Hammamı, F. (2005), Setting The Cultural Heritage Scene, Yüksek Lisans Tezi, Kth, Stockholm.

ICCROM (1990). Definition Of Cultural Heritage, References To Documents In History. Fransa.

ICOMOS (1931). Charter For The Restoration Of Historic Monument.

http://www.icomos.org/en/component.(14.03,12).

ICOMOS (1933). The Athens Charter For The Restoration Of Historic Monuments. http://www.icomos.org/en/component.(14.03,12).

ICOMOS (1964). International Congres Of Architects And Technics Of Historical

Monuments, Venice Charter, http://www.icomos.org/venice_charter.html (07.01.12).

ICOMOS (1979). Burra Charter For Places Of Cultural Significance, http://www.icomos.org/australia/burrasig.html (10.04.12).

ICOMOS (1987) Charter For The Conservation Of Historic Towns And Urban Areas Washington Charter. http://www.international.icomos.org/charters/towns_e.htm,(22.04.12).

ICOMOS (1990) Charter For The Protection And Management Of The Archaeological Heritage, www.international.icomos.org/e_archae.htm, (23.04.12).

ICOMOS (1994) Nara Document On Authenticity, www.international.icomos.org/naradoc_eng.htm, (11.03.12).

ICOMOS (1996) Principles For The Recording Of Monuments, Groups Of Buildings And Sites, www.international.icomos.org/recording.htm, (12.03.12).

ICOMOS (1998), Stockholm Declaration, www.international.icomos.org/charters/stocdec_e.htm, (11.03.12).

ICOMOS (1999). Principles For The Preservation Of Historic Timber Structures – Mexico, http://australia.icomos.org/publications/charters/,(15.03.12).

ICOMOS (2003), Charter – Principles For The Analysis, Conservation And Structural Restoration Of Architectural Heritage, www.international.icomos.org/charters/structures, (15.04.12).

ICOMOS (2008). The Quebec Declaration On The Preservation Of The Spirit Of The Place. http://www.icomos.org/en/charters-and-texts. (15.03.12).

ICOMOS (2011) The Paris Declaration On Heritage As A Driver Of Development. http://www.icomos.org/en/charters-and-texts.(15.03.12).

Ishwaran, N. (2004) Internatıonal Conservatıon Dıplomacy And The World Herıtage Conventıon, Routledge, England.

İstanbul Büyüksehir Belediyesi Planlama Ve İmar Müdürlügü. (2009), 1/100 000 İstanbul İl Çevre Düzeni Planı Raporu,2009 İstanbul.

İstanbul Büyüksehir Belediyesi Planlama Ve İmar Müdürlügü. (2011), Tarihi Yarımada 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Raporu, İstanbul.

Keleş.R. (1998)" Kent Bilim Terimleri Sözlüğü İmge Kitapevi, Ankara.

Kuban, D. (1987) Türkiye'de Tarihi Çevre Korumanın Kültürel Boyutları, Türkiye 11.Dünya Sehircilik Günü Kolokyumu: Tarihi Kentlerde Planlama/Düzenleme Sorunları, Trakya Üniversitesi, Edirne.

Kuban, D. (2001) Türkiye'de Kentsel Koruma, Kent Tarihleri ve Koruma Yöntemleri.Tarih Vekfı Yayınları, İstanbul.

KUDEB. (2008) KUDEB Yönetmeliği Ve Evrensel Koruma İlkeleri Çerçevesinde Bakım Onarım İzinleri Kriterleri- Önerileri" İstanbul.

Kültür Bakanlığı. (2012) http://www.kultur.gov.tr/. (12.02.12).

Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Kanun No: 2863, Kabul Tarihi: 21.7.1983, Yayın Tarihi: 23.7.1983.

Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu İle Çesitli Kanunlarda Degisiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun No: 5226, Yayın Tarihi: 27.7.2004.

Madran, E. (2003), Kültürel Miras, Tmmob Mimarlar Odası Ankara Subesi Bülteni, 8 Numara, Ankara.

Nasser, N. (2003) Planning for Planning for Urban Heritage Places: Reconciling Conservation, Tourism, and Sustainable Development. Journal of Planning Literature, Vol. 17. Stockholm.

Otto, H. (2011) Bir Eyaletten Örneklerle Almanya'da Kültürel Miras Korumasında Yasal Ve Mali Olanaklar. Onlar Nasıl Başarıyor? Avrupa'da Kültürel Miras E Stk'lar Europa Nostra. İstanbul.

Özden, E. (2005) Taşınmaz Kültür Ve Tabiat Varlıklarının Korunmasunda Planlama Koruma İlişkisi Üzerine Yeni Bir System Önerisi, Doktora Tezi, Y.T.Ü. İstanbul.

Rescher, H. (2011) Geçmişle Geleceğe Bakmak. Onlar Nasıl Başarıyor? Avrupa'da Kültürel Miras E Stk'lar Europa Nostra. İstanbul.

RAA. (2004-2006), "Cultural Heritage Past, Present And Future – Vital, Accessible, Meaningful!", Stockholm.

RAA. (2006), "Towards Future Heritage Management: The Swedish National Heritage Board's Environmental Scanning Report.", Stockholm.

RAA. (2006-2010), "The Cultural Heritage Sector Research & Development Programme", Stockholm.

RAA. (2007), "Knowledge Through Partnership Environmental Scanning Report", Stockholm.

RAA. (2008), "Swedish National Heritage Board Proposals For Implementation Of The European Landscape Convention İn Sweden-Translation Of Final Report", Stockholm.

RAA. (2010-2015) Trender İ Tiden. Stockholm.

Ronström, O. (2008) Adifferent Land, Heritage Production In The Island of Gotland, The International Journal of Research into Island Cultures Volume 2, Gotland.

Sida (2005), Baltic Sea Project 15 Years, A Report on Best Practices for the UN Decade on Education for Sustainable Development. Stockholm.

SPO (2008) İstanbul Tarihi Yarımada Koruma Amaçlı İmar Planı Dava Sonucu, İstanbul.

Stenberg,J. (1997) Prerequisites For Local Democracy.) Swedish Planning İn Times Of Diversity, Kth. Stockholm.

Svedinger, B. (1991) Statens Råd För Byggnadsforskning. Publisher, Swedish Council For Building Research. Sweden.

Şenturk, A. (2009), "Köhneme Sürecindeki Tarihsel Alanlarda Koruma Ve Yeniden Canlandırma: Süleymaniye Örneği", Bitirme Tezi, YTÜ, İstanbul.

Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü. (2008) Süleymanie Yenileme Alanı Plan Raporu, İstanbul.

Tekeli, İ. (1972), Kentsel Korumada Değişik Yaklaşımlar Üzerine Düşünceler, Türkiye 11. Dünya Sehircilik Günü Kolokyumu: Tarihi Kentlerde Planlama/Düzenleme Sorunları, Trakya Üniversitesi, Edirne.

Tekeli, İ. (2011), Türkiye'nin Kent Planlama ve Kent Araştırmaları Tarihi Yazıları,

Tarih vakfı yurt yayınları, İstanbul.

Tyler, N, Ligibel, Tj, Tyler, I. (2009), "Historic Preservation-An İntroduction To Its History, Principles And Practice",New York, US.

Tylor, E. (1871). Primitive Culture.New York: J.P. Putnam's Sons, US.

UNESCO. (1946). UNESCO Constitution. http://portal.unesco.org/en. (15.03.12).

UNESCO. (1972), Paris, The Convention Concerning The Protection Of The World Cultural And Natural Heritage, Paris, http://portal.unesco.org/en. (15.03.12).

UNESCO. (2002). The Budapest Declaration On World Heritage. http://portal.unesco.org/en. (15.03.12).

UNESCO. (2003). Convention For The Safeguarding Of The Intangible Cultural Heritage.http://portal.unesco.org/en. (15.03.12).

UNESCO. (2005). Convention On The Protection And Promotion Of The Diversity Of Cultural Expressions.Http://Portal.UNESCO.Org/En. (15.03.12).

UNESCO Almanya Dünya Miras Komisyonu. (2012) http://whc.unesco.org/en/list (16.02.12).

UNESCO İsveç Dünya Miras Komisyonu. (2012) http://whc.unesco.org/en/list (16.02.12).

UNESCO World Heritage Centre, 1977, Operational Guidelines For The Implementation Of The World Heritage Convention, whc.unesco.org/opgutoc.htm, (15.03.12).

UNESCO World Heritage Centre. 2011, Operational Guidelines For The Implementation Of The World Heritage Convention, whc.unesco.org/opgutoc.htm, (15.03.12).

Uygur, N. (1997) Kent Ve Kültürü, 8. Sayı, Yapıkerdi Yayınları, İstanbul.

Uzun, O. (2008) Almanya Federal Yönetim Sistemi. 1. Bölüm. İstanbul.

Zeren Gülersoy, N. (1981), Kentsel Alanlarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliği, Doktora Tezi, İ.T.Ü.

Zeren Gülersoy, N. (1996), Şehir Planlama ve Koruma Anlayışındaki Gelişmelerin İstanbul'un Kentsel Mekânına Yansımaları, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Şubesi, İstanbul.

Zeren Gülersoy, N. (1998), Koruma Amaçlı İmar Plan Yapım Süreci ve İlkeler, Yöntemler, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Zeren Gülersoy, N., Günay Z. (2005) Avrupa'da Kültürel Miras Koruma Yaklaşımları ve Avrupa Birliği Üyeliği Sürecinde Türkiye'de Koruma Politikaları, TMMOB Mimarlar Odası, İstanbul.

Zeren Gülersoy, N., Ayrancı, İ. (2011) Koruma alanlarında yönetim planı. İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

Zeren Gülersoy, N., Tezer, A., Yiğiter, R., Koramaz, K., Günay, Z.(2008) İstanbul Project: İstanbul Historic Peninsula Conservation Study; Volume 2: Zeyrek Case: Conservation of Cultural Assets in Turkey, 2008, Istanbul.

Zeren Gülersoy, N., Tezer, A., Yiğiter, R., Koramaz, K., Günay, Z.(2008) İstanbul Project: İstanbul Historic Peninsula Conservation Study; Volume 3: Suleymaniye Case: Conservation of Cultural Assets in Turkey, 2008, Istanbul.

Zeren Gülersoy, N., Tezer, A., Yiğiter, R., Koramaz, K., Günay, Z.(2008) İstanbul Project: İstanbul Historic Peninsula Conservation Study; Volume 3: Yenikapı Case: Conservation of Cultural Assets in Turkey, 2008, Istanbul.

Visby. (2000) Vısby Inför 2000 Talet. Götland.

WHC. (2003) 27. Komisyon Raporu. Paris.

WHC. (2004) 28. Komisyon Raporu. Paris**.**

WHC. (2005) 29. Komisyon Raporu. Paris.

WHC. (2006) 30. Komisyon Raporu. Paris.

WHC. (2007) 31. Komisyon Raporu. Paris.

WHC. (2008) 32. Komisyon Raporu. Paris.

WHC. (2009) 33. Komisyon Raporu. Paris.

WHC. (2010) 34. Komisyon Raporu. Paris.

WHC. (2011) 35. Komisyon Raporu. Paris.

Ulusal Miras Kurulu. (2011) Bireysel Görüşme. İsveç.

Stockholm Şehir Müzesi. (2011) Bireysel Görüşme. İsveç.

Visby Belediyesi.(2012) Bireysel Görüşme.

Almaya Koruma Vakfı. (2011) Bireysel Görüşme. Stutgart.

Frankfurt Belediyesi. (2011) , Bireysel Görüşme. Frankfurt.

http://www.coe.int/

http://www.bundestag.de

http://www.bhu.de

http://www.denkmalschutz.de

http://www.iccrom.org/

http://www.icomos.org/en/

http://www.europanostra.org/

http://www.unesco.org/new/en/

http://www.riksdagen.se/

http://www.raa.se

www.lansstyrelsen.se/stockholm

http://www.wereurope.eu/

http://www.kulturstiftung-des-bundes.de

http://www.kulturvarliklari.gov.tr

http://www.fatih.bel.tr/
http://icom.museum/
http://www.iflaonline.org)
http://www.ovpm.org
http://www.mimarizm.com

EKLER

1.UNESCO Dünya Miras Listesinde yer alabilmek için en önemli kriterler olarak tanımlanan "Üstün Evrensel Değer, Bütünlük, Özgünlük" kavramlarını kültürel değerleri tanımlamak için yeterli buluyor musunuz?

	Evet yeterli	Hayır yeterli değil
Üstün evrensel Değer	☐	☐
Bütünlük	☐	☐
Özgünlük	☐	☐

Açıklar mısınız?

2. Türkiye'nin UNECO Dünya Mirası Listesinde 10 alan ile yer almasını yeterli buluyor musunuz? Neden?

Evet yeterli ☐ Hayır yeterli değil ☐

Açıklar mısınız?

3. Türkiye'nin UNESCO Dünya Miras Listesinde yer alan alanlarını yetersiz buluyorsanız hangi alanların öncelikle listeye dahil edilmesini önerirsiniz?

a-Ahlat Eski Yerleşimi ve Mezar Taşları (Bitlis), ☐
b-Alahan Manastırı (Mersin), ☐
c-Alanya Kalesi ve Tersanesi (Antalya), ☐
d-Afrodisias Antik Kenti (Aydın), ☐
e-Bursa ve Cumalıkızık (Bursa), ☐
f-Çatalhöyük Neolitik Kenti (Konya), ☐
g-Diyarbakır Kalesi ve Surları (Diyarbakır), ☐
h-Efes (İzmir), ☐
ı-Harran ve Şanlıurfa Yerleşimleri (Şanlıurfa), ☐
j-İshakpaşa Sarayı (Ağrı), ☐
k-Karain Mağarası (Antalya), ☐
l-Konya Selçuklu Başkenti (Konya), ☐
m-Likya Uygarlığı Antik Kentleri (Antalya ve Muğla), ☐
n-Mardin Kültürel Peyzaj Alanı (Mardin), ☐
o-Perge Antik Kenti (Antalya), ☐
p-Sagalassos Antik Kenti (Burdur), ☐

r-Selçuklu Kervansarayları Denizli-Doğubayazıt Güzergâhı, □

s-St. Nicholas Kilisesi (Antalya), □

t-St. Paul Kilisesi, St. Paul Kuyusu ve Çevresi (Mersin), □

u-Sümela Manastırı (Trabzon), □

v-Beyşehir, Eşrefoğlu Camii (Konya), □

y-Hatay, St. Pierre Kilisesi (Hatay), □

z-Bergama (İzmir), □

w-Göbeklitepe Arkeolojik Alanı (Şanlıurfa) □

Diğer…..

4.Türkiye'nin UNESCO Dünya Miras Listesinde yer almasını önerdiğiniz alanları hangi özellikleri sebebi ile listede yer alması gerektiğini düşünüyorsunuz?

	Üstün Evrensel Değer	Özgünlük	Bütünlük
a-	□	□	□
b-	□	□	□
c-	□	□	□
d-	□	□	□
e-	□	□	□
f-	□	□	□
g-	□	□	□
h-	□	□	□
i-	□	□	□
j-	□	□	□
k-	□	□	□
l-	□	□	□
m-	□	□	□
n-	□	□	□
o-	□	□	□
p-	□	□	□
r-	□	□	□
s-	□	□	□
t-	□	□	□
u-	□	□	□
v-	□	□	□
y-	□	□	□

z- □ □ □

w- □ □ □

Diğer □ □ □

5.UNESCO Dünya Miras Listesinde yer almanın Türkiye üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri var mı varsa sizce nelerdir?

-Ülke prestiji ve ülke markasını olumlu yönde etkiler. □

-Kültür turizminin gelişmesini sağlar. □

-Konaklama ve benzeri hizmetler ile yerel halkın kalkınmasını sağlar. □

-Kültür turizminden elde edilen gelir ile koruma çalışmalarının arttırılabilmesini sağlar. □

-Koruma konusunda gerçekleştirilen projelerin uluslar arası kurumlarca da incelenmesini sağlar. □

-Yatırımlar için mali kaynak sağlar. □

-Alanın evrensel değerinin kullanıcı isteklerinden daha değerli kabul edilmesini sağlar □

-Alanın evrensel değerinin kullanıcı isteklerinden daha değerli kabul edilmemesine sebep olur □

-Yerel yönetimin değişkenliğine karşın sabit bir koruma politika geliştirilmesini sağlar. □

-Uluslar arası bilgi, belge paylaşımı ve danışmanlık sağlar. □

-Alanların potansiyelleri sonucu rant alanı haline dönmesi riskini yaratır. □

-Listeden çıkarılmanın yaratacağı imaj kaybı sebebi ile üretilen projelerin kimi zaman UNESCO komisyon raporlarına ile istemeden değiştirilmesi gerekliliğine sebep olur. □

-Ulusal ve uluslar arası farklı aktörler olması sonucu zaman kaybının yaşanmasına sebep olur. □

- Olumlu ya da olumsuz hiçbir etkisi olmaz. □

Diğer…

6. İstanbul'un UNECO Dünya Mirası Listesinde sadece tek bir alan (İstanbul Tarihsel Alanları) ile yer almasını yeterli buluyor musunuz? Bulmuyor iseniz hangi alanların listeye dahil edilmesini önerirsiniz?

a-Eyüp kentsel sit alanı □

b-Beyoğlu kentsel sit alanı □

c-Tarlabaşı sit alanı □

d-Cihangir sit alanı □

e-Galata sit alanı □

f-Bogaziçi sit alanı □

g-Adalar □

h-Anadolu hisarı □

ı-Rumeli hisarı □

j-Ortaköy camii ve çevresi □

k-Çamlıca sit alanı □

Diğer…

7. İstanbul'un UNESCO Dünya Miras Listesinde yer almasını önerdiğiniz alanları hangi özellikleri sebebi ile listede yer alması gerektiğini düşünüyorsunuz?

	Üstün Evrensel Değer	Özgünlük	Bütünlük
a-	□	□	□
b-	□	□	□
c-	□	□	□
d-	□	□	□
e-	□	□	□
f-	□	□	□
g-	□	□	□
h-	□	□	□
ı-	□	□	□
j-	□	□	□
k-	□	□	□

8.UNESCO Dünya Miras Listesinde yer almanın İstanbul şehri "İstanbul Tarihsel Alanları" üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri var mı varsa sizce nelerdir?

-İstanbul'un tanıtımı sağlar □

-İstanbul turizminin gelişmesini sağlar □

-Konaklama ve benzeri hizmetler ile yerel halkın kalkınmasını sağlar. □

-Kültür turizminden elde edilen gelir ile koruma çalışmalarının arttırılabilmesini sağlar. □

-Turizm etkisi ile alanlarda tahribat yaşanmasına neden olur. □

-Koruma alanlarında gerçekleştirilen projelerin uluslar arası kurumlarca da incelenmesini sağlar. □

-Yatırımlar için mali kaynak sağlar. □

-Alanın evrensel değerinin kullanıcı isteklerinden daha değerli kabul edilmesini sağlar. □

-Alanın evrensel değerinin kullanıcı isteklerinden daha değerli kabul edilmemesine sebep olur □

-Yerel yönetimin değişkenliğine karşın sabit bir koruma politika geliştirilmesini sağlar. □

-Uluslar arası bilgi, belge paylaşımı ve danışmanlık sağlar. □

-Alanların potansiyelleri sonucu rant alanı haline dönmesine sebep olur. □

-Listeden çıkarılmanın yaratacağı imaj kaybı sebebi ile üretilen projelerin Kimi zaman UNESCO raporlarına göre istemeden değiştirilmesi gerekliliğine sebep olur. □

-Ulusal ve uluslar arası farklı aktörler olması sonucu zaman kaybının yaşanmasına sebep olur. □

-Olumlu ya da olumsuz hiçbir etkisi olmaz. □

Diğer…

9.İstanbul'daki Dünya Miras Alanları içerisinde geliştirilen projeler hakkında bilginiz var mı? Proje içerisinde aktif olarak yer aldınız mı?

	Bilgi sahibiyim	Projede yer aldım
Süleymaniye Yenileme Projesi	□	□
Haliç Köprü İnşaatı	□	□
Sulukule Yenileme Projesi	□	□
Marmaray Yenikapı Kazıları	□	□
Sultanahmet For Seasons Oteli	□	□
Zeyrek Restorasyon Projeleri	□	□

10. NESCO Dünya Miras Alanları içerisinde geliştirilen projeler hakkında ne düşünüyorsunuz? Açıklar mısınız?

Alanı korumak adına	(tamamen başarılı)	(kısmen başarısız)	(tamamen başarısız)
Süleymaniye Yenileme Projesi	□	□	□
Haliç Köprü İnşaatı	□	□	□
Sulukule Yenileme Projesi	□	□	□
Marmaray Yenikapı Kazıları	□	□	□
Sultanahmet For Seasons Oteli	□	□	□
Zeyrek Restorasyon Projeleri	□	□	□

11.UNESCO Dünya Miras Alanları içerisinde geliştirilen projelerden kısmen veya tamamen başarısız bulduklarınızın bu alanların UNESCO Dünya Miras Alanları Listesindeki konumu tehdit ettiğini düşünüyor musunuz? Açıklar mısınız?

Evet □ Kısmen □ Hayır □

Açıklar mısınız?

12. UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanların daha etkin korunması için bir öneriniz var mı ? Varsa Açıklar mısınız?

Koruma konusunda mevcut çalışmaları yeterli buluyorum □

Koruma konusunda mevcut çalışmaları yeterli bulmuyorum □

Açıklar mısınız?

13. UNESCO gibi uluslar arası bir birliğe dahil olmanın koruma alanlarında üretilen ülke koruma politikaları üzerinde bir yaptırımı olduğunu düşünüyor musunuz? (Bu yaptırımları nasıl değerlendiriyorsunuz?)

Evet □ Kısmen □ Hayır □

Açıklar mısınız?

14. İstanbul Tarihsel Alanları 'nın UNESCO Tehdit Altındaki Dünya Miras Listesine dâhil edilmesi ile ilgili uyarılar gündeme gelmiştir. Alanın bu listede yer alması ya da listeden tamamen çıkarılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ülke prestijini sarsar, ülke markasını negatif etkiler □

Turist sayısındaki azalma turizm gelirlerini düşürür. □

Koruma konusunda başarısız projelerin onaylanmasına sebep olabilir. □

Mali kaynak kaybı yaratır. □

Yerel yönetimlerin alan hakkında aldıkları kararları sorgulayan bir
üst mercii kaybı yaşanır. □

Uluslar arası danışmanlık kaybına sebep olur. □

Olumlu ya da olumsuz hiçbir etkisi olmaz. □

Diğer.

15. UNESCO'nun İstanbul Tarihsel Alanları 'nın Tehdit Altındaki Dünya Miras Listesine dâhil edilmemesi için yapılan uyarılar neticesinde gerçekleştirilen değişiklikler hakkında ne düşünüyorsunuz?

	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yetersiz
Dünya Miras Listesi Biriminin kurulması	□	□	□
Koruma projeleri için fon ayrılması	□	□	□
Koruma Amaçlı İmar Planı'nın tamamlanması	□	□	□

KUDEB'in kurulması	□	□	□
KUDEB'in uygulamaları	□	□	□
Ulusal Ahşap Birliğinin kurulması	□	□	□
Alan Yönetim Planı'nın tamamlanması	□	□	□
Projelere katılımın sağlanması	□	□	□
Alandaki ahşap konutların korunması .	□	□	□
Süleymaniye Yenileme Projesi'nin revize edilmesi	□	□	□
Haliç Köprü alternatiflerinin değerlendirilmesi	□	□	□
Four Seasons Otel inşaatının durdurulması	□	□	□

Açıklar mısınız?

16. Alan Yönetim Planı UNESCO Dünya Miras Alanları için yapılması zorunlu tutulan bir plandır. Bu bağlamda İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı tamamlanmıştır. Bu plan hakkında bilginiz var mı? Bu süreçte yer aldınız mı?

Bilgi sahibiyim □

Plandan haberim olmasına rağmen henüz inceleme fırsatım olmadı □

Bilgi sahibi değilim □

17. İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Koruma alanları adına yapılmış başarılı bir çalışmadır. □

Üretim sürecinde ciddi sıkıntılar olduğunu düşünüyorum. □

Yerel yönetimler ile akademisyenlerin sürece eşit olarak katıldığını düşünmüyorum.□

Halkın katılımı konusunda başarısız olduklarını düşünüyorum. □

Bazı eksiklikleri olmasına rağmen etkin izleme ve değerlendirme ile başarıya ulaşacağını düşünüyorum. □

Tamamen başarısız buluyorum. □

Diğer yorumlarınız

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Aylin Şentürk

Doğum Yeri ve Tarihi: 02.09.1985

E-Posta: aylin_senturk@hotmail.com

Lisans: Yıldız Teknik Üniveristesi. Şehir ve Bölge Planlama

Yüksek Lisans (Varsa):

Mesleki Deneyim ve Ödüller: Şehir Planlama Odası 2009 yılı Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Bitirme Projeleri Yarışması (1.Mansiyon)

Köhneme Sürecine Girmiş Tarihsel Alanlarda Koruma Ve Yeniden Canlandırma – Süleymaniye Örneği-